

# หนังสือเรียนสังคมศึกษา ส ๐๓๖ เศรษฐศาสตร์ทั่วไป

ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น



ข 330  
ข : ๙  
1 516 ๓  
๔.3 (353๖)

DCID LIBRARY



0000004053



กระทรวงศึกษาธิการ

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช ๒๕๒๑

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. ๒๕๓๓)

35.-



หนังสือเรียนสังคมศึกษา

**ส 031 เศรษฐศาสตร์ทั่วไป**  
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521  
(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ของ

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่หก 10,000 เล่ม

**พ.ศ. 2535**

ปกกระดาษราคาเล่มละ 35.00 บาท

(ห้ามขายเกินกว่าราคาที่กำหนดไว้)

วันที่ 25 ก. พ. 45  
เลขทะเบียน 4 09673 4.3  
เลขเรียกหนังสือ 4330 ม:ส0046 พ.

องค์การค้าของคุรุสภาจัดพิมพ์จำหน่าย

พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว

2249 ถนนลาดพร้าว บางกะปิ กรุงเทพมหานคร

มีลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ



**ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ**  
**เรื่อง อนุญาตให้ใช้หนังสือในโรงเรียน**

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) แล้วนั้น กระทรวงศึกษาธิการได้พิจารณาเห็นว่าหนังสือเรียนสังคมศึกษา ส 031 เศรษฐศาสตร์ทั่วไป ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการอนุญาตให้ใช้เป็นหนังสือเรียน ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีเนื้อหาสาระสอดคล้อง และสามารถใช้กับหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) จึงอนุญาตให้ใช้หนังสือนี้ในโรงเรียนได้

ประกาศ ณ วันที่ 30 พฤศจิกายน พ.ศ. 2533

(นายสมชัย วุฑฒิปรีชา)  
ปลัดกระทรวงศึกษาธิการ

## คำนำ

ตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และให้ใช้ในโรงเรียนร่วมพัฒนาการใช้หลักสูตร ตั้งแต่ปีการศึกษา 2533 และใช้ทั่วประเทศ ตั้งแต่ปีการศึกษา 2534 เป็นต้นไป นั้น กรมวิชาการได้พิจารณาเห็นว่า หนังสือเรียนสังคมศึกษา รายวิชา ส 031 เศรษฐศาสตร์ทั่วไป ซึ่งจัดทำตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 มีเนื้อหาสาระสอดคล้องกับ รายวิชา ส 031 เศรษฐศาสตร์ทั่วไป ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) สามารถใช้ประกอบการเรียนการสอนสำหรับรายวิชาดังกล่าวได้

กรมวิชาการหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี



(นายจำเริญ เสกขีระ)

อธิบดีกรมวิชาการ

30 ตุลาคม 2533



|                 |              |
|-----------------|--------------|
| เลขทะเบียน      | 284522-4     |
| วันที่          | 14 ส.ย. 2539 |
| เลขเรียกหนังสือ |              |

## คำชี้แจง

หนังสือเล่มนี้แบ่งออกเป็นภาคใหญ่ ๆ สามภาค คือ

ภาคแรก แนะนำเรื่องเศรษฐกิจในชีวิตประจำวัน พร้อมทั้งเริ่มแนะนำหลักสำคัญบางข้อทางด้านเศรษฐศาสตร์

ภาคสอง กล่าวถึงทฤษฎีราคาซึ่งเป็นเรื่องสำคัญของเศรษฐศาสตร์จุลภาค ความเข้าใจในเรื่องนี้จะทำให้สามารถทำการวิเคราะห์เบื้องต้นเกี่ยวกับเหตุการณ์รอบ ๆ ตัวได้เป็นจำนวนมาก และจะเป็นประโยชน์ต่อความรู้และความเข้าใจปัญหาในเรื่องที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจในภายหน้าอีกด้วย

ภาคสาม เป็นการชี้ให้เห็นถึงขอบเขตของเศรษฐศาสตร์ที่กว้างขวางขึ้นไปอีก ในภาคนี้สามารถนำความรู้ความเข้าใจที่มีในภาคหนึ่งและภาคสองมาประยุกต์ใช้ได้ เช่นหลักในเรื่องของการแลกเปลี่ยน การแบ่งงานกันทำ การทำงานประมาณ เป็นต้น

แผนภาพและตารางต่าง ๆ รวมทั้งภาพประกอบต่าง ๆ นั้น อาจจะผ่านเลยไปหรือเลือกหยิบยกขึ้นมาใช้ประกอบการสอนเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมก็ได้ ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเห็นภาพเศรษฐกิจของเมืองไทยชัดเจนขึ้น

ศัพท์ควรรู้ในแต่ละบทนั้นมีบัญชีให้ไว้ท้ายบทพร้อมกับคำอธิบายสั้น ๆ ศัพท์และคำอธิบายนี้ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ท่องจำ แต่ต้องการให้ใช้เป็นที่ย่ออ้างอิง เพื่อทำความเข้าใจกับศัพท์เศรษฐศาสตร์ที่นำมาใช้ในแต่ละบท และให้นักเรียนได้เห็นศัพท์ภาษาอังกฤษ ซึ่งผู้ที่สนใจวิชานี้จะต้องได้เห็นและได้ใช้ต่อไปในอนาคต เนื่องจากศัพท์บางตัวยังไม่มีคำแปลที่ลงตัวนัก ดังนั้นในข้อเขียนทางวิชาการโดยทั่วไปในปัจจุบันจึงมักใช้ภาษาอังกฤษกำกับอยู่เสมอ เพื่อให้ผู้อ่านมีความเข้าใจตรงกับผู้เขียน การทำความเข้าใจกับศัพท์จะมีส่วนช่วยให้ผู้ที่สนใจสามารถอ่านเรื่องเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์ในระดับสูงขึ้นได้สะดวกขึ้น

กิจกรรมท้ายบทเป็นกิจกรรมเสนอแนะที่อาจจะเลือกหยิบมาใช้เป็นบางข้อได้ ขึ้นอยู่กับเวลาที่มีความพร้อมของนักเรียน และความเป็นไปได้ในแต่ละท้องถิ่น

หนังสือเล่มนี้พยายามครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จำเป็นเอาไว้ ให้ครบตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ ผู้สอนบางท่านอาจจะเห็นว่าสาระมากไป แต่บางท่านอาจจะเห็นว่าไม่พอเพียงก็เป็นได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของนักเรียนในแต่ละชั้น สำหรับผู้ที่เห็นว่าสาระมากไปสำหรับนักเรียน ผู้สอนอาจจะเลือกสอนเพียงบางบท และสอนเฉพาะบางส่วนของบางบทก็ได้ บทที่ไม่ควรผ่านข้ามไปได้แก่บทที่ 2 - 4 บทที่ 6 - 8 บทที่ 12 และบทส่งท้าย ส่วนผู้ที่เห็นว่าสาระไม่พอเพียงก็อาจจะให้นักเรียนค้นคว้าหนังสืออ่านเพิ่มเติม ให้ทำกิจกรรมให้มากขึ้น และหาประเด็นต่าง ๆ ที่เป็นปัญหาเศรษฐกิจในปัจจุบันมาอภิปราย ออกความเห็นให้มากขึ้นได้

ในการจัดทำหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้รับความร่วมมือจากบุคคลหลายท่านด้วยกัน ซึ่งต้องขอขอบคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ ที่สำคัญคือ ดร. ไนล์ คาร์เด็ตสกี ที่ได้ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ใน

การจัดทำหนังสือเศรษฐศาสตร์สำหรับชั้นมัธยมศึกษา รวมทั้งได้ช่วยจัดส่งหนังสือเรียนที่ใช้ในโรงเรียนมัธยมในสหรัฐอเมริกาให้เป็นตัวอย่าง ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา ประไพตระกูล คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่ได้กรุณาอ่านตรวจเพื่อดูความเหมาะสมของเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้ คุณวณิช จรุงกิจอนันต์ ที่ได้สละเวลาตรวจแก้ภาษาให้ และคุณศิริลักษณ์ ประสงค์กิจ สำหรับการช่วยจัดหาข้อมูลจัดทำตารางและออกแบบแผนภาพต่าง ๆ ที่ใช้ในหนังสือเล่มนี้

นอกจากนี้ผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ อีกหลายคนที่ได้มีส่วนช่วย ทั้งในทางตรงโดยการให้ข้อคิดเห็นต่าง ๆ และในทางอ้อมโดยการสนับสนุนให้กำลังใจ จนทำให้สามารถจัดทำหนังสือเล่มนี้ออกมาได้ในระยะเวลาอันสั้น หากยังมีข้อบกพร่องประการใดผู้เขียนขอรับผิดชอบ และพร้อมจะรับฟังคำวิจารณ์ และคำแนะนำด้วยความขอบคุณ เพราะหนังสือที่ดีขึ้นนับว่าเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่ต้องใช้หนังสือนี้ทุกคน

ผู้เรียบเรียง



# สารบัญ

|                                                            | หน้า |
|------------------------------------------------------------|------|
| <b>ภาค 1 เศรษฐศาสตร์กับการดำเนินชีวิตประจำวัน</b>          |      |
| บทที่ 1 รายได้ของบุคคล                                     | 1    |
| บทที่ 2 รายจ่ายและงบประมาณ                                 | 7    |
| บทที่ 3 หนี้สินของบุคคล                                    | 11   |
| บทที่ 4 สันทรัพย์ทางการเงิน                                | 15   |
| บทที่ 5 การออมและทรัพย์สิน                                 | 22   |
| <b>ภาค 2 ราคาในตลาดต่างๆ</b>                               |      |
| บทที่ 6 อุปสงค์ อุปทาน และราคา                             | 29   |
| บทที่ 7 การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทาน                  | 38   |
| บทที่ 8 การผูกขาดและการควบคุมราคา                          | 44   |
| บทที่ 9 ตลาดแรงงาน                                         | 51   |
| บทที่ 10 เงินและสถาบันการเงิน                              | 62   |
| <b>ภาค 3 ภาพรวมของระบบเศรษฐกิจ</b>                         |      |
| บทที่ 11 รายได้ประชาชาติ                                   | 70   |
| บทที่ 12 รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของรัฐบาล                | 75   |
| บทที่ 13 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ              | 82   |
| บทที่ 14 ภาคเกษตร                                          | 91   |
| บทที่ 15 ปัญหาทางเศรษฐกิจ : ทางเลือกสำหรับปัจจุบันและอนาคต | 97   |
| บทส่งท้าย ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์                         | 101  |
| บัญชีศัพท์                                                 | 105  |

# บทที่ 1

## รายได้ของบุคคล

รายได้ของบุคคลมีที่มาหลายทาง คนส่วนใหญ่จะมีรายได้จากการทำงานด้วยน้ำพักน้ำแรงของตนเอง แต่บางคนได้รายได้มาจากผู้อื่นให้ เช่น นักเรียนได้เงินจากพ่อแม่เป็นค่าขนม หรือบางคนที่เคยรับราชการอาจจะได้รับบำนาญโดยรัฐบาลเป็นผู้จ่ายเงินให้เป็นรายเดือนในฐานะที่เคยรับราชการมานาน บางคนมีรายได้จากทรัพย์สินที่บรรพบุรุษสะสมไว้ให้เป็นมรดกตกทอดมา เช่น เรือกสวนไร่นา เงินทอง โดยอาจจะมียาได้ในรูปของค่าเช่า หรือดอกเบี้ยจากทรัพย์สินนั้น ๆ กล่าวได้ว่าเงินหรือสิ่งของอื่นที่บุคคลแต่ละคนได้รับมาและบุคคลนั้นมีสิทธินำไปใช้ตามความต้องการของตน ถือได้ว่าเป็นรายได้ของบุคคลนั้น

### ประเภทของรายได้จากการทำงาน

นักเรียนบางคนก็อาจจะมียาได้จากการทำงานได้ เช่น บางคนทำงานตอนเย็นหรือระหว่างปิดภาคเรียนเพื่อหารายได้เพิ่มเติม การทำงานเช่นนี้ช่วยแบ่งเบาภาระการเงินของผู้ปกครอง และยังเป็นการฝึกให้รู้จักเป็นคนพึ่งตนเองอีกด้วย

ผู้ที่ทำงานเป็นข้าราชการหรือเสมียนพนักงานมีรายได้เป็นเงินเดือนหรือค่าจ้าง ซึ่งรัฐบาลหรือนายจ้างมักจะจ่ายเป็นตัวแทน ถ้าเป็นพ่อค้า นักธุรกิจ เกษตรกร หรือผู้ประกอบการอาชีพอิสระต่าง ๆ เช่น ซ่อมเครื่องยนต์ หรือเจ้าของร้านตัดเย็บเสื้อผ้า รายได้คือกำไรจากการขายสินค้าหรือการให้บริการนั้น ๆ รายรับทั้งสินที่ได้รับจากการผลิตสินค้าหรือการขายสินค้าและการให้บริการนั้น เมื่อหักค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการประกอบการแล้ว (ยังไม่รวมค่าแรงของผู้ประกอบการ) ก็เหลือเป็นกำไร หรือบางครั้งก็เรียกว่ากำไรสุทธิ กำไรนี้ถือว่าเป็นผลได้หรือผลตอบแทน อันเนื่องมาจากผู้ประกอบการอาชีพอิสระนั้นยอมรับความเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจเองแทนที่จะเป็นลูกจ้างของผู้อื่น อาชีพอิสระอาจมีทั้งอาชีพในทางเกษตรกรรม อุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม ตลอดจนการให้บริการอื่น ๆ ขนาดของผู้ประกอบการมีตั้งแต่รายย่อยที่ทำงานเพียงคนเดียว หรือใช้แรงงานเฉพาะในครอบครัว ไปจนถึงรายใหญ่ที่เป็นเจ้าของสถานประกอบการ มีการจ้างคนงานช่วยทำงานเป็นสิบเป็นร้อยคน

รายได้จากการทำงานอาจจะเป็นตัวเงินก็ได้ หรือเป็นสิ่งของก็ได้ ยกตัวอย่างเช่น ชาวนาปลูกข้าวส่วนหนึ่งไว้ใช้บริโภคและใช้ทำพันธุ์ อีกส่วนหนึ่งไว้ขายให้ได้เงินมาสำหรับซื้อสินค้าอื่นที่ตนผลิตเองไม่ได้ ซึ่งมีทั้งสินค้าที่จำเป็นสำหรับการเพาะปลูก เช่น ปุ๋ยเคมี เครื่องมือเกี่ยวข้าว และสินค้าที่จำเป็นสำหรับชีวิตประจำวัน เช่น เสื้อผ้า เนื้อสัตว์ ผักสด รวมทั้งเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ในกรณีเช่นนี้จำเป็นต้องนับข้าวทั้งหมดว่าเป็นรายได้ของชาวนา เพราะถ้าชาวนาไม่กินข้าวไว้เพื่อบริโภคเองในครัวเรือน ก็จะนำไปขายเป็นเงินเพื่อซื้อข้าวบริโภคอยู่ดี หรือถ้าเป็นชาวไร่ที่เพาะปลูกพืชที่ใช้เป็นอาหารประจำวันไม่ได้ เช่น ชาวไร่ปอ ชาวไร่ถั่ว ก็จะต้องขายพืชผลทั้งหมดให้ได้เป็นเงิน แล้วใช้เงินนั้นซื้ออาหารและสิ่งของที่จำเป็นอื่น ๆ

ผู้ที่รับจ้างทำงานโดยนายจ้างจ่ายค่าจ้างให้เป็นตัวแทน และให้กินอยู่ด้วย ถือว่าเป็นผู้ที่มีรายได้สองประเภทเช่นกัน คือส่วนที่ได้รับเป็นตัวแทนซึ่งอาจจะได้รับเป็นรายวัน รายสัปดาห์ หรือรายเดือน และส่วนที่ไม่เป็นตัวแทนคืออาหารการกิน และที่พักอาศัยที่นายจ้างจัดหาให้ สำหรับผู้ได้รับสิ่งที่ไม่เป็นตัวแทนนี้อาจคิดว่าเป็นของที่ได้มาเปล่า ๆ แต่แท้ที่จริงต้องถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของรายได้ ที่สามารถตีราคากลับเป็นตัวแทน ลองเปรียบเทียบกับกรรมกรหรือเสมียนพนักงานที่นายจ้างมิได้จัดอาหารและที่พักให้ กรรมกรหรือเสมียนพนักงานนั้น ๆ จะต้องจ่ายค่าที่พักและค่าอาหารเอง ในกรณีหลังนี้ถือว่าผู้นั้นมีรายได้ประเภทเดียว คือค่าจ้างที่จ่ายเป็นตัวแทน

### รายได้แยกตามแหล่งที่มา

สำนักงานสถิติแห่งชาติได้สำรวจข้อมูลหารายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน เมื่อปี พ.ศ. 2518 - 2519 ในรายงานการสำรวจได้เสนอข้อมูลแสดงแหล่งที่มาของรายได้แยกตามเขต เป็นครัวเรือนในเขตกรุงเทพฯ เขตเทศบาล เขตสุขาภิบาล และนอกเขตเทศบาล ตารางที่ 1 - 1 นำข้อมูลแสดงเพียงสองกลุ่ม คือ ในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล

## ตารางที่ 1 - 1 เปรียบเทียบรายได้โดยเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน

| ภาค                   | ในเขตเทศบาล | นอกเขตเทศบาล | รวมทั้งภาค |
|-----------------------|-------------|--------------|------------|
| กรุงเทพมหานคร         | —           | —            | 6,749      |
| ภาคกลาง               | 6,620       | 3,443        | 4,006      |
| ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ | 6,795       | 2,165        | 2,555      |
| ภาคเหนือ              | 6,590       | 2,718        | 3,106      |
| ภาคใต้                | 6,621       | 3,011        | 3,657      |
| เฉลี่ย รวมทั้งประเทศ  | 6,654       | 2,679        | 3,639      |

ที่มา : ผลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2530 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แม้ว่ารายได้ในปัจจุบันอาจจะผิดไปจากที่ได้สำรวจไว้บ้าง เช่นมีการปรับค่าแรงขั้นต่ำเพื่อให้ผู้ใช้แรงงานมีรายได้พอเพียงในภาวะเงินเฟ้อ แต่พอจะเห็นตัวเลขในเชิงเปรียบเทียบได้หลายประการ ซึ่งจะยกเป็นตัวอย่างสักสองข้อดังนี้

- ครัวเรือนต่าง ๆ ในเขตเทศบาลมีรายได้ต่อเดือนสูงกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล เพราะในเมืองเป็นที่อยู่ของผู้ทำธุรกิจการค้า อุตสาหกรรม แม้แต่ในกลุ่มข้าราชการก็เป็นข้าราชการระดับสูง

- ครัวเรือนในเขตเทศบาลมีรายได้ส่วนที่เป็นตัวเงินเป็นสัดส่วนสูงกว่าครัวเรือนนอกเขตเทศบาล เป็นเพราะครัวเรือนนอกเขตเทศบาลเป็นครัวเรือนเกษตร การผลิตของใช้เองการแลกเปลี่ยนของกันโดยถือหลักพึ่งพาอาศัย รวมถึงการปลูกข้าวเพื่อบริโภคเองจะมีมากกว่าในเขตเทศบาล ซึ่งเป็นเขตตัวเมืองของจังหวัดต่าง ๆ

## ตารางที่ 1 - 2 เปรียบเทียบอัตราเงินเดือนแยกตามวุฒิความรู้<sup>๑</sup> (2530)

| ระดับการศึกษา | ราชการ <sup>๒</sup> |           |           | เอกชน <sup>๓</sup> |
|---------------|---------------------|-----------|-----------|--------------------|
|               | ขั้นต้น             | ขั้นที่ 2 | ขั้นที่ 3 |                    |
| ม.3 - ม.6     | 2,100               | 2,200     | 2,300     | 2,650              |
| อาชีวศึกษา    | 2,600               | 2,700     | 2,850     | 3,160              |
| อนุปริญญา     | 3,150               | 3,350     | 3,550     | 3,580              |
| ปริญญาตรี     | 3,550               | 3,750     | 3,950     | 4,070              |

<sup>๑</sup> อัตราเงินเดือนในที่นี้ เป็นอัตราที่กำหนดในบัญชีอัตราเงินเดือน ถ้าจะคิดเป็นรายได้ทั้งสิ้นยังต้องคำนึงถึงเงินอื่น ๆ ที่ได้รับ และสวัสดิการต่าง ๆ ด้วย

<sup>๒</sup> เป็นเงินได้ที่ยังไม่ได้รวมเงินเพิ่มค่าครองชีพ และยังไม่ได้หักภาษีเงินได้ ซึ่งผู้รับเงินเดือนจะต้องจ่ายเอง

<sup>๓</sup> สำหรับของเอกชนนั้นในที่นี้ได้ตัวอย่างจากการสอบถามธนาคารพาณิชย์ขนาดใหญ่สองแห่ง อัตราเงินเดือนของธุรกิจเอกชนแขนงอื่นอาจจะต่างออกไปจากนี้บ้าง เงินเดือนของเอกชนตามตัวอย่างในที่นี้ ยังไม่ได้รวมเงินเพิ่มค่าครองชีพ เงินโบนัสรายปี เงินสะสมที่นายจ้างออกสมทบเป็นรายเดือนสะสมไว้ให้พนักงานได้เงินก่อนเมื่อออกจากงาน สำหรับค่าภาษีเงินได้นั้น ในกรณีข้างต้นนายจ้างเป็นผู้ออกให้

## รายได้กับการศึกษา

สำหรับผู้ที่มีการศึกษาเพียงระดับประถม ซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศ ถ้าทำงานแบบรับจ้างผู้อื่น มักจะต้องทำงานแบบใช้แรงกายเป็นหลัก รายได้จะต่างกันไปตามท้องถิ่น ถ้าทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในเขตจังหวัดที่มีกฎหมายแรงงานใช้บังคับ จะได้ค่าจ้างโดยประมาณตามค่าแรงขั้นต่ำ แต่บางครั้งก็ไม่ได้ เมื่อมีความรู้ความชำนาญมากขึ้น (โดยอาจจะฝึกฝนตนเอง หรือได้รับการฝึกหัดงานจนเปลี่ยนจากแรงงานที่เรียกว่า แรงงานไร้ฝีมือ กลายเป็นแรงงานกึ่งฝีมือ หรือแรงงานฝีมือ) รายได้ก็จะสูงขึ้น

โดยทั่ว ๆ ไป คนที่มีการศึกษาสูงจะมีรายได้สูงกว่าคนที่มีการศึกษาค่ำ ดูได้จากอัตราเงินเดือนของทางราชการในตารางที่ 1 - 2 เป็นตัวอย่าง อัตราเงินเดือนขั้นต้นของผู้ที่จบมหาวิทยาลัยมีความรู้ขั้นปริญญาตรี ต่างจากผู้จบชั้นมัธยมปลายกว่าเท่าตัว ถ้าคำนวณออกมาเป็นส่วนต่าง

ต่อหนึ่งปี จะเห็นได้ว่าการศึกษาอีกสี่ปีในระดับมหาวิทยาลัยสามารถเพิ่มรายได้ขั้นต้นได้ถึง 17,400 บาทต่อปี

นอกจากจะได้รับเงินเดือนขั้นต้นสูงแล้ว ผู้ที่มีการศึกษายังมีโอกาสก้าวหน้าในหน้าที่การงานและได้รับเงินเดือนสูงขึ้นรวดเร็วกว่าผู้ที่ด้อยการศึกษาอีกด้วย เช่น อัตราเงินเดือนขั้นแรกกับขั้นที่สองของข้าราชการที่จบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายต่างกันเพียง 100 บาท ในขณะที่ผู้ที่จบอุดมศึกษาได้ปริญญาตรีทำงานไปแล้วหนึ่งปีจะได้เงินเดือนสูงขึ้นอีก 200 บาทต่อเดือน

สำหรับสถานประกอบการอื่น ๆ ที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐบาล เช่น บริษัทของเอกชน ก็คงจะหาข้อมูลยืนยันได้เช่นเดียวกันว่า การศึกษามีส่วนทำให้เงินเดือนที่ได้รับต่างกัน และโอกาสที่จะก้าวหน้าในการงานของผู้มีการศึกษาระดับสูงก็ยังดีกว่าอีกด้วย



การศึกษาในโรงเรียนเป็นหนทางหนึ่งที่จะช่วยเพิ่มความสามารถในการผลิตและเพิ่มรายได้

## รายได้กับอาชีพ

ถ้าเราจะคำนวณสรุปว่าการศึกษามีปัจจัยเพียงประการเดียวที่กำหนดรายได้ของแต่ละบุคคลก็จะเป็นการให้ความสำคัญกับการศึกษามากเกินไป อาจจะมีผู้แย้งได้ว่า คน

บางคนมีการศึกษาแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แต่ก็ยังเป็นเจ้าของโรงงานได้ หรือผู้ที่จบการศึกษาระดับเท่ากันในระยะยาวแล้วอาจมีเงินเดือนหรือรายได้ไม่เท่ากันได้



การประกอบอาชีพแต่ละอย่างต้องการความรู้ และความชำนาญที่ต่างกัน

จากตารางที่ 1 – 2 ก็พอจะทำให้เห็นว่ามีปัจจัยอื่น ๆ ที่มีส่วนกำหนดรายได้ของบุคคลอีกหลายประการ เช่น

1. **วิชา** ในระดับวุฒิความรู้เดียวกัน ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในวิชาที่มีผู้เรียนน้อย แต่เป็นแขนงความรู้ซึ่งเป็นที่ต้องการของธุรกิจ จะได้เงินเดือนค่าจ้างสูงกว่าผู้ที่เรียนวิชาที่มีผู้เรียนเป็นจำนวนมาก แต่เป็นวิชาที่ตลาดแรงงานไม่ต้องการมากนัก (อาจจะหาตัวอย่างเปรียบเทียบได้ เช่น ผู้ที่จบพยาบาล ครู พาณิชย์การ ช่างกล ช่างก่อสร้าง ฯลฯ)

2. **อาชีพ** ในระดับความรู้ที่เท่ากัน เราได้เห็นจากตาราง 1 – 2 แล้วว่า ผู้รับราชการมีรายได้เป็นเงินเดือนน้อยกว่าผู้ที่ทำงานกับสถานประกอบการขนาดใหญ่ที่เป็นกิจการของเอกชน แต่ผู้ที่ทำงานกับสถานประกอบการเล็ก ๆ ก็อาจจะได้เงินเดือนน้อยกว่าผู้รับราชการ ผู้ประกอบธุรกิจส่วนตัว (ที่รับความเสี่ยงในการประกอบการซึ่งอาจจะได้กำไรหรือขาดทุนก็ได้) จะมีรายได้สูงมากถ้าธุรกิจที่ทำอยู่ได้กำไรดี

3. **สถานที่ประกอบอาชีพ** สถานที่ต่างกันอาจทำให้โอกาสในการหารายได้ต่างกัน (อาจจะลองเปรียบเทียบรายได้ของครู แพทย์ พยาบาล ในต่างจังหวัดกับในกรุงเทพฯ หรือในเขตชนบทกับในเขตตัวเมือง)

4. **ความสามารถเฉพาะตัวหรือความถนัด** สิ่งนี้มีส่วนทำให้รายได้สูงขึ้น นักร้อง นักแสดง มีรายได้สูงมากโดยไม่ต้องคำนึงถึงความรู้ นักออกแบบเสื้อฝีมือนักมีความคิดสร้างสรรค์ออกแบบ จะมีลูกค้ามากและตั้งราคาเสื้อได้สูง

5. **ความชำนาญเฉพาะด้าน** ทั้งที่เกิดจากการฝึกฝนตนเองและจากการได้รับความรู้จากโรงเรียน ผู้มีการศึกษาไม่สูงนักแต่มีโอกาสฝึกหัดงานทั้งในทางตรงและทางอ้อม เช่น เรียนรู้จากนายจ้าง หรือเรียนรู้ในครอบครัว อาจมีรายได้สูงกว่าผู้ที่มีเพียงความรู้จากโรงเรียน ดูตัวอย่างได้จากช่างเครื่องยนต์ หรือช่างไม้ฝีมือดี

6. **ความขยันหมั่นเพียรในการทำงาน**

7. **การใช้เงินเป็นและรู้จักออมเงิน** เงินออมมีส่วนทำให้เกิดรายได้ในอนาคต เพราะเงินออมสามารถเอาไปซื้อทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้ได้ อาจนำไปฝากธนาคาร

ได้รับดอกเบี้ยหรือซื้อเครื่องมือเครื่องใช้ในการประกอบอาชีพให้ดีขึ้น ซึ่งทำให้สามารถทำงานได้ผลงานมากขึ้น ช่วยให้รายได้เพิ่มพูนขึ้น

## ศัพท์ความรู้

|           |           |        |          |
|-----------|-----------|--------|----------|
| รายได้    | เงินปันผล | บำนาญ  | ดอกเบี้ย |
| กำไรสุทธิ | ครัวเรือน | การออม |          |

## กิจกรรม

1. นำตัวเลขในตารางที่ 1 – 1 มาถกปัญหาและพิจารณากันในห้องเรียน ว่ารายได้ระหว่างในเขตเทศบาลกับนอกเขตเทศบาล ต่างกันในด้านใดอีกบ้าง นอกเหนือจากที่ได้กล่าวเอาไว้แล้วในหัวข้อรายได้แยกตามแหล่งที่มา มีเหตุผลหรือข้ออธิบายความแตกต่างอย่างไรบ้าง

2. แบ่งกลุ่มกันออกไปสืบตามอัตราค่าจ้างแรงงานหรือรายได้สำหรับอาชีพต่าง ๆ แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ลองแยกรายได้เป็นรายได้ที่เป็นตัวเงิน (ทั้งที่เป็นเงินเดือนและเงินพิเศษอื่น ๆ) กับรายได้ที่ไม่ใช่ตัวเงิน สอบถามรายละเอียดสวัสดิการต่าง ๆ เช่น จำนวนวันหยุดที่ได้รับค่าแรง ชั่วโมงการทำงานต่อวันหรือต่อสัปดาห์ และถามความรู้ความชำนาญที่จำเป็นสำหรับอาชีพนั้น ๆ ด้วย ถ้าเลือกสอบถามรายได้ในอาชีพเดียวกันหลายระดับ ก็จะช่วยให้เห็นโอกาสก้าวหน้าในการทำงานด้วย เช่น พนักงานระดับต่าง ๆ ในสถานที่ทำการขนาดใหญ่ของเอกชนและรัฐบาล กรรมกรก่อสร้างหรือกรรมกรโรงงานระดับฝีมือต่าง ๆ กัน เป็นต้น

3. แต่ละอาชีพได้รายได้ไม่เท่ากัน แม้จะเป็นอาชีพที่ต้องการผู้มีความรู้และการศึกษาระดับเดียวกัน เช่น เงินเดือนของข้าราชการโดยทั่วไปต่ำกว่าเงินเดือนของพนักงานในบริษัทเอกชนขนาดใหญ่ แต่บางคนก็เลือกรับราชการ บางคนเลือกทำงานกับบริษัทเอกชนหรือประกอบอาชีพอิสระ ถามความเห็นจากญาติผู้ใหญ่ หรือคนรู้จัก นำข้อมูลความเห็นที่ได้มาอภิปรายในชั้นเรียน ว่างานราชการกับงานเอกชนมีข้อได้เปรียบเสียเปรียบกันในด้านใดบ้าง

4. นักเรียนแต่ละคนอยากจะมีอาชีพอะไรบ้าง ลองเลือกสักสองสามอาชีพที่คิดว่าอยากจะทำเมื่อเรียนจบ เมื่อเลือกได้แล้ว หาข้อมูลดูว่า แต่ละอาชีพที่เลือกนั้น ควรจะศึกษาทางด้านใด ระดับความรู้แค่ไหน ต้องการความถนัด

ทางใดบ้างที่จะทำให้สามารถประกอบอาชีพได้อย่างดี เมื่อเริ่มประกอบอาชีพนั้นจะมีรายได้ประมาณเท่าไร และถ้าทำงานนั้นไปแล้วสักห้าปีจะมีรายได้สักเท่าไร



## บทที่ 2

### รายจ่ายและงบประมาณ

ความต้องการของคนเราหาขีดจำกัดได้ยาก ถ้าแต่ละคนใช้เงินได้ตามใจตนเองแล้ว ทุกคนจะหาทางใช้จ่ายได้มากมาย แต่ปกติคนเราไม่สามารถใช้จ่ายได้มากดังประสงค์เสมอไป สิ่งที่จะจำกัดรายจ่ายของบุคคลก็คือรายได้ ซึ่งมักจะมีจำกัด

บางคนอาจจะคิดว่า ถ้าเงินที่หามาได้ไม่พอใช้ก็จะขอกู้ยืมจากคนอื่นมาใช้ก่อนก็ได้ แต่นั่นเป็นเพียงการมองเฉพาะหน้าไปวันหนึ่ง ๆ เท่านั้น เมื่อมองให้ไกลออกไปจึงจะเห็นว่า ถ้ากู้เงินมาในวันนี้ ก็จะต้องใช้คืนเงินนั้นในวันหน้า ดังนั้นแม้ว่าจะอยากใช้เงินสักเพียงใด ในที่สุดทุกคนก็จะไม่สามารถใช้จ่ายเกินรายได้ไปได้ตลอดไป ถ้าเดือนนี้ใช้เกินไป เดือนอื่นก็ต้องใช้ให้น้อยลง แม้แต่คนที่มั่งคั่งมีทรัพย์สินเงินทองเป็นมรดกตกทอดมามากมาย หากว่าคนนั้นรู้จักแต่ใช้เงิน ไม่รู้จักหา และไม่รู้จักเก็บออม เมื่อใช้เงินเกินรายได้ที่ได้รับก็ต้องเอาทรัพย์สินออกขาย และถ้ายังรู้จักแต่จะใช้เงินเกินรายได้เรื่อย ๆ ทรัพย์สินก็จะร่อยหรอลงเรื่อย ๆ จนอาจจะถึงขั้นหมดไปเลยก็ได้ เพราะฉะนั้นวิธีใช้เงินที่เหมาะสมสำหรับแต่ละบุคคลก็คือ ใช้ให้อยู่ภายในรายได้ที่ตนมี

#### การวางแผนทางการเงิน

การจัดรายจ่ายให้มีความเป็นแผนแน่นอนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะถ้าใช้จ่ายตามที่ต้องการชนิดที่ไม่มีการวางแผนล่วงหน้า ก็อาจจะใช้จ่ายเกินรายได้ไปโดยง่ายอย่างไม่รู้ตัว วิธีจัดรายจ่ายที่ดีก็คือจัดทำเป็นงบประมาณ

การจัดทำงบประมาณเป็นการวางแผนทางการเงินสำหรับช่วงระยะเวลาหนึ่ง ว่าในช่วงระยะเวลานั้นจะได้เงินเข้ามาจากทางใดบ้าง จำนวนเท่าไร และจะใช้เงินที่จะได้มานั้นสำหรับทำอะไรบ้าง จำนวนเท่าไร

งบประมาณที่จัดทำขึ้นอาจจะเป็นงบประมาณรายวัน รายสัปดาห์ รายเดือน หรือรายปีก็ได้ ทางที่ดีควรที่จะเลือกจัดทำงบประมาณรายจ่ายให้ช่วงเวลาสอดคล้องกับรายได้ คือถ้าได้ค่าแรงเป็นรายเดือนก็ทำงบประมาณรายเดือน

จุดมุ่งหมายของการทำงบประมาณก็คือ เพื่อจะจัดระบบให้สามารถควบคุมการใช้จ่ายให้เป็นไปตามเป้าหมาย

ที่ได้วางไว้ ผู้ที่วางแผนรายได้รายจ่ายไว้อย่างดี จะจัดการการเงินของตนได้ดีกว่าผู้ที่ใช้จ่ายไปเรื่อย ๆ อย่างไม่มีแผน

#### การจัดสรรรายได้

รายได้ของบุคคลบางคนอาจมีหลายประเภท เช่น เงินเดือน ค่าเช่าบ้าน ดอกเบี้ย เงินปันผล หรือโบนัสที่พนักงานบริษัทได้รับจากการจัดสรรกำไรของบริษัทในงวดบัญชี และรายจ่ายของแต่ละคนก็แตกต่างกันไป เป็นต้นว่า ประมวลการรายจ่ายของเด็กนักเรียนมีรายการใช้จ่ายน้อยประเภทกว่าผู้ใหญ่หรือหัวหน้าครอบครัว เพราะไม่มีค่าปัจจัยสี่ อันได้แก่ค่าอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และค่ารักษาพยาบาล รวมทั้งค่าเล่าเรียน ซึ่งไปรวมอยู่ในรายจ่ายของครอบครัว คนที่อยู่ในเมืองจะเสียค่าพาหนะและค่าอาหารนอกบ้านสูงกว่าคนชนบท ผู้หญิงมักจะมีค่าใช้จ่ายส่วนตัวประเภทเครื่องสำอาง และรายจ่ายเสริมสวยสูงกว่าผู้ชาย ส่วนผู้ชายมีรายจ่ายค่าสุราและบุหรี่ ซึ่งผู้หญิงส่วนใหญ่จะไม่มี ดังนั้นเป็นต้น สรุปได้ว่ารายการใช้จ่ายของแต่ละคนจะต่างกันไป ขึ้นอยู่กับวัย เพศ ภาระหน้าที่ความรับผิดชอบ อาชีพ รวมทั้งรสนิยมส่วนบุคคล

ตัวอย่าง งบประมาณรายสัปดาห์ของนักเรียนชั้นมัธยมที่เรียนหนังสืออยู่ในกรุงเทพฯ

#### ประมาณรายได้

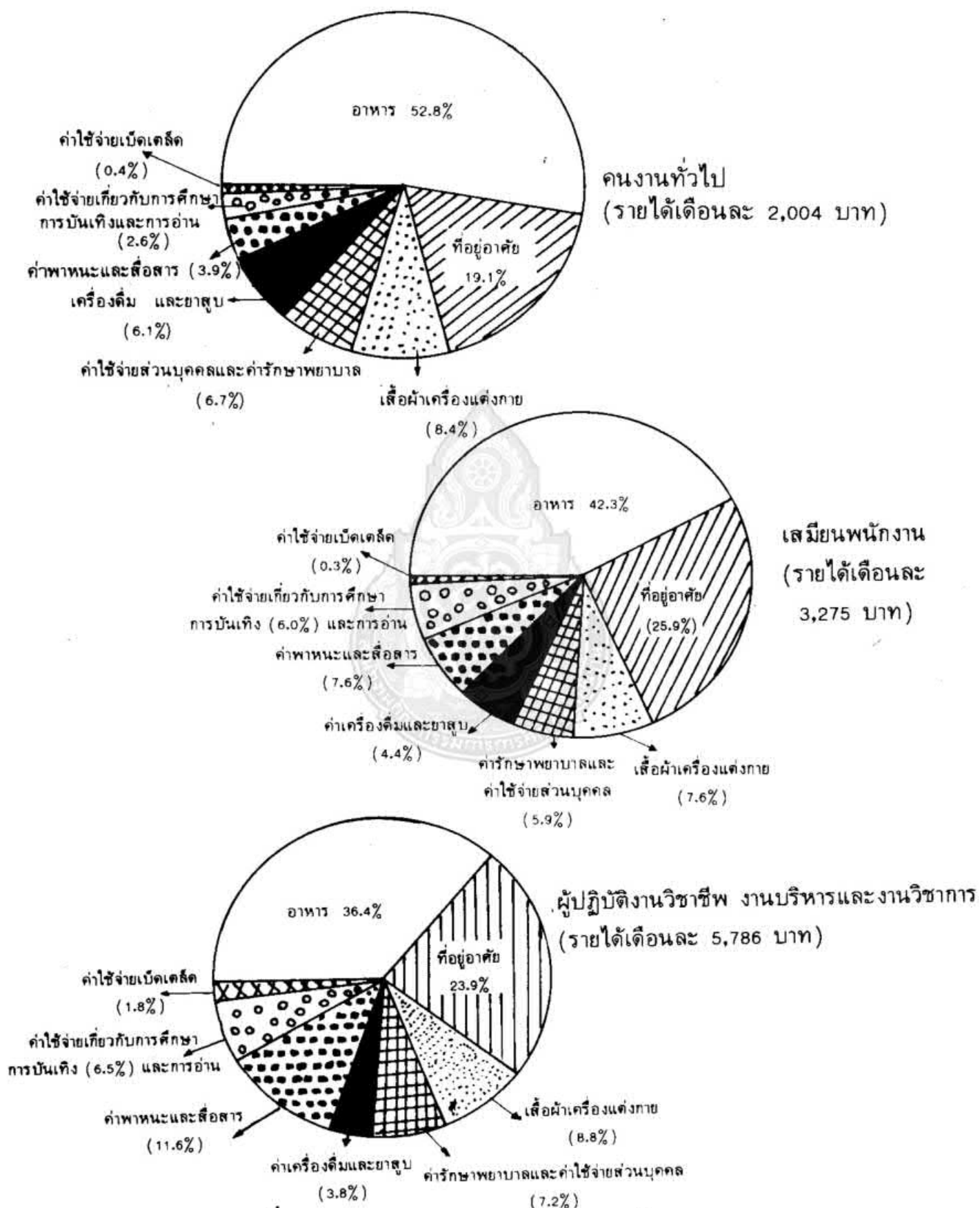
|                       |         |
|-----------------------|---------|
| เบี้ยเลี้ยงรายสัปดาห์ | 100 บาท |
|-----------------------|---------|

#### ประมาณรายจ่าย

|                              |        |
|------------------------------|--------|
| อาหารกลางวันและขนม           | 50 บาท |
| ค่ารถประจำทาง                | 20 บาท |
| กีฬา                         | 10 บาท |
| อื่น ๆ                       | 10 บาท |
| - เงินออม (รายได้ - รายจ่าย) | 10 บาท |

|     |         |
|-----|---------|
| รวม | 100 บาท |
|-----|---------|

แผนภาพที่ 2-1 ค่าใช้จ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคต่อเดือนต่อครัวเรือน (เขตกรุงเทพมหานคร)



ที่มา: รายงานการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2518 - 19, เขตกรุงเทพมหานคร สำนักงานสถิติแห่งชาติ

สำหรับคนทั่ว ๆ ไปอาจแยกลักษณะรายได้และรายจ่ายที่สำคัญได้ดังนี้

รายได้

- เงินเดือน ค่าจ้าง
- อื่น ๆ

รายจ่าย

- หนี้ที่ต้องผ่อนชำระ
- ค่าใช้จ่าย
  - อาหารและเครื่องดื่ม
  - เครื่องนุ่งห่มและเครื่องแต่งกาย
  - ที่อยู่อาศัย
  - ค่ารักษาพยาบาล
  - ค่ายานพาหนะ
  - ค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการบันเทิง การอ่าน และการศึกษา
  - ค่าใช้จ่ายส่วนบุคคล
  - ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ด
- เงินออม

## รายจ่ายที่สำคัญ

หนี้ที่ต้องผ่อนชำระ ในการจัดทำงบประมาณเงินก่อนนี้ควรจัดสรรก่อนจัดสรรค่าใช้จ่ายอื่น ๆ เนื่องจากเป็นรายจ่ายที่ได้ผูกพันทำสัญญาไว้แล้ว เช่น เงินผ่อนชำระค่าบ้าน ค่ารถยนต์ หรือเครื่องอุปโภคอื่น ๆ เราอาจจะนำค่าเช่าบ้านมารวมไว้ในรายการนี้ด้วยก็ได้ เพราะต้องจ่ายเป็นประจำทุกเดือน

**อาหารและเครื่องดื่ม** จากแผนภาพที่ 2 - 1 จะเห็นว่าค่าใช้จ่ายสำหรับอาหารเป็นค่าใช้จ่ายประจำที่มีน้ำหนักความสำคัญมากที่สุด เพราะเป็นถึงกว่าครึ่งหนึ่งของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคของผู้มีรายได้น้อย เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ผู้มีรายได้สูงจะจ่ายค่าอาหารเป็นจำนวนเงินมากกว่าผู้มีรายได้น้อย แต่น้ำหนักความสำคัญของรายจ่ายประเภทนี้เมื่อเทียบกับค่าใช้จ่ายทั้งสิ้นลดลงคือคิดเป็นเพียงประมาณหนึ่งในสามของรายจ่ายเพื่อการอุปโภคบริโภคเท่านั้น ดังนั้นถ้าราคาอาหารสูงขึ้นจะกระทบกระเทือนรายจ่ายของผู้มีรายได้น้อยมากกว่าผู้มีรายได้สูง

**เงินออม** เงินออมจัดเป็นส่วนหนึ่งของทางใช้รายได้แต่ไม่ใช่ค่าใช้จ่าย เป็นเงินที่เก็บเพื่อไว้ใช้ในยามฉุกเฉินหรือออมไว้สำหรับจ่ายเป็นเงินก้อนในภายหลัง

## การเลือก

เมื่อความต้องการใช้เงินมีสูงกว่ารายได้ ผู้จะใช้เงินแต่ละคนจึงจำเป็นต้องเลือกว่าจะใช้เงินอย่างไร ซึ่งคงจะพอเห็นแล้วเมื่อเริ่มจัดทำงบประมาณ เริ่มต้นจะต้องตัดสินใจว่าจะใช้เงินรายได้นั้นเพื่อการบริโภคเท่าไร เก็บไว้เป็นเงินออมเท่าไร เมื่อแบ่งได้แล้วก็ต้องตัดสินใจเลือกอีกว่าในการใช้จ่ายเพื่อการบริโภคนั้นจะใช้จ่ายอะไรบ้าง จะเลือกซื้ออะไรและไม่ซื้ออะไร

การเลือกคือการเปรียบเทียบของตั้งแต่สองสิ่งขึ้นไป คว้าสิ่งไหนเป็นที่ต้องการของเรามากกว่ากัน แล้วจัดลำดับความต้องการนั้นตามประสงค์ของเราผู้เป็นเจ้าของเงิน คนแต่ละคนจะตัดสินใจเลือกไม่เหมือนกันขึ้นอยู่กับรสนิยมและความจำเป็นส่วนบุคคล ถ้ามีเงินอยู่สามสิบบาทและจะต้องเลือกระหว่างดูภาพยนตร์หนึ่งเรื่องกับซื้อหนังสือสองเล่ม คนชอบดูภาพยนตร์จะเลือกอย่างหนึ่ง คนชอบอ่านจะเลือกอีกอย่างหนึ่ง หรือถ้ามีโครงการจะไปเที่ยวทางไกลตอนปิดภาคเรียนโดยใช้เงินของตนเอง บางคนอาจตัดทอนรายจ่ายบางอย่างเพื่อออมเงินไว้ไปเที่ยว แต่บางคนจะเลือกใช้เงินตั้งแต่เดี๋ยวนี้ และเลือกที่จะไม่ไปเที่ยวตอนปิดภาคเรียน

การเลือกจะออมหรือไม่ออมเงินนี้ มีผลไม่เฉพาะในวันนี้ แต่มีผลถึงวันข้างหน้าด้วย คนที่ตัดสินใจออมเงิน คือคนที่ตัดสินใจว่าจะไม่ใช้เงินวันนี้ แต่จะใช้ในวันข้างหน้า (เช่นอาจจะเก็บไว้ซื้อของชิ้นใหญ่ราคาสูง อาจจะเก็บไว้ฝากธนาคารได้ดอกเบี้ย ทำให้มีรายได้เพิ่มขึ้นในอนาคต เป็นต้น) คนที่ไม่ออมเงินคือคนที่ตัดสินใจจะใช้เงินในวันนี้โดยไม่เพื่อไว้สำหรับวันหน้า คนที่กู้ยืมเงินมาใช้คือคนที่ตัดสินใจยืมเงินในอนาคตมาใช้ในวันนี้

ในการดำรงชีวิตประจำวันนั้น คนเราเปรียบเทียบและตัดสินใจเลือกอยู่เสมอ ไม่ใช่ว่าจะมีการเลือกเฉพาะการใช้เงินเท่านั้น แม้การใช้เวลาก็ต้องตัดสินใจเลือกด้วย เพราะเวลาแต่ละวันก็มีจำกัดเหมือนกัน การเลือกเกิดขึ้นเพราะของมีจำกัดเมื่อเทียบกับทางใช้ การเลือกบางครั้งได้กระทำจนกลายเป็นความเคยชิน ผู้ที่ทำไม่ได้มักจะมีการตัดสินใจเลือกเกี่ยวข้องกับอยู่ด้วย เช่น เข้าชั้นมากก็ต้องตัดสินใจ

แล้วว่าจะนอนต่อ หรือจะถูกขึ้นช่วยทำงานบ้านก่อนไปโรงเรียน ตอนหยุดพักก็ต้องตัดสินใจว่าจะเล่นหรือจะดูหนังสือ ถ้าทำอย่างหนึ่งก็จะไม่ได้ทำอย่างหนึ่ง และเมื่อพ้นจากเรื่องวันต่อวันแล้วก็ยังถึงเรื่องระยะยาวเป็นปี ๆ เช่น ถ้ากำลังจะจบชั้นมัธยมก็ต้องเลือกว่าจะเรียนต่อหรือจะทำงาน ซึ่งแต่ละคนจะเลือกไม่เหมือนกัน ขึ้นอยู่กับความสามารถ ความชอบ ความจำเป็นในครอบครัว และปัจจัยประกอบอื่น ๆ อีกหลายประการ



ผู้บริโภคร่วมกับการเลือกซื้อสินค้า

ที่ยกตัวอย่างมานั้นเป็นการเลือกใช้ในส่วนที่เกี่ยวกับการบริโภค ซึ่งแต่ละคนจะเลือกทางที่ดีที่สุดเหมาะสมที่สุดสำหรับตน ในการผลิตก็เช่นกัน ชาวไร่ที่มีที่ดินอยู่จำกัด มีทุนและแรงงานจำกัด จะต้องตัดสินใจว่าปีนี้จะปลูกอ้อย หรือสับปะรด จะปลูกพอหรือมันสำปะหลัง ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมจะตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าประเภทใด จำนวนเท่าใด ขายให้ใคร จะผลิตอย่างไร ควรจะจ้างคนงานเพิ่มหรือไม่ จะขยายโรงงานหรือไม่ ฯลฯ ผู้ประกอบการก็จะต้องตัดสินใจว่าจะส่งสินค้าชนิดใดมาสต็อกไว้ขายบ้าง

ในระดับประเทศก็มีการเลือกเช่นกัน เพราะทรัพยากรของประเทศมีจำกัด มีประเด็นที่ต้องเลือก อย่างเช่นจะสร้างโรงงานอุตสาหกรรมและท่าเรือที่ฝั่งทะเลแห่งนี้หรือจะเก็บไว้สำหรับการประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เงินงบประมาณสำหรับใช้จ่ายของรัฐบาลก็มีจำกัด รัฐบาลและรัฐสภาจะตัดสินใจว่าเงินที่มีอยู่จำกัดนั้นจะใช้เพื่อการศึกษาบางส่วน เพื่อการทหารและการป้องกันประเทศบางส่วน ถ้าจะจัดงบประมาณ

สำหรับสร้างถนน จะสร้างถนนขนาดไหน ตัดไปทางไหน เป็นต้น เรายังอาจหาตัวอย่างอื่น ๆ ได้อีกมากที่จะแสดงให้เห็นถึงการตัดสินใจเลือกระหว่างทางเลือกต่าง ๆ

การเลือกในทำนองดังที่กล่าวมาแล้วนี้ เป็นพื้นฐานของการวิเคราะห์ในวิชาเศรษฐศาสตร์ เนื่องจากทรัพยากรมีจำกัดและมีน้อยกว่าความต้องการใช้ การเลือกจึงเป็นเรื่องจำเป็น วิชาเศรษฐศาสตร์สนใจเกี่ยวกับการเลือกใช้ทรัพยากรต่าง ๆ ที่มีอยู่จำกัดว่าจะใช้ทำอะไร อย่างไร จึงจะมีประสิทธิภาพที่สุด และยังสนใจต่อไปด้วยว่าเมื่อผลิตแล้วใครจะเป็นผู้ได้รับประโยชน์จากการผลิตนั้นบ้าง

### ศัพท์ความรู้

|           |               |             |
|-----------|---------------|-------------|
| รายจ่าย   | เครื่องอุปโภค | การผลิต     |
| ผู้บริโภค | งบประมาณ      | ทรัพยากร    |
| การบริโภค | การเลือก      | ประสิทธิภาพ |

### กิจกรรม

1. อาจมีการอภิปรายเพิ่มเติมเกี่ยวกับลักษณะการใช้จ่ายของคนกลุ่มต่าง ๆ จากแผนภูมิที่เสนอไว้ในบทนี้ เช่น กลุ่มใดใช้จ่ายเงินสำหรับรายจ่ายประเภทใดมากที่สุด เพราะว่าเหตุใด
2. ให้ทำงานงบประมาณรายจ่ายประจำสัปดาห์หรือประจำเดือนของนักเรียน ทำงบทประมาณสองแบบ แบบหนึ่งให้มีรายได้ค่อนข้างสูงมาก อีกแบบหนึ่งให้มีรายได้ต่ำ เปรียบดูว่ารายจ่ายของงบประมาณสองแบบนี้ต่างกันอย่างไรบ้าง และให้เหตุผลถึงวิธีเลือกในการตัดทอนรายจ่ายบางรายการลงด้วย
3. ให้แบ่งกลุ่มและแต่ละกลุ่มช่วยกัน “สร้าง” งบประมาณรายจ่ายของครอบครัวหนึ่งขึ้น โดยสมมติว่ารายได้ของทุกครอบครัวเท่ากันแต่อายุและจำนวนสมาชิกในครอบครัวต่างกัน (เช่น ให้ครอบครัวหนึ่งมีลูกสองคนอายุ 14 ปี และ 11 ปี) แล้วนำมาเปรียบเทียบกันว่าแต่ละครอบครัวให้น้ำหนักการจัดสรรรายได้ได้อย่างไร แต่ละครอบครัวดำเนินชีวิตอย่างไร สนุกสนานในเรื่องบ้าน อาหาร การแต่งตัว และการซื้อหาความบันเทิงต่างกันอย่างไร และคำนวณงบประมาณเป็นรายปี สมมติให้รายได้และรายจ่ายเหมือนกันตลอด 5 ปี ดูว่าครอบครัวไหนมีเงินออมเหลือพอจะทำอะไรได้บ้าง

## บทที่ 3

### หนี้สินของบุคคล

การที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมีหนี้สิน หมายถึงว่าบุคคล  
อีกคนหนึ่งหรือหลายคนได้ยอมเป็นเจ้าหนี้ให้สินเชื่อแก่  
บุคคลผู้นั้น โดยผู้ให้สินเชื่อเป็นเจ้าหนี้และผู้ได้รับสินเชื่อ  
เป็นลูกหนี้ (คือเป็นผู้ที่มีหนี้สิน) การให้สินเชื่อจะมีกำหนด  
เวลาชำระคืน ซึ่งในที่สุดผู้ยืมเงินมาจะต้องชำระเงินที่กู้ยืม  
นั้นคืนให้แก่เจ้าหนี้พร้อมกับดอกเบี้ย

#### ประโยชน์ของสินเชื่อ

การให้สินเชื่อมีอยู่เสมอในการทำธุรกิจ และในการ  
ซื้อขายสินค้า บางครั้งการให้สินเชื่อทำกันเป็นประเพณีปฏิบัติ  
จนเกิดความเคยชินทั้งผู้ให้และผู้รับสินเชื่อ การให้สินเชื่อ  
เกิดขึ้นเมื่อรายจ่ายหรือการชำระเงินของผู้ซื้อสินค้าหรือ  
บริการ เหลื่อมเวลากับสินค้าหรือบริการที่ได้รับ ตัวอย่างเช่น

1. ผู้ทำการค้าปลีกได้รับของมาจากหน่วยจากพ่อค้า  
ขายส่ง โดยจะต้องชำระเงินค่าสินค้าอีก 1 - 2 เดือนข้างหน้า  
เท่ากับว่าผู้ค้าส่งให้สินเชื่อแก่ผู้ค้าปลีก หรือบางทีเรียกทับ  
ศัพท์ภาษาอังกฤษว่าให้เครดิต (credit)

2. ชาวนาเอาปุ๋ยมาจากพ่อค้าปุ๋ย โดยสัญญาว่าเมื่อ  
ขายข้าวได้จะชำระเงินค่าปุ๋ยเป็นเงินตามราคาที่ตกลงกัน (ซึ่ง  
ราคาปุ๋ยที่ซื้อด้วยวิธีนี้จะแพงกว่าราคาปุ๋ยที่ซื้อด้วยเงินสด)  
บางทีก็ตกลงชำระเงินกันเป็นข้าวจำนวนหนึ่งเมื่อเก็บเกี่ยว  
แล้ว เท่ากับพ่อค้าปุ๋ยให้สินเชื่อเพื่อการผลิตแก่ชาวนาสำหรับ  
ช่วงการผลิตปีนั้น

3. บางคนรับประทานอาหารและซื้อของชำแล้ว  
ขอค้างชำระไว้ก่อน รอไว้รวมชำระเมื่อวันสิ้นเดือน เท่ากับ  
ได้สินเชื่อเพื่อการบริโภคในระหว่างที่ยังไม่ได้ชำระเงิน

4. พนักงานทำงานล่วงหน้าไปก่อนโดยได้รับค่าจ้าง  
รวมครึ่งเดียวตอนสิ้นเดือนหรือสิ้นสัปดาห์ เท่ากับว่าได้ให้  
สินเชื่อแก่นายจ้างโดยปริยาย

สินเชื่อทำให้การรับจ่ายเงินสะดวกขึ้น (เช่นกรณี  
ของการจ่ายเงินเดือนแก่พนักงานเป็นรายเดือนแทนการจ่าย  
รายวัน) ทำให้การผลิตดำเนินไปได้ นอกจากนี้สินเชื่อยัง  
ช่วยให้ผู้บริโภคมีโอกาสซื้อสินค้าราคาสูงได้โดยไม่ต้องรอ

เก็บเงินให้ครบตามจำนวนก่อน และทำให้ได้ของมาใช้เร็วขึ้น  
การให้สินเชื่ออย่างหลังนี้ส่วนมากเป็นการซื้อสินค้าเพื่อ  
การบริโภคประเภทคงทน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าสินทรัพย์  
ถาวร ซึ่งไม่ได้หมายความว่าสินทรัพย์นี้จะใช้ไม่ได้ตลอดกาล  
แต่หมายความว่า เป็นสิ่งที่มีอายุการใช้งานนานหลายปี  
มิได้หมดสิ้นไปเมื่อใช้ครั้งหนึ่ง ๆ ตัวอย่างของสินค้าคงทน  
ได้แก่ ตู้เย็น รถยนต์ จักรยานยนต์ โทรทัศน์ จักรเย็บผ้า

#### ข้อพึงพิจารณาก่อนสร้างหนี้

แม้ว่าสินเชื่อจะมีประโยชน์ทำให้ได้ของมาใช้เร็วขึ้น  
แต่หนี้สินนั้นก็ต้องมีการชำระคืน ก็เท่ากับว่าเป็นหนี้คือ  
การยืมเงินรายได้ของอนาคตมาใช้ในปัจจุบัน ก่อนที่จะก่อ  
หนี้หรือขอสินเชื่อ (โดยเฉพาะอย่างยิ่งสินเชื่อเพื่อการซื้อ  
สินค้าเพื่อการบริโภคประเภทสินค้าคงทน ประเภทที่ไม่ช่วย  
ในการเพิ่มรายได้ในอนาคต) จะต้องไตร่ตรองให้ดีว่าใน  
อนาคตจะมีรายได้พอเพียงที่จะชำระหนี้เงินกู้คืนได้อย่างสม่ำเสมอตามกำหนดเวลาโดยไม่ต้องเบียดบังไปจากรายจ่ายจำเป็น  
อื่น ๆ จนตนเองต้องเดือดร้อน



เครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิตที่ช่วยให้การผลิตเป็นไปได้อย่างสะดวก  
และรวดเร็วขึ้น

การซื้อขายสินค้าโดยไม่คิดถึงภาระหนี้ที่ต้องชำระ จะทำให้เป็นคนมีหนี้สินล้นพ้นตัวได้ ซึ่งภาวะเช่นนี้เกิดขึ้นได้บ่อย ๆ ในกรณีที่ซื้อโดยไม่คิดให้รอบคอบถึงผลได้ผลเสีย เช่นซื้อเพราะเห็นเพื่อนบ้านมี ซื้อเพราะเกรงใจคนขาย ซื้อเพราะเห็นของราคาถูกทั้งที่ตนเองไม่จำเป็นต้องใช้ หรือซื้อโดยไม่ได้อ่านราคา ดอกเบี้ย และรายละเอียดอื่น ๆ ให้แน่ชัดก่อน

### อัตราดอกเบี้ย

สินเชื่อส่วนใหญ่จะมีดอกเบี้ยไม่ทางตรงก็ทางอ้อม การกู้เงินจากธนาคารหรือจากเจ้าหนี้เงินกู้ต่าง ๆ รวมทั้งการนำส่งของ ผู้กู้เงินจะจ่ายดอกเบี้ยตามอัตราที่ตกลงกัน แต่จากตัวอย่างข้างต้นจะเห็นว่าสินเชื่อบางชนิดไม่ระบุอัตราดอกเบี้ยโดยตรง ไม่ใช่ว่าสินเชื่อประเภทนี้ไม่มีดอกเบี้ย อันที่จริงมีดอกเบี้ยและอาจจะเป็นดอกเบี้ยในอัตราที่สูงด้วย ดอกเบี้ยนี้จะแฝงมาในราคาสินค้า ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ผู้ค้าส่งขายสินค้าให้พ่อค้าปลีกโดยจะให้เวลาชำระเงินภายใน 3 เดือน แต่ถ้าพ่อค้าปลีกขอชำระเป็นเงินสดทันทีก็จะลดให้ 10% ราคาสินค้าที่ซื้อด้วยเงินสดจึงถูกกว่าราคาที่ซื้อด้วยเงินสดกับราคาที่ซื้อด้วยเงินเชื่อต่างกันอยู่ ก็คือดอกเบี้ยของสินเชื่อสำหรับระยะเวลาสามเดือนนั่นเอง

ขาวนาซื้อปุ๋ยหนึ่งถุง (15 กิโลกรัม) ราคาขณะนั้น 75 บาท แต่ขาวนาไม่มีเงินสดจึงตกลงกันว่าจะใช้คินเป็นข้าวเปลือก 2 ถึงเมื่อเก็บเกี่ยวได้แล้ว และถ้าข้าวเปลือกในท้องตลาดเมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวเท่ากับถึงละ 45 บาท ระยะเวลาการซื้อปุ๋ยจนถึงเวลาชำระคินเป็นข้าวเท่ากับ 4 เดือน เท่ากับว่าขาวนาเสียเงินเป็นค่าดอกเบี้ย 15 บาทสำหรับสินเชื่อจำนวน 75 บาท อายุ 4 เดือน ซึ่งอาจจะคำนวณเป็นดอกเบี้ยต่อปีได้ 45 บาท หรือเทียบเป็นอัตราดอกเบี้ยได้เท่ากับ 60% ต่อปี

การซื้อขายสินค้าแบบผ่อนชำระ ผู้ซื้อจะจ่ายเงินสดก้อนหนึ่งซึ่งคิดเป็นเพียงส่วนหนึ่งของราคาสินค้าแล้วได้สินค้านั้นมาใช้ก่อน สำหรับเงินส่วนที่เหลือนั้นผู้ซื้อจะชำระเป็นงวด ๆ ไปอีกระยะเวลาหนึ่งตามแต่จะตกลงกันระหว่างผู้ซื้อกับบริษัทผู้ขายสินค้า (หรือบริษัทผู้ให้เงินกู้สำหรับผู้ซื้อสินค้าแบบผ่อนชำระ) เช่นอาจจะตกลงชำระกันเดือนละครั้งเป็นเวลา 2 ปี เป็นต้น จำนวนเงินที่ผู้ซื้อจ่ายชำระทั้งสิ้นเมื่อรวมกันจะสูงกว่าการซื้อโดยขอชำระเป็นเงินสดทั้งหมด ณ เวลาที่ซื้อ ราคาสินค้าที่ต่างกันก็คือดอกเบี้ยที่ผู้ซื้อต้องเสียในการซื้อสินค้าแบบผ่อนชำระ

### ประเภทของสินเชื่อ

สินเชื่อแบ่งเป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้สองประเภทตามวัตถุประสงค์การใช้ คือ

1. สินเชื่อเพื่อการบริโภค

2. สินเชื่อเพื่อการผลิตและการค้า ซึ่งอาจจะแยกย่อยลงไปได้อีกเป็น

ก. สินเชื่อที่เป็นเงินทุนหมุนเวียน

ข. สินเชื่อเพื่อการลงทุน

เงินกู้เพื่อซื้อบ้านอยู่อาศัย ซื้อรถยนต์ ซื้อวิทยุ มาฟังเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ถือเป็นสินเชื่อเพื่อการบริโภค เงินกู้เพื่อปลูกสร้างโรงงานหรือซื้อเครื่องจักร เป็นสินเชื่อเพื่อการลงทุน (ในการผลิต) เงินกู้เพื่อจ่ายค่าแรงคนงานในระหว่างผลิตสินค้า เพื่อซื้อวัตถุดิบมาใช้ในการผลิต หรือเพื่อซื้อสินค้าไว้รอจำหน่ายเป็นสินเชื่อประเภทเงินทุนหมุนเวียน (ที่ใช้ในการผลิตและการค้า)



สินทรัพย์ถาวรของบุคคล



พูดอย่างกว้าง ๆ หนี้สินส่วนบุคคลส่วนใหญ่จะเป็นหนี้ที่เกิดจากการกู้เงินมาซื้อสินค้าอุปโภคบริโภค ผู้ก่อหนี้คิดถึงประโยชน์ที่ได้รับจากสินทรัพย์ที่ได้มาในแง่ของการใช้เพื่อการอุปโภคบริโภคส่วนตัวหรือของครอบครัว ในขณะที่หนี้สินของนิติบุคคลเป็นหนี้สินที่เกิดจากการกู้เงินมาใช้ในการดำเนินธุรกิจ บุคคลอาจจะมีหนี้สินประเภทนี้ด้วยก็ได้ ผู้ก่อหนี้ประเภทนี้คิดถึงประโยชน์ที่จะได้รับจากสินทรัพย์ในแง่ของการเพิ่มประสิทธิภาพ หรือปริมาณในการผลิต หรือเพิ่มความสามารถในการเพิ่มพูนรายได้ของตน จนได้คุ้มกับจำนวนเงินต้นบวกดอกเบี้ยของเงินกู้

โดยทั่วไปพอจะมองเห็นและแยกสินเชื่อสองประเภทนี้ได้ไม่ยากนัก แต่ก็มีข้อสังเกตในรายละเอียดบางอย่าง เช่น

(1) ในประเทศที่มีผู้ประกอบอาชีพอิสระจำนวนมากเช่นประเทศไทยเรา บางกรณีแยกสินเชื่อเพื่อการบริโภคกับสินเชื่อเพื่อการผลิตออกจากกันไม่ได้ชัดเจนนัก เช่น พ่อค้ากู้เงินซื้อห้องแถวหนึ่งคูหา แล้วใช้ชั้นล่างของห้องแถวนั้นเพื่อประกอบการค้า ส่วนชั้นบนไว้เป็นที่อยู่อาศัย

(2) เกษตรกรซื้อสินค้าที่จำเป็นเพื่อการยังชีพด้วยเงินเชื่อ บางคนถือว่าเป็นการกู้เงินมาใช้ในการบริโภค แต่ก็มีผู้แย้งว่าการกู้เงินนั้นควรจะนับว่าเป็นการกู้มาใช้เป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตมากกว่าโดยให้เหตุผลว่า เกษตรกรเป็นผู้ผลิตและผู้ประกอบอาชีพอิสระ เมื่อได้ลงแรงไปแล้วแต่ยังไม่ได้ผลผลิตมา (เพราะสินค้าเกษตรต้องใช้

เวลาในการผลิตหลายเดือน) เกษตรกรจึงกู้เงินมาจ่ายเป็นค่าแรงงานให้ตนเอง

(3) แนวคิดด้านเศรษฐศาสตร์สมัยหลัง ๆ นี้ถือว่าการศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งเหมือนกันถึงแม้ว่าจะไม่ได้ผลออกมาเป็นวัตถุประสงค์สินค้าทุนที่จะช่วยเสริมกำลังความสามารถในการผลิต แต่ก็ได้เพิ่มคุณภาพของคน คนมีคุณภาพสูงขึ้นก็จะมีกำลังความสามารถในการผลิตสูงขึ้น หากคิดในแนวนั้นเงินกู้เพื่อการศึกษาก็นับเป็นเงินกู้เพื่อการลงทุนได้ แทนที่จะนับเป็นเงินกู้เพื่อการบริโภค

## แหล่งสินเชื่อ

แหล่งสินเชื่อแบ่งออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. สินเชื่อจากสถาบันการเงิน ได้แก่ ธนาคารต่าง ๆ บริษัทเงินทุน บริษัทประกันชีวิต สหกรณ์ โรงรับจำนำ

2. สินเชื่อจากเอกชนอื่น ๆ ที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน ได้แก่ การกู้เงินจากญาติ เพื่อน พ่อค้าในท้องถิ่น เจ้าหนี้เงินกู้ในท้องถิ่น บริษัทขายสินค้า สินเชื่อประเภทนี้มักจะได้เร็วแต่ดอกเบี้ยมักจะสูงกว่าสินเชื่อจากสถาบันการเงิน

นอกจากนี้ยังมีสินเชื่อบางประเภทที่ได้จากรัฐบาลหรือองค์การภาครัฐบาลโดยตรง แต่มักจะเป็นสินเชื่อเพื่อวัตถุประสงค์เฉพาะ เช่น สินเชื่อเพื่อการเกษตร สินเชื่อเพื่อการประมง ฯลฯ และมักจะมีปริมาณการให้กู้ยืมน้อยมากเมื่อเทียบกับสินเชื่อจากแหล่งอื่น ๆ

ตารางที่ 3 - 1 แหล่งสินเชื่อของเกษตรกร (ปี 2525/2526)

| แหล่งสินเชื่อ                          | จำนวนสินเชื่อ<br>เฉลี่ยต่อครัวเรือน<br>(บาท) | อัตราร้อยละ  |
|----------------------------------------|----------------------------------------------|--------------|
| <b>ในสถาบัน</b>                        |                                              |              |
| - ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร | 764.78                                       | 25.99        |
| - สหกรณ์การเกษตร                       | 467.90                                       | 15.90        |
| - ธนาคารพาณิชย์                        | 265.10                                       | 9.01         |
| - กลุ่มเกษตรกร                         | 36.32                                        | 1.24         |
| - อื่น ๆ                               | <u>296.69</u>                                | <u>10.08</u> |
| รวม                                    | <u>1,830.79</u>                              | <u>62.22</u> |
| <b>นอกสถาบัน</b>                       |                                              |              |
| - เพื่อนบ้าน ญาติ                      | 756.07                                       | 25.69        |
| - กหบดี                                | 325.08                                       | 11.06        |
| - เจ้าของโรงสี, โรงงานต่าง ๆ           | 21.48                                        | 0.73         |
| - เจ้าของที่ดิน                        | <u>9.18</u>                                  | <u>0.31</u>  |
| รวม                                    | <u>1,111.81</u>                              | <u>37.78</u> |
| รวมทั้งสิ้น                            | 2,942.60                                     | 100.00       |

ที่มา : รายงานภาระหนี้สินของเกษตรกรทั่วประเทศ ปีเพาะปลูก 2525/26 กองวิจัยเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรฯ



แหล่งให้สินเชื่อที่สำคัญในกลุ่มสินเชื่อจากสถาบันการเงินได้แก่ธนาคารและบริษัทเงินทุน สำหรับบริษัทเงินทุนนั้นเงินให้กู้ส่วนใหญ่สำหรับบุคคลธรรมดาจะเป็นเงินให้กู้สำหรับซื้อสินค้าประเภทคงทน ที่มีกำหนดเวลาให้ผ่อนชำระเงินคืนเป็นงวด ๆ

สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์มีมากมายหลายแบบ ลักษณะสำคัญคือมักเป็นสินเชื่อระยะสั้น สินเชื่ออาจจะเป็นในรูปของการเบิกเงินเกินบัญชี ซึ่งเป็นวิธีที่นิยมกันในหมู่ผู้ที่มีอาชีพในด้านการประกอบธุรกิจ เพราะเป็นการใช้เงินเกินจำนวนที่มีเฉพาะเวลาที่จำเป็นเป็นครั้งเป็นคราว เช่น เวลาซื้อสินค้าเพื่อเก็บไว้ขาย เมื่อขายได้แล้วก็มีเงินทยอยเข้าบัญชี สินเชื่ออีกแบบหนึ่งจะเป็นในรูปของเงินกู้ทั้งจำนวน การกู้แบบนี้ผู้ขอกู้จะมีวัตถุประสงค์ในการใช้จ่ายแน่นอน เช่น กู้เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ หรือสินค้าคงทนอื่น ๆ เป็นต้น ธนาคารมักจะกำหนดให้ชำระเงินกู้คืนเป็นงวด และถ้าเป็นการกู้เพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ อายุของเงินกู้จะค่อนข้างยาว อัตราดอกเบี้ยเงินกู้สูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์พึงเรียกได้ตามกฎหมาย เท่ากับร้อยละ 15 ต่อปี

สำหรับสถาบันการเงินอื่น ๆ มีการให้กู้เฉพาะบางด้าน ไม่ให้กู้ทั่วไปดังเช่นธนาคารพาณิชย์ บุคคลที่จำเป็นต้องใช้สินเชื่ออาจเลือกใช้บริการของสถาบันการเงินต่าง ๆ ซึ่งมีการให้สินเชื่อเพื่อกิจการต่าง ๆ ในเงื่อนไขต่างกันไป ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่ต้องการสินเชื่อเพื่อการซื้อบ้านและที่ดิน นอกจากจะขอสินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์แล้วยังอาจสืบหาข้อมูลและหาเงินกู้ได้จากธนาคารอาคารสงเคราะห์ ซึ่งเป็นธนาคารของรัฐ ทำหน้าที่ให้กู้เพื่อการซื้อบ้านและที่ดินสำหรับอยู่อาศัยโดยเฉพาะ บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ที่ให้กู้เงินเพื่อซื้ออสังหาริมทรัพย์ โดยรับทรัพย์สินนั้น ๆ จำนองเป็นประกันเงินกู้ นอกจากนี้ยังมีสหกรณ์เคหสถาน และธนาคารออมสินให้สินเชื่ออีกด้วย

เกษตรกรที่ต้องการกู้เงินเพื่อซื้อที่ทำกิน หรือต้องการสินเชื่อเพื่อการผลิตทางการเกษตร อาจจะได้สินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สำหรับสินเชื่อเพื่อการผลิตนั้น นอกจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรแล้ว ยังมีสินเชื่อจำนวนมากแล้ว บางคนก็อาจได้สินเชื่อจากธนาคารพาณิชย์หรือสหกรณ์การเกษตร

ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ทำกิจการในรูปของนิติบุคคล เช่น บริษัทจำกัดหรือห้างหุ้นส่วนจำกัด นอกจากสินเชื่อที่ได้จากธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน อาจจะได้สินเชื่อระยะยาวเพื่อใช้ในการลงทุนซื้อ

เครื่องจักร และสร้างโรงงานจากสถาบันการเงินเฉพาะแห่งอีกสองแห่ง ได้แก่บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย และสำนักงานธกษอุตสาหกรรมขนาดย่อม (ของกระทรวงอุตสาหกรรม)

## ศัพท์ความรู้

|                        |                 |
|------------------------|-----------------|
| สินเชื่อ               | สถาบันการเงิน   |
| ธนาคารพาณิชย์          | สินค้าผู้บริโภค |
| บริษัทเงินทุน          | เครดิตฟองซิเอร์ |
| ทุนหรือสินค้าประเภททุน | สินค้าคงทน      |

## กิจกรรม

1. อภิปรายกันในชั้นเรียนว่า สินค้าต่อไปนี้สิ่งใดจัดเป็นสินค้าผู้บริโภค สิ่งใดเป็นสินค้าทุน เพราะเหตุใด

- พืชไร่หรือถั่วไร่ไถ่ปลูกปลูกจากทำมาส่งที่ตลาดและร้านอาหาร
- พืชไร่หรือถั่วไร่ไถ่ปลูกปลูกจากไร่ปลูกขายไปโรงเรียน
- กำปั่นซื้อจากร้านค้าให้ลูกสาวใช้เย็บเสื้อผ้าใส่เอง
- กำปั่นซื้อจากร้านค้าให้ลูกสาวเปิดร้านตัดเสื้อ
- ร้านขายเครื่องดื่มซื้อโทรทัศน์มาตั้งให้ลูกค้าดู

2. สอบถามคนรู้จักผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือร้านค้าว่าเคยได้สินเชื่อหรือไม่ จากใคร เงื่อนไขของสินเชื่อเป็นอย่างไร แล้วลองเทียบหาอัตราดอกเบี้ย ยกตัวอย่างเช่น ตามขานา ชาวไร่ ชาวสวน ที่ได้เงินสดหรือสินค้ามาก่อน โดยมีเงื่อนไขใช้คืนเป็นผลผลิต ซึ่งเรียกกันว่า ดอกเขียว ดอกขาว ดอกดำ ฯลฯ ตามแต่ชนิดของผลผลิต ถามผู้ที่ซื้อสินค้าเงินผ่อนหรือร้านขายสินค้าที่ให้บริการผ่อนชำระ เช่น ร้านขายรถจักรยานยนต์ รถแทรกเตอร์ รถยนต์จักรยานยนต์ เป็นต้น

3. สอบถามและขอแบบฟอร์มการกู้เงินประเภทต่าง ๆ ที่บุคคลอาจจะกู้ได้จากสถาบันการเงินต่าง ๆ ในเขตอำเภอหรือจังหวัดที่โรงเรียนตั้งอยู่ นำมาศึกษาว่าสถาบันการเงินนั้น ๆ ต้องการรู้อะไรบ้างเกี่ยวกับตัวผู้กู้ และวัตถุประสงค์ของการกู้ แยกกลุ่มช่วยกันกรอกแบบฟอร์ม (อาจจะใช้ตัวอย่างจากกิจกรรมที่ทำในบทที่ 2 ข้อ 3 ก็ได้) แล้วตั้งกลุ่มคณะกรรมการชั้นพิจารณาว่า จากแบบขอกู้ที่ได้กรอกแล้วนั้น จะจัดลำดับการให้กู้แก่ใครก่อนหลังอย่างไร เพราะเหตุใด

## บทที่ 4

### สินทรัพย์ทางการเงิน

เมื่อเราได้ตัดสินใจว่าจะเก็บเงินส่วนหนึ่งไว้ใช้ในวันข้างหน้า เรามีทางเลือกสองทางคือ เก็บเงินรายได้ที่ได้นำมาเอาไว้เป็นเงินสดกับตัว หรือเก็บไว้ในรูปของสินทรัพย์ทางการเงินอื่น ๆ เมื่อเก็บเงินไว้ได้จำนวนหนึ่งแล้วก็มีทางเลือกต่อไปว่าจะใช้เงินนั้นทำอะไร จะเก็บไว้เป็นสินทรัพย์ทางการเงินต่อไป (ซึ่งส่วนใหญ่จะได้ดอกเบี้ยหรือประโยชน์อื่น ๆ ตอบแทนทำให้รายได้เพิ่มขึ้น) หรือจะเปลี่ยนจากสินทรัพย์ทางการเงินให้เป็นสินทรัพย์ที่มีตัวมีตนต่าง ๆ (เช่น ซื้อที่ดิน ซื้อบ้าน หรือซื้อสินค้าคงทนอื่น ๆ ซึ่งยังนับเป็นส่วนหนึ่งของสินทรัพย์ของบุคคล) หรือจะใช้ให้หมดไปโดยการไปท่องเที่ยวพักผ่อน

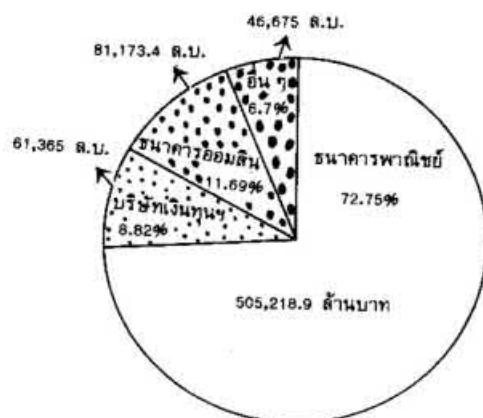
### สินทรัพย์ทางการเงิน

สมัยที่ระบบการธนาคารยังไม่แพร่หลายโดยทั่วถึง ผู้ที่มีรายได้เหลือจากการใช้จ่ายปกติและต้องการเก็บออมไว้จะเก็บเงินซุกซ่อนไว้ในบ้านบ้าง ใส่ตู้มั่งคั่งดินดั่งที่มีค่าเล่ากันมาบ้าง หรือบางครั้งก็เปลี่ยนเงินสดให้เป็นสินทรัพย์อื่นที่เป็นสิ่งของมีค่า เช่น สร้อยทอง เข็มขัดนาฬิกา ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่อาจเปลี่ยนกลับเป็นเงินสดได้ไม่ยากนัก

ต่อมาเมื่อสถาบันการเงินต่าง ๆ แพร่หลายไปทั่วประเทศและเป็นที่รู้จักและไว้วางใจของประชาชนมากขึ้น การฝากเงินไว้กับสถาบันการเงินโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับธนาคารต่าง ๆ จึงเริ่มเป็นที่นิยมของบุคคลทั่วไป เพราะการฝากเงินไว้กับธนาคารปลอดภัยกว่าจะเก็บรักษาเงินสดไว้กับตัว หรือมีทรัพย์สินที่มีค่าติดตัวจำนวนมาก ๆ นอกจากนี้ในการฝากเงินไว้กับธนาคาร ผู้ฝากยังได้ดอกเบี้ยเป็นรายได้อีกด้วย ในขณะที่การถือเงินสดไม่เพิ่มรายได้ให้แก่ผู้ถือ การถือสินทรัพย์ทางการเงินอื่น ๆ ก็ได้ผลประโยชน์ตอบแทนเช่นกัน เช่น ถือหุ้นก็ได้เงินปันผล เป็นต้น

สินทรัพย์ทางการเงินที่บุคคลทั่วไปถืออยู่ที่สำคัญที่สุดคือเงินฝากกับธนาคารพาณิชย์ รองลงไปคือตั๋วสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุน เงินฝากที่ธนาคารออมสิน เงินฝากและหุ้นในสหกรณ์ออมทรัพย์ กรมธรรม์ประกันชีวิตของบริษัทประกันชีวิต เหล่านี้ ล้วนเป็นวิธีการต่าง ๆ กันในการออมทรัพย์กับสถาบันการเงิน นอกจากนั้นก็มีพันธบัตรรัฐบาล (ซึ่งเป็นเอกสารการกู้เงินของรัฐบาลจากบุคคลทั่วไป) และหุ้นในบริษัทต่าง ๆ (ซึ่งเป็นการแสดงว่าผู้ถือหุ้นมีส่วนเป็นเจ้าของบริษัทนั้น ๆ เท่ากับมูลค่าหุ้นที่ถืออยู่) ส่วนเงินสดนั้นถือไว้เท่าที่จำเป็นต้องใช้ และนับว่าน้อยเมื่อเทียบกับสินทรัพย์ทางการเงินอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว

แผนภาพที่ 4 - 1 เงินออมส่วนบุคคลที่สถาบันการเงินต่าง ๆ ปี 2529



หมายเหตุ : อื่น ๆ ประกอบด้วย ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์การเกษตร บริษัทประกันชีวิต

ธนาคารอาคารสงเคราะห์ และสหกรณ์ออมทรัพย์

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

## เงินฝากธนาคาร

ธนาคารต่าง ๆ ให้บริการรับฝากเงินจากประชาชน บุคคลทั่วไปมักจะฝากเงินประเภทออมทรัพย์ และประเภท ระยะเวลา (เงินฝากประจำ) เงินฝากประเภทนี้มีกำหนด ระยะเวลาให้ดอกเบี้ยสูงกว่าประเภทออมทรัพย์ แต่ก็มีเงื่อนไข การฝากและการถอนมากกว่า เช่นจะต้องฝากถึง 3 เดือน จึงจะได้ดอกเบี้ย บางธนาคารกำหนดจำนวนเงินฝากขั้นต่ำ สำหรับการฝากแต่ละครั้ง ด้วย เป็นเงิน 500 บาทบ้าง 1,000 บาทบ้าง ในการถอนเงินบางธนาคารให้ถอนเงินทั้ง จำนวนที่ฝากแต่ละครั้ง แต่บางธนาคารก็ยอมให้ถอนบางส่วน ได้ อย่างไรก็ดี เงินฝากเหล่านี้ถือว่าเป็นสินทรัพย์ที่มีสภาพ คล่องตัวสูงมาก เพราะผู้ที่ต้องการเงินสดอาจจะถอนได้ทันที เมื่อต้องการ และได้รับเงินตามจำนวนพร้อมดอกเบี้ยซึ่ง จะได้มากหรือน้อยขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่ฝาก

สำหรับผู้ที่ไม่ต้องการถือเงินสดไว้กับตัวเองมากนัก แต่จำเป็นต้องใช้เงินจำนวนครั้งละมาก ๆ บ่อย ๆ เช่นผู้ทำ การค้า ก็อาจจะขอเปิดบัญชีเงินฝากประเภทกระแสรายวัน ซึ่งส่งจ่ายได้ด้วยเช็คแทนการเบิกถอนเงินสด ผู้ใช้บัญชี ประเภทนี้ต้องการความสะดวกของการใช้เช็คแทนการใช้ เงินสดมากกว่าจะต้องการดอกเบี้ย เพราะเงินฝากประเภทนี้ให้ ดอกเบี้ยต่ำมาก หรืออาจจะไม่ให้เลย ธนาคารในต่างประเทศ บางแห่งนอกจากจะไม่ให้ดอกเบี้ยแล้วยังคิดค่าธรรมเนียม ในการรักษาสัญชีให้ลูกค้าอีกด้วย (ถ้าลูกค้ามีเงินฝากค้าง อยู่ในบัญชีไม่ถึงจำนวนขั้นต่ำที่ธนาคารกำหนด)

นอกจากเงินฝากประเภทออมทรัพย์และประเภท มีกำหนดระยะเวลาที่กล่าวมาแล้ว ธนาคารต่าง ๆ ยังมีโครง การออมเงินประเภทต่าง ๆ อีกหลายแบบให้ผู้ฝากเลือกได้ ตามความพอใจ

### ตารางที่ 4-1 อัตราดอกเบี้ยสูงสุดที่ธนาคารพาณิชย์พึงจ่ายตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทย

% ต่อปี

1. เงินฝากที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถามประเภทออมทรัพย์  
(มีสมุดคู่ฝาก ไม่ใช่เช็คในการถอน) 7.25

#### 2. เงินฝากประจำ

- ตั้งแต่ 3 เดือน ขึ้นไป ..... 9.5

ที่มา : ประกาศธนาคารแห่งประเทศไทย เรื่องการกำหนดให้ธนาคารพาณิชย์ปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ยและส่วนลด  
ประกาศ ณ วันที่ 3 มีนาคม 2529

วันที่ 23 กันยายน 2531  
DATE

จ่าย คุณสมิโชค ดวงจันทร์รัตน์  
PAY

บาท 50,000.00  
BAHT

|         |            |
|---------|------------|
| ยอดรวม  | 340,000.00 |
| หัก     | 100,000.00 |
| รวม     | 340,000.00 |
| ถอน     | 50,000.00  |
| คงเหลือ | 290,000.00 |

เช็คเลข  
CHEQUE NO 0000021

ATC PAYEE ONLY

คุณสมิโชค ดวงจันทร์รัตน์

บาท - ห้าหมื่นบาทถ้วน -

บาท 50,000.00

ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด  
THE THAI DANU BANK LTD  
สำนักงานใหญ่ 392 ถนนสีลม กรุงเทพฯ  
HEAD OFFICE 392 Sodom Road, Bangkok



กรุงเทพฯ 23 กันยายน 2531

1-1-12

หรือผู้ถือ  
OR BEARER

暹羅興業銀行

| เช็คเลข CHECK NO | สาขา/สำนักงาน OFFICE NO | บัญชี ACCOUNT NO | สำหรับใช้พิมพ์ FOR BANK USE ONLY |
|------------------|-------------------------|------------------|----------------------------------|
| 0000021          | 230001                  | 001 1 23456 0    |                                  |

เช็คพร้อมต้นฉบับที่เจ้าของเช็คใช้บันทึกรายการ

### ตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุน

บริษัทเงินทุนรับเงินจากประชาชนแล้วนำเงินนั้นไปให้กู้ยืมต่อกับธนาคารพาณิชย์ ข้อแตกต่างระหว่างสถาบันสองอย่างนี้อยู่ที่ว่า บริษัทเงินทุนไม่สามารถรับเงินฝากจากประชาชนได้ ผู้ต้องการฝากเงินไว้กับบริษัทเงินทุนจะต้องซื้อตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุนนั้น ๆ เท่ากับว่าผู้ฝากเงินมีฐานะเป็นเจ้าหนี้บริษัทเงินทุน ผู้ซื้อตัวกับบริษัทเงินทุนจะตกลงอายุของตัวและอัตราดอกเบี้ยกัน เวลาจะซื้อตัว และผู้ถือตัวอาจขอคืนตัวให้บริษัทก่อนจะครบกำหนดที่ตกลงกันไว้ก็ได้ โดยปกติบริษัทจะลดอัตราดอกเบี้ยที่บริษัทจะจ่ายลงจากที่ได้ตกลงไว้เล็กน้อย ถ้าผู้ถือตัว

ขอคืนตัวก่อนครบกำหนด อย่างไรก็ตามดอกเบี้ยของตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุนมักจะสูงกว่าดอกเบี้ยของเงินฝากธนาคาร

บริษัทเงินทุนมักมีสำนักงานอยู่ในจังหวัดใหญ่ ๆ ที่เป็นศูนย์กลางทางธุรกิจ และไม่มีสาขามากเท่าธนาคารออมสินหรือธนาคารพาณิชย์ ผู้ซื้อตัวของบริษัทเงินทุนจะต้องเป็นผู้มีเงินมากกว่าผู้ฝากเงินกับธนาคารพาณิชย์ เพราะบริษัทเงินทุนจะออกตัวอย่างต่ำฉบับละ 5,000 บาทในจังหวัดอื่น ๆ และ 10,000 บาทในเขตกรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และนนทบุรี ผู้มีเงินต่ำกว่านี้จะไม่สามารถซื้อตัวของบริษัทเงินทุนได้

| ตัวสัญญาใช้เงิน - PROMISSORY NOTE                                                      |                                                                                |
|----------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------|
| รหัส<br>Code No. 1-02-1897-01                                                          | กรุงเทพฯ 23/09/31<br>Bangkok                                                   |
| บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ สหอนกิจไทย จำกัด<br>THAI FINANCIAL SYNDICATE LIMITED           |                                                                                |
| (ต้องแนบพยาน)                                                                          |                                                                                |
| สัญญาจะจ่ายเงินจำนวนบาท<br>promise to pay the sum of Baht                              |                                                                                |
| คุณประสิทธิ์ ขอบฝากเงิน                                                                |                                                                                |
| ในวันที่ 23/01/32<br>on                                                                | พร้อมด้วยดอกเบี้ยคร่าวร้อยละ 9:50 ต่อปี<br>with interest at the rate of % p.a. |
| ณ สำนักงานของบริษัท<br>at the office of the company                                    |                                                                                |
| เพื่อ บริษัทเงินทุนหลักทรัพย์ สหอนกิจไทย จำกัด<br>for THAI FINANCIAL SYNDICATE LIMITED |                                                                                |
| TF A 0036344                                                                           | ผู้มีอำนาจลงนามแทนบริษัท Authorized Signatures                                 |

ตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุน

บริษัทเครดิตฟองซิเอร์ก็ขายตัวสัญญาใช้เงินให้กับประชาชนทั่วไปเช่นกัน โดยมีเงื่อนไขต่างจากบริษัทเงินทุนบ้าง ที่สำคัญคืออายุของตัวสัญญาใช้เงินยาวกว่า และมูลค่าของตัวสัญญาใช้เงินขั้นต่ำไม่สูงเท่าของบริษัทเงินทุน

## หุ้นและเงินฝากกับสหกรณ์

สหกรณ์มีหลายประเภทโดยมีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการต่างกัน แต่หลักใหญ่เหมือนกันคือเป็นการรวมทุนของบุคคลในชุมชนเดียวกันหรือบุคคลที่มีความสนใจร่วมกันเข้าด้วยกันตั้งแต่สิบคนขึ้นไป รวมกำลังและรวมทุนกันจัดตั้งขึ้นเพื่อบริการแก่กันจะเป็นประโยชน์ของผู้ถือหุ้นซึ่งเรียกว่า สมาชิก เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์จะให้บริการรับฝากเงินและให้กู้เงินเฉพาะกับสมาชิกเท่านั้น สำหรับในชนบทก็มักจะมีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรซึ่งมุ่งดำเนินงานด้านการให้สินเชื่อเพื่อการผลิตทางเกษตร ส่วนสหกรณ์ผู้บริโภคประเภทร้านสหกรณ์ จำหน่ายสินค้าทั่วไปในเขตชุมชนนั้น ให้บริการกับบุคคลทั่วไปด้วย แต่กำไรของสหกรณ์จะจัดสรรคืนให้กับสมาชิกเท่านั้น โดยส่วน

หนึ่งจ่ายคืนเป็นเงินปันผลตามจำนวนหุ้น อีกส่วนหนึ่งจ่ายเฉลี่ยคืนตามส่วนมูลค่าสินค้าที่ซื้อ

สำหรับสหกรณ์ที่ให้บริการรับฝากเงิน หรือให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิก แต่ละสหกรณ์จะกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินฝากกันเอง โดยได้รับความเห็นชอบจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ซึ่งมีหน้าที่ควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ เท่าที่เป็นมาอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสหกรณ์มักจะไม่น้อยกว่าดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคารพาณิชย์

## กรรมธรรม์ประกันชีวิต

การซื้อกรรมธรรม์ประกันชีวิตไว้กับบริษัทประกันชีวิตถือว่าเป็นการออมทรัพย์อย่างหนึ่งเหมือนกัน ผู้ซื้อกรรมธรรม์จะได้รับความคุ้มครองในระหว่างที่เอาประกันว่าหากตนสิ้นชีวิตไป บริษัทจะจ่ายเงินเท่าที่เอาประกันให้แก่ทายาท สำหรับผู้เป็นหัวหน้าครอบครัวการทำประกันชีวิตจึงเป็นการคุ้มครองครอบครัวทางหนึ่งว่าหากตนเองสิ้นชีวิตไปครอบครัวจะยังมีเงินก้อนสำหรับเลี้ยงดูต่อไปได้อีกระยะหนึ่ง

ตารางที่ 4 - 2 ตัวอย่างเบี้ยประกันชีวิตรายปีสำหรับการประกันชีวิตแบบต่าง ๆ  
ทุนประกัน 100,000 บาท ผู้เอาประกันจ่ายเบี้ยประกันรายปี

| <div>เบี้ยประกันรายปี<sup>๑</sup></div> <div>อายุของผู้เอาประกัน<sup>๒</sup></div> | ประเภทของการประกัน |            |                |
|------------------------------------------------------------------------------------|--------------------|------------|----------------|
|                                                                                    | สะสมทรัพย์ 20/20   | ตลอดชีพ/20 | เฉพาะกาล 10/10 |
| 20                                                                                 | 4,720              | 1,540      | 480            |
| 30                                                                                 | 4,860              | 2,030      | 530            |
| 40                                                                                 | 5,190              | 2,830      | 870            |

ที่มา : บริษัท ไทยประกันชีวิต จำกัด

<sup>๑</sup> เฉพาะกาล 10/10 หมายถึง แบบชั่วระยะเวลา (Term Insurance) ระยะเวลาเอาประกัน 10 ปี ชำระเบี้ยประกัน 10 ปี  
ตลอดชีพ/20 หมายถึง แบบตลอดชีพ (Whole Life Insurance) ระยะเวลาชำระเบี้ยประกัน 20 ปี แต่ได้รับความคุ้มครองตลอดชีพ

สะสมทรัพย์ 20/20 หมายถึง แบบสะสมทรัพย์ (Endowment Insurance) ระยะเวลาเอาประกัน 20 ปี ระยะเวลาชำระเบี้ยประกัน 20 ปี ผู้เอาประกันจะได้รับเงินคืนพร้อมดอกเบี้ย เมื่อครบระยะเวลา

<sup>๒</sup> จะเห็นว่าเบี้ยประกันสูงขึ้นตามอายุของผู้เอาประกัน ซึ่งสะท้อนข้อเท็จจริงที่ว่าผู้เอาประกันชีวิตมีอายุสูงขึ้น โอกาสที่ผู้เอาประกันจะตาย และบริษัทต้องจ่ายเงินประกันให้ผู้รับผลประโยชน์จะยิ่งสูงขึ้น

การประกันชีวิตมีหลายแบบ ที่สำคัญมีดังนี้คือ

1. การประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ การประกันแบบนี้ผู้เอาประกันจะได้รับเงินคืนทั้งจำนวน เมื่อสิ้นระยะเวลาที่ทำประกันไว้ แต่ถ้าผู้เอาประกันเสียชีวิตไปก่อนครบกำหนดเวลา ผู้รับประโยชน์จะได้รับเงินเต็มจำนวนที่เอาประกัน

2. การประกันชีวิตแบบโดยตรง แบ่งออกเป็น

ก. การประกันชีวิตแบบมีกำหนดเวลา การประกันแบบนี้ทายาทจะเป็นผู้ได้รับเบี้ยประกันคืนเมื่อผู้เอาประกันเสียชีวิตภายในกำหนดเวลาที่เอาประกันไว้ การประกันชีวิตแบบนี้ต่างกับการประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์ตรงที่ว่า ผู้เอาประกันจะไม่ได้รับเงินคืนเมื่อสิ้นกำหนดระยะเวลา

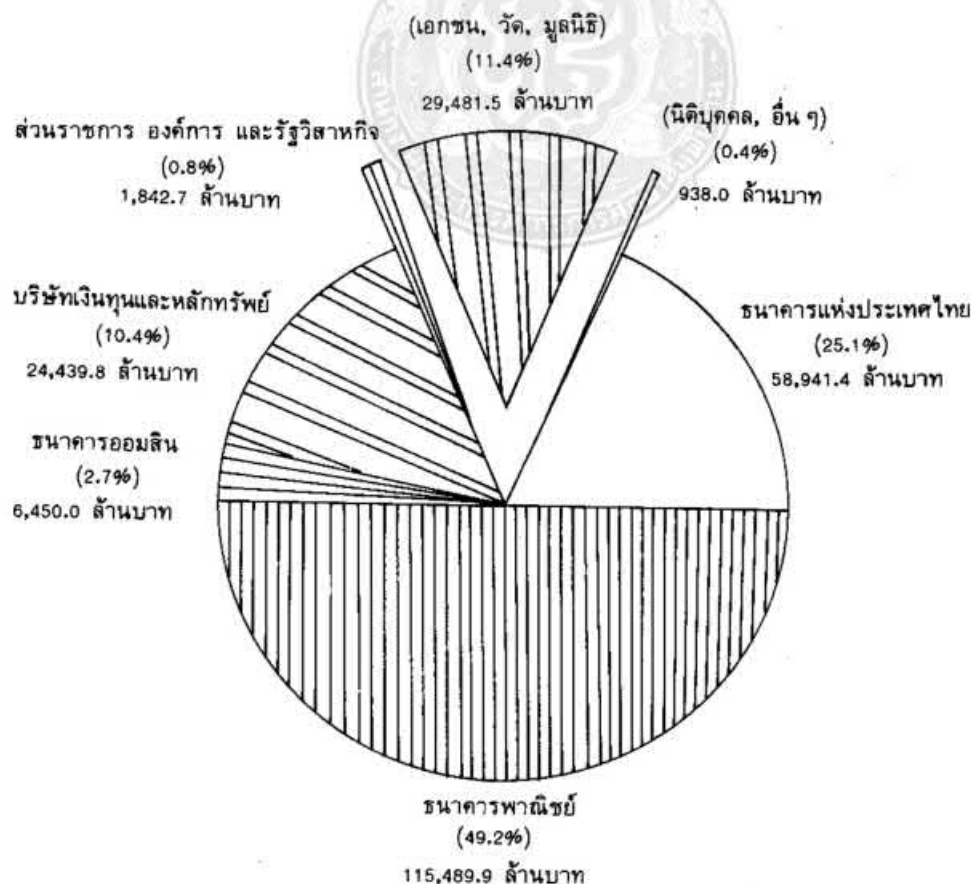
ข. การประกันชีวิตแบบตลอดชีพ ผู้เอาประกันจะจ่ายเบี้ยประกันไปเรื่อย ๆ ทุกปี เป็นเวลานานพอสมควร โดยจะได้รับความคุ้มครองตลอดชีวิต ทายาทเป็น

ผู้ได้รับเงินประกันเมื่อผู้เอาประกันเสียชีวิต

## พันธบัตรรัฐบาล

รัฐบาลมักจะหารายได้ไม่พอสำหรับใช้จ่าย จึงต้องขอเงินจากประชาชนทั่วไปมาเพื่อให้เพียงพอสำหรับการใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ การออกพันธบัตรรัฐบาลเป็นวิธีกู้เงินวิธีหนึ่งของรัฐบาล พันธบัตรรัฐบาลโดยปกติมักจะมีอายุ 5 ปีขึ้นไป อัตราดอกเบี้ยจะสูงกว่าดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์เล็กน้อยเพื่อชดเชยกับที่มีอายุยาวกว่า พันธบัตรรัฐบาลมีจำหน่ายที่ธนาคารแห่งประเทศไทย คลังจังหวัด คลังอำเภอ และที่ธนาคารออมสิน พันธบัตรรัฐบาลอาจแปรสภาพเป็นเงินสดได้ไม่เร็วและสะดวกเท่าเงินฝากธนาคารพาณิชย์ แต่โดยทางทฤษฎีแล้วถือว่าเป็นหลักทรัพย์ที่มั่นคงปลอดภัยที่สุด เพราะผู้ซื้อพันธบัตรเป็นเจ้าหนี้รัฐบาล

แผนภาพที่ 4 - 2  
พันธบัตรรัฐบาลแยกประเภทผู้ถือ ปี 2530



ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

## หุ้น

บริษัทจำกัดต่าง ๆ จะต้องมีทุนเวลาเริ่มตั้งกิจการ ทุนของบริษัทจัดแบ่งออกเป็น ส่วน ๆ จำนวนเท่า ๆ กัน เรียกว่า หุ้น เช่น บริษัทหนึ่งอาจจะมีทุนจดทะเบียน 1 ล้านบาท แบ่งออกเป็น 1 หมื่นหุ้น หุ้นละ 100 บาท ถ้าเราเป็นเจ้าของหุ้น 100 หุ้น เท่ากับว่าเราเป็นเจ้าของบริษัทนั้นด้วยในจำนวนที่เท่ากับจำนวนหุ้นของเรา หากบริษัทได้กำไรและแบ่งกำไรเป็นเงินปันผล เราก็จะได้เงินปันผลตามส่วน เพราะการแบ่งกำไรจะจัดสรรเป็นจำนวนเงินต่อหุ้น ถือเป็นการจ่ายค่าตอบแทนให้กับเจ้าของเงินทุน ผู้ใดลงทุนมากก็ได้มากลงทุนน้อยก็ได้คือน้อย

นอกจากเงินปันผลแล้ว บางครั้งผู้ถือหุ้นยังได้กำไรส่วนทุนอีกด้วย เมื่อหุ้นมีราคาสูงขึ้นกว่าราคาที่ซื้อมา ที่หุ้นมีราคาสูงขึ้นเพราะกิจการของบริษัทก้าวหน้าดี ทำกำไรได้สูง จึงมีผู้ต้องการซื้อหุ้นของบริษัทนั้น ในทางกลับกันหากบริษัทดำเนินงานไม่ดี มีผลขาดทุน ราคาหุ้นของบริษัทนั้นอาจจะต่ำลงก็ได้ ซึ่งทำให้ผู้ถือหุ้นไว้วางใจขาดทุน การถือหุ้นเป็นการร่วมลงทุนในธุรกิจโดยตรง การถือหุ้นจึงมีความเสี่ยงสูงกว่าการถือสินทรัพย์ทางการเงินอื่นที่กล่าวมาแล้ว แต่โดยทั่ว ๆ ไปผู้ลงทุนซื้อหุ้นก็มักจะได้ผลประโยชน์ตอบแทนสูงกว่าด้วยเช่นกัน

หุ้นมีสภาพคล่องสูง เงินฝากธนาคารหรือตัวสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุนไม่ได้ ผู้ถือหุ้นมักไม่สามารถเปลี่ยนหุ้นเป็นเงินสดได้เร็ว และในราคาที่แน่นอนเท่ากับการถอนเงินจากธนาคาร หรือบริษัทเงินทุน ผู้เป็นเจ้าของหุ้นจะต้องหาผู้ที่ต้องการซื้อหุ้นนั้นให้ได้ก่อนแล้วจึงจะมีการซื้อขายหุ้นสำหรับบริษัทบางบริษัทที่จดทะเบียนให้หุ้นของตนซื้อขายได้ในตลาดหุ้น (คือตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย) หุ้นของบริษัทนั้น ๆ จะขายได้ง่ายกว่าเพราะมีตลาดหุ้นทำหน้าที่เป็นตลาดกลางให้

## ทำไมจึงออมเงิน

แต่ละคนที่เก็บเงินไว้ใช้ในวันข้างหน้านั้น ต่างคนต่างมีวัตถุประสงค์ในการเก็บเงินต่าง ๆ กันไป บางคนออมเงินไว้โดยมีวัตถุประสงค์ในใจแน่นอนว่าจะเอาไว้ซื้อของนักเรียนอาจจะตั้งใจเก็บเงินไว้ซื้อของเล่นสักชิ้นหนึ่ง หนังสือที่ถูกใจสักเล่มหนึ่ง หรือจักรยานสักคันหนึ่ง คนที่ทำงานแล้วอาจจะเก็บเงินไว้ซื้อบ้าน หรือสำหรับเรียนต่อในชั้นที่สูงขึ้นไป แต่บางครั้งการออมทรัพย์ไม่ได้เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ใดวัตถุประสงค์หนึ่งเป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงเสมอไป บางที

ผู้ออมออมไว้เพียงเพื่อให้สบายใจว่าจะมีเงินสำหรับจับจ่ายใช้สอยโดยไม่ขัดสนในยามฉุกเฉินหรือในวัยชรา เท่ากับเป็นการพยายามหาหลักประกันความมั่นคงให้ชีวิตของตนเอง แทนที่จะรอพึ่งผู้อื่น

การออมเงินและการใช้จ่ายเงินของคนทั่วไปขึ้นอยู่กับวงจรของชีวิตด้วย เมื่อสังเกตดูคงจะพอสรุปได้ว่าในวัยเด็กเป็นวัยที่หารายได้ได้น้อยหรือไม่ได้เลย ในวัยนี้จะเป็นวัยที่ออมเงินและสะสมทรัพย์ได้น้อยมาก คนที่เริ่มทำงานมักจะออมเงินได้น้อยแต่สะสมทรัพย์ได้บ้าง เพราะเมื่อทำงานได้แล้วก็มักเริ่มซื้อสินทรัพย์ถาวรนานาชนิดเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างฐานะ สร้างครอบครัว ของบางชิ้นหามาโดยออมเงินไว้ก่อนให้ได้พอแล้วจึงซื้อ ของบางชิ้นผู้ซื้อจะซื้อโดยการกู้ยืมเงินมาซื้อก่อน แล้วค่อยผ่อนชำระทีหลัง โดยเชื่อว่าตนจะมีความสามารถในการหารายได้มาเพียงพอสำหรับชำระหนี้ เมื่ออย่างเข้าวัยกลางคนส่วนใหญ่จะตั้งตัวได้แล้ว มีรายได้ดีกว่าสมัยเริ่มทำงานหนี้สินต่าง ๆ เริ่มเบาบางลง คนในวัยนี้จะสามารถออมเงินได้มากกว่าในวัยอื่น ๆ จึงสามารถสะสมได้ทั้งสินทรัพย์ทางการเงินและสินทรัพย์อื่น ๆ ครั้นเมื่ออย่างเข้าวัยชราเลิกทำงานแล้ว บางท่านอาจได้รับบำนาญ บางคนเริ่มนำทรัพย์สินเงินทองที่สะสมไว้ออกมาใช้ วัยสุดท้ายนี้จึงมักจะเป็นวัยที่เลิกสะสมและหากว่าใช้ทรัพย์สินที่สะสมไว้ไม่หมด ส่วนที่เหลือก็ตกเป็นมรดกแก่ลูกหลานต่อไป ซึ่งก็คือการโอนทรัพย์สินที่คนรุ่นหนึ่งสะสมไว้ส่งทอดต่อไปให้คนอีกรุ่นหนึ่ง

นอกจากจะออมทรัพย์ไว้ใช้แล้ว บางคนออมไว้เพื่อให้เกิดรายได้ ข้อนี้นักจะเห็นได้ชัดสำหรับการออมในรูปสินทรัพย์ทางการเงินที่ให้ดอกเบี่ย หรือผลประโยชน์ตอบแทนแก่ผู้ถือ ถ้าออมทรัพย์ไว้ได้มาก รายได้ที่จะได้จากทรัพย์สินนั้นก็จะมีมากขึ้นตามไปด้วย

โดยปกติคนเราจะเก็บออมรายได้ไว้จำนวนหนึ่งเสมอไม่ใช้จ่ายให้หมดสิ้นไปเท่าที่ได้รายได้มา สำหรับประเทศไทยโดยส่วนรวมเราจะพบว่าพลเมืองของทั้งประเทศรวมกันเพิ่มสินทรัพย์มากกว่าเพิ่มหนี้สินทางการเงินทุกปีไป

## ศัพท์ความรู้

|                          |            |            |
|--------------------------|------------|------------|
| สินทรัพย์                | เบียดเบียน | หุ้น       |
| สินทรัพย์ทางการเงิน      | ความเสี่ยง | หลักทรัพย์ |
| สภาพคล่อง (ของสินทรัพย์) |            |            |

## กิจกรรม

1. เชื่อมชมกิจการของธนาคารแห่งใดแห่งหนึ่ง

สอบถามการบริการออมทรัพย์แบบต่าง ๆ และอัตราดอกเบี้ย  
ที่ผู้ฝากจะได้รับ หรืออาจจะเชิญเจ้าหน้าที่ของธนาคารมา  
บรรยายกิจการและบริการของธนาคารให้ฟังในชั้นเรียน  
(หรืออาจจะเลือกสถาบันการเงินอื่น ๆ แทนธนาคารก็ได้  
เช่น บริษัทเงินทุน บริษัทประกันชีวิต)

2. อภิปรายกันในชั้นเรียนว่า สินทรัพย์ทางการเงิน  
ประเภทใดดีกว่ากันอย่างไร เช่นในด้านสภาพคล่องและ  
ดอกเบี้ย ในกรณีที่มีผู้มีเงินฝากธนาคารหลายคน อาจแลกเปลี่ยน  
ข้อมูลกันว่าบริการด้านออมทรัพย์ของธนาคารต่าง ๆ

ต่างกันอย่างไร และมีเหตุผลอื่นอย่างไรอีกบ้างที่ทำให้แต่ละ  
คนเลือกฝากเงินกับธนาคารนั้น ๆ

3. เมื่อทราบอัตราดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารแล้ว  
คำนวณดูว่าจะต้องสะสมเงินไว้เป็นเงินต้นจำนวนสัก  
เท่าใดจึงมีรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากธนาคารพอเพียงสำหรับ  
เลี้ยงตนโดยไม่ต้องประกอบอาชีพอื่น

เนื่องจากรายได้จากดอกเบี้ยเงินฝากประจำจะต้อง  
เสียภาษีเงินได้ คำนวณดูด้วยว่ารายได้หลังจากเสียภาษีจะเป็น  
เท่าใด โดยผู้เสียเสียภาษีในอัตรา 12.5% ของรายได้



## บทที่ 5

### การออมและทรัพย์สิน

#### รายได้ เงินออม และเงินเฟ้อ

รายได้ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นส่วนที่ทำมาหาได้ หรือส่วนที่เกิดจากการออมทรัพย์สินไว้ในรูปของสินทรัพย์ทางการเงิน มักจะถูกกระทบกระเทือนด้วยเงินเฟ้อ ในภาวะเงินเฟ้อ ราคาสินค้าจะสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทำให้เงินจำนวนเท่าเดิมจะซื้อสินค้าได้น้อยลง ในยามที่เกิดภาวะเงินเฟ้อผู้ที่มียาได้เป็นจำนวนเท่าเดิมโดยตัวจะได้รับความกระทบกระเทือนมาก ส่วนผู้ที่มียาได้เพิ่มขึ้นนั้นบางคนอาจมียาได้คิดเป็นบาทเป็นสตางค์สูงขึ้น แต่จำนวนเงินทั้งหมดที่ได้รับก็ยังซื้อสินค้าได้น้อยกว่าเดิม จะต้องถือว่าได้รับความกระทบกระเทือนจากภาวะเงินเฟ้ออยู่บ้างแม้ว่าจะน้อยกว่าผู้มียาได้โดยตัว ส่วนผู้ที่มียาได้เพิ่มขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่ผลิตสินค้าที่ราคาเพิ่มขึ้นจะเป็นผู้ได้ประโยชน์จากเงินเฟ้อ

นอกจากจะทำให้อำนาจซื้อของเงินแต่ละบาทลดลงแล้ว เงินเฟื่อยังมีผลกระทบกระเทือนถึงเงินออมด้วย เงินที่ออมไว้ในวันนี้อาจจะซื้อของในปีหน้าได้น้อยลง เพราะราคาของสูงขึ้น ดอกเบี้ยที่ได้รับจากเงินออมจะชดเชยได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับว่าอัตราดอกเบี้ยนั้นสูงหรือต่ำกว่าการเพิ่มขึ้นของระดับราคา ถ้าได้ดอกเบี้ยร้อยละ 8 ต่อปี แต่ราคาสินค้าในปีนั้นเพิ่มขึ้นร้อยละ 5 ต่อปี ผู้ออมได้รับดอกเบี้ยมาเสริมรายได้อีกร้อยละ 3 ต่อปี ก็ยังถือว่าได้ประโยชน์จากเงินออม แต่ถ้าระดับราคาสินค้าเพิ่มขึ้นมากกว่าอัตราดอกเบี้ยในปีใด ก็ถือว่าเงินออมที่มีอยู่ได้ลดน้อยลง (ในแง่ที่ว่าซื้อของได้น้อยลง) ดอกเบี้ยที่ได้รับก็ไม่เพียงพอที่จะชดเชยได้

ตารางที่ 5 - 1

#### ดัชนีราคาผู้บริโภคสำหรับประเทศไทย

| ปี   | ดัชนีรวม | อาหาร | (2519 = 100)<br>อื่น ๆ (ไม่รวมอาหาร) |
|------|----------|-------|--------------------------------------|
| 2523 | 152.7    | 155.4 | 148.4                                |
| 2524 | 172.1    | 171.8 | 169.5                                |
| 2525 | 181.1    | 176.6 | 181.8                                |
| 2526 | 187.9    | 185.5 | 186.7                                |
| 2527 | 189.5    | 183.4 | 191.2                                |
| 2528 | 194.1    | 178.9 | 202.2                                |
| 2529 | 197.7    | 180.8 | 207.5                                |
| 2530 | 202.6    | 184.1 | 213.0                                |

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน, ธนาคารแห่งประเทศไทย

ในภาวะเงินเฟ้อ ผู้ออมเป็นผู้เสียประโยชน์ ผู้ได้ประโยชน์ก็คือผู้ที่ไม่ออม เงินเพื่อช่วยลูกหนี้ให้สามารถผ่อนชำระหนี้ได้ง่ายขึ้น ยกตัวอย่างเช่น ถ้าซื้อบ้านหลังหนึ่งในราคา 2 แสนบาท สมมติว่าในปีต่อมาราคามันเพิ่มขึ้นเท่าตัว ก็แปลว่าเงิน 2 แสนบาทในปีถัดมาซื้อบ้านได้เพียงครึ่งหลัง ผู้ที่กู้เงินมาซื้อบ้านในตอนที่บ้านยังราคา 2 แสนบาทจะได้เปรียบเพราะใช้เงินกู้กินในราคาเท่าเดิม เงินเดือนหรือรายได้ที่เพิ่มขึ้นบ้างตามภาวะเงินเฟ้อก็จะยิ่งช่วยให้ภาระหนี้เบาลงไปอีก ในขณะที่ผู้ให้กู้เสียเปรียบเพราะได้เงินคืนมาแต่ไม่สามารถซื้อของได้จำนวนเท่าเดิมอีกแล้ว

อาการของเงินเฟ้อที่เห็นก็คือ เงินมีจำนวนมากกว่าสินค้าและบริการ คนที่มีเงินจึงพยายามเพิ่มราคาซื้อเพื่อให้ได้สินค้าหรือบริการที่ต้องการ แต่เหตุของเงินเฟ้อที่ก่อให้เกิดอาการนี้มีมาจากหลายทาง เช่น

- 1) ธนาคารพาณิชย์ต่าง ๆ อาจจะทำให้สินเชื่อแก่ผู้บริโภคหรือผู้ประกอบการค้าต่าง ๆ มากเกินไปในขณะที่การผลิตเพิ่มขึ้นไม่มากพอ เมื่อผู้ได้สินเชื่อใช้จ่ายเงินที่ได้รับมาเพื่อซื้อสินค้าต่าง ๆ สินค้าไม่พอราคาจึงสูงขึ้น
- 2) ต้นทุนของสินค้ามีราคาสูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตและผู้จำหน่ายต้องตั้งราคาขายสูงขึ้น เช่น ราคาน้ำมันดิบสูงขึ้น ราคาน้ำมันที่กลั่นแล้วก็สูงขึ้นด้วย
- 3) รัฐบาลอาจใช้จ่ายเงินมากเกินไปจนรายได้ที่ทำมาได้ จึงต้องกู้เงินมาใช้ การกู้เงินของรัฐบาลจากธนาคารต่าง ๆ มาใช้จ่ายก็มีส่วนช่วยให้เกิดเงินเฟ้อขึ้น

## ดัชนีราคา

ในการวัดการเพิ่มขึ้นของระดับราคา แทนที่จะพูดถึงราคาสินค้าที่ละชนิดที่ผู้บริโภคต่างคนต่างให้น้ำหนักความสำคัญ ได้มีการใช้วิธีการทางสถิติจัดทำเป็นตัวเลขดัชนีขึ้นสำหรับวัด โดยเฉลี่ยราคาของสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่คนทั่วไปใช้เข้าด้วยกัน โดยให้น้ำหนักสินค้าต่าง ๆ กันไปตามแต่ว่าคนทั่วไปใช้สินค้าใดมากสินค้าใดน้อย ถ้าสินค้าใดใช้มากก็ให้น้ำหนักความสำคัญมาก ดัชนีนี้เรียกว่าดัชนีราคาผู้บริโภค มีทั้งดัชนีรวมและดัชนีที่แยกแสดงราคาที่เพิ่มขึ้นของสินค้าและบริการตามหมวดของรายจ่าย เช่น หมวดอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยานพาหนะ เป็นต้น นอกจากตัวเลขรวมของทั้งประเทศแล้วยังมีการทำดัชนีราคาแยกเป็นภาคอีกด้วย และมีดัชนีเฉพาะของกรุงเทพมหานครแยกออกมาต่างหาก

## ทรัพย์สินของบุคคล

ในการจัดทำงบประมาณเราจะกันเงินส่วนหนึ่งไว้เป็นเงินออม เงินออมจำนวนนี้ในบางครั้งเป็นการออมเพื่อจะรวบรวมให้ได้เป็นเงินก้อนเพื่อนำไปซื้อสินค้าคงทนต่าง ๆ เมื่อออมเงินหลายเดือนหรือหลายปีและใช้เงินนั้นซื้อสินค้าคงทนมาเพิ่มเติม ในบางครั้งยังมีการกั๊วเงินเพื่อนำมาสมทบซื้อสินค้าคงทนอีกด้วย เมื่อทำเช่นนั้นหลายปีเข้าอาจจะไม่แน่ใจนักว่าในที่สุดฐานะการเงินของเราเป็นอย่างไร มีฐานะดีขึ้นหรือว่ามีหนี้สินล้นพ้นตัว จึงน่าจะหาวิธีตรวจสอบฐานะของตนเองขึ้นเป็นครั้งคราว

วิธีการตรวจสอบวิธีหนึ่งคือการจัดทำงบดุลส่วนบุคคลขึ้น วิธีการนี้เป็นทำนองเดียวกับที่บริษัทห้างร้านทำงบดุลประจำปี เพื่อเป็นการสำรวจฐานะสินทรัพย์ และหนี้สินของตน บุคคลก็สามารถจัดทำงบดุลส่วนบุคคลขึ้นด้วยเหตุผลเดียวกัน

การจัดทำงบดุล ณ เวลาใดเวลาหนึ่ง ก็คือการจดและประเมินราคาสินทรัพย์ทั้งสิ้น ณ เวลานั้น รวมทั้งรวบรวมจำนวนหนี้สินทั้งสิ้นที่มีอยู่ ณ เวลานั้นเข้าด้วยกัน แล้วนำสินทรัพย์และหนี้สินทั้งสิ้นที่สำรวจรวบรวมได้มาหักลบกันจะได้ตัวเลขสินทรัพย์สุทธิ (net worth) หรือที่ภาษาบัญชีธุรกิจเรียกว่าบัญชีทุน หรือส่วนของผู้ถือหุ้น สำหรับในกรณีที่เป็นงบดุลส่วนบุคคลตัวเลขจำนวนที่หักลบออกมาได้นี้ก็คือ “ทรัพย์สิน” ที่เรามีนั่นเอง ถ้าสินทรัพย์สุทธิมีตัวเลขเป็นบวกก็เท่ากับว่ามีทรัพย์สินอยู่เกินจำนวนหนี้สินทั้งสิ้นที่มี ถ้าสินทรัพย์สุทธิเป็นตัวเลขติดลบแสดงว่าหนี้สินมีมากกว่าสินทรัพย์ซึ่งหมายความว่าถ้ามีการเรียกร้องทวงหนี้สินทั้งสิ้น ณ เวลานั้น เราจะไม่สามารถชำระหนี้ทั้งหมดคืนได้ แม้ว่าจะได้ขายสินทรัพย์ที่มีอยู่จนหมดสิ้น ส่วนที่ไว้ในอนาคตเราจะมีความสามารถให้หนี้สินคืนได้หมดหรือไม่ ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถในการหารายได้และการตัดทอนรายจ่ายด้านอื่น ๆ ของเราในเวลาต่อ ๆ ไป

เมื่อจัดทำงบดุลของบุคคลเสร็จ และนำงบดุลของสองระยะเวลามาเปรียบเทียบกัน ก็อาจจะเห็นลักษณะความเป็นอยู่และลักษณะการใช้เงินของบุคคลนั้น ๆ ได้อีกทางหนึ่ง นอกจากที่ได้เห็นบ้างแล้วสำหรับการใช้จ่ายในช่วงสั้น ๆ จากการจัดทำงบประมาณรายเดือน การวิเคราะห์จากงบดุลจะทำให้เห็นฐานะของบุคคลนั้น ๆ ในช่วงเวลาที่ยาวนาน

งบบุคคลที่นำมาแสดงเป็นตัวอย่าง ทำให้สามารถอธิบายฐานะของบุคคลนี้ซึ่งสมมติว่าชื่อนางสาวสมศรีได้หลายประการ เช่น

1. ตัวเลขสินทรัพย์ทางการเงิน แสดงว่านางสาวสมศรีได้สะสมเงินไว้เป็นเงินฝากธนาคารในปีก่อน แต่ลดการถือสินทรัพย์ทางการเงินลงในปีนี้ จำนวน 15,000 บาท

2. เปรียบเทียบฐานะปีนี้กับปีที่แล้ว นางสาวสมศรีมี “ทรัพย์สิน” มากขึ้น 30,000 บาท แม้ว่าเมื่อคุณเฉพาะจากสินทรัพย์ทางการเงินดูเหมือนว่านางสาวสมศรีจะลดลงสินทรัพย์ทางการเงินลง แต่ก็ได้เพิ่มสินทรัพย์ถาวรขึ้น 39,000 บาท และลดหนี้สินลง 6,000 บาท

ถ้าให้นางสาวสมศรีอธิบาย ก็จะได้รายละเอียดเพิ่มเติม เช่น

- ที่ดินที่มีมูลค่าเพิ่มขึ้นในปีนั้น นางสาวสมศรี

### ตัวอย่างที่ 5-1 งบบุคคลของบุคคล สินทรัพย์

#### สินทรัพย์ทางการเงิน

เงินสด

เงินฝากธนาคาร

หลักทรัพย์อื่น ๆ (พันธบัตรรัฐบาล)

เงินที่ให้ผู้อื่นกู้และได้รับคืน

รวมสินทรัพย์ทางการเงิน

#### สินทรัพย์ถาวร

อสังหาริมทรัพย์ (บ้าน ที่ดิน)

ที่ดิน (ราคาขายวันนี้)

สินทรัพย์ถาวรอื่น ๆ

สายสร้อยคอ (ราคาขายวันนี้)

วิทยุ (ราคาขายวันนี้)

รถยนต์ (ราคาขายวันนี้)

รวมสินทรัพย์ถาวร

รวมสินทรัพย์ทั้งสิ้น

#### หนี้สิน

เงินกู้ค้างชำระ

หนี้สินอื่น ๆ ที่จะต้องชำระคืน

เงินยืมจากญาติและเพื่อน

รวมหนี้สิน

สินทรัพย์ - หนี้สิน

ไม่ได้ซื้อเพิ่มขึ้นแต่เป็นเพราะราคาที่ดินสูงขึ้นเอง เนื่องจากจะมีการตัดถนนไปใกล้ที่ดินผืนนั้น

- ราคาวิทยุที่ลดลงเป็นเพราะวิทยุที่ซื้อมาแต่เดิมนั้นกลายเป็นวิทยุเก่า จึงขายไม่ได้ราคา

- หนี้สินที่ลดลงเป็นเพราะได้ทยอยใช้เงินผ่อนส่งค่าซื้อที่ดินลงไปเรื่อย ๆ และได้ใช้คืนเงินกู้จากญาติที่ได้ยืมมาเพื่อชำระค่าที่ดินงวดแรก แต่ได้เปย์แชร์มาจากเพื่อน ๆ เพื่อรวมชำระเป็นค่ารถยนต์

จากข้อมูลงบบุคคล และรายละเอียดพอจะสรุปได้ว่านางสาวสมศรียังไม่มีบ้านเป็นของตนเองแต่กำลังเริ่มสะสมเพื่อให้มีบ้านและที่ดิน นอกจากนี้ยังเป็นคนที่เก็บออมเงินและใช้เงินนั้นเพื่อซื้อสินทรัพย์ถาวรเพื่อเพิ่มความสะดวกให้ตนเอง

งบบุคคลของบุคคลอื่น หรือของครอบครัวแต่ละครอบครัวก็อาจจะนำมาอธิบายหรือวิเคราะห์ในทำนองนี้ได้เช่นกัน

สิ้นปีที่แล้ว

สิ้นปีนี้

การเปลี่ยนแปลง

1,000

1,000

20,000

5,000

4,000

4,000

-

-

25,000

10,000

- 15,000

70,000

80,000

3,000

3,000

2,000

1,000

-

30,000

75,000

114,000

+ 39,000

100,000

124,000

+ 24,000

40,000

30,000

10,000

14,000

50,000

44,000

- 6,000

50,000

80,000

30,000

## สินทรัพย์กับหนี้สินทางการเงินของประเทศ

เราได้เห็นกันแล้วว่าทรัพย์สินของบุคคลแต่ละคน คือสินทรัพย์ทางการเงินและสินทรัพย์ถาวรของบุคคลนั้นหักลบด้วยหนี้สินของบุคคลนั้น เมื่อบริษัทหักล้างออกไปโดยดูถึงประเทศทั้งประเทศเป็นหน่วยเศรษฐกิจหน่วยหนึ่งก็จะเห็นว่า ทรัพย์สินของประเทศไทยก็คือสินทรัพย์ถาวรต่าง ๆ ที่มีอยู่ในประเทศของเราเองรวมกับสินทรัพย์ทางการเงินของประเทศอื่นที่ประเทศเราถืออยู่หักลบด้วยหนี้สินที่ประเทศเราเป็นหนี้ประเทศอื่น

เหตุใดเราจึงไม่นับว่าสินทรัพย์ทางการเงินภายในประเทศเป็นสินทรัพย์ทางการเงินของประเทศด้วย ข้อนี้นี้มีทางอธิบายได้ดังนี้

สินทรัพย์ทางการเงินคือสิทธิเรียกร้อง ผู้ถือสินทรัพย์ทางการเงินคือผู้มีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ เมื่อมีเจ้าหนี้ก็ต้องมีลูกหนี้ ดังนั้นในทุกกรณีไปเมื่อมีผู้มีสินทรัพย์ทางการเงินก็ต้องมีผู้ที่มีหนี้สิน ยกตัวอย่างเช่น เงินฝากธนาคาร ผู้ที่ฝากเงินไว้กับธนาคารจะนับเงินฝากในธนาคารเป็นสินทรัพย์ทางการเงินของตน ผู้นั้นมีฐานะเป็นเจ้าของหนี้ ผู้ที่เป็นลูกหนี้ก็คือธนาคารที่รับฝากเงินเอาไว้ สำหรับพันธบัตรก็เช่นเดียวกัน ธนาคารออกพันธบัตรเพื่อกู้ยืมเงินจากประชาชน ประชาชนที่ถือพันธบัตรเป็นสินทรัพย์ทางการเงินอยู่ในฐานะเป็นเจ้าของหนี้ของรัฐบาล หรือจากตัวอย่างในงบดุลของนางสาวสมศรี เมื่อนางสาวสมศรียืมเงินจากญาติและเพื่อนตามที่แสดงไว้ในหัวข้อหนี้สิน ผู้ที่ให้นางสาวสมศรียืมเงินจะเป็นเจ้าหนี้ และในงบดุลของบุคคลผู้นั้นจะปรากฏรายการการให้นางสาวสมศรียืมเงินอยู่ในหัวข้อของสินทรัพย์ทางการเงิน

ถ้ารวมสินทรัพย์และหนี้สินของบุคคลทุก ๆ คนเข้าด้วยกัน รวมหน่วยเศรษฐกิจทุก ๆ หน่วยในประเทศเข้าด้วยกันเพื่อดูทรัพย์สินของประเทศ เราก็จะพบว่าสินทรัพย์ที่เหลืออยู่คือสินทรัพย์ถาวรเท่านั้น สินทรัพย์ทางการเงินแต่ละรายการจะมีคู่แฝดคือหนี้สินทางการเงิน ดังนั้นสองรายการนี้จะหักลบกันไป จะมีคนคนหนึ่งเป็นเจ้าหนี้อยู่ลอย ๆ โดยไม่มีลูกหนี้ไม่ได้

เราอาจจะพิจารณาประเด็นนี้เพิ่มเติมจากตัวอย่างต่อไปนี้

สมมติง่าย ๆ (โดยใช้ตัวอย่างที่เป็นไปไม่ได้ในโลก แต่จะทำให้เห็นประเด็นได้ชัดเจนขึ้น) ว่า ประเทศหนึ่งมีพลเมืองเพียงสองคน คือนายบุญมีกับนายบุญทำ ประเทศนี้มีรัฐบาลพิมพ์ธนบัตรออกมาใช้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 2,500 หน่วย เราไม่สนใจว่าก่อนหน้านี้มีอะไรเกิดขึ้นบ้าง ปรากฏว่านายบุญมีกับนายบุญทำต่างคนต่างมีทรัพย์สิน

จำนวนเท่า ๆ กันคนละ 2,500 คือนายบุญมีมีแต่สินทรัพย์ถาวร ส่วนนายบุญทำมีแต่สินทรัพย์ทางการเงิน (ในตัวอย่างที่ 5 - 2 ระบุว่าสุทธิไว้ท้ายรายการสินทรัพย์ทางการเงินด้วย ก็เพื่อเตือนให้นึกอยู่เสมอว่าสินทรัพย์ที่นำมานับเป็นทรัพย์สินจะต้องหักหนี้สินที่มีออกก่อนเสมอ ในที่นี้ถือว่านายบุญทำไม่มีหนี้สินเลย ซึ่งเท่ากับว่าตัวหักเป็นศูนย์)

ถึงแม้ว่าต่างคนต่างมีทรัพย์สินคนละ 2,500 หน่วย เราไม่อาจพูดได้ว่าทรัพย์สินของประเทศมี 5,000 หน่วย จากการรวมตัวเลขทรัพย์สินของบุคคลเข้าด้วยกัน เพราะเงินของนายบุญทำนั้นเป็นสิ่งที่รัฐบาลพิมพ์ขึ้นมาใช้ ในกรณีนี้เท่ากับว่านายบุญทำเป็นเจ้าของหนี้โดยมีรัฐบาลเป็นลูกหนี้ เมื่อรวมทรัพย์สินของประเทศนั้นเราจะต้องรวมรัฐบาลเข้าไว้ด้วย ถ้ารัฐบาลไม่มีทรัพย์สินใด ๆ เลย มีเพียงหนี้สินคือธนบัตรที่พิมพ์ออกใช้จำนวน 2,500 หน่วย หนี้สินส่วนนี้จะหักลบกับสินทรัพย์ของนายบุญทำ ยังคงเหลือเป็นทรัพย์สินของประเทศเพียง 2,500 หน่วย คือ ส่วนที่เป็นสินทรัพย์ถาวรที่นายบุญมีเป็นเจ้าของเท่านั้น

นอกจากจะใช้เหตุผลว่าหนี้สินจะหักกับสินทรัพย์ทางการเงินแล้ว เราอาจจะหาเหตุผลที่ไม่นับสินทรัพย์ทางการเงินระหว่างบุคคลในประเทศเดียวกันเป็นสินทรัพย์ของประเทศได้อีกหลายประการ เช่นจากตัวอย่างที่ให้นายบุญทำมีแต่สินทรัพย์ทางการเงินและนายบุญมีมีแต่สินทรัพย์ถาวร จะเห็นได้ว่านายบุญทำมีโอกาสจะซื้อสินค้าต่าง ๆ ที่นายบุญมีจะผลิตขึ้น หรือไม่ก็ซื้อสินทรัพย์ถาวรจากนายบุญมีเท่านั้น แต่ถ้านายบุญมีไม่ขายสินทรัพย์ใดให้นายบุญทำ เงินของนายบุญทำก็ไร้ประโยชน์มีฐานะไม่ต่างอะไรจากเศษกระดาษ เพราะไม่อาจเรียกร้องเอาสินค้าหรือบริการจากผู้ใดได้ ถ้าเรานับว่าเงินเป็นทรัพย์สินของประเทศด้วยก็จะเท่ากับว่าหลังจากที่นับสินค้าที่จะมีขายแล้วเรายังนับสิทธิเรียกร้องในสินค้านั้นด้วยเหมือนกันด้วยเท่ากับเป็นการนับซ้ำ

นอกจากนี้ในกรณีที่ยกเป็นตัวอย่างนี้ ได้ตั้งข้อสมมติไว้ว่าสินทรัพย์ทางการเงินของนายบุญทำคือเงินที่รัฐบาลได้พิมพ์ออกมาใช้ในประเทศ จึงไม่ควรนับธนบัตรออกใช้ว่าเป็นทรัพย์สินด้วย เพราะประเทศใดก็ควรจะไม่นับขึ้นจากการพิมพ์ธนบัตรออกใช้เองมากขึ้นอย่างแน่นอน ดังนั้นทรัพย์สินทั้งสิ้นของประเทศจึงเท่ากับสินทรัพย์ที่เป็นวัตถุที่มีตัวมีดินในประเทศเท่านั้น ไม่นับสิทธิเรียกร้องระหว่างบุคคลในประเทศเดียวกัน

แต่ประเทศเราเป็นเพียงประเทศหนึ่งในจำนวนประเทศกว่าร้อยประเทศในโลก และไม่ได้้อยู่อย่างโดดเดี่ยว ประเทศส่วนใหญ่มีการติดต่อค้าขายกับประเทศอื่น บาง

ประเทศมีเงินไปลงทุนในประเทศอื่นหรือมีเงินให้ประเทศอื่นกู้ยืม บางครั้งรัฐบาลของประเทศก็เป็นผู้ให้กู้ยืมเอง บางครั้งบริษัทหรือพลเมืองในประเทศหนึ่งอาจจะเป็นผู้ให้คนในประเทศอื่นกู้ยืมเงิน เมื่อเรารวมสินทรัพย์และหนี้สินทั้งสินของคนในประเทศในกรณีเช่นนี้ จะปรากฏว่ามีสินทรัพย์หรือหนี้สินทางการเงินส่วนหนึ่งไม่ได้ถูกหักลบหมดไป นั่นก็คือส่วนที่แสดงฐานะทางการเงินสุทธิระหว่างประเทศเรากับประเทศอื่น กรณีที่สินทรัพย์ต่างประเทศสูงกว่าหนี้สินต่างประเทศ ประเทศก็จะมีสินทรัพย์ต่างประเทศ (สุทธิ) เป็นตัวเลขบวก นั่นก็คือนอกจากจะมีทรัพย์สินประเภทสินทรัพย์ถาวรแล้ว ยังมีทรัพย์สินที่เป็นสิทธิเรียกร้องเอาสินทรัพย์ถาวรจากประเทศอื่นอีกด้วย แต่ถ้าสินทรัพย์ต่างประเทศของประเทศเราน้อยหรือไม่มีเลย และหนี้สินที่ทำไว้กับต่างประเทศมีมาก ตัวเลขฐานะทางการเงินที่ได้ออกมาจะเป็นตัวเลขติดลบ ทรัพย์สินของประเทศจะมีน้อยกว่าสินทรัพย์ถาวรทั้งสินเพราะต้องนำเอาตัวเลขฐานะทางการเงินระหว่างประเทศนี้มาหักออกอีก นั่นก็คือสินทรัพย์ถาวรที่เรามีอยู่ในประเทศนั้นไม่ใช่ของเราทั้งหมด ส่วนหนึ่งจะต้องจ่ายให้ต่างประเทศถ้ามีการทวงสิทธิหรือการเรียกชำระหนี้ในทันที

ดังนั้น ในกรณีที่ประเทศหนึ่งอยู่ตามลำพังไม่ได้ติดต่อทำธุรกิจการเงินกับประเทศอื่น ทรัพย์สินของประเทศก็คือสินทรัพย์ถาวรต่าง ๆ ในประเทศ แต่ถ้าเป็นประเทศที่ติดต่อกับนานาชาติ ทรัพย์สินของประเทศคือสินทรัพย์ถาวรต่าง ๆ ในประเทศรวมกับฐานะการเงินระหว่างประเทศ (สุทธิ)

## การเพิ่มทรัพย์สินของประเทศ

ประเทศใดประเทศหนึ่งจะร่ำรวยมั่งคั่งหรือยากจน

### ตัวอย่างที่ 5 - 2 สินทรัพย์ของแต่ละบุคคล และสินทรัพย์รวม

| (1) ฐานะแรกเริ่ม                 | นายบุญทำ     | นายบุญมี     | รวม   |
|----------------------------------|--------------|--------------|-------|
| สินทรัพย์ทางการเงิน (สุทธิ)      | 2,500        | -            | 2,500 |
| สินทรัพย์ถาวร และอื่น ๆ          | -            | 2,500        | 2,500 |
| รวมสินทรัพย์                     | <u>2,500</u> | <u>2,500</u> |       |
|                                  |              |              |       |
| (2) นายบุญมีขายที่ราคา 2,000 บาท |              |              |       |
| สินทรัพย์ทางการเงิน (สุทธิ)      | 500          | 2,000        | 2,500 |
| สินทรัพย์ถาวร และอื่น ๆ          | <u>2,000</u> | <u>500</u>   | 2,500 |
| รวมสินทรัพย์                     | <u>2,500</u> | <u>2,500</u> |       |

จะขึ้นอยู่กับสินทรัพย์ถาวรของประเทศเป็นสำคัญ สินทรัพย์ถาวรของประเทศนี้เป็นสิ่งที่อาจจะสร้างให้มันเพิ่มเติมขึ้นได้

เราลองดูตัวอย่างของนายบุญมีกับนายบุญทำต่อไป จากข้อ (2) ในตาราง 5 - 2 นายบุญมีขายที่ดินซึ่งเป็นอสังหาริมทรัพย์ในครอบครองให้นายบุญทำ ผลที่เกิดขึ้นก็คือมีการแลกเปลี่ยนสินทรัพย์ทางการเงินกับสินทรัพย์ถาวรกันระหว่างบุคคลสองคน จากการกระทำอันนี้ส่วนประกอบของสินทรัพย์ของแต่ละบุคคลจะเปลี่ยนไป แต่ทรัพย์สินของบุคคลยังคงมีเท่าเดิมและทรัพย์สินของประเทศก็ยังมีเท่าเดิม

ในระหว่างนั้น ถ้าทั้งนายบุญมีและนายบุญทำไม่ทำงานอะไรเลย ได้แต่ใช้จ่ายให้หมดไป เช่นทำกระเจกบ้านแตก หรือทำโทรทัศน์เสีย มูลค่าของสินทรัพย์ของตนเองจะลดลง และทรัพย์สินของประเทศก็ลดลงด้วย เพราะมีแต่ผู้ใช้ ไม่มีผู้ทำให้มันเพิ่มขึ้น

แต่ถ้าสมมติต่อไปว่า เมื่อนายบุญมีได้เงินมาแล้ว ก็อยากจะปลูกบ้านจึงจ้างนายบุญทำให้ช่วยสร้างบ้านให้ ในราคา 1,000 จะเห็นได้จากตัวอย่างกรณี (3) ว่าสินทรัพย์ของนายบุญมีไม่ได้เพิ่มขึ้นเพราะเป็นการเปลี่ยนแปลงลักษณะของสินทรัพย์จากสินทรัพย์ทางการเงินเป็นสินทรัพย์ถาวร แต่สินทรัพย์ของนายบุญทำเพิ่มขึ้นเพราะนายบุญทำได้ใช้แรงงาน แรงสมอบช่วยให้เกิดเป็นบ้านขึ้น นายบุญทำได้สินทรัพย์ทางการเงินตอบแทนมาสำหรับการผลิตสินทรัพย์ถาวร สิ่งที่นายบุญทำสร้างกลายเป็นสินทรัพย์ถาวร เป็นทรัพย์สินของประเทศที่เพิ่มขึ้นมา

จากตัวอย่างทั้งนี้พอจะช่วยให้เห็นหลักที่สำคัญข้อหนึ่ง คือทรัพย์สินของประเทศเพิ่มขึ้นได้ต่อเมื่อมีการลงแรงผลิตเพื่อให้เกิดสินทรัพย์ใหม่ขึ้นมา

## (3) นายบุญมีจ้างปลูกบ้าน

สินทรัพย์ทางการเงิน (สุทธิ)

1,500

1,000

2,500

สินทรัพย์ถาวร และอื่น ๆ

2,000

1,500

3,500

รวมสินทรัพย์

3,500

3,500

## ทรัพย์สินของประเทศ

เมื่อไม่รวมถึงฐานะทางการเงินระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนน้อยของทรัพย์สิน คำว่า ทรัพย์สินของประเทศ หมายถึงทรัพย์สินที่มีตัวมีตนมีประโยชน์ มีน้อยกว่าความต้องการของมนุษย์และสามารถเปลี่ยนมือเปลี่ยนเจ้าของได้ คำว่าทรัพย์สินในที่นี้จึงไม่รวมแรงงาน และการให้บริการ ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่มีตัวมีตน จับต้องไม่ได้ และไม่รวมสินทรัพย์ทางการเงินในประเทศ ทรัพย์สินของประเทศในขณะใดขณะหนึ่งคือทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดของประเทศรวมกับสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเป็นวัตถุในรูปแบบต่าง ๆ กัน ซึ่งมีอยู่ในประเทศในขณะนั้น

ทรัพย์สินของประเทศแยกออกเป็นสามส่วนคือ

1. ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ทั้งที่มีอยู่ในดิน ในน้ำ และรวมไปถึงป่าไม้ แม่น้ำลำธาร อ่าวจอหรือ ฯลฯ ซึ่งนักเศรษฐศาสตร์รวมเรียกว่า “ที่ดิน” สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนวัตถุดิบที่มนุษย์สามารถนำมาใช้ หรือสร้างสรรค์ให้เป็นประโยชน์ต่อมนุษย์ และเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ต่อไป

บางประเทศมีทรัพยากรธรรมชาติที่มีค่าและมีประโยชน์มาก บางประเทศก็มีน้อย ประเทศที่มีมากถือได้ว่ารวย เช่นกลุ่มประเทศในตะวันออกกลางหลายประเทศ มีน้ำมันปิโตรเลียม ทุกประเทศต้องการใช้และยอมซื้อด้วยราคาแพง



ทรัพยากรอย่างหนึ่งของประเทศ

2. **สินค้าผู้บริโภค** เป็นทรัพย์สินที่มีอยู่ในประเทศ สินค้านี้อาจจะมีเพราะประเทศนั้นผลิตขึ้นใช้เอง หรืออาจจะซื้อเข้ามาจากที่อื่นก็ได้ เช่น รองเท้า รถยนต์ ของเล่น หนังสือ วิธีวัดความร่ำรวยของประเทศก็คือ ดูที่ปริมาณและความหลากหลายของสินค้าประเภทนี้ที่มีให้ผู้บริโภคในประเทศได้เลือกใช้

3. **สินค้าประเภททุน** ทรัพย์สินประเภทนี้เป็นวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นโดยรวมสิ่งที่มีอยู่ในธรรมชาติ เข้ากับแรงงานและความคิด ทำนองเดียวกับสินค้าผู้บริโภค แต่แตกต่างกันในแง่ของประโยชน์ใช้สอย ในขณะที่สินค้าผู้บริโภคมีประโยชน์โดยตรงในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ สินค้าประเภททุนเป็นวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อช่วยในการผลิตสินค้าประเภทอื่น ๆ หรือผลิตสินค้าผู้บริโภค หรือให้บริการอื่น ๆ แก่มนุษย์ ทรัพย์สินประเภทนี้ได้แก่ โรงงาน บ้านเรือน เชื้อเพลิง ท่าเรือ เครื่องจักร เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ นักเศรษฐศาสตร์เรียกรวม ๆ ว่า “ทุน”

### ทรัพยากรมนุษย์

จากการแยกแยะทรัพย์สินของประเทศ หรือความมั่งคั่งของประเทศดังกล่าวข้างต้น เราจะเห็นแล้วว่ามนุษย์เป็นองค์ประกอบสำคัญในการก่อให้เกิดทรัพย์สิน เพราะเป็นผู้นำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ เป็นผู้ทำให้เกิดสินค้าทุนและสินค้าผู้บริโภค และเราจะสังเกตเห็นด้วยว่าทรัพย์สินทั้งหมดที่มีในประเทศนั้น มนุษย์นำมาดัดแปลงใช้ให้เป็นประโยชน์กับตน มนุษย์จึงเป็นทั้งผู้สร้างทรัพย์สินบางประเภทขึ้นมาเองและมนุษย์เป็นผู้ใช้ทรัพย์สิน

มนุษย์เป็นทรัพยากรที่สำคัญของประเทศ แต่นำมานับเป็นทรัพย์สินหรือความมั่งคั่งของประเทศได้ยากมาก ในแง่ของพลเมืองความแตกต่างระหว่างประเทศร่ำรวยกับประเทศยากจน มีได้อยู่ที่จำนวนคนเหมือนกับสินค้า หรือวัสดุต่าง ๆ ที่กล่าวมาแล้ว แต่อยู่ที่คุณภาพของคน (ระดับฝีมือ การศึกษา ความมานะพยายาม การมีความคิดสร้างสรรค์ ฯลฯ) ประเทศที่เงินทรัพยากรธรรมชาติและเงินทุนเมื่อแรกเริ่ม อาจจะกลับเป็นประเทศที่ร่ำรวยและสินค้าอื่น ๆ ได้ ถ้ามีพลเมืองที่มีความสามารถ ในการผลิตสูง เช่น ประเทศสิงคโปร์ที่ได้สร้างและสะสมทุนมากขึ้นเป็น

ลำดับจากเดิมที่เป็นประเทศมีทุนน้อย และมีเพียงสถานที่ตั้งที่เหมาะสมสำหรับเป็นท่าเรือเท่านั้น ปัจจุบันสิงคโปร์มีอุตสาหกรรม สนามบินพาณิชย์ขนาดใหญ่ทันสมัย โรงถลุงแร่ดีบุก โรงกลั่นน้ำมัน ฯลฯ สำหรับประเทศที่มีคนที่มีคุณภาพ แม้ว่าสินทรัพย์บางส่วนจะถูกทำลายไป พลเมืองในประเทศก็จะสามารถสร้างขึ้นมาใหม่ได้ เช่นประเทศในยุโรปช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ได้ฟื้นฟูและพัฒนาประเทศจากภัยพิบัติของสงครามจนกลับเป็นประเทศอุตสาหกรรมชั้นนำได้ต่อไป ส่วนประเทศที่พลเมืองยังด้อยคุณภาพนั้น ถึงแม้ว่าจะรวยทรัพยากรและรวยสินค้าทุกชนิดเพราะมีกำลังเงินจะซื้อเข้ามาได้จากการขายทรัพยากร หากไม่มีการพัฒนาคุณภาพของพลเมืองก็เสี่ยงกับการที่วันหนึ่งอาจจะกลายกลับเป็นประเทศยากจน โดยทรัพยากรที่มีอยู่ถูกใช้จนหมดสิ้นไป

### ศัพท์ความรู้

เงินเพื่อ  
งบดุล

ดัชนีราคาผู้บริโภค  
ทุน

ทรัพย์สิน

### ประเด็นสำหรับอภิปราย

1. ถ้าราคาอาหารชนิดหนึ่งสูงขึ้น เช่น ข้าว ผัก ผลไม้ ฯลฯ แบ่งกลุ่มสมมติว่ากลุ่มหนึ่งเป็นผู้ผลิต กลุ่มหนึ่งเป็นพ่อค้า กลุ่มหนึ่งเป็นผู้บริโภค (ไม่ได้ผลิตสินค้าประเภทอาหาร) แล้วดูว่าการที่ราคาอาหารชนิดนั้น ๆ มีราคาสูงขึ้น มีผลกระทบต่อกลุ่มของคนที่อย่างไรบ้าง

2. คำกล่าวที่ว่า “ผ้าขี้ริ้วห่อทอง” หรือ “ข้างนอกสุกใส ข้างในเป็นโพรง” อธิบายฐานะของคนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน การออม การหารายได้และการใช้จ่ายของบุคคลอย่างไร

3. พลเมืองที่มีคุณสมบัติอย่างไร จึงจะถือว่าเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของประเทศ

4. ประเทศต่อไปนี้เป็นประเทศใดมีทรัพย์สินประเภทใดมาก ประเภทใดน้อย สำหรับประเทศที่มีทรัพย์สินบางอย่างน้อยจะมีทางเพิ่มทรัพย์สินนั้น ๆ ได้อีกหรือไม่

สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น สาอุดีอาระเบีย (หรืออาจจะหยิบยกประเทศอื่น ๆ ที่รู้จักขึ้นมาพิจารณาก็ได้)

## บทที่ 6

### อุปสงค์ อุปทาน และราคา

#### อุปสงค์

อุปสงค์คือความต้องการซื้อสินค้าและบริการ ณ ระดับราคาต่าง ๆ กัน ในเวลาใดเวลาหนึ่ง โดยผู้ซื้อมีกำลังเงินจะซื้อและมีความตั้งใจจะซื้อ ในการจับจ่ายใช้สอยซื้อหาสินค้า ผู้บริโภคได้แสดงความต้องการซื้อสินค้าออกมาด้วยการซื้อสินค้าจริง ๆ ที่มีขายอยู่ในท้องตลาด ส่วนนี้ถือกันว่าเป็นส่วนของอุปสงค์ของผู้บริโภคในตลาดสินค้า แต่อุปสงค์ของสินค้ายังมีอีกส่วนหนึ่งคือส่วนของความต้องการซื้อสินค้าในราคาอื่น ๆ

จะต้องทำความเข้าใจกันในขั้นแรกนี้ก่อนว่า อุปสงค์ หรือ ความต้องการซื้อสินค้าหรือที่บางทีเรียกทับศัพท์ภาษาอังกฤษว่าดีมานด์นี้ ในภาษาเศรษฐศาสตร์มีความหมายต่างจากความต้องการในภาษาพูด หรือภาษาที่ใช้กันทั่วไปอยู่บ้าง ในชีวิตประจำวัน เราอาจจะบอกว่าเราต้องการหนังสือสักเล่มหนึ่งก็ได้ ทั้ง ๆ ที่เราไม่มีเงินพอสำหรับจะซื้อหนังสือ นั้น ความต้องการเช่นนี้ในแง่ของวิชาเศรษฐศาสตร์ถือเป็นเพียงความอยากได้ไม่ถือว่าเป็นอุปสงค์

อุปสงค์ในความหมายทางเศรษฐศาสตร์ตามคำจำกัดความที่ให้ไว้ข้างต้นไม่ใช่ความอยากได้เฉย ๆ แต่จะต้องเป็นความอยากได้ที่ประกอบด้วยกำลังเงินที่จะซื้อ และความตั้งใจจะซื้อสินค้านั้น ๆ ด้วย อุปสงค์เป็นแรงดันหนึ่ง ที่ช่วยในการกำหนดราคาสินค้าต่าง ๆ ในท้องตลาดและเป็นแรงสำคัญที่ทำให้เกิดมีการผลิตสินค้าออกมาสนองความต้องการ การตอบสนองความต้องการด้วยการผลิตสินค้าออกมาจำหน่ายในระดับราคาต่าง ๆ นั้น คือส่วนที่เรียกว่า *อุปทาน*

#### เส้นแสดงอุปสงค์

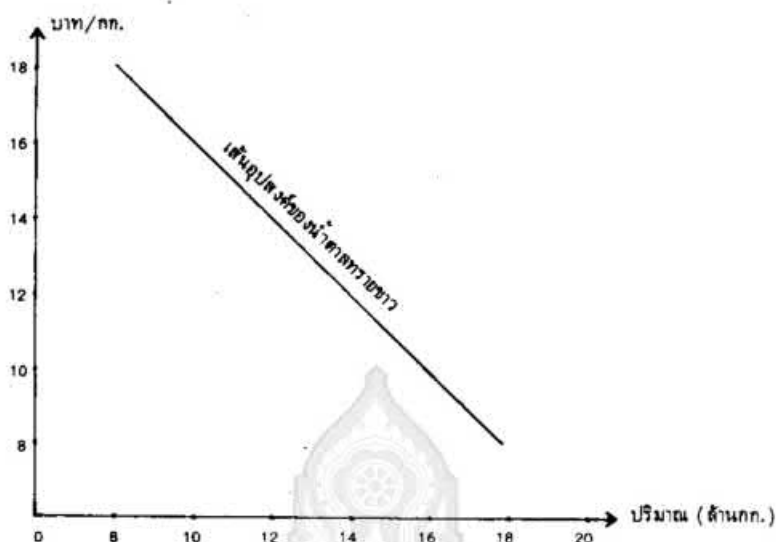
อุปสงค์หรือความต้องการซื้อสินค้านี้อาจจะแสดงออกมาในรูปของตาราง หรือแผนภาพก็ได้ ดังเช่นอุปสงค์ของน้ำตาลทรายขาวตามตัวอย่างสมมติในตารางและแผนภาพที่ 6 - 1 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงปริมาณน้ำตาลทรายขาวที่มีผู้ต้องการซื้อในระดับราคาต่าง ๆ กัน

#### ตารางที่ 6-1 อุปสงค์ของน้ำตาลทรายขาวในชุมชนหนึ่ง ในระยะเวลาหนึ่งปี

ถ้าน้ำตาลราคา 18 บาทต่อ กก. จะมีผู้ซื้อรวมแล้วเป็นปริมาณ 8 ล้าน กก. คิดเป็นรายจ่ายค่าน้ำตาลทั้งสิ้น 144 ล้านบาท

|   |    |   |   |    |   |   |     |   |
|---|----|---|---|----|---|---|-----|---|
| " | 16 | " | " | 10 | " | " | 160 | " |
| " | 14 | " | " | 12 | " | " | 168 | " |
| " | 12 | " | " | 14 | " | " | 168 | " |
| " | 10 | " | " | 16 | " | " | 160 | " |
| " | 8  | " | " | 18 | " | " | 144 | " |

แผนภาพที่ 6-1 เส้นอุปสงค์ของน้ำตาลทรายขาว



อาจมีผู้สงสัยว่า จะหาเส้นอุปสงค์ได้อย่างไร และเส้นแสดงอุปสงค์มีประโยชน์อย่างไร

เส้นแสดงอุปสงค์มีความสำคัญสำหรับผู้ผลิตทุกคนทางด้านของผู้ผลิตนั้น ก่อนจะตัดสินใจว่าจะผลิตสินค้าหรือบริการชนิดใด ผู้ผลิตก็คงอยากรู้ว่ามีคนต้องการซื้อหรือไม่ ในราคาเท่าใดจะมีผู้ซื้ออย่างน้อยเพียงใด ถือเป็นการหาข้อมูลด้านการตลาด เพื่อนำมาประกอบการตัดสินใจในการทำธุรกิจ เช่น ถ้าจะตั้งร้านตัดเสื้อผ้า ก็คงจะต้องพยายามประมาณดูว่าจะมีผู้ซื้อเสื้อผ้า หรือผู้มาจ้างตัดจำนวนสักเท่าใด ควรจะคิดในราคาเท่าใด (และคงจะต้องดูด้วยว่า สถานที่ที่จะตั้งร้านนั้น มีร้านอื่น ๆ ตั้งอยู่แล้วหรือไม่ ถ้าร้าน มีเพียงพอสำหรับสนองความต้องการหรือยัง หรือว่ามีช่องทางจะตั้งร้านได้เพิ่มขึ้นอีก) ดังนี้ เป็นต้น

การหาเส้นอุปสงค์อาจจะทำได้หลายทาง เช่นอาจจะสอบถามผู้ซื้อว่าถ้าราคาเป็นเท่านั้นจะซื้อสินค้าชิ้นนั้น ๆ จำนวนเท่าใด แล้วนำข้อมูลที่ได้นำมารวมกัน หรืออาจจะใช้วิธีศึกษาการซื้อสินค้าในราคาต่าง ๆ กันซึ่งเป็นข้อมูลในอดีตก็ได้ ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามหรือเสาะแสวงหาโดยวิธีต่าง ๆ นี้ จะให้ประมาณการที่แสดงแนวโน้มกว้าง ๆ ว่าโดยทั่ว ๆ ไป ผู้ซื้อจะมีปฏิกิริยาต่อสินค้าชิ้นนั้น ๆ ในราคาต่าง ๆ

กันไปในแนวคิด ที่ถือว่าเป็นแนวทางกว้าง ๆ ก็เพราะปกติคนมักจะเปลี่ยนใจได้เมื่อเวลาผ่านไป การสอบถามถือเป็นการสุ่มตัวอย่างเท่านั้น นอกจากนี้ประโยชน์ของเส้นอุปสงค์ก็มีได้อยู่ที่การสามารถพยากรณ์ตัวเลขได้ถูกต้อง แต่เป็นประโยชน์ในการแสดงแนวโน้มพฤติกรรมของผู้บริโภคว่ามีทางเป็นไปเช่นไร เมื่อราคาเปลี่ยนแปลงไป

ถ้าลองหาอุปสงค์ของสินค้าหลายชนิดแล้วนำมาเปรียบเทียบกัน ข้อมูลจะชี้ให้เห็นตรงกันข้อหนึ่ง คือเมื่อราคาสินค้าลดต่ำลงความต้องการซื้อสินค้าชิ้นนั้น ๆ จะมีสูงขึ้น หรือพูดกลับกันก็คือคนจะต้องการซื้อสินค้าชนิดหนึ่งในปริมาณที่น้อยลง ถ้าสินค้าชนิดนั้นมีราคาสูงขึ้น

การที่ความต้องการรวมที่จะซื้อสินค้าในปริมาณมากขึ้นเมื่อสินค้าชิ้นนั้น ๆ มีราคาถูกลง อธิบายได้หลายประการคือ

1. เมื่อสินค้าชนิดหนึ่งมีราคาถูกลง ผู้บริโภคจะจัดงบประมาณรายจ่ายของตนใหม่ โดยคำนึงถึงข้อมูลที่ได้รับใหม่ด้วย ราคาที่ถูกลงมีส่วนจูงใจให้ผู้บริโภคซื้อหาสินค้าชนิดนั้นมากขึ้นกว่าเดิม เพราะเทียบดูแล้วเห็นว่าราคานั้น ๆ คู่กับความพอใจที่จะได้รับจากสินค้าชิ้นนั้น ๆ ข้อนี้เห็นตัวอย่างได้จากเวลาที่มีการขายสินค้าลดราคา ซึ่งมักขายสินค้าได้หมดในเวลาอันรวดเร็ว เพราะราคาที่ลดลงทำให้

ผู้ซื้อหลายคนยินดีซื้อจำนวนมากขึ้น พ่อค้าแม่ค้ารู้หลักข้อนี้ จึงได้ลดราคาสินค้าลงเป็นครั้งคราว เพื่อให้ขายสินค้าได้ในระยะเวลาอันสั้น

2. ความต้องการที่เพิ่มขึ้นอีกด้านหนึ่งมาจากข้อที่ว่า ในราคาที่สูงอาจจะมีผู้ซื้อบางคนไม่มีเงินจะซื้อ แต่เมื่อราคาสินค้านั้น ๆ ถูกลง คนจำนวนหนึ่งที่ไม่เคยซื้อสินค้านั้น เพราะราคาสูงเกินกว่าที่จะซื้อได้เริ่มมีโอกาสดูซื้อสินค้า เช่น ราคาเครื่องคิดเลขไฟฟ้าเดิมราคาสูงมีคนซื้อมาใช้น้อย แต่เมื่อผลิตจำนวนมาก และราคาถูกลงจึงมีผู้ซื้อใช้แพร่หลายขึ้น

3. ความต้องการรวมสำหรับสินค้าที่ถูกลงส่วนหนึ่ง อาจจะมีจากผู้ซื้อบางคนที่เคยซื้อสินค้าชนิดอื่นได้หันมาใช้สินค้าชนิดนี้ที่ราคาถูกลงแทน เช่น ผู้ซื้อสินค้าอาหารประเภทเนื้อสัตว์สำหรับบริโภค ถ้าในวันใดที่ราคาไก่ลดลงจากเดิม เมื่อเทียบกับเนื้อวัวที่ราคาคงเดิม ก็อาจจะมีผู้ซื้อบางคนเปลี่ยนจากความตั้งใจที่จะซื้อเนื้อวัวแล้วหันมาซื้อเนื้อไก่ ทำให้อุปสงค์ของเนื้อไก่สูงขึ้น

อาจจะมีผู้แย้งว่าของราคาถูกลงแล้ว อาจจะมีบางคนไม่ซื้อ แต่ในที่นี้เมื่อพูดถึงตัวเลขรวมของคนจำนวนมาก เป็นการพูดในลักษณะทั่ว ๆ ไป และตั้งข้อสมมติว่าคนทั่วไปทำอะไรก็มีเหตุผลและเห็นประโยชน์ของตนเป็นใหญ่ เราจะได้ข้อสรุปว่า โดยทั่วไปแล้ว ถ้าราคาลดลงคนจะซื้อสินค้ามากขึ้น

## ความยืดหยุ่นของอุปสงค์

ถ้าลองหาอุปสงค์ของสินค้าชนิดต่าง ๆ ในราคาต่าง ๆ กัน จะเห็นว่าผู้ซื้อที่มีปฏิกิริยาต่อการเปลี่ยนแปลงของสินค้าบางชนิดค่อนข้างสูง ก็คือถ้าราคาสูงขึ้นผู้ซื้อจะลดปริมาณที่ต้องการลงค่อนข้างมาก แต่สำหรับสินค้าบางชนิดผู้ซื้อไม่มีปฏิกิริยาในการเพิ่มหรือลดปริมาณการซื้อมากนัก

สำหรับสินค้าที่ผู้ซื้อที่มีปฏิกิริยามาก เราเรียกว่าอุปสงค์มีความยืดหยุ่นสูง (คือเปอร์เซ็นต์การเพิ่มขึ้นของปริมาณสินค้าที่ขายได้สูงกว่าเปอร์เซ็นต์การลดลงของราคา) ส่วนสินค้าที่ปริมาณการซื้อเปลี่ยนแปลงน้อยมาก จะถือว่าอุปสงค์ในสินค้านั้นมีความยืดหยุ่นต่ำ

ในเส้นอุปสงค์ของสินค้าชนิดหนึ่ง ๆ จะมีบางช่วงของราคาที่มีความยืดหยุ่นของอุปสงค์ในสินค้านั้นสูงและบางช่วงที่มีความยืดหยุ่นต่ำ วิชาความยืดหยุ่นของอุปสงค์อย่างง่าย ๆ คือดูจากตัวเลขรายจ่ายรวมที่ผู้ซื้อจะจ่ายในการซื้อสินค้าในราคาต่าง ๆ กัน จากตารางอุปสงค์ของน้ำตาลทรายขาวที่ยกมาแสดงข้างต้นนั้น เมื่อมองดูช่องสุดท้ายที่

เป็นช่องรวมรายจ่ายจะเห็นว่าในช่วงที่ระดับราคาค่อนข้างสูงนั้น เมื่อราคาลดลงปริมาณการซื้อจะเพิ่มขึ้นพอที่จะทำให้ตัวเลขรายจ่ายรวม (คือตัวเลขปริมาณคูณกับราคา) สูงขึ้นกว่าเดิม ตัวเลขรายจ่ายรวมนี้แสดงว่าอุปสงค์ของน้ำตาลทรายขาวตามตัวอย่างสมมติมีความยืดหยุ่นสูง ถ้าผู้ขายจะขึ้นราคาสินค้าในช่วงนี้ จะขายสินค้าได้น้อยลง และทำให้รายรับจากการขายสินค้าทั้งวันลดลงด้วย

ในช่วงระดับราคากลาง ๆ ในตาราง ลักษณะความยืดหยุ่นจะเป็นกลาง นั่นคือ แม้ว่าราคาจะเปลี่ยนแปลงไป และปริมาณความต้องการซื้อสินค้าจะเปลี่ยนไปในทิศทางตรงกันข้ามกับราคา รายจ่ายรวมในช่วงนี้ไม่ได้เปลี่ยนแปลง แต่ในช่วงระดับราคาต่ำอุปสงค์มีความยืดหยุ่นน้อย เพราะเมื่อราคาลดลงปริมาณการซื้อที่เพิ่มขึ้นไม่เพียงพอจะทำให้รายจ่ายรวมเพิ่มขึ้น จากตารางจะเห็นว่ารายจ่ายรวมกลับน้อยลง

ความยืดหยุ่นของอุปสงค์นั้นนับว่ามีความสำคัญสำหรับผู้ผลิตและผู้ขายสินค้ามาก ถ้าผู้ขายพอจะคาดคะเนเส้นอุปสงค์สำหรับสินค้าของตนได้ก็จะสามารถประมาณรายรับและกำไรจากการขายสินค้าได้ด้วย เนื่องจากรายจ่ายรวมทางด้านอุปสงค์ซึ่งผู้บริโภคเป็นผู้จ่ายก็คือรายรับทั้งวันของผู้ขายสินค้านั้น ๆ นั่นเอง ถ้าอุปสงค์ของสินค้านั้น ๆ อยู่ในช่วงที่มีความยืดหยุ่นสูงแม้ลดราคาลงเพียงเล็กน้อย จะสามารถขายของได้มากขึ้นจนทำให้ปริมาณรายรับจากการขายสูงขึ้น แต่ถ้าอุปสงค์อยู่ในช่วงที่มีความยืดหยุ่นต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาอยู่ในช่วงต่ำ การลดราคาลงทำให้ขายสินค้าได้มากขึ้นก็จริง แต่รายรับรวมของธุรกิจที่ได้จากการขายกลับลดลง ในกรณีเช่นนี้ถ้าทำได้ ผู้ขายจะไม่ลดราคาลง หรือถ้ามองในทางกลับกันเมื่ออุปสงค์อยู่ในช่วงที่มีความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำ การขึ้นราคาสินค้าทำให้ปริมาณขายลดลง แต่ทำให้รายรับรวมของผู้ขายสูงขึ้น ผู้ผลิตหรือผู้ขายที่รู้ข้อเท็จจริงที่ว่าอุปสงค์มีลักษณะยืดหยุ่นน้อย และตนเองมีอำนาจในการควบคุมปริมาณสินค้าที่จะขาย จะพยายามหาทางขึ้นราคาสินค้าของตน

## สาเหตุที่อุปสงค์ของสินค้ามีความยืดหยุ่นต่างกัน

โดยทั่ว ๆ ไปสินค้าที่อุปสงค์มีความยืดหยุ่นต่ำจะเป็นสินค้าที่เป็นสิ่งจำเป็นในชีวิตหรือจำเป็นในการผลิตสินค้าชนิดอื่น โดยหาสิ่งอื่นมาทดแทนได้ยากหรือไม่ได้ เช่น ข้าวเป็นอาหารหลักของคนไทย แม้ว่าข้าวจะมีราคาแพงขึ้น คนส่วนใหญ่ก็จะไม่ลดการบริโภคข้าวลงมากนัก แต่ถ้าราคาสูงมากจริง ๆ ก็เชื่อว่าอาจมีการหันไปบริโภค

สิ่งอื่นที่ราคาเปรียบเทียบแล้วถูกกว่าข้าวมากขึ้นบ้าง และ ความยืดหยุ่นจะมีมากขึ้นในระยะยาว เมื่อผู้บริโภคปรับตัว ปรับรสนิยมของตนได้ หรืออาจจะสมมติได้ว่า ถ้ายางรถยนต์ และยางต่าง ๆ ที่เป็นส่วนประกอบของวัสดุสำเร็จรูปอื่น ๆ ทำได้จากยางพาราเท่านั้น ถ้าราคาของยางพาราสูงขึ้นปริมาณ การใช้จะลดลงได้น้อยมาก นั่นคืออุปสงค์ของยางพารามี ความยืดหยุ่นต่ำ แต่ถ้าหากว่าการผลิตวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ยาง เป็นส่วนประกอบอาจจะใช้ยางสังเคราะห์แทนยางพารา ได้ด้วย เมื่อมีสิ่งใช้แทนกันเช่นนี้ ถ้าราคาของยางพาราสูงขึ้น เมื่อเทียบกับยางสังเคราะห์ซึ่งผลิตขึ้นด้วยกรรมวิธีทาง วิทยาศาสตร์คนจะหันไปใช้ยางสังเคราะห์แทนยางพารา มากขึ้น ทำให้มีการลดการใช้ยางพาราลงมากกว่าในกรณี ที่ไม่มียางสังเคราะห์มาใช้แทน ดังนั้นจึงพอจะสรุปได้ว่า สินค้าใดที่มีสินค้าอื่น ๆ ใช้ทดแทนกันได้ง่าย ความยืดหยุ่นของ อุปสงค์ในสินค้านั้นจะสูง

นอกจากนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าอุปสงค์ของสินค้า ที่มีส่วนในรายจ่ายค่อนข้างน้อย มักจะมีความยืดหยุ่นต่อ ราคาน้อยกว่าสินค้าซึ่งมีราคาแพงและผู้บริโภคต้องใช้เงิน ก่อนใหญ่สำหรับซื้อหามา ยกตัวอย่างเช่นเกลือหรือพริกไทย ซึ่งไม่ว่าราคาจะสูงหรือต่ำเพียงใดปริมาณการบริโภคของ บุคคลก็ไม่เปลี่ยนแปลงมากนัก ผิดกับอุปสงค์ในสินค้าประเภท คงทน เช่น เครื่องทำความเย็น โทรทัศน์ วิทยุ ถ้าราคา สูงขึ้นปริมาณการใช้จะลดลงมาก ผู้บริโภคบางคนจะไม่มี เงินพอซื้อ หรือบางคนหันไปซื้อสินค้าอย่างอื่นเพื่อใช้แทน

การเดินทางท่องเที่ยวก็เป็นรายจ่ายอีกประเภทหนึ่ง ที่อุปสงค์จะอยู่ในช่วงที่มีความยืดหยุ่นต่อราคาค่อนข้างสูง เมื่อมีการลดราคาค่าโดยสารการเดินทางโดยเครื่องบินระหว่าง ประเทศลง จำนวนนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปเยือนประเทศ ต่าง ๆ จะสูงขึ้นอย่างมาก

## อุปทาน

การมีความรู้ถึงอุปสงค์ของสินค้าชนิดหนึ่ง ยังไม่ ทำให้ทราบถึงราคาที่มีการซื้อขายสินค้านั้น ๆ กันในตลาด ได้เพราะอุปสงค์เพียงแต่บอกปริมาณความต้องการซื้อสินค้า ในระดับราคาต่าง ๆ กันเท่านั้น แต่จะซื้อสินค้าได้หรือไม่ เพียงใดขึ้นอยู่กับว่าในเวลานั้น ๆ ผู้ขายจะเต็มใจเสนอ ขายสินค้าปริมาณเท่าใดบ้างในราคาต่าง ๆ กัน นั่นคือด้าน อุปทานของสินค้า

ในระบบตลาดที่เรากำลังดูกันอยู่นี้ เราต้องสมมติ ว่าไม่มีผู้ขายหรือผู้ผลิตคนไหนคนใดที่มีอำนาจหรืออิทธิพล ใด ๆ มากพอจะกระทำการให้ราคาสินค้าเปลี่ยนแปลงไปตามที่

ตนต้องการได้ สำหรับกรณีที่ผู้ผลิตหรือผู้ขายมีอำนาจใน การกำหนดราคาจะเป็นเรื่องที่ เราจะพิจารณากันในภายหลัง

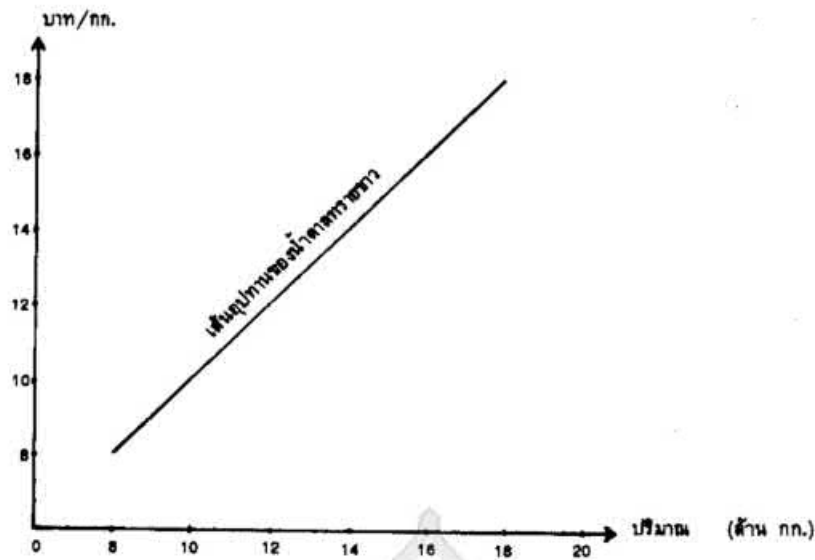
จากตารางที่ 6 - 2 เราจะเห็นตัวอย่างสมมติของ อุปทานของน้ำตาลทรายขาว ณ ราคาต่าง ๆ กัน ซึ่งแสดง ให้เห็นความเต็มใจของผู้ขายที่จะเสนอขายสินค้าของตน ในราคานั้น ๆ ในช่วงเวลาที่กำลังพิจารณากัน แม้จะไม่มี ตารางแต่โดยใช้สามัญสำนึกเราคงจะพอคาดได้ว่า ณ เวลา ใดเวลาหนึ่งถ้าราคาสินค้าสูงขึ้น คงจะมีผู้ขายนำสินค้า ออกขายในจำนวนที่มากขึ้น ถ้าวาดเป็นภาพ เส้นอุปทานจะ ทแยงขึ้นไปทางขวา

ตารางที่ 6 - 2 อุปทานของน้ำตาลทรายขาว

| ราคา<br>(บาทต่อ กก. ) | ปริมาณ<br>(ล้าน กก.) |
|-----------------------|----------------------|
| 18                    | 18                   |
| 16                    | 16                   |
| 14                    | 14                   |
| 12                    | 12                   |
| 10                    | 10                   |
| 8                     | 8                    |

ที่มีสินค้าขายจำนวนมากเมื่อราคาสินค้านั้นสูงขึ้น เป็นเรื่องที่ยอธิบายได้ไม่ยากนัก เราลองมาดูเรื่องที่สมมติ ให้ง่ายคือ สมมติให้ผู้ผลิตกับผู้ขายสินค้าเป็นคน ๆ เดียวกัน ซึ่งจะเห็นตัวอย่างรอบ ๆ ตัวได้ตั้งแต่แม่ค้าขายกล้วยแขก ไปจนถึงร้านตัดเสื้อผ้า เมื่อราคากล้วยแขกแพงขึ้น หรือค่า ตัดเสื้อผ้าสูงขึ้น นอกจากผู้ผลิตเดิมจะพยายามระดมกำลัง เพื่อผลิตสินค้าให้มากขึ้นแล้ว ราคาที่สูงขึ้นยังเป็นแรงดึงดูด สำคัญทำให้มีผู้ผลิตรายใหม่ ๆ เข้ามาผลิตสินค้าชนิดนี้ด้วย (เช่นคนที่เคยอยู่กับบ้านเฉย ๆ อาจสนใจขายกล้วยแขก หรือรับจ้างตัดเสื้อ คนที่กำลังหาวิชาเรียนอาจสนใจเรียน ตัดเย็บเสื้อผ้าแล้วออกมาทำงานด้านนี้ คนบางคนอาจจะ เปลี่ยนจากอาชีพอื่นที่ทำอยู่หันมาประกอบอาชีพนี้ซึ่งตาม ราคาที่สูงขึ้นนี้ทำให้ได้รายได้สูงกว่าจะทำอาชีพเดิม) เมื่อมี ผู้ผลิตเพิ่มขึ้นปริมาณสินค้าที่เสนอขายจึงมากขึ้นด้วย

แผนภาพที่ 6-2 เส้นอุปทานของน้ำตาลทรายขาว

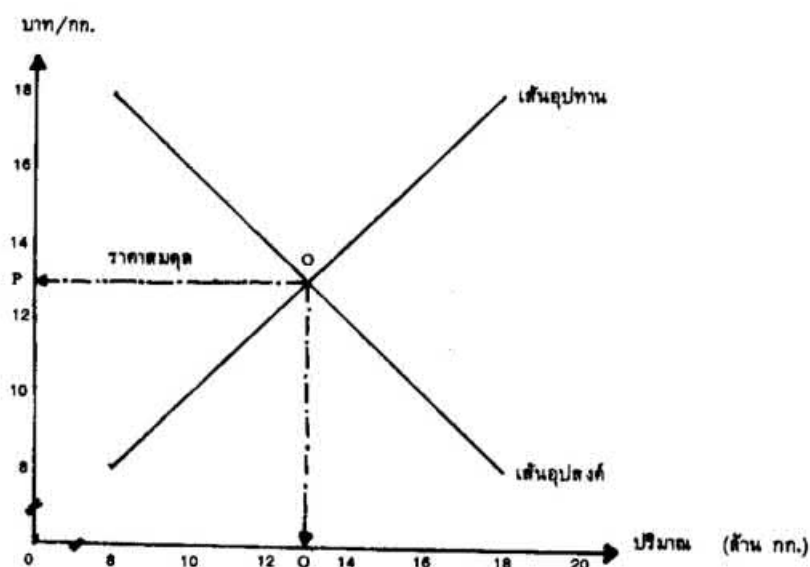


### ราคาลาด

เมื่อราคาสินค้าลดลง ปริมาณความต้องการซื้อสูงขึ้น ในขณะที่ปริมาณการเสนอขายลดลง ในเมื่อเส้นอุปสงค์ลาดลงจากซ้ายมาทางขวาและเส้นอุปทานเฉียงขึ้นจากซ้ายไปขวา จึงน่าจะมีราคา ณ จุดใดจุดหนึ่งที่ความต้องการซื้อกับการเสนอขายมีปริมาณตรงกัน สำหรับตัวอย่างสมมติจากแผนภาพ 6-1 และ 6-2 เมื่อนำมารวมเป็นภาพ

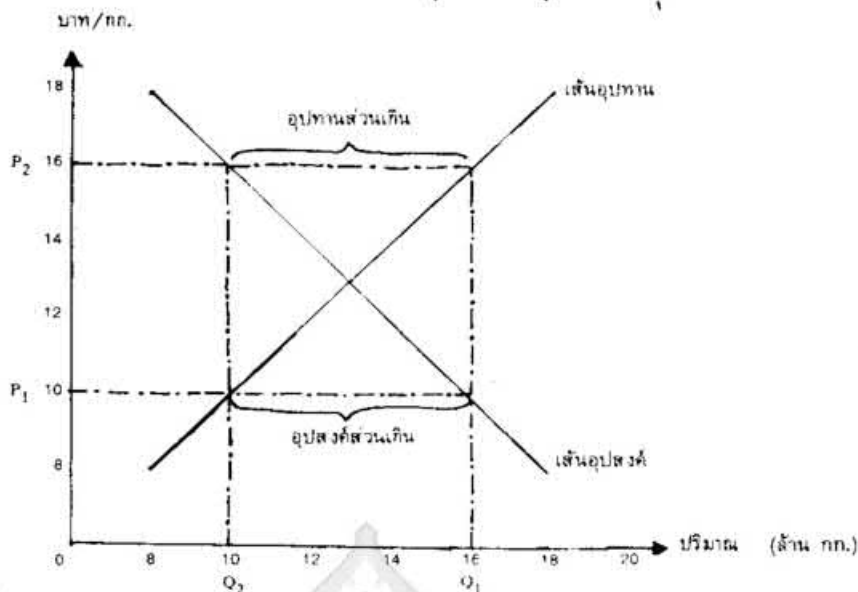
เดียวกันจะได้ภาพ 6-3 จุดที่เส้นอุปสงค์กับเส้นอุปทานตัดกันถือเป็นราคาสมดุลซึ่งในกรณีตัวอย่างสมมตินี้คือราคา 13 บาท ที่ราคาสมดุลนี้ ปริมาณที่มีผู้ต้องการซื้อน้ำตาลเท่ากับ 13 ล้านกิโลกรัมพอดีกับปริมาณที่มีผู้เสนอขายน้ำตาล ดังนั้นราคาจึงไม่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงสูงขึ้นหรือลดลง ถ้าไม่มีปัจจัยอื่นจากภายนอกมากระทบให้ปริมาณความต้องการด้านใดด้านหนึ่งเปลี่ยนแปลงไป

แผนภาพที่ 6-3 อุปสงค์ อุปทาน และราคาสมดุล



## แผนภาพที่ 6-4

แสดงอุปสงค์ อุปทาน - ส่วนเกิน



เหตุใดจึงถือว่าจุดที่เส้นอุปสงค์กับเส้นอุปทานตัดกันเป็นจุดที่ราคาสมดุล เราลองดูว่าอะไรจะเกิดขึ้นถ้าราคาขายไม่เป็น 13 บาทต่อ กก. ตามที่เส้นสองเส้นตัดกันแต่กลับเป็นราคาอื่น เช่นสมมติว่ามีการเสนอราคาขาย 10 บาทต่อ กก. ( $P_1$ ) ในแผนภาพที่ 6-4 เราเห็นว่า ณ ราคา 10 บาทต่อ กก. มีความต้องการซื้อน้ำตาลทรายขาวรวมทั้งสิ้น 16 ล้าน กก. ( $Q_1$ ) ในขณะที่มีการเสนอขายมากที่สุดเพียง 10 ล้าน กก. ( $Q_2$ ) ดังนั้นที่ราคา 10 บาท อุปสงค์จะมากกว่าอุปทาน ( $Q_1 - Q_2$ ) การที่อุปสงค์มากกว่าอุปทานทำให้มีการแย่งกันซื้อสินค้าที่มีจำกัด เมื่อสินค้าไม่พอขายและผู้ซื้อจำนวนมาก ผู้ซื้อจะให้ราคาสูงขึ้นเพื่อให้ได้สินค้าที่มีขายนั้นมา แนวโน้มจะเป็นไปในทางที่ราคาสินค้าจะสูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ปริมาณเสนอซื้อลดลง และปริมาณเสนอขายสูงขึ้น เมื่อถึงจุดสมดุลความขาดแคลนสินค้าจะหมดไป ในกรณีตรงกันข้าม สมมติว่าราคาอยู่ที่ 16 บาทต่อ กก. ( $P_2$ ) ในราคานี้ปริมาณที่มีผู้ต้องการซื้อจะเท่ากับ 10 ล้าน กก. ในขณะที่ปริมาณที่มีผู้เสนอขายเท่ากับ 16 ล้าน กก. ( $Q_1$ ) ดังนั้น ณ ราคา 16 บาทของจะเหลือเพราะความต้องการมีน้อยกว่าปริมาณสินค้าที่เสนอขายผู้ขายต่างคนต่างพยายามขายสินค้าของตน และเชื่อว่าหากลดราคาสินค้าของตนลง ตนจะขายสินค้าได้มากขึ้น ดังนั้นราคาสินค้าจะมีแนวโน้มลดลง จะเห็นได้ว่าหากราคาต่ำหรือสูงกว่าราคาสมดุลจะมีแรงผลักดันจากปริมาณความต้องการที่ยังไม่ได้รับการสนองตอบหรือปริมาณที่มีผู้เสนอขายโดยไม่มีผู้ซื้อทำให้ราคาขายขยับมาสู่ราคาสมดุล ซึ่งเป็นราคาที่ผู้ซื้อเต็มใจซื้อสินค้าในปริมาณเท่ากับที่มีผู้ต้องการเสนอขายพอดี

ในสภาพความเป็นจริงเราอาจจะไม่สามารถซื้อออกราคาที่ เป็นราคาสมดุลได้อย่างแม่นยำ แต่จากกฎเกณฑ์ของอุปสงค์และอุปทานจะทำให้เราบอกได้ว่าในสถานการณ์ต่าง ๆ กัน ราคามีแนวโน้มจะไปในทางใด ในกรณีของน้ำตาลทรายขาวที่สมมติกันข้างต้น เราจะบอกได้ว่า ณ ราคา 10 บาทอุปสงค์สูงกว่าอุปทาน ซึ่งตามทฤษฎีแล้วราคาจะต้องสูงขึ้น

## เบื้องหลังของอุปสงค์ และอุปทาน

เรามักจะพูดว่าอุปสงค์และอุปทานในสินค้าเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า แต่อุปสงค์และอุปทานไม่ได้เกิดขึ้นมาลอย ๆ สิ่งที่อยู่เบื้องหลังและทำให้เกิดเส้นอุปสงค์และอุปทานก็คือมนุษย์นั่นเอง สิ่งที่กำหนดอุปสงค์รวมของสินค้าแต่ละชนิดก็คือรสนิยม ความชอบส่วนบุคคล ประเพณีนิยม ฯลฯ ดังจะเห็นได้ว่าในสังคมของเรานั้นเราจะเห็นว่าข้าวเป็นสินค้าจำเป็นสำหรับชีวิต แต่สำหรับแต่ละภาคของประเทศข้าวที่มีความสำคัญในการบริโภคอาจจะเป็นข้าวคนละชนิดกัน บางภาคเห็นข้าวเจ้าเป็นสินค้าจำเป็น ข้าวเหนียวเป็นสินค้าที่รับประทานเพียงเป็นครั้งคราว แต่บางภาคจะถือว่าข้าวเหนียวเป็นอาหารหลักเป็นสินค้าจำเป็น ถ้ามองไกลไปถึงสังคมตะวันตก ข้าวที่มีความสำคัญในฐานะที่เป็นอาหารหลักจะไม่ใช้ข้าวเจ้า หรือข้าวเหนียว แต่เป็นข้าวสาลี ดังนั้นเป็นต้น

สำหรับสิ่งที่อยู่เบื้องหลังอุปทานก็คือต้นทุนการผลิตสินค้า ต้นทุนที่เกี่ยวข้องในการผลิตมีทั้งทุนที่มนุษย์สร้างขึ้น ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นปัจจัยในการผลิต ประกอบกันกับความสามารถในการผลิต

## ข้อสังเกตเพิ่มเติม

ที่กล่าวมาทั้งหมดในบทนี้ เราเน้นถึงราคาสลัดที่มีอุปสงค์จากผู้ซื้อจำนวนมาก และอุปทานที่มาจากผู้ขายจำนวนมากเป็นตัวร่วมกันกำหนด แต่มีสิ่งที่จะต้องคำนึงถึงไว้สองประการ คือ

1. ในบางครั้งราคาไม่ได้ถูกกำหนดจากแรงผลักดันของอุปสงค์และอุปทาน ในบางกรณีรัฐบาลเป็นผู้กำหนดราคา หรือเข้าแทรกแซงทางด้านอุปสงค์หรืออุปทานทำให้ราคาเปลี่ยนแปลงไปจากภาวะตลาด ในบางกรณีผู้ซื้อหรือผู้ขายบางคนมีอำนาจทำให้ราคาเปลี่ยนแปลงไป

2. ราคาสลัดที่กล่าวถึงตลอดมานั้น มิได้หมายถึงราคาในตลาดใดตลาดหนึ่งที่มีตัวมีตน คำว่าตลาดในความหมาย

ทางเศรษฐศาสตร์อาจจะไม่จำเป็นต้องมีสถานที่เฉพาะเจาะจงก็ได้ ที่สำคัญก็คือ อุปสงค์ และอุปทาน ขึ้นอยู่กับการตัดสินใจโดยอิสระของบุคคล และราคาอาจเปลี่ยนแปลงขึ้นลงได้ตามแรงผลักดันของอุปสงค์และอุปทาน ถ้าศึกษาจำกัดความเช่นนี้ จะเห็นได้ว่าราคาที่ปรากฏในตลาดที่มีตัวมีตนในบางครั้งอาจไม่ใช่ราคาสลัดในความหมายที่กล่าวถึงนี้ก็ได้ เช่นตลาดที่มีการต่อรองราคากันมาก ๆ จะไม่มีราคาสลัด เพราะผู้ซื้อแต่ละคนจะซื้อสินค้าได้ในราคาต่าง ๆ กัน ขึ้นอยู่กับความชอบส่วนบุคคลหรือความสามารถในการต่อรองราคากัน สินค้าที่ทางการกำหนดราคาเอาไว้แต่ไม่มีต้นค้าขาย หรือมีไม่พอขาย ความต้องการซื้อที่ยังไม่ได้รับการสนองตอบจะไปปรากฏในการซื้อในราคาตลาดมืด ดังนั้นก็ไม่อาจเรียกราคาที่ทางการกำหนดว่าเป็นราคาสลัดได้



ตลาดหลักทรัพย์ซึ่งซื้อขายหลักทรัพย์ทางการเงินบางชนิด



ตลาดสดขายสินค้า

## ศัพท์ความรู้

อุปสงค์      อุปทาน      สินค้า      ตลาด  
ราคาสมมูล      ความยืดหยุ่น      ราคาเปรียบเทียบ

## กิจกรรม

1. สอบถามเพื่อน ๆ ในชั้นเรียน หรือคนในครอบครัว ถึงปริมาณสินค้าชนิดหนึ่งที่ต้องการซื้อในวันนั้นในราคาต่าง ๆ กัน แล้วลองสร้างเส้นอุปสงค์ของสินค้าชนิดนั้น ๆ ขึ้น

2. อภิปรายกันในชั้นเรียนว่าทำไมราคาทองคำ หรือราคาเพชรนิลจินดาจึงแพงมาก ทั้ง ๆ ที่ของสองสิ่งนี้ดูจะไม่มีประโยชน์โดยตรงต่อชีวิตเลย

3. เลือกสินค้าที่ใช้ในชีวิตประจำวันมาสักสิบรายการ ช่วยกันคิดว่าสินค้าแต่ละรายการนั้นมีสินค้าอื่น ๆ อะไรอีกบ้างที่พอจะนำมาใช้แทนกันได้ สินค้าอันไหนมีความยืดหยุ่นสูง อันไหนมีความยืดหยุ่นต่ำ

4. ผลไม้ตอนต้นฤดูที่เพิ่งมีจำหน่ายใหม่ ๆ มักมีราคาแพง พอกลางฤดูมักจะมีราคาถูก อธิบายได้ไหมว่าเป็นเพราะอะไร

## บทแทรก

### การกำหนดราคาขั้นสูงของสินค้า

อีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้เข้าใจแรงผลักดันของอุปสงค์ และอุปทานที่ร่วมกันทำให้เกิดราคาตลาดขึ้น ก็โดยการพิจารณาผลของการควบคุมราคา ในที่นี้เราจะพิจารณาเฉพาะ

สินค้าที่มีผู้ผลิตและผู้บริโภคจำนวนมากขายด้วยกัน สำหรับการควบคุมหรือกำหนดราคาสินค้าในกรณีที่มีการผูกขาด จะได้กล่าวถึงต่อไปในบทที่ 8

## เหตุผลในการควบคุมราคา

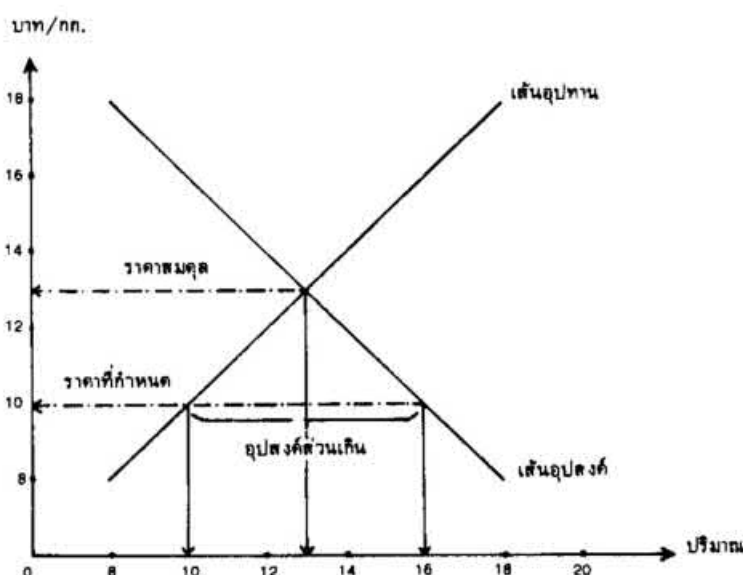
โดยปกติวิถีชีวิตของคนทั่ว ๆ ไป ย่อมไม่ชอบให้สินค้าที่ตนต้องการซื้อ มีราคาสูง ดังนั้นเมื่อเกิดภาวะเงินเฟ้อหรือเมื่อเกิดแรงผลักดันจากต่างประเทศที่ทำให้ราคาสินค้าบางชนิดสูงขึ้น (เช่น เมื่อประเทศกลุ่มผู้ส่งน้ำมันออกขึ้นราคาน้ำมันปิโตรเลียม) ก็มักจะมีเสียงเรียกร้องให้รัฐบาลกำหนดราคาควบคุม หรือตรึงราคาสินค้า การควบคุมราคาหรือการกำหนดราคาขั้นสูง จึงมักมีผลในทางลบต่อเมืองด้วย และจะเห็นได้ว่าในยามที่สินค้าขาดแคลน ราคาควบคุมมักจะกลายเป็นราคาขั้นต่ำ

สินค้าที่เป็นเป้าหมายในการกำหนดราคา คือสินค้าที่จำเป็นในการบริโภค ซึ่งความยืดหยุ่นของอุปสงค์ในสินค้านั้นมีน้อย และเมื่อสินค้าที่จำเป็นในการบริโภคมีราคาสูงขึ้น จะกระทบกระเทือนผู้รายได้น้อยมากกว่าผู้รายได้สูง ดังนั้นเหตุผลสำคัญในการกำหนดราคาจึงมักจะเป็นว่า เพื่อช่วยให้ผู้รายได้น้อยซื้อหาสินค้าจำเป็นได้ในราคาที่คงเดิม เช่น ที่มีการกำหนดราคาข้าวสาร ราคาน้ำตาลทรายขาว

## ผลของการควบคุมราคา

เราลองใช้ตัวอย่างสมมติที่กล่าวถึงในบทที่ 8 อีกครั้ง คราวนี้สมมติว่ารัฐบาลกำหนดราคาน้ำตาลไว้ที่ 10 บาทต่อกก. เรามาดูกันว่าจะเกิดอะไรขึ้นบ้าง

แผนภาพที่ 8-5 การกำหนดราคาน้ำตาล



ในกรณีของน้ำตาลทรายขาวในตัวอย่างนี้ เรารู้อย่างแน่ชัดพอสมควรว่าราคาที่กำหนดเป็นราคาต่ำกว่าราคาตลาด ตามราคาที่กำหนดนั้นจะเห็นได้ว่าปริมาณสินค้าที่มีผู้ต้องการมีสูงกว่าปริมาณสินค้าที่มีผู้ขาย ราคาที่กำหนดไม่สามารถทำให้ปริมาณของอุปสงค์กับอุปทานเท่ากันได้

ใครเป็นผู้ได้สินค้า

วิธีแรก ถือว่าใครมาก่อนได้ก่อน วิธีนี้ก่อให้เกิดการเข้าคิวรอซื้อของ เพราะของมีน้อยกว่าความต้องการ บางครั้งเมื่อต้องรอนานเข้าบางคนจึงซื้อน้ำตาลเกินกว่าที่ต้องการในขณะนั้น เพื่อที่จะไม่ต้องมาเข้าคิวอีกในวันหลัง การเข้าคิวทำให้เสียเวลา ในเมื่อเวลามีอยู่จำกัดเมื่อต้องมาเข้าคิวก็ทำให้ไม่อาจทำงานอย่างอื่นที่เคยทำได้ งานอื่นที่ควรจะทำสำเร็จก็พลอยล่าช้าไปด้วย เพราะผู้ที่ต้องมาเข้าแถวรอซื้อของ

วิธีที่สองเป็นวิธีการจัดสรรโควตาการซื้อขาย บางทีร้านค้าก็จัดสรรเอง เพื่อให้มีสินค้าพอขายให้ลูกค้าของตนให้ทั่วถึงกัน เช่นให้ซื้อน้ำตาลไม่เกินคนละหนึ่งกิโลกรัมต่อวัน บางครั้งรัฐบาลเป็นคนกำหนดโควตามาให้และอาจจะให้มีการควบคุมอื่นๆ อีก เช่นให้แสดงสำเนาทะเบียนบ้านเวลาจะซื้อของที่รัฐบาลควบคุมราคา เป็นต้น บางครั้งผู้ที่ต้องการของจำนวนมากอาจจะจ้างวานให้ผู้อื่นซื้อให้ ซึ่งสรุปแล้ว ผู้จ้างวานอาจจะเสียค่าซื้อน้ำตาลแพงกว่าราคาที่กำหนดเพราะจ่ายค่าน้ำตาลแล้วยังต้องจ่ายค่าจ้างให้คนอื่นซื้อน้ำตาลแทนตนอีกด้วย ร้านค้าบางรายอาจจะกันสินค้าส่วนหนึ่งเอาไว้สำหรับขายลูกค้าขาประจำ บางรายอาจจะเก็บกันไว้สำหรับขายหลังร้านในราคาสูงขึ้นเป็นต้น

ถ้ามีการควบคุมและกำหนดโควตากันอย่างกวดขัน รัฐบาลอาจจะต้องใช้วิธีออกบัตรปันส่วนซึ่งยุ่งยากเสียเวลา และเปิดโอกาสให้มีการโกง การใช้อภิสิทธิ์ การเบียดบัง

หาประโยชน์มีขอบในหมู่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการปันส่วนอีกด้วย วิธีนี้จึงมักไม่ค่อยใช้กันในยามปกติเมื่อการขาดแคลนยังไม่ถึงขั้นร้ายแรง ที่ใช้กันมักจะเป็นในช่วงที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เมื่อมีการควบคุมราคา และเมื่อความต้องการสินค้ามีสูงกว่าปริมาณที่มีขายค่อนข้างมากก็จะเกิดตลาดมืดขึ้นตามมาเป็นเรื่องปกติ เพราะสำหรับคนที่ที่มีเงินมากพอ การยอมเสียเงินมากขึ้นอีกหน่อยอาจจะคุ้มกว่าการเสียเวลาและความวุ่นวายในการแย่งซื้อสินค้ากับผู้อื่น สำหรับผู้ขายแล้ว ข้อมุขินดีจะขายของในราคาที่สูงมากกว่าในราคาที่ต่ำ เพราะราคาที่สูงขึ้นหมายถึงกำไรที่เพิ่มขึ้น ฉะนั้นสินค้าในราคาควบคุมมักจะมีขายน้อยหรือขาดแคลน

ถ้าการควบคุมราคาเป็นไปอย่างกวดขันและมีประสิทธิภาพ ก็เป็นไปได้ว่าจะไม่มีตลาดมืด (แต่การควบคุมนั้นจะต้องใช้คนมากน้อยสักเพียงใดเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่จะต้องพิจารณาประกอบด้วย) แต่ผลที่จะเกิดขึ้นเนื่องมาจากการกำหนดราคาสินค้าในระดับที่อุปสงค์ในสินค้านั้นมีมากกว่าอุปทานก็คือ ระบบอื่นที่ไม่ใช่ระบบราคาจะเป็นตัวกำหนดว่าสินค้าที่มีอยู่นั้นจะเป็นของผู้ซื้อคนใด เช่น ระบบพ่อค้าเป็นผู้เลือกที่จะขายสินค้าให้ผู้ใด ระบบผู้มาก่อนได้ก่อน ฯลฯ ซึ่งไม่มีทางพูดอย่างมั่นใจได้ว่าสินค้านั้น ๆ จะตกถึงมือผู้มีรายได้น้อยที่ทางการตั้งใจจะช่วยอย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย

การให้ระบบควบคุมราคาสั้นเปลือกกำลังคน และเพิ่มความสูญเปล่าทางเศรษฐกิจเพราะผู้ซื้อต้องเสียเวลาเข้าแถวรอซื้อของ แทนจะใช้เวลาทำกิจการงานอื่น และยังทำให้มีสินค้าขายน้อยกว่ากรณีที่ไม่มีการควบคุมราคา การใช้มาตรการควบคุมราคาที่มีข้อเสียต่าง ๆ นี้ จะดีกว่าหรือด้อยกว่าการใช้มาตรการอื่น (เช่นมาตรการเพื่อให้เฉพาะผู้มีรายได้น้อยได้ซื้อของราคาถูก หรือเพื่อให้ผู้มีรายได้น้อยได้มีรายได้เป็นตัวเงินสูงขึ้นพอกับราคาสินค้าที่จะสูงขึ้น) เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาเป็นเรื่องใหญ่อีกเรื่องหนึ่งต่างหาก

## บทที่ 7

### การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์และอุปทาน

#### การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์

เรามักได้ยินผู้ใหญ่บ่นเสมอว่าของสมัยนี้ราคาแพงกว่าสมัยก่อน ไม่ว่าจะเป็นวิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น รถยนต์ แต่ในขณะเดียวกันเราก็เห็นครอบครัวที่มีวิทยุ มีโทรทัศน์ มีตู้เย็นมากขึ้น มีรถยนต์แล่นเต็มถนนไปหมดจนทำให้การจราจรติดขัด มีโครสสับข้างใหม่ว่าข้อเท็จจริงนี้จะค้านกับกฎเกณฑ์ข้อสรุปที่เราเกี่ยวข้องกับเส้นอุปสงค์ที่ว่า ถ้าของราคาแพงขึ้นคนจะซื้อของนั้นน้อยลง

ข้อเท็จจริงนี้ไม่ค้านกับกฎเกณฑ์ของเส้นอุปสงค์ที่กล่าวถึงในบทก่อน เพราะเป็นเรื่องของเหตุการณ์คนละช่วงเวลา เมื่อเราพิจารณาเส้นอุปสงค์นั้น ได้ระบุไว้แล้วว่าเป็นการดูปริมาณความต้องการซื้อสินค้าในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ดังนั้นเมื่อพูดถึงเรื่องสมัยก่อนกับสมัยนี้ จึงเป็นการนำอุปสงค์ของสองช่วงเวลามาเปรียบเทียบกันและในสองช่วงเวลาที่ดูนี้เส้นอุปสงค์จะเป็นคนละเส้น เพราะองค์ประกอบอื่นๆ ที่ก่อให้เกิดอุปสงค์อาจจะได้เปลี่ยนแปลงไปแล้ว

ปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุปสงค์แต่ละช่วงเวลาต่างกันไปมีหลายประการ เช่น

1. ผู้บริโภคเปลี่ยนใจ เปลี่ยนรสนิยม ของบางอย่างที่เคยเป็นของฟุ่มเฟือยในอดีตอาจจะกลายเป็นของจำเป็นในสายตาของผู้บริโภคยุคปัจจุบัน เด็กสมัยก่อนนุ่งผ้าถุง เด็กสมัยนี้นุ่งกางเกงยีน ความต้องการกางเกงยีนและผ้ายีนสำหรับติดกางเกงสูงขึ้น *ทุกระดับราคา* น้ำแข็งเคยเป็นของไม่จำเป็น แต่ในปัจจุบันนี้คนบางคนจะกินน้ำไม่ได้ น้ำแข็งไม่ได้กินเสียแล้ว รถมอเตอร์ไซด์กลายเป็นของจำเป็นสำหรับชนบทเมื่อการคมนาคมสะดวกขึ้น ถนนหนทางดีขึ้น การใช้เกวียนเป็นพาหนะเดินทางค่อย ๆ ล้าสมัยไป เพราะชักช้า ไม่ทันใจ และวุ่นวายเทียบเกวียนหายากเข้าเพราะชาวนาจำนวนหนึ่งหันไปใช้รถไถและควายเหล็กสำหรับไถนาแทน

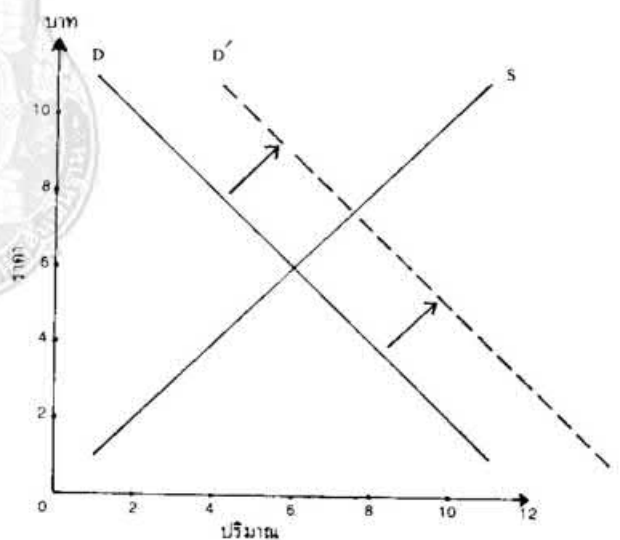
แม้ในระยะสั้น ๆ เส้นอุปสงค์ก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ เช่น ในวันที่อากาศร้อนความต้องการน้ำแข็งจะสูงกว่าวันที่อากาศเย็น ดังนั้นในราคาที่เท่ากันความต้องการน้ำแข็งในสองเวลาดังกล่าวจะไม่เหมือนกัน นั่นคือเส้นอุปสงค์ของน้ำแข็งเปลี่ยนไป ในกรณีนี้อากาศเป็นเหตุที่ทำให้คน

#### เปลี่ยนความต้องการ

2. รายได้ที่สูงขึ้นทำให้ความต้องการสินค้าต่าง ๆ สูงขึ้นด้วย ดังจะเห็นได้จากบทที่ 2 ที่ผู้มีรายได้สูงใช้จ่ายเพื่อซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ สูงกว่าผู้มีรายได้ต่ำ (และมักมีความต้องการสินค้ามากอย่างขึ้น) ดังนั้นเมื่อรายได้ของประชาชนสูงขึ้น ปริมาณความต้องการสินค้าต่าง ๆ จึงสูงขึ้นทุกระดับราคา จากแผนภาพก็คือเส้นอุปสงค์ทั้งเส้นจะขยับไปทางด้านขวามากขึ้น

แผนภาพที่ 7-1

การเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์



3. การเปลี่ยนแปลงเส้นอุปสงค์ในสินค้าชนิดหนึ่ง อาจเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้าชนิดอื่นก็ได้ เราพอจะแยกดูได้เป็นสองกรณี คือ

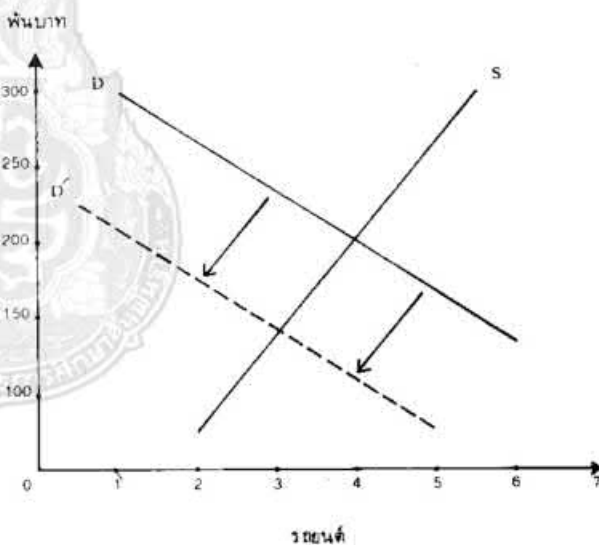
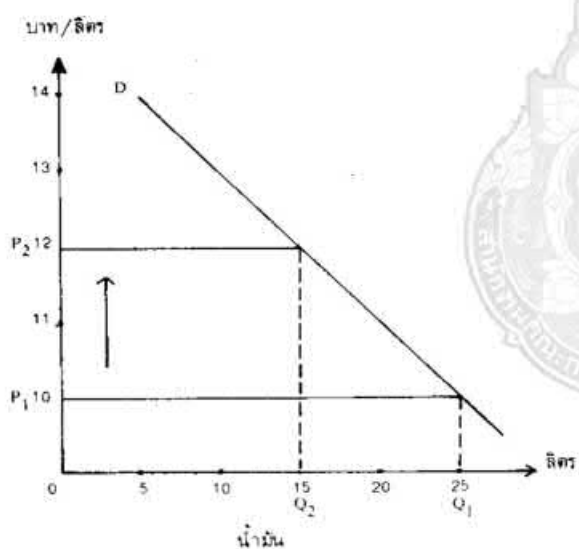
ก. ในกรณีที่สินค้าอื่น ๆ เป็นสินค้าที่มีสินค้าอื่นใช้ทดแทนได้ ถ้าราคาของสินค้าอื่นเปลี่ยนแปลงไปจะมีผลกระทบบถึงอุปสงค์ของสินค้านั้น ๆ ด้วย เช่น ถ้าน้ำท่วมทำให้ชาวบ้านจับปลาได้มาก ความต้องการซื้ออาหารประเภทเนื้อสัตว์จะลดลงเพราะสามารถใช้ปลาแทนได้โดยไม่ต้องซื้อหา หรือถ้าน้ำมากจับปลาได้มากและนำออกขายในท้องตลาด

ราคาปลาถูกลงเมื่อเทียบกับราคาสินค้าประเภทเนื้อสัตว์ชนิดอื่น ผลจะปรากฏว่าคนหันมาซื้อปลามากขึ้นและปริมาณความต้องการซื้อสินค้าประเภทเนื้อสัตว์อื่น ๆ เช่น เนื้อหรือไก่จะลดลง ทั้ง ๆ ที่ราคาเนื้อและราคาไก่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปเลย

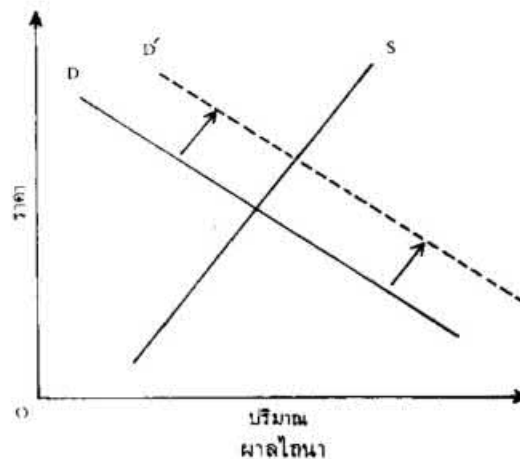
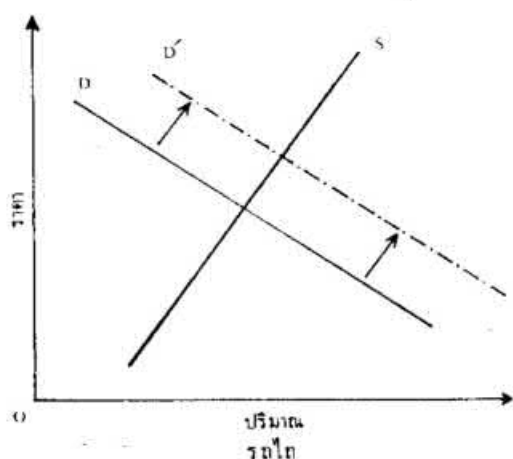
ข. ในกรณีที่สินค้าอื่น ๆ เป็นสินค้าที่ต้องใช้ร่วมกับสินค้าชนิดอื่น ถ้าราคาหรืออุปสงค์ของสินค้าที่ต้องใช้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงไป จะส่งผลมาให้ปริมาณความต้องการของสินค้าที่เกี่ยวข้องกันเปลี่ยนไปด้วย ยกตัวอย่างเช่น ถ้าน้ำมันมีราคาสูงขึ้น ความต้องการใช้น้ำมันจะลดลงตามกฎของอุปสงค์ที่เราได้วิเคราะห์กันมาแล้ว เมื่อการใช้น้ำมันลดลง ความต้องการซื้อรถยนต์หรือสินค้าอื่นที่ใช้น้ำมันเป็นเชื้อเพลิง

จะลดลงด้วย ทั้ง ๆ ที่ราคาของสินค้าอื่น ๆ ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ถ้าวาดเป็นแผนภาพในกรณีเช่นนี้ เส้นอุปสงค์ของรถยนต์จะเลื่อนไปทางซ้ายมากขึ้น คือปริมาณความต้องการซื้อรถยนต์จะลดลงทุกระดับราคาของรถยนต์ หรืออีกตัวอย่างเช่น ถ้ามีเหตุใดเหตุหนึ่งที่ทำให้เกษตรกรจำนวนมากเพิ่มความต้องการรถไถหรือรถแทรกเตอร์ เช่น อาจไม่มีอาหารเลี้ยงสัตว์ที่ใช้ไถนา เกษตรกรเลิกเลี้ยงวัวเลี้ยงควายเพราะขโมยขุม บริษัทขายรถไถเริ่มมาเปิดบริการในท้องถิ่น และมีวิธีการโฆษณาชวนเลื่อมใส หรือเกษตรกรขายผลผลิตของตนได้ราคาดีทำให้มีเงินซื้อรถไถ อุปสงค์ของรถไถจะเพิ่มขึ้น และความต้องการสินค้าข้างเคียง เช่น น้ำมันและผลไถนาจะเพิ่มขึ้นด้วยเหมือนกัน ทั้ง ๆ ที่ราคาของสินค้าสองชนิดหลังนี้ยังไม่ได้เปลี่ยนแปลง

แผนภาพที่ 7-2  
อุปสงค์ของน้ำมัน และ ของรถยนต์



แผนภาพที่ 7-3  
อุปสงค์ของรถไถและของผลไถนา



## การตอบสนองของอุปทานต่อราคา

การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์มีผลต่อราคาสินค้าซึ่งส่งผลไปถึงผู้ผลิตและผู้ขาย ก่อให้เกิดการสนองตอบต่อราคาที่สูงขึ้นในรูปของการผลิตสินค้าเพิ่มขึ้น ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างต่อไปนี้

สมมติว่าในระยะแรกเริ่มมีการซื้อขายสินค้าชนิดหนึ่ง เช่น ดินสอ อยู่ในราคาสมดุล (ภาพ ก. ของแผนภาพที่ 7-4) ต่อมาปริมาณความต้องการดินสอเพิ่มขึ้นทุกระดับ ราคา เรามาดูกันต่อไปทีละตอนว่าจะเกิดอะไรขึ้นกับราคา และปริมาณของดินสอ

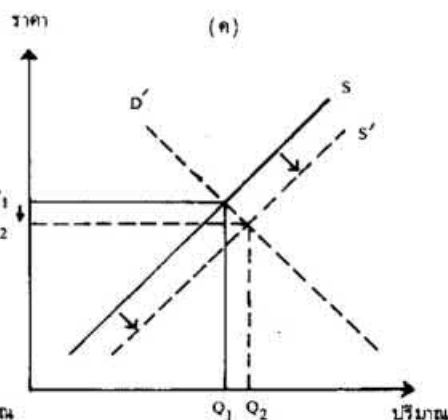
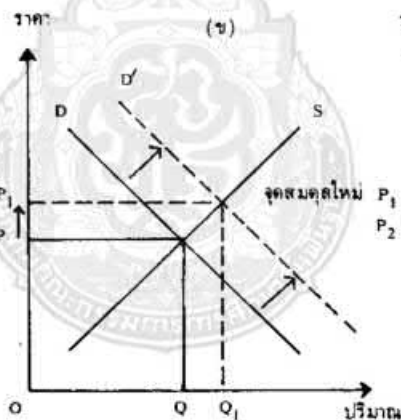
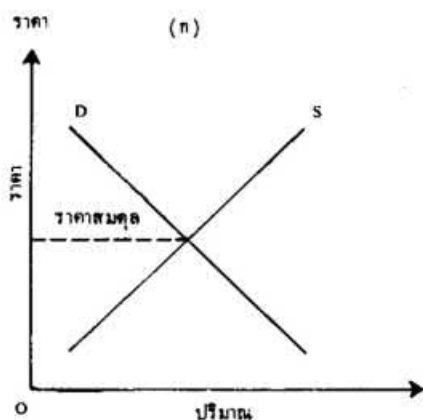
สิ่งแรกที่จะเกิดขึ้นก็คือราคาของดินสอจะสูงขึ้นจากราคาสมดุล ร้านค้าขายดินสอหมดก็จะสั่งซื้อจากร้านค้าส่ง ร้านค้าส่งขายของหมดก็จะสั่งเพิ่มจากผู้ผลิต ในระยะแรกนี้ผู้ผลิตจะผลิตตามปกติและส่งสินค้าในสต็อกให้ ทำ

ไปทางขวา (ภาพ ค.) ราคาสินค้าจะต่ำลงบ้างจากเดิมที่อุปสงค์เพิ่มขึ้นโดยอุปทานไม่เพิ่ม (จาก  $P_1$  ลดลงเป็น  $P_2$ )

## การสนองตอบของอุปทานในระยะสั้นและระยะยาว

การสนองตอบด้วยการเพิ่มการผลิตสินค้าแต่ละชนิดใช้เวลาไม่เท่ากัน สินค้าบางชนิดผู้ผลิตสามารถเพิ่มหรือลดการผลิตในเวลาอันรวดเร็ว แสดงว่าอุปทานในสินค้านั้นไวต่อการเปลี่ยนแปลงของราคา ซึ่งมักจะเป็นสินค้าที่ผลิตง่าย ใช้เวลาหรือทุนในการผลิตน้อย หรือเป็นสินค้าที่สามารถจัดระบบการผลิตได้ในเวลาอันรวดเร็ว แต่สินค้าบางชนิดผู้ผลิตไม่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการผลิตในระยะสั้น ๆ ได้ อุปทานของสินค้านั้นไม่ไวต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาเท่าใดนักในระยะสั้น แต่อาจจะมีการสนองตอบที่ดีขึ้นในระยะยาวเมื่อมีการขยายการผลิต ดังตัวอย่างอุปทานของดินสอที่ยกมาข้างต้น

แผนภาพที่ 7-4



ให้สินค้าในสต็อกลดลง ราคาสูงขึ้น ทำให้ผู้ผลิตและผู้ขายมีกำไรสูงขึ้น ราคาที่สูงขึ้น กำไรที่มากขึ้น และสินค้าในสต็อกลดลงทำให้บริษัทผู้ผลิตเร่งผลิตสินค้าให้มากขึ้น ในที่สุดราคาสินค้าจะหาจุดสมดุลได้ใหม่ที่จุดอุปสงค์เส้นใหม่ (ภาพ ข.) ตัดกับอุปทานเส้นเดิม ผลสรุปก็คือการผลิตสินค้าออกขายมีมากขึ้น (จาก  $Q$  เป็น  $Q_1$ ) และราคาสูงขึ้น (จาก  $P$  เป็น  $P_1$ ) กำไรของผู้ผลิตมากขึ้น

ถ้าราคายังคงสูงอยู่ต่อไปเช่นนี้ ผู้ผลิตที่ทำเต็มกำลังการผลิตแล้วจะขยายกำลังการผลิต หรือผู้ผลิตรายใหม่จะเข้ามาสร้างโรงงานแล้วเริ่มผลิตดินสอออกขายบ้าง เมื่อมีการเพิ่มกำลังการผลิตเช่นนี้ ปริมาณสินค้าที่ตอบสนองความต้องการจะมีมากขึ้น (เป็น  $Q_2$ ) เส้นอุปทานจะขยับ

อุปทานของสินค้าส่วนใหญ่จะสามารถสนองตอบต่อราคาได้หลังจากมีเวลาในการปรับตัวระยะหนึ่ง นอกจากตัวอย่างเรื่องดินสอที่กล่าวมาแล้ว ก็อาจจะเห็นได้จากการเปลี่ยนแปลงในปริมาณการผลิตของสินค้าเกษตรโดยทั่วไป ยกตัวอย่างเช่น มะม่วง ข้าว หรือยางพารา ในระยะสั้น เช่นในช่วงเวลาหกเดือนหรือหนึ่งปี ปริมาณผลผลิตของยางพาราอาจสูงขึ้นหรือลดลงได้ถ้าราคายางพาราสูงขึ้นหรือลดลง เพราะชาวสวนยางอาจกรีดยางเพิ่มขึ้นเมื่อราคาดี หรือเว้นการกรีดยางบ้างถ้าราคายางพาราลดต่ำ สำหรับข้าวหรือมะม่วงจะมีจำนวนที่คงที่ ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ ข้าวเปลือกในแต่ละฤดูการผลิตจะมีเพียงเท่าที่ชาวนาได้ลงมือปลูกไปแล้วในปีนั้น ราคาที่สูงขึ้นในเดือนนี้เพียงแต่ทำให้

ชาวนานำข้าวออกขายเร็วขึ้น แทนที่จะถือบางส่วนเอาไว้ขายในเดือนอื่น ๆ สำหรับมะม่วงจะยังไม่อาจเปลี่ยนแปลงปริมาณผลผลิตที่จะออกสู่ตลาดได้ เพราะมะม่วงนั้นจะต้องขายเมื่อถึงเวลา จะชะลอไม่ให้มะม่วงสุกก็ไม่ได้ มะม่วงสุกแล้วจะเก็บไว้อย่างช้าก็ไม่ได้เหมือนกัน ปริมาณการ

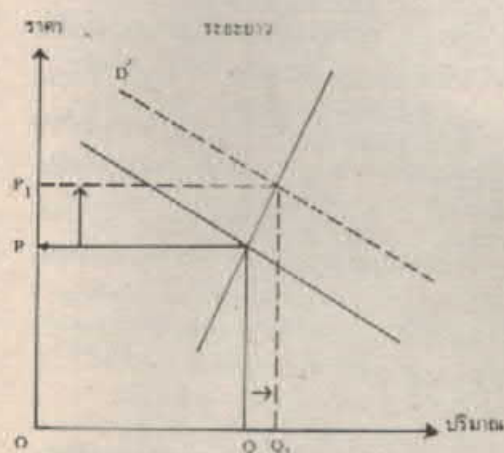
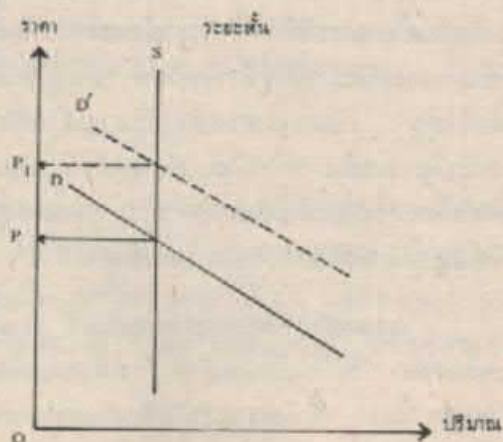
มีทุน มีปริมาณต้นไม้ มีพื้นที่เพาะปลูกเท่าที่ใช้อยู่

แต่ในระยะยาวปริมาณการผลิตจะสูงขึ้นได้ เกษตรกรจะเพิ่มอุปกรณ์การผลิต ขยายพื้นที่เพาะปลูก ฯลฯ เพื่อให้ผลิตสินค้าที่ราคาสูงขึ้นได้มากขึ้น ดังนั้นชาวนาอาจปลูกข้าวนาปรัง อาจเพิ่มปุ๋ยบำรุงเพราะดินทันท่วมกับเราข้าว



ผลไม้เป็นสินค้าที่ต้องใช้เวลาระยะหนึ่งก่อนจะเพิ่มอุปทานขึ้นได้ แต่ไม่สามารถลดปริมาณเสนอขายลงทันทีได้มากนัก แม้ว่าราคาจะลดลงขายของมะม่วงจึงตายตัวเท่าที่มี ณ วันใดวันหนึ่ง หรือสัปดาห์ใดสัปดาห์หนึ่ง ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้เท่าข้าวหรืออาหาร และสินค้าทั้งสามชนิดนี้แสดงให้เห็นว่าในระยะสั้นปริมาณสินค้าที่ถูกกำหนดด้วยกำลังการผลิตที่มีจำกัด คือ

แผนภาพที่ 7-5  
อุปทานของมะม่วง



**ตารางที่ 7 - 1**  
**แสดงปริมาณการผลิตและดัชนีราคาส่งออก (ยางพารา)**

| ปี   | ปริมาณการผลิตยาง<br>(พันตัน) | ดัชนีราคาส่งออก<br>(2517 = 100) |
|------|------------------------------|---------------------------------|
| 2523 | 501.1                        | 170.70                          |
| 2524 | 502.0                        | 195.42                          |
| 2525 | 552.0                        | 165.31                          |
| 2526 | 587.0                        | 125.31                          |
| 2527 | 629.0                        | 125.89                          |
| 2528 | 722.0                        | 141.56                          |
| 2529 | 790.0                        | 143.03                          |
| 2530 | 910.0                        | 166.91                          |

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน, ธนาคารแห่งประเทศไทย

อุปทานของสินค้าบางชนิดไม่สามารถเพิ่มได้มาก แม้ว่าราคาจะได้เพิ่มขึ้นอย่างมาก สินค้าประเภทนี้ที่สำคัญ ได้แก่ที่ดิน ในระยะหนึ่งอาจจะทำการบุกเบิกน้ำที่ดินที่ยังไม่ได้เพาะปลูกมาทำการเพาะปลูกได้ แต่นั่นเป็นการแย่งที่ป่าซึ่งก็มีประโยชน์ในตัวของมันเองเหมือนกัน ส่วนใหญ่แล้วการขยายพื้นที่เพาะปลูกของพืชผลชนิดหนึ่งหมายถึงการลดพื้นที่เพาะปลูกของพืชผลอีกชนิดหนึ่ง เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในบางท้องที่ จะสับเปลี่ยนการเพาะปลูกระหว่างปอกกับมันสำปะหลังเป็นปี ๆ ไป สุดแต่เห็นว่าพืชผลชนิดใดจะขายได้ราคาดีกว่ากัน นั่นก็คือจำนวนที่ดินมีจำกัดเท่าที่สภาพภูมิศาสตร์อำนวยให้ ราคาที่ดินจึงสูงขึ้นมากเมื่อความต้องการที่ดินสูงขึ้น และที่ดินจะเป็นสินค้าที่ราคาสูงขึ้นเองอยู่เรื่อย ๆ เพราะความต้องการที่ดินเพิ่มขึ้นเป็นปกติตามจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น ที่ดินอาจจะเพิ่มขึ้นได้บ้าง เช่นมีการกั้นเขื่อน ถมทะเล แต่ปริมาณที่เพิ่มขึ้นนับว่าน้อยมากเมื่อเทียบกับปริมาณที่มีอยู่เดิม สำหรับในเขตเมืองที่ประชากรอยู่หนาแน่น และประชาชนประกอบอาชีพอื่นที่มีใช้การเพาะปลูก จึงเกิดการสร้างพื้นที่ในแนวตั้งเป็นตึกสูง ๆ ซึ่งถือเป็นการประหยัดที่ดินอันเป็นทรัพยากรที่มีจำกัด และผู้ใช้พยายามใช้ประโยชน์จากทรัพยากรที่มีจำกัดนั้นให้มากที่สุด

### การประดิษฐ์คิดค้น

นอกจากการเพิ่มทุน เพิ่มแรงงานแล้ว อุปทานของสินค้า

ชนิดหนึ่งอาจเพิ่มขึ้นได้เนื่องจากการประดิษฐ์หรือการนำวิธีการผลิตแบบใหม่มาใช้ ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตสามารถผลิตสินค้าจำนวนมากขึ้นได้ในราคาเท่าเดิม เช่น การใช้สายพานเลื่อนรยนต์ที่อยู่ระหว่างการผลิตไปหาคนงานที่ละคน ในการผลิตแบบที่เรียกว่า assembly line ทำให้คนงานทำได้เร็วขึ้น ผลิตรถยนต์ได้มากขึ้นในเวลาเท่าเดิม หรือเรือประมงขนาดใหญ่ที่มีห้องเย็นอยู่บนเรือและคนเรือมีความรู้ในการเดินเรือและจับปลามากขึ้น ทำให้ชาวประมงสามารถเดินทางไปจับปลาในทะเลลึกได้ครั้งละหลาย ๆ วัน และได้ปลาในปริมาณมากขึ้น จะเห็นได้ว่าการประดิษฐ์คิดค้น หรือการค้นพบเทคนิคการผลิตใหม่ ๆ นี้ ทำให้อุปทานเปลี่ยนไปโดยอิสระ ไม่ขึ้นอยู่กับ การเปลี่ยนแปลงของอุปสงค์ที่ทำให้ราคาสูงขึ้นแต่อย่างใด การค้นพบวิธีการผลิตที่กล่าวถึงนี้ไม่จำกัดเฉพาะการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมเท่านั้น ในการผลิตสินค้าเกษตรก็ต้องพึ่งการวิจัยและการคิดค้นเช่นเดียวกัน เช่น การพัฒนาพันธุ์ข้าวให้ได้ข้าวพันธุ์ใหม่ ๆ ที่ให้ผลผลิตต่อไร่สูง เป็นการช่วยเพิ่มปริมาณข้าวที่ผลิตได้ในเนื้อที่เพาะปลูกเท่าเดิม การพัฒนาพันธุ์พุทราและพันธุ์องุ่น ทำให้ผลไม้สองชนิดนี้ซึ่งเดิมเคยหายาก ราคาแพง กลายเป็นผลไม้ที่มีปลูกกันทั่วไปและราคาที่ขายก็ถูกลง

ตลอดประวัติศาสตร์ของมนุษย์ การประดิษฐ์คิดค้นเครื่องจักร เครื่องมือใหม่ ๆ รวมทั้งการพัฒนาสินค้าชนิดใหม่ ๆ ขึ้นมา ทำให้สามารถผลิตสินค้าหลากหลายชนิดขึ้น และผลิตสินค้าได้รวดเร็วขึ้น ซึ่งล้วนเป็นประโยชน์ในการเสริม

## สร้างความอยู่ดีกินดีให้แก่บุคคลทั่วไปในฐานะผู้บริโภค ประสิทธิภาพในการผลิต

การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตหมายถึงการผลิตสินค้าได้จำนวนมากขึ้นโดยใช้ทุน แรงงาน หรือวัสดุในมูลค่าเท่าเดิม หรือผลิตสินค้าให้ได้จำนวนเท่าเดิม โดยใช้ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ น้อยลงกว่าเดิม การเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตอาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลง โดยการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการผลิตซึ่งในบางครั้งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงส่วนประกอบที่ใช้ในการผลิตด้วย เช่นการผลิตบางอย่างเดิมใช้คนงานมากเครื่องจักรน้อย การผลิตแบบใหม่อาจจะใช้คนงานน้อยเครื่องจักรมาก แต่รวมต้นทุนออกมาโดยดีราคาเป็นต้นทุนแล้วจะเป็นต้นทุนที่ต่ำกว่าก็ถือว่าเป็นกรรมวิธีการผลิตที่มีประสิทธิภาพขึ้น บางครั้งการเพิ่มประสิทธิภาพอาจทำได้ง่าย ๆ เพียงแค่จัดระบบสายงานใหม่ ให้งานดำเนินไปได้อย่างราบรื่นสอดคล้องกันมากขึ้นก็จะทำให้ได้ผลงาามากขึ้นโดยใช้เวลา วัสดุ และกำลังคนเท่าเดิม

เมื่อพูดถึงการลดต้นทุนการผลิต เรามักจะนึกไปถึงการลดต้นทุนการผลิตด้วยวิธีผลิตสินค้าที่คุณภาพด้อยลง กดราคาวัตถุดิบที่ต้องซื้อมาใช้ด้วยวิธีการต่าง ๆ หรือกดราค่าจ้างแรงงานให้ต่ำ ทั้งหมดนี้จะช่วยประหยัดรายจ่ายที่เป็นต้นทุนได้ แต่การลดต้นทุนการผลิตในทำนองนี้เป็นการลดต้นทุนการผลิตเฉพาะที่เป็นต้นทุนส่วนที่เป็นทรัพยากรที่แท้จริงไม่ได้ลดลงด้วย นักธุรกิจมักจะสนใจการลดต้นทุนที่เป็นต้นทุน และจะพยายามหาทางลดต้นทุนดังกล่าวเพื่อให้มีกำไรเพิ่มขึ้น แต่นักเศรษฐศาสตร์จะมุ่งความสนใจไปยังการลดต้นทุนต่อหน่วยของสินค้าที่เกิดจากการเพิ่มประสิทธิภาพเป็นสำคัญ เพราะการเพิ่มประสิทธิภาพถือเป็นการประหยัดทรัพยากรอยู่ด้วยในตัว ทำให้มีทรัพยากรเหลือสำหรับนำไปผลิตสินค้าอื่น ๆ ได้มากขึ้น

### ศัพท์ความรู้

การประดิษฐ์คิดค้น      ประสิทธิภาพ      ต้นทุน

### กิจกรรม

1. สมมติว่านักเรียนกลุ่มหนึ่งทำธุรกิจอย่างหนึ่ง ช่วยกันคิดวางแผนเพื่อเพิ่มปริมาณการขายสินค้าของตน (ในตลาดมีผู้ผลิตและผู้ขายสินค้าอื่น ๆ อยู่อีกหลายราย) ให้ทุกคนช่วยกันวิจารณ์ว่า แผนการที่วาดขึ้นนั้นเป็นแผนการ

ที่ดี ใช้การได้ตามประสงค์หรือไม่

2. จากเหตุการณ์ต่อไปนี้ ช่วยกันพิจารณาว่าปริมาณที่ขายได้มากขึ้นหรือน้อยลงของสินค้าที่ขีดเส้นใต้เอาไว้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอยู่ในเส้นอุปสงค์เดิมหรือเป็นการเปลี่ยนแปลงของเส้นอุปสงค์ทั้งเส้น

ก. น้ำมันขึ้นราคา ทำให้มีผู้หันมาใช้จักรยานมากขึ้น

ข. ถ้าราคาค่าดูภาพยนตร์สูงขึ้น ปริมาณผู้ชมภาพยนตร์จะลดลง

ค. โทรศัพท์มือถือหลายตัวถึงมากขึ้นเพราะมีการสร้างสถานีส่งทั่วประเทศ คนใช้มือถือจะน้อยลง

ง. ในตำบลหนึ่ง เกษตรกรหันไปเลี้ยงปลาอุกแทนการทำนามากขึ้น และใช้ปลาเป็นอาหารปลาอุก

3. แม่ค้าบอกว่ารับแดงโมเขามาขายในราคาใบละ 5 บาท จำเป็นต้องขาย 5.50 บาทเพื่อให้มีกำไร เหตุผลของแม่ค้าพอจะรับฟังได้หรือไม่ และสมมติว่าสิ้นวันแม่ค้าขายแดงโมไม่หมด วันต่อ ๆ ไปก็ขายไม่หมดในราคา 5.50 บาท แม่ค้าจะทำอย่างไร

4. เหตุการณ์ต่อไปนี้มีผลต่ออุปทานของสินค้า และราคาสินค้าอย่างไร

ก. ฝนแล้งมากทำให้ข้าวโพดเสียหาย

ข. ปูนซิเมนต์ขาดแคลนทำให้ต้องสั่งปูนซิเมนต์จากต่างประเทศเข้ามาใช้

ค. มีผู้พัฒนาไก่เนื้อพันธุ์ใหม่ที่เลี้ยงง่าย โตเร็วกว่าเดิม

ง. ประเทศต่าง ๆ ประกาศเขตเศรษฐกิจจำเพาะ ขยายน่านน้ำของตนออกไป ชาวประมงไทยไม่สามารถเข้าไปจับสัตว์น้ำในเขตนั้น ๆ ได้อีกต่อไป

5. น้ำท่วมบ้านเรือน ไร่นา สวนผัก สวนผลไม้เสียหายจำนวนมาก ช่วยกันพิจารณาผลของน้ำท่วมว่าจะมีต่ออุปสงค์ อุปทาน และราคาของสินค้าต่าง ๆ เช่น เมล็ดพันธุ์ พันธุ์สัตว์ ผัก ผลไม้ อย่างไร เพราะเหตุใด

6. ปัจจุบันมีการใช้พลังงานจากแสงแดดกันอยู่บ้าง แต่ยังอยู่ในวงแคบและราคาแพง สมมติว่ามีผู้สามารถประดิษฐ์วิธีนำพลังงานจากแสงแดด หรือวัสดุอื่นมาใช้ได้แทนน้ำมันปิโตรเลียม และสามารถผลิตได้ในราคาที่ถูกลง วาดแผนภาพแสดงอุปสงค์อุปทาน และดูว่าราคาของพลังงานแสงแดดจะมีแนวโน้มไปในทิศทางใด และผลต่อสินค้าอื่น เช่น น้ำมันปิโตรเลียมที่เป็นคู่แข่งเพราะว่าใช้แทนกันได้จะเป็นอย่างไร

## การผูกขาดและการควบคุมราคา

ในการพิจารณาปริมาณซื้อขาย ณ ระดับราคาต่าง ๆ และกฎของอุปสงค์และอุปทานนั้น เรามีสมมติฐานอยู่ข้อหนึ่งว่าคนโดยทั่ว ๆ ไปเป็นคนมีเหตุผล การกระทำต่าง ๆ ของบุคคลมุ่งให้ประโยชน์เกิดแก่ตนให้มากที่สุด ข้อสมมตินี้จะเห็นได้จากที่ว่าในด้านของอุปสงค์นั้น ถ้าราคาสินค้าชนิดใดต่ำลงจะมีผู้ต้องการซื้อสินค้าชนิดนั้นมากขึ้น ในด้านของอุปทานผู้ผลิตและผู้ขายสินค้าจะเสนอขายสินค้าในปริมาณที่มากขึ้น ถ้าสินค้านั้น ๆ มีราคาสูงขึ้น

ขยายความเรื่องนี้ให้กว้างออกไป จะเห็นว่าไม่ว่าจะกระทำการใด ๆ คนเราจะคิดคำนวณในใจถึงทางได้ทางเสียก่อน แล้วจึงเลือกกระทำในทางที่คิดว่าจะได้ประโยชน์ที่สุด ยกตัวอย่างเช่น ถ้าบริษัทหนึ่งบริษัทใดตั้งคิดว่าพนักงานที่รับเข้ามาทำงานนั้น ในอีกหนึ่งปีข้างหน้าจะได้ทั้งเงินเดือนและตำแหน่งเท่า ๆ กันหมดไม่ว่าจะทำงานมากหรือทำงานน้อย ขอแต่ให้งานไม่ผิด เราคงจะหาพนักงานในบริษัทนั้นที่เลือกข้างทำงานหนักได้ยาก เพราะการขยัน

ขันแข่งทำการงานต้องใช้แรงงานและความคิดมากกว่าการไม่ขยัน นอกจากนี้การทำงานมากยังมีโอกาสทำผิดพลาดได้มากกว่าด้วย ในกรณีข้างต้นนี้จะเห็นว่ากฎเกณฑ์หรือกติกาที่ตั้งขึ้นเป็นสิ่งที่บุคคลโดยทั่วไปคำนึงถึงและนำมาประกอบการตัดสินใจในการเลือกกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อให้ได้ประโยชน์แก่ตนมากที่สุด และทำความเข้าใจกับแก่นน้อยที่สุด ถ้าต้องการให้บุคคลขยันทำการงานและมีผลงาน ระบบการให้ค่าจ้างเงินเดือนจะต้องเป็นระบบที่พิจารณาให้รางวัลแก่ความขยัน ความสามารถ และผลงาน

การมุ่งให้ได้ประโยชน์แก่ตนให้มากที่สุดนี้ ทางด้านการผลิตและการขายก็คือการพยายามหาค่าไรสูงสุดในการผลิตและการขายสินค้า ค่าไรก็คือรายรับทั้งสิ้นหักด้วยค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น ในกรณีที่ผู้ผลิตไม่อาจกำหนดราคาสินค้าเองได้ ผู้ผลิตจะขายสินค้าในปริมาณที่ทำให้ได้รายได้ (เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว) สูงที่สุด แต่ถ้าผู้ผลิตหรือผู้ขายอาจกำหนดราคาสินค้าของตนเองได้ก็จะเลือกกำหนดราคาขายและปริมาณการขายที่จะทำให้ได้รายได้ (หักค่าใช้จ่ายแล้ว) สูงสุดเช่นเดียวกัน

การที่ผู้ขายสามารถกำหนดราคาสินค้าได้ ถือว่าผู้ขายมีอำนาจผูกขาดในตลาด เรื่องของการผูกขาดเป็นเรื่องที่เราจะพิจารณากันให้ละเอียดขึ้นในลำดับต่อไป



ตัวอย่างกิจการผูกขาด

## ลักษณะของกิจการผูกขาด

ถ้าว่าการผูกขาดมักจะใช้ในความหมายกว้าง หมายถึงการเป็นผู้ผลิต ผู้ขาย ผู้ซื้อ หรือผู้ให้บริการเพียงรายเดียว หรือหนึ่งรายในจำนวนน้อยราย ลักษณะของการผูกขาดมีให้เห็นอยู่มากในระบบเศรษฐกิจของเรา

ในระบบเศรษฐกิจของเรา มีกิจการหลายอย่างที่อยู่ในรูปของการผูกขาดสมบูรณ์แบบ คือมีผู้ผลิตสินค้าชิ้น ๆ เพียงรายเดียว และสินค้าที่ผลิตและนำออกขายเป็นสินค้าที่หาสินค้าอื่นมาใช้แทนได้ยาก ยกตัวอย่างเช่น จะใช้ไฟฟ้าผู้ใดจะต้องใช้บริการที่ดำเนินการโดยการไฟฟ้าภูมิภาคและการไฟฟ้านครหลวง จะส่งจดหมายหรือส่งโทรเลขผู้ส่งจะต้องพึ่งบริการของการสื่อสารแห่งประเทศไทย คนกรุงเทพฯ จะขึ้นรถโดยสารประจำทางก็จะพบว่ากิจการเดินรถเป็นบริการผูกขาดขององค์การขนส่งมวลชนกรุงเทพฯ คนต่างจังหวัดจะขึ้นรถไฟก็ต้องใช้บริการของการรถไฟแห่งประเทศไทย กิจการที่มีการผูกขาดอย่างสมบูรณ์แบบหรือการผูกขาดอย่างแท้จริงนี้มักจะเป็นกิจการของรัฐบาล

กิจการในภาคเอกชนที่มีลักษณะการผูกขาดก็มีตัวอย่างให้เห็นจำนวนมาก โดยทั่ว ๆ ไปมักจะไม่ใช่กิจการที่มีผู้ดำเนินการรายเดียว แต่จะเป็นกิจการประเภทที่มีผู้ประกอบการน้อยราย บางกิจการอาจมีผู้ดำเนินการมากรายแต่มีเพียงไม่กี่รายที่เป็นรายใหญ่ เมื่อรวมกำลังกันแล้วจะมีส่วนในกิจการนั้นๆ เกินครึ่งหรือเกินสามในสี่ของกิจการทั้งหมด เช่น กิจการปูนซีเมนต์ กิจการผลิตน้ำตาล กิจการผลิตเบียร์ เป็นต้น แม้แต่กิจการธนาคารพาณิชย์ที่เห็นว่ามีธนาคารไทย เป็นจำนวนถึง 16 ธนาคารนั้น เพียงธนาคารใหญ่สามธนาคารรวมกันก็มีสินทรัพย์ถึงกว่าครึ่งหนึ่งของระบบธนาคารพาณิชย์ทั้งสิ้นแล้ว

ในตลาดที่มีผู้ขายน้อยราย ความสำคัญจะอยู่ที่ว่าเมื่อบริษัทหนึ่งทำการอย่างหนึ่งเพื่อให้ขายสินค้าของตนได้มากขึ้น ผลของการกระทำนั้นจะกระทบกระเทือนถึงการขายสินค้าของบริษัทอื่น ๆ ด้วยอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นในกิจการเหล่านี้จึงผิดกับกรณีที่มีการผูกขาดแท้จริงตรงที่ว่า บางครั้งผู้ขายแต่ละรายก็ยังต้องแข่งขันกัน การแข่งขันนั้นอาจจะเห็นในรูปของการแข่งกันลดราคา หรือมีเจตนาที่จะแข่งกันด้านคุณภาพของสินค้าเพื่อให้ผู้ซื้อ “ติด” ยี่ห้อของสินค้าของตน บางครั้งใช้วิธีแจกของแถมแทนการลดราคา บางครั้งการโฆษณาโฆษณามากจนอาจจะเกินเลยไปเป็นสงครามโฆษณาได้เหมือนกัน

แต่เนื่องจากมีผู้ขายน้อยราย ในบางครั้งผู้ขายอาจจะเข้าร่วมมือกัน การร่วมมือกันอย่างสมบูรณ์เป็นการร่วม

กันกำหนดราคาสินค้าและกำหนดปริมาณการผลิตเพื่อให้ราคาสินค้าของกลุ่มสูงขึ้นโดยมีการจัดสรรปริมาณการผลิตและส่วนแบ่งของตลาดในระหว่างสมาชิกของกลุ่ม ซึ่งในลักษณะเช่นนี้ ผู้ขายทั้งหมดรวมกันจะมีอำนาจตลาดเช่นเดียวกับการผูกขาดอย่างสมบูรณ์แบบเหมือนกัน แต่บางครั้งการรวมตัวกันอาจมองไม่เห็นชัดเพราะเป็นการร่วมมือทางอ้อม เช่นมีผู้นำราคาคนหนึ่ง เมื่อผู้นำเปลี่ยนแปลงราคาผู้ขายคนอื่นที่เหลือจะเปลี่ยนราคาตามไปด้วย เป็นต้น

การร่วมมือกันผูกขาดในตลาดที่มีผู้ขายน้อยรายนี้ บางครั้งก็ร่วมมือกันได้ด้วยดี เมื่อผลประโยชน์ในการร่วมมือกันมีมาก บางครั้งการร่วมมือก็เป็นไปได้ไม่นาน ผู้รวมกลุ่มมักจะแตกกันเอง เพราะต่างคนต่างอยากขายสินค้าของตนให้ได้มากขึ้น จึงมักใช้วิธีเสนอขายตัดราคากันเองเพื่อให้สินค้าของตนขายได้มากกว่าของผู้อื่น

การผูกขาดด้วยวิธีร่วมมือกันนี้ บางครั้งถือกันว่าเป็นสิ่งพึงกระทำ บางครั้งก็ไม่พึงกระทำ ขึ้นอยู่กับว่าการผูกขาดเพื่อวัตถุประสงค์ใด และผู้ได้รับความกระทบกระเทือน (คือผู้ต้องจ่ายค่าสินค้าในราคาที่สูงขึ้น) เป็นใครในการค้าระหว่างประเทศ ทางทางจะพยายามสนับสนุนให้ภาคเอกชนร่วมมือกันขายสินค้าหรือแบ่งโควตาค้นขายสินค้า (เพื่อไม่ให้ผู้ขายแข่งกันตัดราคากันเองโดยผู้ซื้อในต่างประเทศเป็นฝ่ายได้ประโยชน์จากราคาที่ต่ำลง) เท่ากับการสนับสนุนให้ใช้วิธีผูกขาดในการค้ากับต่างประเทศ รัฐบาลของบางประเทศใช้วิธีผูกขาดแท้จริงในการค้าระหว่างประเทศ คือตั้งองค์การของรัฐขึ้นทำหน้าที่นำเข้าและส่งออกแต่เพียงผู้เดียว

การรวมกลุ่มระดับนานาชาติเพื่อกำหนดราคาที่เห็นชัดเจนที่สุดและกระทบกระเทือนคนจำนวนมาก ได้แก่การรวมกลุ่มกันของประเทศผู้ส่งน้ำมันออก โดยร่วมกันกำหนดราคาและปริมาณการผลิตน้ำมันปิโตรเลียม การรวมกลุ่มกันเช่นนี้ทำให้ประเทศผู้ผลิตสามารถขายน้ำมันได้ในราคาสูงและได้รายได้เพิ่มพูนขึ้นนับว่าเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มเป็นอันมาก

## เหตุที่ทำให้มีการผูกขาด

การที่กิจการหนึ่งเกิดขึ้นและคงความเป็นผู้ขายรายเดียว หรือเป็นผู้ขายรายหนึ่งในตลาดของผู้ขายน้อยรายได้ เป็นเพราะผู้อื่นมีอุปสรรคในการที่จะเข้ามาดำเนินการกิจการแข่งขันด้วย อุปสรรคนั้นอาจเกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการ เช่นอุปสรรคทางด้านนโยบายของรัฐบาล ด้านเงินทุนของ

ผู้ประกอบการ ด้านความรู้ทางเทคนิควิทยา หรือด้านอุปสงค์ของผู้บริโภคที่น้อยไม่เพียงพอจะทำให้มีผู้ผลิตและผู้ขายจำนวนมากขึ้นจากที่เป็นอยู่ จากรายละเอียดต่อไปนี้ จะเห็นได้ว่าอุปสรรคบางประการเป็นสิ่งที่แก้ไขได้ยาก หรือแก้ไขไม่ได้เพราะเกิดขึ้นเองตามลักษณะของธุรกิจ แต่อุปสรรคบางประการสามารถแก้ไขได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุปสรรคที่มีผู้ทำให้เกิดขึ้นโดยมีจุดมุ่งหมายในการกีดกันผู้ขายรายใหม่ไม่ให้เข้ามาแข่งขัน

1. รัฐบาลอาจจะออกกฎหมาย หรือตั้งกฎเกณฑ์มิให้ผู้อื่นทำกิจการแข่งขันกับรัฐบาล เช่นกิจการขนส่ง การสื่อสาร การบิน เป็นต้น ภาวะการเป็นผู้ขายรายเดียวจึงเกิดขึ้น เพราะนโยบายของรัฐบาลบังคับให้เป็นไป ทั้ง ๆ ที่เอกชนอาจมีความสามารถในการประกอบการที่แข่งขันกับรัฐบาลได้

2. รัฐบาลอาจจะให้สิทธิพิเศษให้บริษัทเอกชนบริษัทหนึ่งบริษัทใดทำกิจการแต่ผู้เดียว ซึ่งมีเหตุมาจากความเหมาะสมในด้านการลงทุนสำหรับกิจการที่ต้องใช้เงินลงทุนสูง ต้องผลิตสินค้าจำนวนมากจึงจะผลิตสินค้าได้ในราคาต่ำ และสภาพของตลาดแคบ มีอุปสงค์ของสินค้าไม่เพียงพอที่จะให้ผู้ผลิตมากมายได้ เช่นโรงงานโซดาแอซที่รัฐบาลเคยจะสนับสนุนให้จัดตั้งขึ้น

บางครั้งภาวะการต่าง ๆ ดังกล่าวในข้อ 2 ก็มีผลทำให้มีผู้ขายรายเดียวได้แม้ไม่ต้องมีการจำกัดโดยรัฐบาล แต่ในระยะต่อมาเมื่อตลาดขยายตัวขึ้น และผู้ผลิตเดิมไม่ได้อพยพย้ายกีดกันผู้ผลิตรายอื่น ก็อาจมีการตั้งกิจการใหม่ขึ้นมาแข่งขัน ทำให้สภาพการผลิตการแข่งขันเปลี่ยนไปจากตลาดของผู้ขายรายเดียวเป็นตลาดของผู้ขายน้อยราย เช่น โรงถลุงแร่ดีบุก โรงงานผลิตเยื่อกระดาษ โรงงานผลิตขวดแก้ว ซึ่งในระยะแรกตั้งมีผู้ผลิตเพียงรายเดียว

3. บริษัทหนึ่งบริษัทใดอาจจะคิดวิธีการผลิตแบบใหม่ได้ และถือลิขสิทธิ์ในการผลิตสินค้านั้น ๆ แต่ผู้เดียวในกรณีเช่นนี้บริษัทนั้นจะมีอำนาจผูกขาดในสินค้านั้น ๆ ไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง ในปัจจุบันบริษัทขนาดใหญ่ที่มีหน่วยงานด้านการวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในต่างประเทศจะมีแนวโน้มที่จะใหญ่ขึ้น เพราะบริษัทเหล่านี้สามารถจ้างนักวิทยาศาสตร์ที่มีความสามารถสูงให้มาทำงานกับตน โอกาสที่จะคิดวิธีการผลิตแบบใหม่สร้างเครื่องมือและสินค้าชนิดใหม่จึงสูงกว่าบริษัทขนาดเล็ก แนวโน้มที่จะกลายเป็นการผูกขาดจึงสูงขึ้น เช่น บริษัทเคมีภัณฑ์ บริษัทผลิตเครื่องบินในสหรัฐอเมริกาและในยุโรป เป็นต้น

4. กิจการบางอย่างต้องใช้เงินลงทุนจำนวนมาก

ในการลงทุนจัดตั้ง จึงอาจจะไม่มีนักลงทุนใหม่ ๆ ถ้าเข้าไปลงทุนแข่งขันกับกิจการที่มีอยู่เดิมซึ่งได้สร้างตนเองขึ้นมาจนมีรากฐานมั่นคง มีคนงานชำนาญงานและสินค้าได้รับความนิยมสูงในหมู่ผู้บริโภค หรือบางกิจการอาจมีผู้เคยลงทุนหรือคิดจะลงทุนผลิตสินค้าออกมาแข่งขัน แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จ ทำให้จำนวนกิจการคงมีอยู่เท่าเดิม เช่น กิจการปูนซีเมนต์ที่มีผู้ผลิตเพียงสามราย และการผลิตเบียร์ที่มีผู้ผลิตรายใหญ่เพียงรายเดียว เป็นต้น

5. กิจการบางกิจการอาจสร้างอำนาจการผูกขาดขึ้นโดยวิธีหาทางเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็นสำหรับการผลิตแต่ผู้เดียว ตัวอย่างเช่นบริษัทเคอเบียร์ของแอฟริกาใต้ที่สามารถควบคุมปริมาณเพชรที่จะนำออกขายในตลาดโลกได้ เท่ากับว่าสามารถกำหนดราคาเพชรได้นั่นเอง

6. ในบางอาชีพอาจมีการกำหนดให้ผู้ประกอบการอาชีพนั้น ๆ ต้องมีใบอนุญาต หรือเป็นสมาชิกของสมาคม โดยให้เหตุผลว่าการให้มีใบอนุญาตเป็นการรักษามาตรฐานของอาชีพ แต่ในทางปฏิบัติก็อาจเป็นช่องทางในการกีดกันมิให้ผู้เข้ามาประกอบอาชีพนั้น ๆ เป็นจำนวนมากได้ ทำให้ผู้ที่อยู่ในตลาดมาแต่เดิมยังคงมีอำนาจการควบคุมตลาดอยู่พอสมควร

7. บางครั้งอาจมีการกีดกันผู้ผลิตรายใหม่ไม่ให้ตั้งตัวได้ โดยผู้ผลิตรายอื่น ๆ ที่อยู่ในตลาดอยู่แล้วขายสินค้าลดราคา กล่าวคือโดยปกติแล้วผู้เริ่มกิจการใหม่ ๆ ในระยะแรกมักมีต้นทุนการผลิตสูง เมื่อผู้ผลิตที่มีอยู่เดิมขายลดราคา ทำให้ผู้ผลิตรายใหม่ขายสินค้าไม่ได้หรือขาดทุนจนต้องเลิกกิจการไป ผู้ผลิตจึงมีจำนวนเท่าเดิมอยู่ต่อไป ภาวะการถ่วงหน่วงนี้มักปรากฏชัดในกรณีของการค้าขายระหว่างประเทศ เช่นผู้ค้าจากต่างประเทศส่งสินค้าเข้ามาท่วมตลาดในราคาถูก เพื่อไม่ให้โรงงานในประเทศตั้งตัวได้ เพราะถ้าโรงงานในประเทศดำเนินการผลิตได้ดี ช่องทางที่สินค้าจากต่างประเทศจะเข้ามาขายแข่งก็จะแคบลง เมื่อโรงงานในประเทศไม่สามารถดำเนินการได้แล้วประเทศนั้นก็จะต้องพึ่งสินค้าจากต่างประเทศอยู่ ผู้ค้าในต่างประเทศที่เป็นผู้ขายรายสำคัญก็จะสามารถขึ้นราคาสินค้าของตนได้ในภายหลัง ดังนี้ เป็นต้น

### การแข่งขันโดยวิธีการที่ไม่ใช้ราคา

ในตลาดของผู้ขายน้อยราย (ซึ่งเป็นลักษณะของการผูกขาดที่เห็นได้ชัดเจนในเมืองไทย) ผู้ผลิตที่อยู่ในตลาดผู้ขายน้อยรายมักจะไม่พยายามแข่งขันกันลดราคา เพราะการแข่งขันกันทำนองนี้ทำให้กำไรของผู้ที่อยู่ในอุตสาหกรรมเดียวกันลดลง และอาจถึงขั้นขาดทุนได้ซึ่งเป็นผลเสียหาย

ต่อธุรกิจเอง การร่วมมือกันโดยสมบูรณ์เพื่อกำหนดราคา และปริมาณมักจะทำได้เพราะขัดกับความเห็นของสาธารณะ—ชน รัฐบาลไม่สนับสนุนหรือมีข้อห้าม และบางครั้งก็ทำไม่ได้เพราะผู้ขายแต่ละรายยังแก่งแย่งด้านผลประโยชน์กันอยู่ในบรรยากาศเช่นนี้การแข่งขันจึงเป็นไปในรูปของการแข่งขันที่ไม่ใช้ราคาหรือการขึ้นราคาสินค้าตาม ๆ กันไป โดยมีผู้ผลิตบางรายทำหน้าที่เป็นผู้นำในการเปลี่ยนแปลงราคา แล้วผู้อื่นก็เปลี่ยนแปลงตาม

วิธีการแข่งขันโดยหลีกเลี่ยงการใช้ราคาคือ การหาทางทำให้สินค้าของตน (ในความรู้สึกของผู้บริโภค) แตกต่างจากของผู้อื่น วิธีการที่สำคัญคือการใช้วิธีโฆษณา และการเปลี่ยนแปลงแบบและคุณภาพของสินค้า

โดยวิธีโฆษณา ผู้โฆษณาเชื่อว่าจะสามารถขยับเส้นอุปสงค์ในสินค้าของตนให้เลื่อนไปทางขวาได้ทำให้สามารถขายสินค้าได้มากขึ้น และอาจจะขายได้ในราคาสูงกว่าเดิมอีกด้วย แต่ว่าเมื่อผู้หนึ่งโฆษณา ผู้อื่นก็ต้องโฆษณาบ้าง เพื่อดึงดูดผู้ซื้อให้สนใจในสินค้าของตน ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในธุรกิจที่ผู้ผลิตมีน้อยราย การโฆษณาจะมีมาก เช่น การโฆษณายาสูบ ผงซักฟอก น้ำอัดลม เป็นต้น

การเปลี่ยนแปลงของสินค้าและการผลิตสินค้าที่มีคุณภาพต่างกันออกไป จะทำให้ผู้บริโภคเปลี่ยนความนิยมในสินค้าได้บ้าง การแข่งขันในทำนองนี้จะทำให้เกิดมีสินค้าหลายชนิดที่คุณภาพไม่แตกต่างกันมาก และหลักใหญ่ของสินค้ายังเหมือนเดิม เช่น การเปลี่ยนแปลงรถยนต์ ซึ่งทำให้แบบเก๋าถ้าสมัย และผู้ผลิตยังสามารถขึ้นราคารถยนต์แบบใหม่ได้อีกด้วย เมื่อผู้ผลิตรายหนึ่งเปลี่ยนแบบผู้ผลิตรายอื่นก็ต้องพยายามเปลี่ยนตามเพื่อรักษาลูกค้าของตนไว้ ในบางกรณีการแข่งขันในทำนองนี้ก็มียุทธศาสตร์ผู้บริโภคเหมือนกัน ในแง่ที่ว่ามีสินค้าให้เลือกมากขึ้น และสินค้ามีคุณภาพดีขึ้น ข้อนำสังเกตประการหนึ่งคือ การเปลี่ยนแปลงและคุณภาพนี้ทำได้ง่ายเฉพาะสินค้าประเภทที่ผลิตจากโรงงานอุตสาหกรรม

## ผลของการผูกขาด

การเป็นผู้ผูกขาดอย่างสมบูรณ์แบบ คือเป็นผู้ขายรายเดียว ผู้ขายจะได้กำไรสูงกว่าปกติ เพราะผู้ขายสามารถจะตั้งราคาสินค้าเองได้ และเมื่อสามารถถักคั่นไม่ให้ผู้อื่นเข้ามาขายแข่งขันได้สำเร็จ กำไรของผู้ผูกขาดก็ยังจะสูงมากกว่าปกติอยู่ได้ตลอดไป

การผูกขาดนอกจากจะทำให้มีสินค้าขายน้อย สินค้ามีราคาแพง และผู้บริโภคขาดทางเลือกแล้วยังมีข้อคิดอีกว่า

การบริหารงานการผลิตและการตลาดของกิจการที่มีผู้ประกอบการรายเดียวยังอาจไม่มีประสิทธิภาพเท่าในกรณีที่มีการแข่งขันกัน คือมีต้นทุนการผลิตสูงกว่า เพราะขาดคู่แข่งขึ้นและขาดแรงกดดันของผู้อื่นที่จะมาเปรียบเทียบ

ยังมีข้อนำสังเกตอยู่สองประการคือ ประการที่หนึ่ง บางครั้งไม่อาจเพิ่มผู้ผลิตให้มากขึ้นได้ เพราะลักษณะของสินค้าไม่อำนวยให้ผู้ผลิตมากกว่าหนึ่งราย เช่น กิจการโทรศัพท์ เพราะจะเป็นการสิ้นเปลืองวัสดุอุปกรณ์โดยใช้เหตุ ถ้าจะต้องมีการวางสายโทรศัพท์หลายสายสำหรับหลายบริษัทที่ทำกิจการโทรศัพท์ในชุมชนเดียวกัน กิจการไฟฟ้า กิจการประปา หรือการเดินรถไฟก็จะเป็นเรื่องทำนองเดียวกัน ที่การมีผู้ผลิตหลายรายเป็นเรื่องที่สิ้นเปลืองโดยไม่สมควร ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ แม้ว่าจะเป็นผู้ผลิตรายเดียว ผู้ผลิตอาจจะขาดทุนก็ได้ถ้าตลาดแคบ ความต้องการมีน้อย แต่มีความจำเป็นต้องมีการผลิตสินค้าขึ้น ๆ และจำหน่ายในราคาพอสมควร เช่น การเดินรถไฟไปยังถิ่นที่ชุมชนไม่หนาแน่นและอยู่ห่างไกล ซึ่งมีผู้โดยสารไม่คุ้มค่าใช้จ่ายในการเดินรถสายนั้น แต่ก็จำเป็นต้องทำ เพื่อให้ชุมชนที่อยู่ห่างไกลมีโอกาสติดต่อกับชุมชนอื่น ๆ

ในตลาดที่เป็นการผูกขาดโดยมีผู้ขายมากกว่าหนึ่งราย ผลที่เกิดขึ้นจะคล้ายคลึงกัน แต่อาจไม่มากเท่ากับกรณีการผูกขาดสมบูรณ์แบบ และมีข้อแตกต่างกันอยู่บางประการ เช่น ผู้ขายน้อยรายจะพยายามสร้างอุปสงค์ให้เพิ่มขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การโฆษณา (ความต้องการที่ผู้ผลิตสร้างให้เพิ่มขึ้นด้วยการโฆษณานี้ ถึงแม้จะถือว่าในที่สุดผู้บริโภคเลือกซื้อสินค้าเอง แต่เรารู้ว่าการเลือกซื้อสินค้านั้น ๆ เกิดจากการสร้างสภาพแวดล้อมให้ดูจูงใจโดยฝ่ายผู้ขาย จึงอาจจะเกิดความสับสนเปลืองทางเศรษฐกิจขึ้นได้ เพราะผู้บริโภคซื้อสินค้าเพราะถูกชักจูงให้เกิดมีความต้องการขึ้น) อย่างไรก็ตาม ในกรณีของผู้ขายน้อยรายจะมีข้อดีอยู่บ้าง คือผู้บริโภคมีโอกาสเลือกซื้อสินค้าในแบบและคุณภาพที่ต่าง ๆ กัน และการแข่งขันด้านนี้ในกลุ่มธุรกิจก่อให้เกิดการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ สามารถสนองตอบความต้องการใช้ของผู้บริโภคได้ดีขึ้น

## การควบคุมและแก้ไขการผูกขาด

เราจะเห็นจากเหตุผลที่มีการผูกขาดแล้วว่า ในบางกรณีการเป็นผู้ประกอบการรายเดียวเป็นสิ่งที่ไม่ดีเสียไม่ได้ แต่ในบางกรณีการผูกขาดก็สามารถแก้ไขได้ การแก้ไขบางอย่างอาจเกิดขึ้นเองตามวิถีทางการค้ากล่าวคือในระยะยาว กิจการผูกขาดมักจะประสบกับการแข่งขัน เพราะกำไรของกิจการเป็นเครื่องล่อใจ เช่น ถ้ากิจการหนึ่งคุมทรัพยากร

ธรรมชาติเอาไว้หมด และตั้งราคาขายสูงมาก ผู้ผลิตรายอื่น ๆ อาจพยายามคิดค้นหาวัสดุทดแทน หรือเร่งสำรวจหาทรัพยากรในแหล่งอื่น ๆ ที่ยังไม่มีมีการสำรวจกันมาก่อน เช่น ถ้ามีทรัพยากรอื่นมาทดแทนพลังงานน้ำมันได้ การผูกขาดในการค้าน้ำมันก็จะมีความหมายน้อยลง หรือในอดีต เมื่อชาวพาราขาดแคลน ได้มีการคิดยางสังเคราะห์ ขึ้นมาใช้แทน เป็นต้น

ในกรณีที่ไม่ว่าจำเป็นต้องมีผู้ประกอบการรายเดียว แต่บังเอิญมีรายเดียวหรือน้อยรายถ้าต้องการแก้ไขก็มีทางเลือกอำนาจการผูกขาดอยู่บ้าง เช่น

1. ทางกำหนดยกเว้นให้มีการแข่งขันโดยให้มีผู้ประกอบการมากขึ้น และในบางครั้งทางการอาจจะต้องใช้วิธีเปลี่ยนแปลงนโยบาย ถ้านโยบายเป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดการผูกขาดที่ไม่พึงประสงค์

2. ในกรณีที่เป็นการผลิตสินค้า อาจจะให้มีการนำสินค้าชนิดเดียวกันหรือคล้ายคลึงกันเข้ามาจากต่างประเทศ เป็นการเพิ่มการแข่งขันกันในตลาด ทำให้ผู้ซื้อมีโอกาสเลือกมากขึ้น

ในกรณีที่ไม่มีทางเลือกอื่นก็อาจจะจำเป็นต้องใช้นโยบายการกำหนดราคา

อย่างไรก็ตาม การมีผู้ผลิตรายเดียวหรือน้อยรายไม่ได้หมายความว่า เป็นสิ่งที่ต้องแก้ไขด้วยการเพิ่มผู้ผลิตเสมอไป ถ้าเป็นสินค้าประเภทที่สามารถใช้สินค้าอื่นแทนได้ หรือสินค้าที่สามารถเปิดให้มีการนำสินค้าที่คล้ายกันจากต่างประเทศเข้ามาแข่งขัน ผู้ผลิตก็จะไม่สามารถกำหนดราคาได้เอง และจำเป็นต้องผลิตให้มีประสิทธิภาพพอสำหรับแข่งขันกับสินค้าจากต่างประเทศ อีกประการหนึ่งการเพิ่มให้ผู้ผลิตมากอาจเป็นสิ่งไม่พึงประสงค์ก็ได้ ถ้าการสนับสนุนให้ผู้ผลิตเพิ่มขึ้นทำให้เกิดมีผู้ผลิตที่ต้องพึ่งความช่วยเหลือของรัฐบาลอยู่ตลอดเวลา หรือทำให้เกิดสภาพที่กำลังการผลิตของโรงงานมีเหลือเฟือ เมื่อเทียบกับความต้องการสินค้านั้น ๆ ทำให้โรงงานส่วนหนึ่งต้องปิดทิ้งไว้ ในกรณีเช่นนี้ การเพิ่มให้ผู้ผลิตมากอาจขึ้นจะถือเป็นการสูญเสียของทรัพยากรและทุน ซึ่งน่าจะได้นำไปใช้ในการผลิตสินค้าชนิดอื่น

## การกำหนดราคา

สินค้าที่มีการผูกขาดสมบูรณ์แบบที่ได้ยกตัวอย่างมาตอนต้นนั้น ถ้าสังเกตดูจะเป็นกิจการสาธารณูปโภคเป็นส่วนใหญ่ ในกรณีเช่นนี้ซึ่งรัฐบาลมีนโยบายจะให้มีผู้ขายรายเดียวก็มักจะมีการกำหนดราคาไว้ด้วย เพื่อป้องกันการกำหนดราคาเกินควร เช่น การกำหนดราคาค่าไฟฟ้า ค่า

โทรศัพท์ เป็นต้น โดยราคาที่กำหนดควรจะต้องต่ำกว่าราคาที่ผู้ผลิตคิดจะขายถ้าเปิดโอกาสให้กำหนดราคาขายเองอย่างเสรี มีบางกรณีเช่นกันที่รัฐบาลกำหนดราคาไว้ต่ำมากจนถึงขั้นที่ผู้ผลิตขาดทุน ในกรณีเช่นนี้มีประเด็นน่าพิจารณาหลายประเด็น เช่น

1. ผู้ผลิตผลิตด้วยประสิทธิภาพที่ดีที่สุดหรือยัง ถ้าการขาดทุนเกิดจากประสิทธิภาพไม่ดีก็อาจหาทางลดต้นทุนการผลิตลงได้ แต่การพิจารณาประสิทธิภาพนั้นทำได้ยาก เนื่องจากผู้ผลิตเป็นผู้ผลิตรายเดียวคงได้กล่าวมาแล้ว จึงขาดข้อมูลเปรียบเทียบ และอาจขาดผู้มีความรู้ทางเทคนิคเพียงพอจะเข้าไปประเมินผลสำหรับงานซึ่งใช้ความสามารถเฉพาะของผู้ผลิตรายนั้น ๆ ได้

2. ในกรณีที่ผู้ผลิตขาดทุนจริงและรัฐบาลอาจจะต้องจ่ายเงินชดเชยให้ ดังเช่นที่เคยจ่ายให้การไฟฟ้าฯ ในบางปี ก็แสดงว่ารัฐบาลไม่ได้ใช้นโยบายราคาเพื่อควบคุมปริมาณการผลิตและรายได้ของผู้ผลิต แต่ใช้นโยบายราคาเพื่อจุดมุ่งหมายด้านอื่น เช่น เพื่อช่วยลดภาระรายจ่ายของผู้มีรายได้น้อยโดยช่วยมิให้ระดับราคาสูงขึ้น ในกรณีเช่นนี้แนวการวิเคราะห์ก็ไม่ต่างจากที่กล่าวไว้แล้วในบทแทรกท้ายบทที่ 8 เรื่องการกำหนดราคาสินค้า สูงของสินค้า คือทางเลือกมีอยู่ว่า รัฐบาลจะให้การสงเคราะห์แก่ผู้มีรายได้น้อยโดยตรงด้วยการเพิ่มรายได้ให้ (และให้ผู้มีรายได้น้อยได้เลือกทางใช้เงินเอาเอง) หรือจะใช้วิธีทางอ้อมคือให้สินค้านั้นมีราคาต่ำเช่นรัฐบาลจ่ายเงินอุดหนุนผู้บริโภครายย่อยผ่านการให้เงินอุดหนุนแก่ผู้ผลิต ในกรณีการจ่ายเงินอุดหนุนนี้ผู้บริโภคที่ได้รับประโยชน์มากที่สุดก็คือผู้ใช้บริการต่าง ๆ ดังกล่าว (ในราคาถูก) มากที่สุด ซึ่งในบางครั้งผู้ได้รับประโยชน์อาจจะไม่มีผู้มีรายได้น้อยก็ได้

สินค้าอีกประเภทหนึ่งที่มีการกำหนดราคาควบคุมไว้ได้แก่สินค้าที่มีผู้ผลิตน้อยราย ซึ่งทางการเชื่อว่าอุปสงค์ในสินค้านั้น ๆ อยู่ในช่วงที่มีความยืดหยุ่นน้อย การที่อุปสงค์ในสินค้านั้นมีความยืดหยุ่นน้อย จะทำให้ผู้ขายอยากขึ้นราคา (ถ้าทำได้) เพราะราคาที่สูงขึ้นไม่ทำให้ปริมาณการซื้อลดลงมากนัก และรายรับจากการขายรวมทั้งสิ้นจะสูงขึ้น นอกจากนี้ในกรณีที่ผู้ขายน้อยรายผู้ขายอาจร่วมมือกันกำหนดราคา กำหนดปริมาณการผลิต หรือแบ่งตลาดกันค้าขาย ทำให้ผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าในราคาที่แพงขึ้น

การกำหนดราคาสินค้าสูงในกรณีนี้กระทำให้เหมาะสมได้ค่อนข้างยาก ถ้าทางการสามารถกำหนดราคาให้ผู้ผลิตทำธุรกิจอยู่ได้ โดยมีกำไรพอประมาณก็นับว่าดี เพราะจะช่วยให้เกิดราคาที่เป็นการธรรมทั้งสำหรับผู้ผลิตและผู้บริโภค แต่ถ้าทางการกำหนดราคาสูงจนใกล้เคียงกัน หรือมากกว่าราคา

ที่ผู้ผลิตจะพึงขายได้จากการเป็นผู้ขายในตลาดผูกขาดที่มีผู้ขายน้อยราย ราคาสำหรับผู้บริโภคจะสูงจนการกำหนดราคาไม่มีความหมายในการช่วยลดราคาสินค้า ในทางตรงกันข้ามถ้าทางการกำหนดราคาค่าเกินไป เพื่อให้ผู้บริโภคได้มีโอกาสบริโภคสินค้าในราคาค่า แต่ราคานั้นทำให้ผู้ขายได้กำไรต่ำมาก แม้ว่าปริมาณการผลิตอาจจะไม่ลดลงในระยะสั้นเพราะยังขายมีกำไรอยู่ แต่กำไรของผู้ผลิตต่ำกว่าเมื่อเทียบกับการประกอบกิจการในการผลิตสินค้าชนิดอื่น ในกรณีนี้ผู้ผลิตจะไม่ขยายการผลิต หรือผู้ผลิตบางรายหันเหการลงทุนไปในกิจการอื่น การกำหนดราคาก็อาจทำให้เกิดขาดแคลนสินค้าในอนาคตได้ เมื่อเกิดขาดแคลนสินค้าแล้วจะก่อให้เกิดการจัดสรรสินค้าด้วยวิธีต่าง ๆ รวมทั้งเกิดมีการซื้อขายในตลาดมืดเหมือนกับกรณีที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้ว

### ท้ายบทที่ ๘ ศัพท์ที่ควรรู้

อำนาจต่อรอง      การผูกขาดแท้จริง      สาธารณูปโภค  
การผูกขาด      การร่วมมือกันกำหนดราคา

### กิจกรรม

1. เรามักจะได้ยินข่าวเวลาที่มีการขอขึ้นราคาค่าไฟฟ้า ช่วยกันคิดว่ามีสินค้าใดอีกบ้างที่เกี่ยวข้องในชีวิตประจำวัน ที่รัฐบาลเป็นผู้กำหนดราคา ทำไมรัฐบาลจึงกำหนดราคาสินค้านั้น ๆ

2. หาตัวอย่างกิจการทั้งในภาคเอกชนและภาครัฐบาลที่คิดว่าเป็นกิจการผูกขาด ให้เหตุผลสนับสนุนการที่ตัดสินว่ากิจการนั้น ๆ เป็นกิจการผูกขาด พิจารณากิจการนั้น ๆ เป็นกิจการผูกขาดได้อย่างไร และมีความจำเป็นหรือไม่ที่กิจการประเภทนั้น ๆ จะต้องดำเนินการแบบผูกขาด เพราะเหตุใด

3. แบ่งกลุ่มออกเป็นสามกลุ่ม ให้กลุ่มหนึ่งสมมติตนเองว่าเป็นผู้ขายรายเดียวในตลาดที่จะต้องคิดหาวิธีคิดกันมิให้ผู้อื่นเข้ามาแข่งขัน อีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ซื้อสินค้า และกลุ่มที่สามเป็นผู้ขายที่พยายามจะเข้ามาในตลาด ลองดูปฏิกิริยาในสถานการณ์ต่อไปนี้ หรือสถานการณ์อื่นที่ได้สมมติขึ้นมา

ก. ผู้ผูกขาดคุมกิจการเดินรถเมล์เล็กแต่ผู้เดียวในซอยลึกที่กลางคืนค่อนข้างเปลี่ยว

ข. ผู้ผูกขาดเป็นผู้ขายอาหารกลางวันแต่ผู้เดียวในสถานที่ราชการขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง เช่นที่ศาลากลางจังหวัดหรือในบริเวณกระทรวง

ค. ผู้ผูกขาดเป็นผู้ขายอาหารกลางวันแต่ผู้เดียวในโรงงานซึ่งอยู่ห่างจากย่านชุมชน

## บทแทรก

### ตัวอย่างการผูกขาดในท้องถิ่น

ที่แล้วมาเราได้พิจารณาการผูกขาดในระดับประเทศ แต่ตัวอย่างของการผูกขาดอาจจะเห็นได้ในสภาพแวดล้อมรอบตัวเราเอง ลองสมมติตัวอย่างของชนบทที่ห่างไกล การคมนาคมไม่สะดวก ชุมชนอยู่กระจัดกระจาย เราคงจะสรุปได้ว่าในชุมชนนั้นคงจะมีร้านค้ารายวันเดียว ร้านซ่อมเครื่องยนต์ร้านเดียว โรงสีโรงเดียว เพราะคนที่จะใช้บริการมีน้อย ไม่คุ้มที่จะมีผู้ให้บริการอย่างเดียวกันหลาย ๆ ราย หรือยิ่งไปกว่านั้นในหมู่บ้านหนึ่ง ๆ อาจจะมีร้านขายสินค้าเบ็ดเตล็ดเพียงร้านเดียว ซึ่งมีสินค้าจำเป็นครบถ้วนสำหรับความต้องการพื้นฐานของชุมชนนั้น ๆ ไม่มีร้านขายยาและร้านซ่อมเครื่องยนต์เสียด้วยซ้ำ เพราะชุมชนเล็กเกินไป ในสภาพเช่นนี้นอกจากจะขายของแล้ว เจ้าของร้านอาจเป็นพ่อค้าเพียงรายเดียวที่รับซื้อพืชผลที่เกษตรกรผลิตได้ รวมทั้งทำหน้าที่เจ้าหนี้เงินกู้แทนสถาบันการเงินด้วย ในกรณีนี้เป็นกรณีของการผูกขาดในท้องถิ่น และบุคคลคนนั้นมีอำนาจการผูกขาดหลายด้าน คือในฐานะผู้ขายสินค้าบริโภค ในฐานะพ่อค้าคนกลางในการรับซื้อพืชผล และในฐานะเจ้าหนี้เงินกู้

อย่างไรก็ตามการผูกขาดของบุคคลอย่างนี้พอจะแก้ไขได้ เราลองมาสมมติเหตุการณ์กันต่อไป

ในระยะแรกถ้าเหตุการณ์ภายนอกไม่มีอะไรเปลี่ยนแปลง ผู้ผูกขาดจะยังคงทำกิจการอยู่ได้ต่อไปด้วยดี ในฐานะผู้ขายก็สามารถขายสินค้าในราคาสูงได้ เพราะผู้ซื้อต้องซื้อโดยไม่มีทางเลือก ในฐานะผู้ซื้อพืชผลก็สามารถรับซื้อพืชผลได้ในราคาถูก เพราะตนเป็นคนเดียวในหมู่บ้านที่มีรถบรรทุก มีโกดังเก็บสินค้า ในฐานะเจ้าหนี้ก็สามารถคิดดอกเบี้ยเงินกู้แพง ๆ ได้ เพราะตนเป็นคนมีอันจะกินเพียงคนเดียวที่มีเงินทองเหลือพอจะให้ผู้อื่นกู้

สมมติว่ามีบุคคลอีกคนหนึ่งจะเข้ามาเปิดร้านทำกิจการที่คล้ายกันบ้าง ก็เป็นเรื่องแน่นอนที่ว่าจะต้องถูกขัดขวาง เพราะการที่มีคู่แข่งจะทำให้ลูกค้าแบ่งกันไปซื้อของจากสองร้าน และถ้าคู่แข่งขายสินค้าในราคาถูกกว่าก็จะดึงดูดลูกค้าได้มากขึ้น เพราะผู้ซื้อสามารถเปรียบเทียบราคาได้ ผู้ขายเดิมก็จำเป็นต้องลดราคาสินค้าลงด้วย เพื่อให้ขายสินค้าได้ ซึ่งทำให้กำไรลดลง ในกรณีที่ไม่มีทางจะคิดกันได้ ผู้ขายคนแรกที่เคยเป็นผู้ผูกขาดก็จะพยายามหาทางร่วมมือกับผู้ขายที่เข้ามาใหม่ เพื่อกำหนดราคาสินค้าที่จะขายแทนที่จะขายตัดราคาแข่งขันกัน การกำหนดราคาจะเป็นไปได้เพียงใดขึ้นอยู่กับว่าผู้ขายสองคนจะสามารถร่วมมือกันได้เพียงใด

นอกจากจะมีบุคคลอื่นเข้ามาเปิดร้านทำกิจการแล้ว การแก้ไขอำนาจผูกขาดในท้องถิ่นอาจทำได้โดยบุคคลในชุมชนนั้นรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่ม เช่นเป็นสหกรณ์ โดยเปิดร้านค้าเองเพื่อขายสินค้าให้สมาชิก รวมทั้งรับซื้อพืชผล และให้เงินกู้แก่สมาชิก วิธีนี้จะเป็นอีกทางหนึ่งที่บุคคลในชุมชนสามารถกานอำนาจของผู้ขายเดิมที่เป็นผู้ผูกขาดได้ แต่การรวมกลุ่มทำนองนี้จะได้รับการกีดกันจากผู้ผูกขาดเดิม ทำนองเดียวกับกรณีที่มีผู้อื่นเข้าไปค้าขาย ประกอบกับการรวมตัวเป็นสหกรณ์หรือกลุ่มเกษตรกรแบบต่าง ๆ ต้องการทั้งเงินทุน และผู้มีความรู้ในการบริหารงาน ซึ่งราษฎรในท้องถิ่นอาจจะไม่มี การรวมตัวแบบนี้จึงต้องพึ่งแรงสนับสนุนจากภายนอก เช่นจากชุมชนอื่นหรือจากทางราชการ ถึงแม้ว่าจะไม่มีการรวมตัวกันหรือไม่มีพ่อค้ารายใหม่เข้ามา การผูกขาดในท้องถิ่นก็อาจจะลดลงเองตามกาลเวลา เมื่อชุมชนนั้นขยายตัวขึ้นหรือว่ามีการค้าติดต่อกับโลกภายนอกได้สะดวกขึ้น ทำให้พ่อค้าจากท้องถิ่นอื่นเดินทางเข้ามารับซื้อพืชผลได้ มีพ่อค้าเร่มาขายสินค้า และอาจจะมีการมาเปิดสาขา โอกาสที่ราคาสินค้าในท้องถิ่นจะถูกกดก็จะมีมากขึ้น ราคารับซื้อพืชผลจะสูงขึ้นและดอกเบี้ยเงินกู้ก็อาจจะถูก

ลงบ้าง โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าธนาคารที่มาเปิดสาขานั้นสนใจให้กู้แก่เกษตรกรและเจ้าของกิจการอื่น ๆ ในท้องถิ่นนั้น

ตัวอย่างข้างต้นนี้แสดงให้เห็นการผูกขาดและการพยายามรักษาสภาพการผูกขาด รวมทั้งการแก้ไขสภาพการผูกขาดวิธีหนึ่ง เราอาจจะนำตัวอย่างนี้ไปเปรียบเทียบกับความที่กล่าวมาแล้วตอนต้น ซึ่งเป็นการผูกขาดในระดับประเทศได้ โดยสรุปแล้วจะเห็นว่าในข้อแรก การผูกขาดเกิดจากการเป็นเจ้าของทรัพยากร ในกรณีของผู้ผูกขาดในท้องถิ่นตามตัวอย่าง ผู้ผูกขาดเป็นผู้มีเงิน ข้อต่อมาก็คือขนาดของตลาดเอื้ออำนวยให้เพราะเป็นชุมชนเล็กอยู่ห่างไกลการคมนาคม ตลาดใดที่ผู้อื่นยังไม่มีเงินมากพอและตลาดยังคงเล็กอยู่ ก็จะเป็นอุปสรรคมิให้ผู้ขายรายใหม่เกิดขึ้นมา ต่อมาเมื่อมีภาวะแวดล้อมที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่คนเสียประโยชน์ ผู้ผูกขาดเดิมก็จะพยายามรักษาสภาพการผูกขาดของตนเอาไว้ แต่ถ้ารักษาไม่ได้ก็จะพยายามหาทางร่วมมือกันกับผู้มาใหม่ ในกรณีของการผูกขาดในท้องถิ่น สภาพการผูกขาดจะค่อยหมดไปเมื่อเงื่อนไขที่ก่อให้เกิดสภาพผูกขาดผิดไปจากเดิม ซึ่งในกรณีที่ยกมาเป็นตัวอย่างนี้ ได้แก่ การคมนาคมที่สะดวกขึ้น และมีแหล่งเงินทุนจากด้านอื่นเข้ามาแข่งขัน

## บทที่ 9

### ตลาดแรงงาน

เราได้เห็นจากบทที่ผ่านมา ๆ มาแล้วว่า ถ้าราคาสินค้าชนิดใดสูงขึ้นราคาจะสูงใจให้มีผู้เสนอขายสินค้ามากขึ้น แต่ความต้องการสินค้าจะลดลง ถ้าราคาของสินค้าชนิดนั้นลดลง ปริมาณสินค้าที่มีการเสนอขายจะลดลง ในขณะที่ปริมาณที่ผู้ต้องการซื้อจะสูงขึ้น ราคามีแนวโน้มจะเคลื่อนไหวจนกระทั่งอุปสงค์เท่ากับอุปทานถ้าไม่มีอุปสรรคอื่นใดมาขัดขวางการปรับตัวอันนี้ (เช่นการกำหนดราคาที่ทำให้เกิดการขาดแคลนสินค้าถ้าราคาที่กำหนดต่ำไป หรือมีสินค้าเหลือถ้ากำหนดราคาสูงไป) ในบทนี้เราจะได้ดูกันต่อไปว่าลักษณะการเปลี่ยนแปลงในอุปสงค์และอุปทานที่กล่าวมาแล้วไม่เป็นลักษณะที่จำกัดเฉพาะของตลาดสินค้าเท่านั้น แต่ยังเป็นลักษณะของตลาดปัจจัยการผลิตด้วย อันได้แก่ แรงงาน ทุน และที่ดิน

ในตลาดสินค้านั้นคนทุกคนเป็นผู้บริโภค และคนบางคนเล่นบทของผู้ขายสินค้าบางชนิดแตกต่างกันไป แต่เบื้องหลังการขายสินค้ามีบุคคลอีกจำนวนมากร่วมอยู่ในขบวนการผลิต กรรมกรและพนักงานเป็นผู้ขายแรงงานและกำลังความคิด ผู้ประกอบการเป็นผู้จัดดำเนินการให้มีการผลิตสินค้าและบริการ คนที่เป็นผู้ถือหุ้นทุกคนมีส่วนในการให้เงินทุนสำหรับใช้ในการผลิตและการค้า เจ้าของที่ให้เช่าที่หรือจัดหาผลประโยชน์จากที่ดินของตน ไม่ว่าจะเป็นการเพาะปลูก การตั้งโรงงาน หรือทำสำนักงาน จะเห็นได้ว่าคนแต่ละคนมีบทบาทในระบบเศรษฐกิจหลายบทบาท

ในที่นี้เราจะพิจารณาตลาดแรงงาน โดยดูปัจจัยที่ก่อให้เกิดอุปสงค์และอุปทานของแรงงานและการกำหนดราคาของแรงงานซึ่งได้แก่ค่าจ้าง

แรงงานเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง แต่ต่างกับสินค้าชนิดอื่นตรงที่การซื้อขายในตลาดนี้เราไม่ได้ซื้อขายคนซึ่งเป็นวิธีซื้อขายแรงงานกันในยุคทาส สิ่งที่ซื้อขายกันในตลาดแรงงานในยุคปัจจุบันนี้คือ บริการ ที่คนซึ่งเป็นผู้ขายจะให้แก่ผู้ซื้อบริการที่ผู้ขายแรงงานขายนี้ประกอบด้วย เวลา กำลังกาย และกำลังความคิดของผู้ขายแรงงาน โดยไม่จำกัดเฉพาะงานที่ใช้แรงกายเท่านั้น

การซื้อขายแรงงานมีกฎเกณฑ์ที่กำหนดเงื่อนไขการทำงานมากกว่าการซื้อขายสินค้า เช่นการขายแรงงานในโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ถูกกำหนดโดยอัตราค่าจ้างขั้นต่ำ จำนวนชั่วโมงทำงานต่อวัน และบางครั้งมีการกำหนดสภาพการทำงานอื่น ๆ อีกด้วย ในบางสาขาวิชาชีพจะมีการกำหนดให้ต้องมีใบอนุญาตประกอบอาชีพ ทำให้ผู้ที่ไม่มีใบอนุญาตไม่สามารถขายบริการของตนได้โดยถูกกฎหมายทั้ง ๆ ที่มีผู้เต็มใจซื้อ เช่นอาชีพแพทย์ ผู้ที่ไม่ได้จบการศึกษา ไม่มีใบอนุญาต ถ้าตั้งตนเป็นหมอก็จะถือว่าผิดกฎหมาย

#### อุปทานของแรงงาน

ในประเทศไทยในปัจจุบัน มีผู้อยู่ในกำลังแรงงานประมาณ 27 ล้านคน ผู้อยู่ในกำลังแรงงานนี้หมายถึงผู้ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ (คือผู้ที่ทำงานโดยได้รับค่าจ้างเงินเดือนหรือค่าตอบแทนอื่น ๆ ) ไม่ว่าในขณะนั้นจะมีงานทำหรือกำลังว่างงาน แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้อยู่ในวัยทำงานทั้งหมด เพราะผู้ที่อยู่ในวัยทำงานหลายคนอาจจะมีเหตุผลอื่นที่ทำให้ไม่อยู่ในกำลังแรงงานก็ได้ เช่น เป็นบุคคลทุพพลภาพ เป็นนักเรียน นักศึกษา เป็นต้น

จากตัวเลขรายงานผลการสำรวจแรงงานทั่วราชอาณาจักร (รอบที่ 1) กุมภาพันธ์ 2529 ของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ปรากฏว่าในจำนวนผู้ที่อยู่ในวัยทำงานทั้งสิ้น (คือนับประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 11 ปีขึ้นไป) ประมาณ 73% เป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงาน ซึ่งหมายความว่าในจำนวนบุคคลที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไป 100 คน มีผู้ที่ทำงานโดยได้รับค่าตอบแทน 73 คน ตัวเลขสถิติมีแบ่งเป็นตัวเลขของแรงงานชายและแรงงานหญิงด้วย ถ้าดูสถิติกำลังแรงงานจำแนกตามเพศจะพบว่าผู้ชายเป็นผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานสูงกว่าผู้หญิง ผู้ชายที่ไม่ได้อยู่ในกำลังแรงงานนั้นส่วนมากเป็นเพราะยังเป็นนักเรียนอยู่ สำหรับผู้หญิงมีสาเหตุในการที่ไม่ได้อยู่ในกำลังแรงงานอีกข้อหนึ่งคือเป็นแม่บ้านซึ่งทำงานบ้านของตนเอง ซึ่งทางสำนักงานสถิติถือว่าเป็นผู้ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ เพราะไม่ได้รับค่าจ้างตอบแทนในการทำงาน

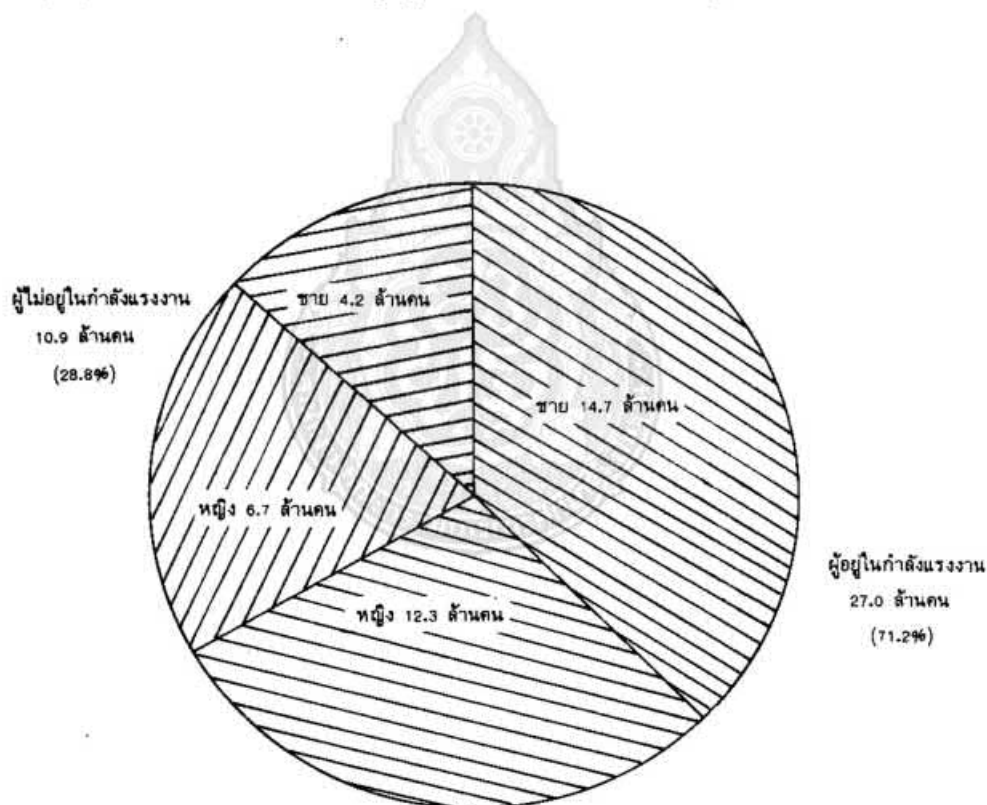
ถ้าจำแนกตัวเลขตามหมวดอาชีพ จะเห็นว่าผู้ที่อยู่ในกำลังแรงงานจำนวนถึง 75.7% ของกำลังแรงงานที่มีงานทำ จะเป็นผู้ประกอบการหลักในสาขาการเกษตร ส่วนที่เหลือซึ่งเป็นส่วนน้อยที่ไม่ได้เป็นเกษตรกรจะเป็นผู้ทำการผลิตในภาคอุตสาหกรรม ทำการค้า หรือทำงานประเภทให้บริการอื่น ๆ

จากตัวเลขต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว จะเห็นว่าแรงงานส่วนใหญ่อยู่ในภาคเกษตร ภาคเกษตรจะเป็นภาคที่ส่งแรงงานเข้ามาให้ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ เมื่อสองภาคหลังนี้มีความต้องการแรงงานเพิ่มขึ้น ถ้าไม่มีงานว่าง

ในภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ คนงานจะยังคงมีอาชีพเป็นเกษตรกรอยู่ต่อไป ในทางกลับกัน ถ้าภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการลดความต้องการคนงานลง ทำให้มีการตกงาน แทนที่จะเป็นคนที่ว่างงานอยู่ในเมืองบุคคลจำนวนหนึ่งจะกลับไปอยู่กับพ่อแม่ญาติพี่น้องในชนบท และประกอบอาชีพเป็นเกษตรกรต่อไปอีกระยะหนึ่ง ดังนั้นพอจะสรุปได้ว่า ภาคเกษตรจะเป็นภาคที่สนองตอบความต้องการแรงงานของภาคอื่น และในขณะเดียวกันก็รองรับแรงงานส่วนที่มีเกินความต้องการสำหรับภาคอื่นเอาไว้ด้วย

แผนภาพที่ 9 - 1

ผู้อยู่ในวัยทำงานจำแนกเป็นผู้อยู่ในกำลังแรงงานและไม่อยู่ในกำลังแรงงาน



ที่มา : รายงานผลการสำรวจแรงงาน ที่ราชอาณาจักร (รอบที่ 1) กุมภาพันธ์ 2529

### ตารางที่ 9 - 1 ผู้ไม่อยู่ในกำลังแรงงาน

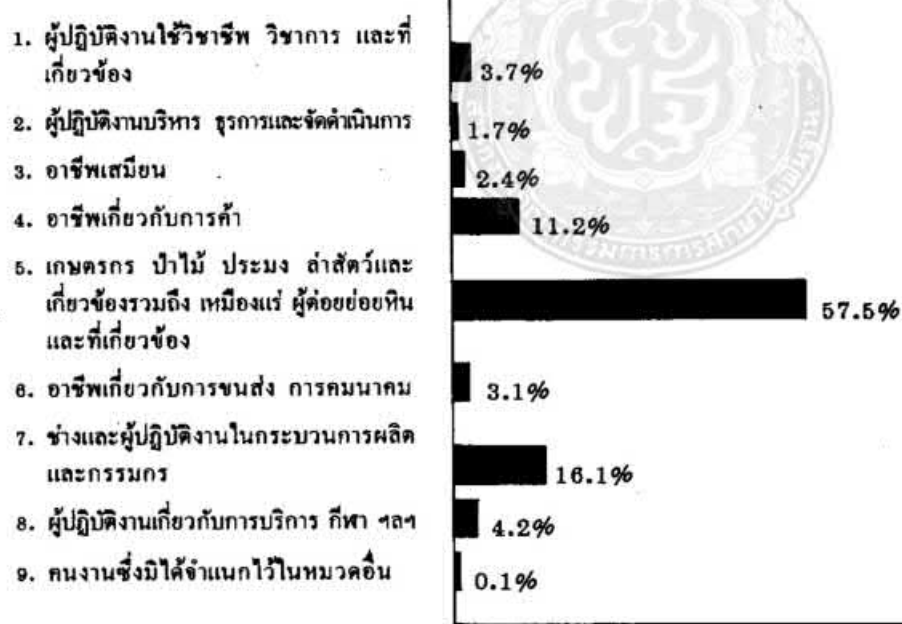
(ล้านคน)

|           | รวม  | ชาย  | หญิง |
|-----------|------|------|------|
| ทำงานบ้าน | 2.4  | 0.05 | 2.3  |
| นักเรียน  | 5.9  | 3.13 | 2.8  |
| อื่น ๆ    | 2.6  | 1.04 | 1.6  |
| รวม       | 10.9 | 4.2  | 6.7  |

ที่มา : รายงานผลการสำรวจแรงงาน ทัวราชอาณาจักร (รอบที่ 1) กุมภาพันธ์ 2529 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

### แผนภาพที่ 9 - 2

สัดส่วนของผู้มีงานทำแยกตามหมวดอาชีพ



ที่มา : รายงานผลการสำรวจแรงงานทัวราชอาณาจักร (รอบที่ 1) กุมภาพันธ์ 2529 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

## ตารางที่ 9-2

ชั่วโมงทำงานในแต่ละเดือน ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

(ชั่วโมงต่อเดือน)

| เดือน      | เวลาที่ใช้<br>ในกิจกรรมเกษตร | เวลาที่ใช้<br>นอกกิจกรรมเกษตร | รวม   |
|------------|------------------------------|-------------------------------|-------|
| มิถุนายน   | 90.32                        | 108.58                        | 198.9 |
| กรกฎาคม    | 121.97                       | 97.43                         | 219.4 |
| สิงหาคม    | 97.77                        | 101.83                        | 199.6 |
| กันยายน    | 64.25                        | 112.35                        | 176.6 |
| ตุลาคม     | 52.14                        | 107.46                        | 159.6 |
| พฤศจิกายน  | 56.80                        | 102.60                        | 159.4 |
| ธันวาคม    | 100.56                       | 99.84                         | 200.4 |
| มกราคม     | 130.35                       | 89.85                         | 220.2 |
| กุมภาพันธ์ | 62.38                        | 112.82                        | 175.2 |
| มีนาคม     | 45.62                        | 133.78                        | 179.4 |
| เมษายน     | 41.90                        | 113.90                        | 155.8 |
| พฤษภาคม    | 67.04                        | 114.66                        | 181.7 |

ที่มา: ออบ นกะจัด และโสภณ ทองปาน, การใช้ประโยชน์แรงงานและรายได้ของชาวนานบไทย, บทความเสนอในการประชุมทางวิชาการเกษตรศาสตร์ และชีววิทยาครั้งที่ 11 ตามที่อ้างในบทความของ อัมมาร์ สยามวาลา เรื่อง “ข้าว”

ตัวเลขกำลังแรงงานไม่ได้แสดงให้เห็นถึงปริมาณการทำงานของแต่ละบุคคล ตัวเลขนั้นให้แต่ตัวเลขจำนวนบุคคลที่ประกอบกันขึ้นเป็นกำลังแรงงาน ในกำลังแรงงานอาจจะมีบุคคลที่ทำงานไม่เต็มที่อยู่ด้วยก็ได้ ทั้งประเภทที่ทำงานไม่เต็มทีโดยความสมัครใจ และที่ทำงานไม่เต็มทีเพราะลักษณะของอาชีพ เช่นผู้ประกอบอาชีพเกษตรที่มีงานหนักในช่วงที่เพาะปลูกและเก็บเกี่ยวผลผลิต แต่อาจจะมีเวลาว่างในช่วงที่รอการทำการตามฤดูกาลและไม่มีอาชีพอื่น การเพิ่มผลผลิตของประเทศอาจจะทำได้อีกมากโดยการใช้กำลังแรงงานที่มีอยู่แล้วให้เต็มที่ยิ่งขึ้น

#### การทำงานกับการพักผ่อน

ในการทำงานนั้น บางคนอาจจะให้เวลากับงานมากจนไม่มีเวลาพักผ่อน บางคนทำงานแต่น้อยเพียงแค่ออกิน

พอใช้โดยใช้เวลาที่เหลือสำหรับทำอย่างอื่น เช่นเที่ยวเล่นหรือหาความรู้เพิ่มเติม นั้นเป็นการเลือกของบุคคลแต่ละคนที่มีความชอบต่างกัน

สำหรับบุคคลแต่ละคน มีทางเลือกของตนเองว่าจะใช้เวลาในแต่ละวันแต่ละสัปดาห์อย่างไร หรืออาจจะคิดไกลไปถึงว่าจะใช้เวลาของชีวิตทั้งชีวิตอย่างไร บางคนให้น้ำหนักกับการทำงานมาก บางคนให้น้ำหนักกับการพักผ่อนมาก การเลือกนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับฐานะความรวยความจนของบุคคลเท่านั้นแต่ขึ้นอยู่กับเหตุผลอันหลายประการ เช่นทัศนคติในการดำรงชีวิต ความมุ่งหวังก้าวหน้าในการทำงาน ความรักสันโดษ (ในที่นี้จะไม่พิจารณาถึงการไม่ทำงานเพราะไม่มีงานให้ทำ เพราะข้อนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับทางเลือกของบุคคล) ดังจะเห็นได้ว่านักธุรกิจบางคนทำงานหารู้ง

หามคำ ทำงานหลายอาชีพทั้ง ๆ ที่รวยอยู่แล้ว แต่คนที่มียาได้น้อยบางคนพอใจจะทำงานบ้าง หยุดงานบ้าง ซึ่งจะได้รู้จากการทำงานในระบบโรงงานในหลายท้องที่ คนงานจะทำงานชั่วระยะหนึ่งพอได้เงินค่าจ้างก็หยุดงานไปเที่ยวเล่น เมื่อเงินหมดจึงจะกลับมาทำงานใหม่ เราไม่อาจจะกล่าวได้ว่าคนที่ประพุดิเช่นนั้นเป็นคนขี้เกียจ ที่เราพูดได้ก็คือบุคคลคนนั้นให้ความสำคัญกับการทำงานและการได้เงินอย่างสม่ำเสมอจากการทำงานค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับคนอื่น ๆ ในภาคเกษตรก็มีผู้เคยตั้งข้อสังเกตว่า ถ้าปีไหนรายได้จากการทำนารอบแรกดีชาวนาจะไม่ทำนารอบสอง อีกตัวอย่างหนึ่งก็คือเคยมีกรณีของบริษัทต่างประเทศจ้างคนงานท้องถิ่นด้วยค่าจ้างที่สูง แต่ปรากฏว่าจำนวนวันของการมาทำงานกลับลดลง เพราะคนงานเห็นว่ามียาได้มากพอจะพักงานชั่วคราวแล้ว ดังนั้นเป็นต้น ขีดของความพอเพียงสำหรับแต่ละคนต่างกันไป

ปกติแล้วคนเราจะใช้เวลาในการทำงานมากขึ้นเมื่อได้ค่าแรงสูงขึ้น แต่ถ้าค่าแรงงานสูงขึ้นจนถึงขีดที่ว่าถึงจะทำงานน้อยก็ยังได้รายได้มากกว่าเดิม คนจะเริ่มเห็นว่ามีรายได้พอแล้วควรจะใช้เวลาไปทำอย่างอื่นบ้างและลดเวลาที่ใช้ในการทำงานลง

ที่คนงานมาทำงานบ้างหยุดงานบ้างนั้น ไม่เป็นสิ่งที่พึงประสงค์นัก จริงอยู่การหยุดพักไม่มาทำงานเป็นเรื่องส่วนตัวของแต่ละคน แต่การมาทำงานบ้างขาดงานบ้างเป็นผลเสียต่อการผลิต โรงงานไม่สามารถวางแผนกำลังคนงานในแต่ละวันได้ล่วงหน้า เพราะไม่รู้ว่ในวันไหนใครจะขาดงานบ้าง เครื่องจักรก็จะใช้งานได้ไม่เต็มที่ เป็นการสูญเสียผลผลิตที่โรงงานนั้น ๆ จะพึงผลิตได้ แต่ถ้าคนงานบอกได้ล่วงหน้าอย่างแน่นอนว่าต้องการทำงานน้อยวันลง เช่นต้องการทำงานสัปดาห์ละสามวัน วันจันทร์ถึงพุธ ส่วนวันพฤหัสบดีถึงวันอาทิตย์เป็นวันไม่มาทำงาน ผู้ประกอบการผลิตจะสามารถวางแผนการผลิตได้ใหม่ เช่น จ้างคนงานสำหรับวันพฤหัสบดีถึงวันเสาร์เพิ่มเพื่อให้ได้ทำงานเต็มตามกำลังเครื่องจักรตลอดสัปดาห์ ดังนั้นเป็นต้น การมาทำงานไม่เต็มตามจำนวนวันมีการขาดงานบ่อย ๆ ตามสะดวก จึงเป็นลักษณะการทำงานที่ไปกันไม่ได้กับระบบการผลิตแบบอุตสาหกรรมซึ่งใช้เครื่องจักรเป็นปัจจัยร่วมในการผลิตคู่กันไปกับแรงงาน เพราะขาดแรงงาน ก็พลอยทำให้เครื่องจักรไม่ได้ทำงานไปด้วย เหตุการณ์เช่นนี้เป็นปัญหาซึ่งจะต้องแก้ไขที่ทัศนคติเกี่ยวกับการทำงานและความรับผิดชอบต่องานที่ได้ตกลงเอาไว้

การที่ชาวนาไม่ทำนารอบสอง ทั้ง ๆ ที่มีที่นาอยู่ในเขตชลประทาน มองในแง่ของชาวนาแต่ละคนก็เป็นเรื่อง

ที่มีเหตุผล ถ้าชาวนาคิดว่ามีรายได้พอแล้ว จะทำนารอบสองก็ไม่คุ้มกับความเหนื่อยและความเสี่ยง แต่ถ้ามองในแง่ของประเทศแล้วเป็นผลเสียอยู่เหมือนกัน เพราะได้ใช้เงินจำนวนมากลงทุนสร้างเขื่อนและคลองส่งน้ำเพื่อให้สามารถทำนาข้าวได้สองรอบในบางท้องที่ การที่เจ้าของที่ไม่ทำนาทำให้การลงทุนในสาธารณูปโภคเหล่านี้ไม่ได้ผลผลิตเป็นข้าวสูงขึ้นสมดังความมุ่งหมาย นับเป็นการใช้ทุนไม่เต็มที่

ถ้าคิดว่าการที่คนงานบางคนถือว่าทำงานสามวันก็พอกินแล้ว หรือชาวนาบางคนทำนาเพียงแค่พอกินพอใช้สบาย ๆ เป็นปัญหา การแก้ไขปัญหานี้จะต้องแก้ที่ทัศนคติเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของคน รวมทั้งต้องเพิ่มความต้องการใช้เงินของคนงาน เพิ่มความทะเยอทะยานในชีวิตเพื่อให้แต่ละคนจะทำงานมากขึ้น แต่ถ้าพูดถึงว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาที่สมควรแก้หรือไม่ เป็นประเด็นที่จะตอบด้วยการวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์อย่างเดียวไม่ได้ ในแง่เศรษฐศาสตร์บอกได้แต่เพียงว่า แรงงานในประเทศยังมีความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการต่าง ๆ ได้มากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่

## อุปสงค์ของแรงงาน

อุปสงค์ของแรงงานต่างจากอุปสงค์ของสินค้าบริโภคตรงที่ว่า การจ้างคนงานมาทำงานไม่ได้เป็นเพราะผู้จ้างพอใจจะมีคนงานมากขึ้น เหมือนกับการซื้อสินค้าเป็นเพราะผู้ซื้อพอใจจะซื้อ เหตุผลสำคัญที่ก่อให้เกิดความต้องการแรงงานและทำให้มีการเปลี่ยนแปลงในความต้องการแรงงานได้แก่ ผลงานที่แรงงานนั้น ๆ จะสามารถผลิตสินค้าขึ้นมาได้ และความต้องการซื้อสินค้าที่แรงงานนั้น ๆ จะผลิตได้ อุปสงค์ของแรงงานเป็นอุปสงค์ที่เนื่องมาจากอุปสงค์ในสินค้าอีกต่อหนึ่ง

เส้นอุปสงค์ของแรงงานลาดลงจากซ้ายมาขวาเหมือนกับเส้นอุปสงค์ของสินค้าอื่น ๆ นั่นคือ เมื่อราคาค่าแรงต่ำลงและราคาสินค้ากับราคาปัจจัยการผลิตอย่างอื่น เช่นสินค้าประเภททุนยังไม่เปลี่ยนแปลง ผู้ผลิตจะมีความต้องการใช้คนงานจำนวนมากขึ้นเพื่อผลิตสินค้าให้มากขึ้น และจะใช้คนงานส่วนหนึ่งที่จ้างเพิ่มมานั้นในการผลิตสินค้าแทนสินค้าประเภททุนที่มีจำนวนคงที่

## การเลือกวิธีผลิต

ในการเลือกซื้อสินค้าบริโภคซึ่งหลายชนิด ผู้ซื้อจะเลือกสินค้าแต่ละชนิดในปริมาณความมากน้อยต่าง ๆ กัน แต่เมื่อนำสินค้าแต่ละอย่างมารวม ๆ กัน ผลรวมจะเป็นผล

ของการเลือกที่ผู้บริโภคพอใจที่สุด ผู้บริโภคนั้นต่างคนก็ต่างใจ จึงเลือกสินค้าที่รวมเป็นชุดต่างกันไป สำหรับด้านผู้ประกอบการผลิตก็มีปัจจัยการผลิตหลายอย่างให้เลือก ผู้ประกอบการผลิตจะเลือกส่วนผสมของปัจจัยการผลิตที่รวมกันแล้วทำให้มีต้นทุนการผลิตต่ำที่สุด (ในที่นี้คิดค่าแรงตามที่ไปในตลาดซึ่งขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของแรงงาน เหมือนกับที่คิดว่าราคาสินค้าในตลาดขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของสินค้านั้น ๆ ผู้ซื้อแต่ละคนไม่มีอำนาจกำหนดราคาสินค้า ในกรณีของค่าแรงก็ไม่คิดถึงกรณีที่ผู้ผลิตมีอำนาจกตราค่าแรงให้ผลิตไปจากราคาตลาด) ต้นทุนการผลิตนี้ผุดกับความพอใจ ตรงที่สามารถวัดต้นทุนออกมาเป็นบาทเป็นสตางค์ได้

ในการผลิตสินค้าชนิดต่าง ๆ มีวิธีที่จะผลิตสินค้าได้หลายวิธี ผู้ประกอบการจะเลือกวิธีที่จะประหยัดปัจจัยการผลิตที่มีราคาแพง (เมื่อเทียบเป็นราคาผลผลิตที่ปัจจัยนั้น ๆ จะผลิตได้) และเพิ่มการใช้ปัจจัยการผลิตที่มีราคาถูก เพราะการเลือกวิธีการผลิตดังกล่าว ทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำ การเลือกวิธีการผลิตที่ใช้ส่วนประกอบของปัจจัยการผลิตต่างกัน มีตัวอย่างให้เห็นหลายแห่ง ยกตัวอย่างเช่นการผลิตทางทะเลทราย ถ้าประเทศใดมีแรงงานจำนวนมากแต่เครื่องมือเครื่องใช้มีน้อยและราคาแพงเมื่อเทียบกับราคาค่าจ้างคนงาน การเพาะปลูกโดยเครื่องทุ่นแรงจะมีจำกัด การทำงานส่วนใหญ่จะใช้แรงคน ส่วนในประเทศที่ที่ดินมีจำกัดเช่นประเทศญี่ปุ่น การทำการเกษตรจะใช้วิธีทำอย่างประหยัดพื้นที่ที่สุดและให้ได้ผลผลิตต่อไร่สูงที่สุด ในประเทศอิสราเอลการเกษตรของอิสราเอลต้องใช้วิธีที่ประหยัดน้ำอย่างที่สุด เพราะน้ำเป็นทรัพยากรที่มีจำกัดและหายาก จึงต้องลงทุนสร้างท่อส่งน้ำไปยังไร่ หาวิธีการให้ความชุ่มชื้นแก่ต้นไม้ด้วยวิธีน้ำหยด ซึ่งเป็นการป้องกันการสูญเปล่าของน้ำซึ่งหาได้ยากในเขตทะเลทราย ถ้าค่าแรงแพงมากเมื่อเทียบกับทุนและที่ดิน ผู้ผลิตจะเลือกใช้วิธีที่ประหยัดการใช้แรงงาน เช่นในสหรัฐอเมริกาที่เกษตรกรใช้เครื่องมือเครื่องจักรช่วยในทุกขั้นตอนของการเพาะปลูกไม่ว่าจะเป็นคอนไถหว่านหรือคอนเก็บเกี่ยว

### การเพิ่มความสามารถในการผลิต

คำว่าแรงงานตามที่ได้ใช้มาตั้งแต่ต้นเป็นคำที่ใช้อย่างมีความหมายเป็นการทั่วไป ไม่ได้แยกคุณภาพของแรงงาน แต่เมื่อจะดูตลาดแรงงานและอุปสงค์อุปทานของแรงงานที่มีผลในการกำหนดค่าแรงแล้ว เราจะต้องระลึกถึงไว้ด้วยว่า แรงงานของแต่ละบุคคลมีคุณภาพไม่เท่ากัน มีทั้งแรงงานที่มีฝีมือ แรงงานที่ไร้ฝีมือ แรงงานที่มีความรู้

สูง แรงงานที่มีความรู้ต่ำ แรงงานที่มีฝีมือ และแรงงานที่มีประสบการณ์ในการทำงานสูงจะได้ค่าจ้างสูงกว่าแรงงานที่ไร้ฝีมือหรือแรงงานด้อยความรู้และแรงงานที่ด้อยประสบการณ์ เพราะแรงงานที่กล่าวถึงแต่แรกมีความสามารถในการผลิตสูงกว่า ค่าจ้างจึงสูงขึ้นตามไปด้วย

ผู้อยู่ในกำลังแรงงานทุกคนสามารถจะเพิ่มความสามารถในการผลิตของตนได้ ผลผลิตของแรงงาน (ผลผลิตที่แรงงานแต่ละคนสามารถผลิตได้ในระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง) มีทางเพิ่มขึ้นได้หลายวิธีด้วยกัน เช่น

1. **เพิ่มความรู้** การเรียนหนังสือให้สูงขึ้นช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการเรียนรู้ และเพิ่มความรู้ที่จะช่วยให้การทำงานเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. **การฝึกหัดงาน** การฝึกหัดให้สามารถทำงานในหน้าที่ได้คล่องแคล่วขึ้นหรือทำงานที่ใช้ฝีมือมากขึ้น เช่น หัดงานเกี่ยวกับการใช้เครื่องจักร จะช่วยให้แรงงานที่ไร้ฝีมือเป็นแรงงานที่มีฝีมือได้เร็วขึ้น

3. **การเพิ่มประสบการณ์** ประสบการณ์มักจะเกิดจากการทำงานอย่างหนึ่งอย่างใดมาระยะหนึ่งจนเกิดความรู้ในงานที่ทำนั้น แต่คนบางคนมีประสบการณ์มากกว่าคนอื่น เพราะหาโอกาสเพิ่มประสบการณ์ให้ตนเอง เช่น รับทำงานใหม่ ๆ ที่ไม่เคยทำมาก่อน ผู้ที่สนใจฝึกหัดงานใหม่จะมีประสบการณ์มากกว่าคนที่ทำงานชนิดเดียวอยู่ตลอดเวลาและไม่สนใจในการเรียนรู้เพิ่มเติม ความสามารถในการผลิตที่เพิ่มขึ้นจะมีส่วนทำให้ได้ค่าแรงสูงขึ้น

ในตลาดแรงงานของเรานั้นค่าแรงของแรงงานมีฝีมือสูงมากเมื่อเทียบกับแรงงานที่ไร้ฝีมือ (ลองเทียบค่าแรงของกรรมกรกับค่าแรงของผู้ประกอบวิชาชีพต่าง ๆ ) สภาพการณ์นี้พอจะอธิบายได้จากลักษณะของอุปทานของแรงงานแต่ละชนิด

อุปทานของแรงงานที่ไร้ฝีมือในภาคอุตสาหกรรมมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อราคาสูงมาก ถ้าอุปสงค์ของแรงงานที่ไร้ฝีมือสูงขึ้น นายจ้างจะหาคนงานมาทำงานเพิ่มขึ้นได้ไม่ยากนัก แรงงานบางส่วนจากภาคเกษตรพร้อมจะโยกย้ายมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมอยู่แล้ว เพราะในท้องที่ทำการเกษตรในบางฤดูกาลจะมีแรงงานเหลือแต่ที่แรงงานเหล่านั้นยังไม่โยกย้ายมาทำงานในภาคอุตสาหกรรมก็เพราะยังไม่มีงานให้ทำ ข้อนี้ตรงกันข้ามกับอุปทานของแรงงานที่มีฝีมือและแรงงานประเภทที่มีความรู้ชนิดที่ผู้ผลิตต้องการ ซึ่งไวต่อการเปลี่ยนแปลงของราคาน้อยกว่าสมมติว่ามีการตั้งโรงงานไฟฟ้านิวเคลียร์ก็มีความต้องการจ้างนักวิทยาศาสตร์ด้านนิวเคลียร์เพิ่มขึ้น แต่นักวิทยาศาสตร์ไม่ใช่แรงงาน

ที่ทำได้ทั่วไป จะต้องใช้เวลาในการผลิตหลายปี เพราะฉะนั้นในระยะสั้นเช่นสองสามเดือน หรือสองสามปี อุปทานของนักวิทยาศาสตร์นิวเคลียร์จะไม่เพิ่มขึ้น สิ่งที่จะเกิดขึ้นก็คือค่าจ้างนักวิทยาศาสตร์ประเภทนี้จะสูงขึ้นมาก ซึ่งสะท้อนให้เห็นความต้องการในสภาพที่อุปทานมีจำกัด

ถ้าแรงงานไร้ฝีมือจะสามารถพัฒนาตนเองให้กลายเป็นแรงงานที่มีความรู้หรือมีฝีมือได้แทบทั้งหมดจนเหลือแรงงานที่ไร้ฝีมือเป็นจำนวนน้อย ค่าแรงของแรงงานสองประเภทนี้จะต่างกันไม่มากเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน แต่ที่ค่าแรงในปัจจุบันยังคงแตกต่างกันมาก เป็นเพราะโอกาสใน

มากหรือน้อย ไม่ได้จะขึ้นอยู่กับคุณภาพของแรงงานโดยตรงเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับปริมาณและคุณภาพของเครื่องมือเครื่องใช้ในการผลิต คุณภาพของเพื่อนร่วมงานและสภาพแวดล้อมที่มีส่วนกระทบกระเทือนมาจนถึงการทำงานอีกด้วย ยกตัวอย่างทางการเกษตร สมมติว่าชาวนาสองคนมีความรู้และความสามารถเท่ากัน แต่ถ้าชาวนาคนหนึ่งใช้แรงงานสัตว์ในการไถนา ชาวนาอีกคนหนึ่งมีรถไถสำหรับไถนา ชาวนาคนที่สองจะใช้เวลาไถนาน้อยกว่าชาวนาคนแรกเพราะเครื่องมือที่ชาวนาคนที่สองใช้ในการไถนามีคุณ-



กรรมวิธีการผลิตที่ใช้แรงงานสัตว์

การที่แรงงานไร้ฝีมือจะพัฒนาตนเองจนเป็นแรงงานที่มีฝีมือในระยะเวลายาวนานมีน้อย ไม่ว่าจะเป็นการรับการศึกษาในโรงเรียนหรือในโรงงานและการศึกษานอกโรงเรียนในรูปแบบอื่น ๆ ประกอบกับถ้ามีการพัฒนาแรงงานให้ดี แรงงานในภาคเกษตรเองก็จะสามารถผลิตได้เพิ่มขึ้น ได้ค่าจ้างแรงงานมากขึ้น ความต้องการโยกย้ายงานไปในภาคอื่นก็จะมีน้อยลง ยิ่งถ้ามีการเพิ่มงานในภาคอุตสาหกรรมขึ้นด้วย ค่าแรงงานในส่วนรวมก็จะสูงขึ้น เพราะอุปสงค์ของแรงงานไร้ฝีมือเพิ่มขึ้นและอุปทานของแรงงานไร้ฝีมือลดลง

**ผลิตภาพของแรงงานกับสภาพแวดล้อมในการทำงาน**

ในเรื่องเกี่ยวกับผลิตภาพของแรงงานนี้ มีข้อสังเกตเพิ่มเติมว่าความสามารถที่จะผลิตสินค้าได้จำนวน

ภาพดีกว่า ถ้าสมมติคือไปว่าที่นาของชาวนาคนแรกอยู่นอกเขตชลประทานต้องพึ่งน้ำฝนในการทำนา ส่วนที่นาของชาวนาคนที่ใช้รถไถ อยู่ในเขตชลประทานทำให้ได้รับน้ำอย่างสม่ำเสมอตลอดฤดูเพาะปลูก ถ้าฝนตกขาดช่วงในระหว่างที่ข้าวต้องการน้ำก็คาดได้ว่าผลผลิตข้าวของชาวนาคนที่ไม่มีที่ดินอยู่ในเขตชลประทานจะดีกว่า จะเห็นได้ว่าเหตุผลประการที่ทำให้ชาวนาสองคนไถนาและผลิตข้าวได้ผลผลิตต่างกันไปไม่ได้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของชาวนาผู้ผลิตโดยตรง แต่ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเครื่องมือและของที่ดินเป็นสำคัญ ยิ่งถ้านำไปเทียบกับประเทศที่การเกษตรก้าวหน้า ชาวนามีเครื่องมือเครื่องจักรช่วยในการทำนาจำนวนมาก มีเมล็ดพันธุ์ที่ดี มีปุ๋ยให้คำปรึกษาแนะนำในการบำรุงรักษาพืช

และการปรับตัวที่ซบเซาอย่างทันที่ทั่วทั้งที่แล้ว ผลผลิตของชาวนาในประเทศนั้นก็ยังสูงขึ้นไปอีก

ทางด้านการทำงานในสำนักงาน คุณภาพของเครื่องมือและสภาพแวดล้อมก็มีส่วนกระทบกระเทือนถึงผลผลิตภาพของแรงงานด้วยเช่นกัน ยกตัวอย่าง ถ้าหัวหน้างานมีความสามารถสูงแต่ภาวะแวดล้อมในสำนักงานไม่ดีคุณภาพของผู้ร่วมงานไม่สูงนัก ผลงานของหัวหน้างานคนนั้นจะสู้ของหัวหน้างานอีกคนหนึ่งที่มีสภาพแวดล้อมของการทำงานดีและผู้ร่วมงานมีความสามารถมากไม่ได้ เช่น ถ้าเขียนรายงานเรื่องหนึ่ง พนักงานพิมพ์ดีดพิมพ์ผิดผิด ๆ ถูก ๆ ทั้งวรรคตอนและตัวสะกดการันต์ ต้องเสียเวลาตรวจแก้ แก้แล้วพิมพ์ใหม่ ตรวจใหม่อีกสองครั้ง สามครั้ง เวลาของหัวหน้างานผู้นั้นจะเสียไปกับการตรวจแก้งานแทนที่จะได้ใช้ทำงานอย่างอื่น ผิดกับหัวหน้างานอีกคนหนึ่ง ซึ่งมีพนักงานพิมพ์ดีดที่พิมพ์ได้ถูกต้องและถูกต้อง หรือถ้าระบบโทรศัพท์ที่ไม่ดีต้องใช้เวลานานจึงจะติด โทรศัพท์เสียบ่อย ๆ การติดต่องานจะล่าช้า ผู้ที่ต้องการพูดธุระแทนที่จะใช้เวลาตกลงกันในเวลาสองสามนาทีทางโทรศัพท์กลับต้องนัดหมายไปพบกัน ทำให้เสียเวลาการทำงานอื่นไปหลายชั่วโมง ดังนั้นก็จะทำให้ผลงานของผู้ที่เกี่ยวข้องมีน้อยลง เมื่อเทียบกับพวกที่ทำงานอยู่ในเมืองหรือในประเทศที่ระบบโทรศัพท์ดี ข้อนี้ทำให้ค่าแรงของคนสองกลุ่มที่อยู่คนละประเทศต่างกันทั้ง ๆ ที่บุคคลเหล่านั้นมีความสามารถใกล้เคียงกัน

อย่างไรก็ตามเป็นเรื่องแน่นอนที่ว่าในสภาพแวดล้อมที่เหมือนกัน คนสองกลุ่มที่มีความสามารถใกล้เคียงกัน จะมีความสามารถในการผลิตพอ ๆ กัน กล่าวคือคุณภาพของบุคคลจะเป็นตัวกำหนดผลผลิตภาพของตน

## ผลของความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

คนส่วนใหญ่เมื่อทำงานใดงานหนึ่งมาเป็นเวลาพอสมควรแล้วมักจะคิดงาน ไม่อยากเปลี่ยนงานไม่อยากเปลี่ยนวิธีทำงาน และมักจะมีความรู้สึกต่อต้านกับการทำงานด้วยวิธีใหม่ หรือด้วยเครื่องมือเครื่องใช้ที่ไม่เคยทำมาก่อน ถึงแม้ว่าวิธีใหม่ ๆ นั้นจะทำให้ทำงานสบายขึ้นและผลงานที่ได้ออกมาสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงจะมองดูง่าย ๆ สำหรับคนที่ไม่เกี่ยวข้อง แต่ผู้ที่จะต้องเป็นฝ่ายลงมือทำจะรู้สึกถึงความลำบาก เพราะจะต้องเป็นผู้ปรับตัว ดังจะเห็นได้จากข่าวในหนังสือพิมพ์ เช่นกรรมกรท่าเรือประท้วงการใช้คอนเทนเนอร์ (คอนเทนเนอร์เป็นวิธีการบรรจุสินค้าเพื่อขนส่งแบบใหม่ ที่พัฒนาขึ้นเพื่อประหยัดการขนถ่ายสินค้า ผู้ส่งจะบรรจุสินค้าลงในกล่องตู้ขนาดใหญ่ พอดีสำหรับยกยว่งสามารถเคลื่อนย้ายไปได้ทั้งทางรถไฟและทางหลวง เมื่อจะส่งลงเรือก็ยกไปได้ทั้งตู้ ไม่ต้องขนถ่ายสินค้าเวลาจะเปลี่ยนพาหนะในการขนส่งจนกระทั่งถึงปลายทาง ดังนั้นระบบคอนเทนเนอร์จึงช่วยประหยัดค่าขนส่งสำหรับผู้ผลิต ทำให้สินค้าราคาถูกลงสำหรับผู้บริโภค แต่กรรมกรไม่ได้ค่าแรงพอ ะงานขนถ่ายสินค้ามีน้อยลง)



การใช้เครื่องจักรเข้าช่วย



การใช้เครื่องมือช่วยทุ่นแรง

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีมีอยู่ไม่ขาดระยะ เมื่อมีการนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ คนที่ทำงานอยู่เดิมจะต้องเปลี่ยนวิถีทำงานและจะมีคนตกงานด้วย แต่สังคมที่มีความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีตลอดมา สังคมใดที่มีวิวัฒนาการทางด้านนี้ก็จะผลิตได้น้อยและรายได้ของคนในสังคมนั้นจะต่ำ เมื่อเทียบกับสังคมที่มีการพัฒนาเทคนิคในการทำงานและการใช้เครื่องมือเครื่องจักรมาก ๆ

ในสมัยก่อนเราใช้วัวใช้ควาเทียมไถ ในปัจจุบันนี้รถไถนาและรถแทรกเตอร์มีบทบาทมากขึ้นในการไถนา การใช้เครื่องจักรช่วยทำให้ทุ่นเวลาและแรงงาน ทำให้มีเวลาไปทำอย่างอื่นเช่น เลี้ยงไก่ ทอผ้าหรือหางานทำในเมือง งานไถนาตกมือลดลง แต่งานอื่นเพิ่มขึ้นมาแทน ได้แก่งานสร้างรถไถ ขายน้ำมัน ซ่อมเครื่องยนต์ ช่างกลึงโลหะ ฯลฯ

เมื่อมีประติสฐกรรมเกิดขึ้นใหม่ หรือมีวิถีทำงานแบบใหม่ จะมีผลกระทบกระเทือนถึงทุกคนไม่เท่ากันคนบางคนมีรายได้ดีขึ้น เพราะได้รับหน้าที่ที่ทำงานใหม่ที่ผลิตสินค้าได้มากขึ้น คนที่ไม่ได้งานต้องย้ายไปหางานทำใหม่จะมีรายได้ลดลง ส่วนคนที่ไม่เกี่ยวข้องกับการผลิตที่มีการเปลี่ยนแปลงจะได้ประโยชน์ทางอ้อมในฐานะผู้บริโภค แต่ถึงแม้ว่า

ในที่สุดคนที่ตกงานจะได้งานทำใหม่ในด้านอื่น แต่เมื่อเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงคนกลุ่มนี้ ซึ่งเป็นผู้ที่ถูกกระทบกระเทือนจะเป็นผู้ที่ต่อต้านและเรียกร้องไม่ให้มีการเปลี่ยนแปลง ทว่าต่อต้านนี้เป็นเรื่องปกติธรรมดาของผู้ที่เดือดร้อนและเสียประโยชน์ ถ้าการเปลี่ยนแปลงกระทบกระเทือนคนจำนวนมากก็อาจจะกลายเป็นประเด็นไปสู่เหตุการณ์ทางการเมืองได้

ทางแก้ปัญหาคือการต่อต้านการเปลี่ยนแปลงจะอยู่ที่การจัดให้มีการฝึกหัดงานใหม่ เพื่อให้คนที่ต้องเปลี่ยนงานได้มีโอกาสปรับตัวได้โดยเร็วที่สุด กลุ่มคนที่ได้รับความเดือดร้อนที่สุดคือ กลุ่มคนงานไร้ฝีมือ กลุ่มคนที่ไม่มีโอกาสฝึกงานใหม่ และกลุ่มคนอายุมากที่ไม่สามารถปรับตัวจากงานเดิมที่เคยทำมาเป็นเวลานานได้ ดังนั้นแม้ว่าในการวิเคราะห์จะบ่งชี้ให้เห็นว่าในที่สุดทุกคนจะได้งาน และคนบางคนมีรายได้มากขึ้น มีสินค้าให้ซื้อมาใช้มากขึ้น แต่ขบวนการของการปรับตัวเป็นเรื่องที่กระทบกระเทือนมนุษย์ซึ่งมีชีวิตจิตใจ การช่วยเหลือให้มีโอกาสปรับตัวและเปลี่ยนงานอย่างราบรื่นจึงเป็นเรื่องจำเป็นยิ่ง ทั้งในแง่ของสังคมและการเมือง ส่วนที่ว่าความช่วยเหลือนี้จะเป็นภาระของรัฐบาลหรือของเอกชนที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือเป็นภาระร่วมกันขึ้น

อยู่กับโครงสร้างของเศรษฐกิจ การเมือง และขึ้นอยู่กับ  
การพิจารณาเป็นคราว ๆ ไป

## ศัพท์ความรู้

กำลังแรงงาน      ปัจจัยการผลิต  
ผลิตภาพ          การฝึกหัดงาน

## กิจกรรม

1. มีข่าวปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์ว่ามีคนงานไทย  
ไปทำงานในตะวันออกกลางจำนวนมาก และต้องการจะ  
ไปกันมาก บางคนต้องจ่ายค่าจ้างให้นายหน้าเพื่อให้ตัวเอง  
ได้ไปก่อน นายหน้าแข่งกันหางานในต่างประเทศและตัด  
ราคาค่าแรงคนงานกันเอง ทำให้แรงงานไทยซึ่งเป็นแรงงาน  
ที่ทำงานดี นายจ้างชอบ กลับได้รับค่าแรงต่ำกว่าคนงาน  
ชาติอื่น ๆ ช่วยกันพิจารณาว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น โดย  
ใช้กฎของอุปสงค์และอุปทานมาอธิบาย และจะสมควรใช้  
นโยบายร่วมกันกำหนดจำนวนคนงานที่จะส่งไปและกำหนด  
ค่าจ้างของคนงาน โดยใช้ลักษณะของการผูกขาดหรือไม่  
จะมีผลดีต่อใคร และผลเสียต่อใครบ้าง เช่น คนงานที่ได้ไป  
ทำงาน คนงานที่ไม่ได้ไปทำงาน นายหน้าหางาน ประเทศ  
ซึ่งเป็นผู้จ้างงาน คนงานของชาติอื่น ๆ เป็นต้น

2. ประเทศไทยมีช่างเจียรไนพลอยฝีมือดี การ  
ที่มีต่างชาติมาประมูลช่างเจียรไนของเราไปทำงานในต่าง  
ประเทศ เป็นเพราะเหตุใด ลองสมมติตนเองเป็นช่างเจียร  
ไนพลอย แล้วตัดสินใจดูว่าจะไปหรือไม่ไปเพราะเหตุใด  
ถ้าตัดสินใจไปพิจารณาดูต่อไปด้วยว่าจะต้องเปลี่ยนแปลง  
เงื่อนไขอะไรบ้าง จึงจะเปลี่ยนใจอยู่ทำงานในเมืองไทยต่อไป

3. สัมภาษณ์คนงานเกี่ยวกับสภาพการทำงานใน  
โรงงาน แล้วรายงานให้เพื่อน ๆ ในชั้นเรียนได้ทราบ เชิญ  
คนงานมาเล่าประสบการณ์ในการทำงานในชั้นเรียน หรือ  
ในจังหวัดที่มีแรงงานจังหวัด เชิญแรงงานจังหวัดมาเล่า  
เกี่ยวกับกฎหมายคุ้มครองแรงงาน

4. ถ้าประเทศไทยสามารถสร้างรถโดยสารประจำทางได้เอง  
รถโดยสารชนิดนี้ใช้เครื่องไฟฟ้าในการเปิด  
ปิดประตู มีผู้ช่วยในการเก็บค่าโดยสารซึ่งพนักงานขับรถ  
สามารถขับรถด้วยและขายตั๋วไปด้วยในขณะเดียวกันช่วย  
กันพิจารณาว่า

ก. รถชนิดนี้ประหยัดแรงงานของใคร เป็นแรงงาน  
ประเภทใด

ข. การมีรถชนิดนี้เพิ่มการจ้างงานหรือไม่ เพิ่ม

ทางด้านใด

ก. มีใครได้ประโยชน์จากการนำรถโดยสารประจำทาง  
ชนิดนี้มาใช้บ้าง

## บทแทรก

### ข้อกีดกันเกี่ยวกับแรงงาน

ในแต่ละตลาดแรงงานที่ต้องการแรงงานที่มีคุณภาพ  
เท่ากัน คนงานจะเลือกทำงานในที่ ๆ ให้ค่าแรงสูงยกเว้น  
แต่จะมีข้อกีดกันอื่น ที่ทำให้คนงานไม่สามารถทำงานใน  
ที่ซึ่งให้ค่าแรงสูงนั้นได้ เช่น ไม่มีตำแหน่งงานเปิดให้ทำ  
เป็นต้น แต่ถ้าไม่มีข้อจำกัดจะเห็นว่าคนงานจะไปทำงานใน  
ที่ ๆ ได้ค่าแรงสูง ดังที่คนงานก่อสร้างไปทำงานในประเทศ  
ทางตะวันออกกลางซึ่งเป็นกลุ่มประเทศที่ขาดแคลนแรงงานแต่  
ร่ำรวยเงินทอง จึงจ่ายเงินเดือนให้คนงานในอัตราที่สูงมาก  
ทางด้านคนงานหญิงได้ไปทำงานที่สิงคโปร์ในโรงงานทอผ้า  
โรงงานประกอบเครื่องมือทางอิเล็กทรอนิกส์ และงานใน  
โรงงานอื่น ๆ ที่ต้องการความละเอียดประณีตในการทำงาน  
เพราะค่าแรงในสิงคโปร์สูงกว่าในเมืองไทย แม้ผู้ประกอบการ  
วิชาชีพเช่นสถาปนิก แพทย์และพยาบาล ก็ย้ายงานไป  
หาที่ ๆ มีเงินเดือนสูงเช่นกัน

สำหรับภายในประเทศข้อกีดกันที่ทำให้แรงงานที่  
มีคุณภาพคล้ายคลึงกันไม่สามารถเคลื่อนย้ายไปมาได้โดย  
สะดวก และได้เงินค่าแรงไม่เท่ากันมีหลายประการ จะยก  
ขึ้นมาพิจารณาสองข้อคือการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำและการ  
จ้างงานของสตรี

### การกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ

เนื่องจากอุปทานของแรงงานไร้ฝีมือมีมากดังได้  
กล่าวมาแล้ว รัฐบาลจึงได้ออกกฎหมายกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ  
ของกรรมกร เพื่อเป็นการช่วยคนงานซึ่งมีจำนวนมากและ  
ขาดอำนาจในการต่อรองโดยตนเอง ให้ได้รับความคุ้ม  
ครองจากกฎหมายตามสมควร ไม่ให้ถูกนายจ้างกดค่าแรง  
ลงให้ต่ำลงไปอีก แต่ถ้าเราพิจารณาจากเส้นอุปสงค์ อุปทาน  
โดยตรง จะเห็นว่าการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำสำหรับแรงงาน  
ในภาคอุตสาหกรรม ซึ่งคลุมเฉพาะโรงงานขนาดใหญ่พอ  
สมควรนั้น ทำให้เกิดมีอุปทานของแรงงานมากกว่าอุปสงค์  
ในราคาค่าแรงที่กำหนด (ที่เชื่อว่าค่าแรงที่กำหนดสูงกว่า

ค่าแรงที่จะเป็น ก็เพราะยังมีโรงงานอื่นที่สามารถจ้างแรงงานในอัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำอยู่) ดังนั้นในกรณีนี้ การกำหนดค่าแรงขั้นต่ำจึงเป็นประโยชน์ต่อคนงานที่ได้งานทำ แต่ทำให้แรงงานอีกจำนวนหนึ่งไม่สามารถเข้ามาทำงานในโรงงานเหล่านั้นได้ แม้ว่าจะยอมทำงานในค่าแรงที่ต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำทั้งโรงงานบางแห่งที่อยู่ในข่ายที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายข้อนี้ก็มักจะหาทางหลีกเลี่ยง การวิเคราะห์ในทำนองนี้ไม่ได้จำเป็นจะต้องหมายความว่าไม่ควรมีการกำหนดค่าแรงขั้นต่ำ เพราะการวิเคราะห์ในทางเศรษฐศาสตร์เป็นเพียงวิธีจะทำให้เข้าใจปัญหาเท่านั้น ส่วนการแก้ปัญหาจะต้องขึ้นอยู่กับกรณินำหน้าทักความสำคัญในด้านอื่นอีกหลายด้านรวม ๆ กัน

### การกีดกันแรงงานของสตรี

แรงงานของผู้หญิงที่ทำงานในสาขาเศรษฐกิจต่าง ๆ นั้นต่างจากผู้ชายอยู่บ้าง แรงงานหญิงจะอยู่ในอาชีพการเกษตรและการค้า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการค้า มีแรงงานหญิงทำงานมากกว่าแรงงานชาย ในสาขาการผลิตทางอุตสาหกรรมก็เป็นที่ยอมรับกันว่ามีความรุนแรงอยู่ในอุตสาหกรรมบางประเภทจำนวนมาก เช่น โรงงานทอผ้า ซึ่งแทบจะเรียกว่า ใช้แรงงานสตรีล้วน ๆ โดยมีผู้บริหารและหัวหน้างานเป็นชาย

แต่ในงานบางประเภทแรงงานหญิงถูกกีดกัน การกีดกันที่ทำให้คนงานสตรีได้รับค่าแรงต่ำกว่ามีหลายข้อด้วยกันเช่น

1. โอกาสในการหาความรู้มีน้อยกว่า ทำให้ได้ค่าจ้างแรงงานต่ำกว่า จากตัวเลขที่ยกมาข้างต้นเกี่ยวกับจำนวนผู้ไม่ได้ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ จะเห็นว่าผู้หญิงที่เป็นนักเรียนน้อยกว่าผู้ชาย ทั้ง ๆ ที่ผู้หญิงทั่วประเทศมีจำนวนพอ ๆ กับผู้ชาย ที่เป็นเช่นนี้เป็นเพราะทัศนคติที่เริ่มกีดกันผู้หญิงมาตั้งแต่ในครอบครัว มีหลายกรณีที่พ่อแม่ไม่ให้บุตรสาว

เรียนหนังสือสูงนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งครอบครัวที่จำเป็นจะต้องเลือกให้การศึกษาแก่บุตรเพียงบางคน เพราะรายได้ไม่เพียงพอจะให้การศึกษาแก่บุตรทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ครอบครัวนั้น ๆ จะเลือกให้การศึกษาแก่บุตรชายก่อน นอกจากนั้นการที่ผู้หญิงส่วนหนึ่งมีอาชีพเป็นแม่บ้าน ก็ทำให้ความรู้สึกถึงความจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษาแก่บุตรสาวมีน้อยลง เพราะถือว่าต่อไปอาจจะไม่ต้องทำงานเลี้ยงตนเอง แต่ถ้าต่อไปบุคคลกลุ่มนี้ต้องทำงานเลี้ยงตนเองก็จะเป็นแรงงานที่มีความรู้มีน้อยกว่าแรงงานชาย

2. โอกาสในการเลือกงานของผู้หญิงน้อยกว่าผู้ชาย ทำให้โอกาสที่จะได้ค่าแรงสูงมีน้อยลง ข้อนี้นี้จะเห็นได้ในการที่ภาคเอกชนโดยทั่วไปจะเลือกรับผู้ชายมากกว่าผู้หญิง แม้จะไม่ได้ระบุนความชอบไว้อย่างแน่ชัด แต่บางกรณีก็มีการระบุในการรับสมัครเลยว่าต้องการเฉพาะผู้ชาย

3. ในบางกรณีในการทำงานบางประเภทที่เหมือนกัน กล่าวกันว่าแรงงานหญิงจะได้รับค่าแรงต่ำกว่าแรงงานชาย แต่กรณีเช่นนี้จะหาตัวอย่างค่อนข้างยาก เพราะในงานหลายประเภทจะมีการแบ่งแยกให้เห็นว่างานมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง

4. โอกาสในการได้รับการสนับสนุนให้ได้รับความรู้เพิ่มเติมในงานอาชีพมีน้อยกว่า เช่น ในระหว่างปฏิบัติงาน นายจ้างหลายคนจะเลือกให้การอบรมแก่คนงานชายก่อน และหากมีตำแหน่งงานว่างลง ถ้ามีคนสองคนที่มีคุณสมบัติ

ใกล้เคียงกัน ผู้ชายมักจะได้รับเลือกก่อน นอกจากนี้โรงงานบางแห่งถึงกับมีนโยบายไม่จ้างคนงานหญิงที่แต่งงานแล้ว โอกาสที่ผู้หญิงจะได้ทำงานอย่างต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุนจากนายจ้างจึงมีน้อยกว่าผู้ชาย ในภาคเกษตรก็เช่นกัน การอบรมสตรีจะเน้นด้านการเป็นผู้เลี้ยงดูบุตรและผู้ดูแลบ้านที่ดี แต่มักไม่มีโอกาสได้รับการอบรมในด้านการเพิ่มความรู้ในด้านงานอาชีพเท่าใดนัก

## บทที่ 10

### เงินและสถาบันการเงิน

#### เงินคืออะไร

ทุกคนที่ทำงานก็หวังว่าจะได้รายได้ รายได้ที่ได้จากการทำงานทุกวันนี้ก็มักจะเป็นรายได้ที่เป็นตัวเงิน เราหาเงินเก็บเงิน และใช้เงินกันจนเป็นความเคยชิน ไม่ได้มีการหยุดคิดว่าเงินคืออะไร

มองให้ลึกซึ้งลงไปแล้ว คงจะพอเห็นว่าที่คนเราทำงานเพื่อให้ได้เงินมานั้น ไม่ใช่เป็นเพราะมีความชื่นชมยินดีในเหรียญบาท เหรียญสตางค์ หรือธนบัตรที่มีภาพและสีต่าง ๆ กัน แต่ที่ต้องการเงินก็เพราะต้องการสินค้าต่าง ๆ ที่เงินสามารถแลกเปลี่ยนมาได้ สมมติว่าถ้าพรุ่งนี้ไม่มีใครยอมรับธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์เพื่อแลกกับสินค้าที่ขาย แต่ต้องการให้เอาสินค้าอื่นมาแลก จะมีใครบ้างที่ยอมรับเงินเดือนเป็นธนบัตรหรือเหรียญกษาปณ์ ในกรณีเช่นนี้ธนบัตรหรือเหรียญจะหมดความหมาย สิ่งที่มีผู้กำหนดว่าใช้เป็นของแลกเปลี่ยนกับสินค้านานาชนิดได้จะกลายเป็นเงินขึ้นมาแทน ดังนั้นเงินก็คือสิ่งที่สังคมยอมรับกันในการใช้แลกเปลี่ยนสินค้าและบริการเป็นสิ่งที่สมมติกันขึ้นและยอมรับกันในสังคมนั้น ๆ

#### ความสำคัญของเงิน

ลองสมมติกันว่าในสังคมหนึ่งไม่มีเงินใช้ ถ้าคนในสังคมนั้นต้องการอะไรที่ผลิตเองไม่ได้ก็ต้องนำของที่ตนผลิตได้ไปแลกเอามา ชาวนาจะต้องเอาข้าวไปแลกเกลือ เสื้อผ้า เนื้อสัตว์ และสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีพ คนขายเสื้อผ้าก็ต้องเอาเสื้อผ้าไปแลกข้าว เนื้อสัตว์ ฯลฯ ถ้าคนขายเสื้อผ้าอยากได้ปลา แต่คนจับปลาไม่ต้องการเสื้อผ้าแต่อยากได้แหสำหรับเอามาจับปลา การแลกเปลี่ยนก็เกิดขึ้นไม่ได้ นอกจากนี้ยังมีปัญหาในการกำหนดราคาอีกด้วย เช่น แหที่ปากสำหรับแลกเปลี่ยนปลากี่ตัว ปลากี่ตัวได้ข้าว 1 ถัง และข้าว 1 ถังได้เสื้อผ้านี่ชิ้น จากนั้นอาจมีปัญหากการเปรียบเทียบอัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเสื้อผ้านับกับปลาดังนี้เป็นต้น ความยากลำบากในการคำนวณนี้จะทำให้การแลกเปลี่ยนดำเนินไปอย่างขลุกขลัก สังคมที่ไม่มีเงินจึงมักจะเป็นสังคมง่าย ๆ ที่ต่างคนต่างช่วยกันทำ และแต่ละครอบครัวต่าง

ผลิตสินค้าแทบทุกชนิดขึ้นใช้เอง ดังเช่นสังคมในสมัยโบราณ

เมื่อสังคมเจริญขึ้น มีการคิดสิ่งของชนิดหนึ่งขึ้นเป็นสื่อกลาง การแลกเปลี่ยนก็จะแลกเปลี่ยนสิ่งของชนิดนี้ การเทียบสินค้าต่าง ๆ ก็เทียบผ่านสิ่งของชนิดนี้ ถ้ายังไม่ต้องการใช้ก็อาจจะเก็บสิ่งของชนิดนี้ไว้ใช้ในวันต่อ ๆ ไปได้ ทำให้คนในสังคมสามารถทำงานตามความถนัดได้ ไม่ต้องกังวลว่าถ้าไม่ผลิตของใช้ทุกอย่างเองแล้วจะหาแลกมาไม่ได้ เพราะเมื่อมีสิ่งของที่เป็นเงินอยู่ในมือแล้วก็จะสามารถผลิตแต่ของที่ตนถนัดขายเป็นเงิน แล้วนำเงินไปซื้อสินค้าที่ต้องการได้ การค้าจะดำเนินไปได้โดยสะดวกขึ้น

เงินมีประโยชน์คือเป็นเครื่องมือสำหรับที่ช่วยเหลือระบบเศรษฐกิจ ทำให้การผลิตและการค้าเป็นไปได้อย่างคล่องตัว

ตารางที่ 10 - 1 ปริมาณเงิน

| ปี                 | ธนาคาร +<br>เหรียญกษาปณ์ | เงินฝาก-<br>กระแสรายวัน | (พันล้านบาท)<br>ปริมาณเงิน<br>(บาท) |
|--------------------|--------------------------|-------------------------|-------------------------------------|
| 2522               | 40.8                     | 22.7                    | 63.5                                |
| 2523               | 45.9                     | 25.6                    | 71.5                                |
| 2524               | 47.8                     | 26.1                    | 73.9                                |
| 2525               | 54.0                     | 24.9                    | 78.9                                |
| 2526               | 59.6                     | 23.4                    | 83.0                                |
| 2527               | 63.5                     | 25.2                    | 88.7                                |
| 2528               | 64.0                     | 21.9                    | 85.9                                |
| 2529               | 72.0                     | 31.4                    | 103.4                               |
| 2530 <sup>p/</sup> | 86.7                     | 45.7                    | 132.4                               |

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ปี 2531

ธนาคารแห่งประเทศไทย

เงินในสมัยโบราณมักจะเป็นโลหะมีค่า ได้แก่เงินแท่ง ทองแท่ง ต่อมาก็เปลี่ยนเป็นเหรียญเงินเหรียญทอง เพื่อให้สะดวกในการพกพามากขึ้น สิ่งของอีกหลายอย่างก็ได้เคยทำหน้าที่เป็นเงินของไทย เช่น หอยเบี้ยและปึกกระเบื้อง ในค่ายกักกันเชลยสมัยสงครามโลกครั้งที่สองในยุโรป มีผู้ศึกษาว่าบุหรีก็เคยเป็นเงินที่ใช้สำหรับตราแลกเปลี่ยนสินค้าต่าง ๆ กันในหมู่คนไทย

ในปัจจุบันนี้สิ่งที่นับว่าเป็นเงิน ได้แก่ ธนบัตร เหรียญกษาปณ์ และเงินฝากธนาคารประเภทที่สั่งจ่ายได้ด้วยการเขียนเช็ค (เงินฝากกระแสรายวัน) ที่นับเงินฝากธนาคารประเภทที่สั่งจ่ายด้วยเช็คว่าเป็นเงิน เพราะสามารถเขียนเช็คแลกกับสินค้าต่าง ๆ ได้โดยตรง ผิดกับเงินฝากประเภทอื่นที่ต้องขอถอนเงินจากธนาคารก่อนซึ่งเท่ากับต้องเปลี่ยนเงินฝากให้เป็นเงินสด (คือธนบัตรและเหรียญกษาปณ์) ก่อนที่จะนำมาใช้จ่าย

เงินธนบัตรที่ใช้อยู่ในปัจจุบันไม่มีค่าในตัวของมันเองเหมือนกับเงินแท่ง หรือเหรียญเงินในสมัยโบราณแต่ที่ยอมรับกันอยู่ทุกวันนี้เป็นเพราะความเชื่อถือว่า สามารถจะใช้แลกเปลี่ยนเป็นสินค้าได้เมื่อต้องการ และมีกฎหมายระบุไว้ว่าธนบัตรเป็นเงินที่ชำระหนี้ได้ตามกฎหมาย ธนบัตรในปัจจุบันเป็นหนี้สินของธนาคารแห่งประเทศไทยซึ่งได้รับมอบหมายจากรัฐบาลให้ทำหน้าที่จัดการด้านการออกธนบัตร และรัฐบาลร่วมกับธนาคารแห่งประเทศไทยช่วยกันดูแลไม่ให้ปริมาณของธนบัตรมีมากเกินไปจนหมดค่าได้

## หน้าที่ของเงิน

เงินมีหน้าที่ที่สำคัญในทางเศรษฐกิจ 4 ประการ คือ

1. เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน
2. เป็นมาตรฐานในการวัดค่า
3. เป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ภายใน
4. เป็นเครื่องรักษามูลค่า

สำหรับหน้าที่สองประการแรกคงจะพอเห็นแล้วจากหัวข้อความสำคัญของเงินดังกล่าวข้างต้น ส่วนหน้าที่อีกสองประการนั้นขยายความได้ดังนี้

การเป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ภายใน หมายถึงว่าโดยทั่ว ๆ ไป หนี้สินส่วนใหญ่จะเกิดจากการกู้ยืมด้วยเงิน และลดลงหรือหมดไปด้วยการชำระคืนด้วยเงิน ซึ่งย่อมเป็นความสะดวกทั้งสำหรับเจ้าหนี้และลูกหนี้แม้ว่าในเมืองไทยการกู้ด้วยสินค้าและชำระด้วยสินค้าจะมีอยู่บ้าง เช่นในการซื้อปุ๋ย ซื้อข้าวด้วยเงินเชื่อ และการให้เช่าที่ดินทำนาแล้วรับชำระเป็นข้าว แต่ในภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ จะ

ใช้เงินในการกู้ยืมและชำระคืนแทบทั้งสิ้น ถ้าปราศจากหน้าที่นี้เสียแล้ว ระบบสถาบันการเงินคงจะเกิดขึ้นไม่ได้

การเป็นเครื่องเก็บรักษามูลค่า หมายถึงว่าเงินเป็นสินทรัพย์ชนิดหนึ่ง ซึ่งคนทั่ว ๆ ไปถือไว้เป็นส่วนหนึ่งของทรัพย์สิน เงินที่ถือไว้เฉย ๆ เป็นสินทรัพย์ที่ไม่ให้ดอกผล คนทั่ว ๆ ไปจึงมักจะถือเงินไว้เท่าที่จำเป็นและถือไว้นานพอให้นำไปลงทุนในสินทรัพย์ทางการเงินที่ให้ดอกเบี่ยหรือซื้อสินทรัพย์อื่น เช่นทองคำ หรือสินค้าคงทนอื่น ๆ

## สินทรัพย์ทางการเงินประเภทต่าง ๆ

แทนที่บุคคลจะถือเงินสดไว้ในมืออาจจะเลือกถือสินทรัพย์ทางการเงินอื่นได้หลายประเภท เช่นอาจจะให้บุคคลอื่นกู้ยืมเงินโดยตรง ร่วมเล่นแชร์ เป็นเจ้าหนี้บริษัทต่าง ๆ โดยตรง หรือนำเงินไปลงทุนซื้อหุ้นร่วมกันเป็นเจ้าของบริษัท การเลือกประเภทนี้บุคคลนั้น ๆ คิดต่อกับผู้จะเป็นลูกหนี้โดยตรงไม่ได้ผ่านสถาบันการเงิน

ในบางครั้งผู้มีเงินที่ต้องการจะเปลี่ยนเงินให้เป็นสินทรัพย์ทางการเงินอาจจะพึ่งบริการของสถาบันการเงินให้ช่วยหาสินทรัพย์ทางการเงินให้ก็ได้ เช่นอยากซื้อหุ้นของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง หรือตัวเงินของบริษัทใดบริษัทหนึ่ง แทนที่จะติดต่อซื้อจากบริษัทนั้นโดยตรง หรือติดต่อกับผู้ที่ต้องการขายสินทรัพย์นั้น ๆ ก็จะใช้วิธีติดต่อผ่านบริษัทหลักทรัพย์หรือบริษัทเงินทุน ซึ่งบริษัทเงินทุนและบริษัทหลักทรัพย์นี้จะทำหน้าที่เป็นนายหน้าหาหลักทรัพย์ที่ต้องประสงค์ให้

นอกจากนี้ผู้ที่มีเงินอาจจะเลือกที่จะเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงิน แทนที่จะเป็นเจ้าหนี้ของผู้ที่ต้องการเงินไปลงทุนโดยตรง วิธีนี้ก็คือนำเงินไปฝากไว้กับธนาคาร หรือซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินของบริษัทเงินทุน และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ คนส่วนใหญ่ถือสินทรัพย์ทางการเงินด้วยวิธีฝากเงินไว้กับธนาคารแทนการเป็นเจ้าหนี้บริษัทห้างร้าน หรือให้กู้ด้วยตนเอง ที่ทำเช่นนี้ก็เพื่อความสะดวกในการเปลี่ยนสินทรัพย์นั้น ๆ กลับเป็นเงินสด และเพื่อลดภาระในการเลือกเฟ้นลูกหนี้เงินกู้ ตลอดจนการติดตามทวงหนี้ เงินที่ฝากไว้กับธนาคารถือว่าเป็นสินทรัพย์ที่ใกล้เคียงกับเงินสดมากที่สุด เพราะสามารถเปลี่ยนจากเงินฝากกลับเป็นเงินสดได้ทุกวัน ที่ธนาคารเปิดทำการ ผิดกับเงินที่ปล่อยให้กู้เองซึ่งต้องรอจนหนี้ครบกำหนด หรือเงินที่ซื้อหุ้นซึ่งจะต้องรอให้ขายหุ้นได้ และอาจจะต้องรอจังหวะขาย เพราะราคาหุ้นเปลี่ยนแปลงขึ้นลงอยู่เสมอ ถ้ารีบร้อนขายในเวลาที่ราคาหุ้นตกต่ำก็อาจจะขาดทุนได้

## สถาบันการเงิน

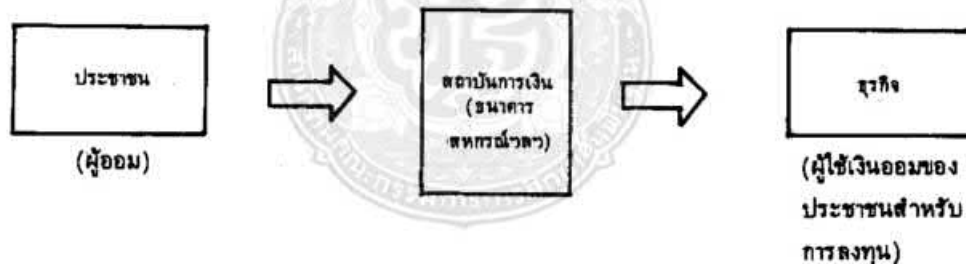
สถาบันการเงินประกอบด้วยกิจการต่าง ๆ หลายกิจการที่มีลักษณะร่วมกัน คือมีเงินและสินทรัพย์ทางการเงินเป็นสินค้า ถ้าใครของสถาบันการเงินมาจากดอกเบี้ยเงินที่ให้อืม หรือค่าธรรมเนียมจากการจัดการเรื่องเกี่ยวกับเงินหรือสินทรัพย์ทางการเงินอื่น ๆ แต่มีสถาบันการเงินเพียงบางอย่างเท่านั้นที่ทำหน้าที่รับเงินจากบุคคลทั่ว ๆ ไปแล้วนำเงินที่ได้มานั้นไปให้กู้ต่อแก่คนที่ต้องการเงิน สถาบันการเงินประเภทนี้ทำหน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้มีเงินเหลือกับผู้ที่ต้องการเงิน กิจการที่ทำหน้าที่คนกลางทางการเงินที่ใหญ่ที่สุดได้แก่ธนาคารพาณิชย์ รองลงไปคือธนาคารออมสิน และบริษัทเงินทุน กิจการบางอย่างทำหน้าที่สถาบันการเงินก็จริง แต่ไม่ได้รับเงินจากบุคคลทั่วไปมาใช้เช่นโรงรับจำนำ ซึ่งให้กู้โดยรับสิ่งของจำนำเป็นประกัน เราไม่อาจจะไปฝากเงินกับสถาบันการเงินประเภทนี้ได้

ที่ขอกู้เงิน ผู้ฝากเงินยังคงเป็นเจ้าของสถาบันการเงินที่ตนฝากเงินเอาไว้ และสถาบันการเงินเป็นเจ้าหนี้บริษัทห้างร้านต่าง ๆ หรือรัฐบาลอีกต่อหนึ่ง โดยใช้เงินของผู้ฝากเงินนั่นเอง

เมื่อสถาบันการเงินทำหน้าที่เป็นตัวกลางเช่นนี้เท่ากับว่าได้ทำงานเพิ่มขึ้นอีกสองอย่าง คือ

1. เปลี่ยนระยะเวลาของเงิน คือปกติจะได้เงินฝากมาเป็นเงินระยะสั้น (เงินฝากเพื่อเรียกหรือเงินฝากประจำ ซึ่งอายุมักไม่เกิน 1 ปี) แต่กลับนำเงินบางส่วนไปให้กู้ระยะยาวขึ้น เช่น เป็นเงินกู้อายุ 3-5 ปีเป็นเงินลงทุนของบริษัท และอาจจะถึง 15 ปีสำหรับการให้กู้แก่รัฐบาล ถ้าไม่มีสถาบันการเงินเสียแล้วโอกาสที่ธุรกิจหรือรัฐบาลจะได้เงินกู้ระยะยาวเช่นนี้จะน้อยลง เพราะผู้ออมทั่ว ๆ ไปชอบที่จะออมเงินเป็นสินทรัพย์ทางการเงินที่มีอายุสั้น ๆ มากกว่า
2. รวบรวมเงินจากเงินก้อนเล็กก้อนน้อยให้เป็นเงินก้อนใหญ่ก่อนจะให้กู้ต่อ หน้าที่นี้เป็นการแบ่งเบางาน

แผนภาพที่ 10 - 1 เงินที่ผ่านตัวกลางทางการเงิน (financial intermediary)



หน้าที่เป็นตัวกลางระหว่างผู้มีเงินเหลือกับผู้ที่ต้องการเงิน ทำให้สถาบันการเงินประเภทธนาคารและบริษัทเงินทุนมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ เพราะสถาบันการเงินได้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดสรรทรัพยากรในประเทศไปด้วยโดยปริยาย การที่มีผู้นำเงินมาฝากไว้แสดงว่าผู้นั้นยังไม่ต้องการใช้เงิน หรือพูดอีกนัยหนึ่งก็คือผู้นั้นเลื่อนเวลาของการเรียกร้องเปลี่ยนเงินให้เป็นสินค้าและบริการไปไว้ในวันข้างหน้า เมื่อสถาบันการเงินที่เป็นตัวกลางนำเงินที่มีผู้ฝากไว้ไปให้กู้ต่อ อาจจะเป็นโดยการให้สินเชื่อหรือนำเงินไปซื้อหลักทรัพย์ต่าง ๆ เช่นซื้อตัวเงินของบริษัทต่าง ๆ หรือพันธบัตรรัฐบาล เท่ากับว่าสถาบันการเงินนั้น ๆ กำลังทำการโอนสิทธิในการใช้ทรัพยากรจากผู้ฝากเงินไปให้แก่ผู้

ของธุรกิจที่ต้องการเงิน ลองคิดดูว่าถ้าธุรกิจหนึ่งที่ไม่เป็นที่รู้จักของคนส่วนมากต้องการเงินสัก 10 ล้านบาทหรือรัฐบาลต้องการเงินหนึ่งพันล้านบาทและต้องกู้เองโดยไม่มีสถาบันการเงินที่เป็นคนกลางรวบรวมเงินจากผู้ออมรายเล็กรายน้อยมาไว้ก่อน การขอกู้เงินจะลำบากซับซ้อนเปลืองเงินทองและเวลามากเพียงใด

โดยปกติแล้วครัวเรือนและผู้บริโภคส่วนใหญ่จะเป็นฝ่ายมีเงินออม (คือเป็นฝ่ายมีเงินเหลือ) ธุรกิจต่าง ๆ จะเป็นฝ่ายต้องการเงิน เงินส่วนใหญ่ที่สถาบันการเงินให้กู้ไปนั้น ก็เพื่อเป็นเงินทุนหมุนเวียนในการผลิตการค้าและเป็นเงินลงทุนเพื่อเพิ่มความสามารถในการผลิต เช่นนำไปซื้อเครื่องจักรและก่อสร้างโรงงาน ดังนั้นบริการของสถาบันการเงินจึง

ตารางที่ 10-2 สถาบันการเงินประเภทต่าง ๆ ในประเทศไทย' (ณ สิ้นปี 2530)

| ประเภท                                                 | จำนวนสถาบัน | จำนวนสาขา | ปีที่เริ่มดำเนินการ |
|--------------------------------------------------------|-------------|-----------|---------------------|
| <b>ธนาคาร</b>                                          |             |           |                     |
| <b>ของรัฐบาล</b>                                       |             |           |                     |
| ธนาคารแห่งประเทศไทย                                    | 1           | 3         | 2485                |
| ธนาคารออมสิน                                           | 1           | 470       | 2489                |
| ธนาคารอาคารสงเคราะห์                                   | 1           | 2         | 2496                |
| ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร                   | 1           | 70        | 2509                |
| <b>ของเอกชน</b>                                        |             |           |                     |
| ธนาคารพาณิชย์                                          |             |           |                     |
| - จัดทะเบียนในประเทศไทย                                | 16          | 1,986     | 2449                |
| - จัดทะเบียนต่างประเทศ                                 | 14          | 6         | 2431                |
| <b>สถาบันการเงินอื่น</b>                               |             |           |                     |
| <b>ของรัฐบาล</b>                                       |             |           |                     |
| สำนักงานธนกิจอุตสาหกรรมขนาดเล็ก                        | 1           | —         | 2507                |
| โรงรับจำนำ                                             |             |           |                     |
| - สถานธนาภิบาล กรมประชาสงเคราะห์                       | 14          | —         | ?                   |
| - สถานธนาภิบาล ขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่น (รวม กทม.) | 114         | —         | ?                   |
| ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย                            | 1           | —         | 2518                |
| กองทุนเลี้ยงชีพ                                        | ?           | —         | ?                   |
| <b>ของเอกชน</b>                                        |             |           |                     |
| บริษัทประกันชีวิต                                      | 12          | 732       | 2472                |
| บริษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย                   | 1           | 6         | 2502                |
| บริษัทเงินทุน                                          | 94          | 36        | 2512                |
| บริษัทเงินทุนและหลักทรัพย์                             |             |           |                     |
| บริษัทหลักทรัพย์                                       |             |           |                     |
| บริษัทเครดิตฟองซิเอร์                                  | 21          | —         | 2512                |
| สหกรณ์ออมทรัพย์                                        | 732         | —         | 2481                |
| สหกรณ์การเกษตร                                         | 1,157       | —         | 2459                |
| โรงรับจำนำเอกชน                                        | 336         | —         | 2409                |

ที่มาของข้อมูล : 1) Paiboon Watanasiritham, "Thailand's Financial Institutions- -" in : Prateep Sondysuvan (ed.), Finance, Trade and Economic Development in Thailand, Sompong Press, 1975.  
 2) หน่วยการเงิน, ฝ่ายวิชาการ, ธนาคารแห่งประเทศไทย

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

ช่วยแปรสภาพให้เงินออกมาเป็นเงินลงทุนอีกด้วย (นอกจากจะแปลงเงินระยะสั้นให้เป็นเงินระยะยาวขึ้น และรวบรวมเงินกู้ไปให้กู้เป็นก้อนใหญ่ ๆ )

บางครั้งเมื่อทางการเห็นว่าการจัดสรรทรัพยากรด้วยการให้สินเชื่อของสถาบันการเงิน ไม่เป็นไปตามที่ทางการคิดว่าควรจะเป็นหรืออยากจะให้เป็น เพื่อประโยชน์ของประเทศเป็นส่วนรวม รัฐบาลหรือธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นสถาบันของทางการ อาจจะเข้าไปมีส่วนในการกำหนดการแบ่งปันสินเชื่อระหว่างภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ ด้วย เช่น

กำหนดสัดส่วนของเงินที่สถาบันการเงินพึงใช้ในการให้สินเชื่อประเภทต่าง ๆ ในปัจจุบันมีการกำหนดสัดส่วนของเงินฝากที่ธนาคารพาณิชย์ต้องนำไปลงทุนซื้อพันธบัตรรัฐบาล และนำไปให้เป็นสินเชื่อการเกษตรสำหรับการกำหนดจำนวนเงินที่แต่ละธนาคารจะต้องใช้ในการให้สินเชื่อเกษตรนี้ เป็นเพราะทางการเห็นแล้วว่าถ้าปล่อยให้ธนาคารพาณิชย์ให้สินเชื่อตามสมัครใจ ธนาคารพาณิชย์คงจะไม่ให้สินเชื่อแก่ภาคนี้มากเท่าที่กำหนด

ตารางที่ 10 - 3  
เงินให้กู้ยืม แยกตามวัตถุประสงค์ ณ สิ้นเดือนธันวาคม 2530

| วัตถุประสงค์                                           | ธนาคารพาณิชย์ |        | บริษัทเงินทุน |        |
|--------------------------------------------------------|---------------|--------|---------------|--------|
|                                                        | ล้านบาท       | %      | ล้านบาท       | %      |
| 1. การเกษตร                                            | 46,136.6      | 6.7    | 884.7         | 0.8    |
| 2. การเหมืองแร่                                        | 3,478.6       | 0.5    | 699.8         | 0.6    |
| 3. การอุตสาหกรรม                                       | 162,238.0     | 23.5   | 24,079.2      | 21.2   |
| 4. การรับเหมาก่อสร้างและธุรกิจเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ | 62,806.6      | 9.1    | 21,905.2      | 19.3   |
| 5. การนำเข้า                                           | 39,240.4      | 5.7    | 3,129.3       | 2.8    |
| 6. การส่งสินค้าออก                                     | 60,809.2      | 8.8    | 1,738.1       | 1.5    |
| 7. การค้าส่งและค้าปลีก                                 | 140,220.9     | 20.2   | 16,068.0      | 14.2   |
| 8. การสาธารณูปโภคและการบริการ                          | 48,651.0      | 7.0    | 9,617.2       | 8.5    |
| 9. การธนาคารและธุรกิจการเงินอื่น                       | 63,037.8      | 9.1    | 9,939.7       | 8.8    |
| 10. การบริโภคส่วนบุคคล                                 | 65,162.3      | 9.4    | 25,274.7      | 22.3   |
| รวม                                                    | 691,781.4     | 100.00 | 113,335.9     | 100.00 |

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

## ดอกเบ๊

ดอกเบ๊คือราคาของเงินกู้ (หรือเงินออม) อุปสงค์และอุปทานของตลาดเงินทุนนี้มีลักษณะไม่ต่างไปจากอุปสงค์และอุปทานของสินค้าอื่น ผู้ต้องการเงินไปใช้จะอยากกู้เงินจำนวนมากถ้าอัตราดอกเบี้ยต่ำ แต่ผู้จะเสนอให้เงินกู้หรือผู้ออมเงินจะออมมากขึ้นเมื่ออัตราดอกเบี้ยสูง

สิ่งที่อยู่เบื้องหลังอุปสงค์ของเงินในการกู้เพื่อการผลิตและลงทุน ก็คือความสามารถในการที่เงินกู้ขึ้น ๆ จะก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้น ถ้าดอกเบี้ยสูงคนก็จะกู้เงินน้อยลง เพราะโครงการหรือวิธีลงทุนที่จะให้ได้ผลตอบแทนสูงมีน้อย แต่ถ้าดอกเบี้ยต่ำลงโครงการจะมีมากขึ้นเนื่องจากโครงการลงทุนที่เดิมทำไม่ได้ เพราะจะได้รายได้และกำไรไม่คุ้มกับดอกเบี้ยและการลงทุนก็จะทำได้และคุ้มทุนขึ้น ยิ่งดอกเบี้ยต่ำโครงการลงทุนยิ่งมีมากขึ้น ความต้องการเงินกู้ก็มากขึ้น

## ประเด็นเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้

ถ้าญาติของเราสักคนหนึ่งที่เรารู้ว่าชอบเที่ยวเตร่เฮฮาหาเงินใช้ได้ไม่ขาดมือ มาขอกู้เงินจากเรา เราอาจจะปฏิเสธ ถ้าปฏิเสธไม่ได้ก็ต้องทำให้เห็นว่าเงินกู้นี้คงจะมีโอกาสได้คืนน้อยมาก อาจต้องทำให้ว่าเป็นการให้มากกว่าให้กู้

สถาบันการเงินที่ให้กู้เงินก็พิจารณาการให้กู้ในทำนองเดียวกัน ถ้าผู้ขอกู้เงินฐานะไม่ดี ไม่มีงานทำแน่นอน ขอกู้เงินสถาบันการเงินอาจจะไม่ให้กู้ ถ้าจะให้กู้ก็ต้องเรียก ร้องเอาหลักประกัน เช่น ให้ผู้อื่นที่มีฐานะที่น่าเชื่อถือค้ำประกัน หรือเอาทรัพย์สินที่ดินเป็นประกัน เพื่อให้มั่นใจว่าถ้าผู้กู้ไม่ชำระหนี้จะยังสามารถทวงถามจากผู้ค้ำประกัน

หรือไม่ก็ยึดทรัพย์สินไปใช้ชำระหนี้ได้ บริษัทขนาดเล็กที่ฐานะการเงินไม่สู้ดีและยังไม่มีที่รู้จักของผู้กู้ก็เช่นกัน จะกู้เงินได้ยากกว่าบริษัทขนาดใหญ่ที่มีฐานะการเงินมั่นคง ถ้าสถาบันการเงินไม่ปฏิเสธที่จะให้สินเชื่อแก่บริษัทที่ยังไม่เป็นที่รู้จักนี้ ก็จะเรียกหลักทรัพย์ค้ำประกัน และมักจะคิดดอกเบี้ยสูงกว่าบริษัทขนาดใหญ่ ซึ่งทั้งหมดนี้แสดงเป็นตัวอย่างให้เห็นว่าอัตราดอกเบี้ยขึ้นอยู่กับความเสี่ยง ถ้าเจ้าหนี้คิดว่าเงินกู้นั้น ๆ มีความเสี่ยงมาก อาจจะกลายเป็นหนี้สูญได้ ก็จะคิดดอกเบี้ยแพงกว่าเงินกู้ที่คิดว่ามีความเสี่ยงน้อยกว่า สำหรับผู้มีเงินเหลือจะนำเงินไปให้กู้ยืมไม่ว่าจะให้กู้โดยตรงหรือเลือกเป็นเจ้าหนี้สถาบันการเงิน ก็จะต้องคำนึงถึงข้อนี้ด้วย นั่นคือ ถ้าความเสี่ยงต่ำ ดอกเบี้ยก็มักจะต่ำ

สถาบันการเงินยังคิดด้วยว่าเงินกู้สำหรับรายใหญ่ มีต้นทุนการบริหารเงินกู้ต่ำกว่าเงินกู้รายเล็ก ๆ สมมติตัวอย่างว่าธนาคารแห่งหนึ่งต้องการให้กู้เงินเพิ่มขึ้น 1 ล้านบาท และจะต้องเลือกระหว่างให้กู้กับบริษัทหนึ่งแห่งทั้ง 1 ล้านบาท หรือให้กู้กับผู้ขอรายเล็ก ๆ รายละ 1 หมื่นบาท ซึ่งจะต้องให้กู้ถึง 100 ราย จึงจะครบจำนวนสินเชื่อ 1 ล้านบาท การให้กู้กับรายเล็ก ๆ ร้อยรายจะค่าใช้จ่ายสูงกว่า เริ่มตั้งแต่ต้องพิมพ์สัญญาเงินกู้ 100 แผ่น แทนที่จะพิมพ์เพียงแผ่นเดียว ต้องจัดระบบสารบรรณและทำบัญชีมากขึ้น การติดตามฐานะลูกหนี้และติดตามรับเงินกู้คืนก็จะใช้เวลามากขึ้น และอุปกรณ์มากกว่าเงินกู้รายใหญ่ รายเดียว เหล่านี้ทำให้ต้นทุนของเงินกู้แก่ลูกหนี้รายเล็กสูงกว่าเงินกู้แก่ลูกหนี้รายใหญ่ ดังนั้นดอกเบี้ยเงินกู้ที่ให้แก่ลูกหนี้รายเล็กจึงมักจะสูงกว่า เว้นแต่กรณีที่ต้องการสนับสนุนเป็นพิเศษ โดยใช้เหตุผลอื่นมาประกอบ



การผลิตทางการเกษตรที่ต้องลงทุนในโรงเรือน และใช้วิชาการเข้าช่วย ต้องการสินเชื่อเพื่อการลงทุนในระยะแรกมากพอสมควร

สินเชื่อเกษตรกรเป็นสินเชื่อประเภทหนึ่งที่ปล่อยให้เป็นไปตามอุปสงค์อุปทานของตลาด ไม่มีการบังคับหรือกะเกณฑ์แล้ว ผู้ให้กู้จะไม่เต็มใจให้กู้แก่เกษตรกรรายย่อยมากนัก เพราะต้นทุนในการติดตามและดำเนินการสูง การให้กู้แก่เกษตรกรรายย่อยจากสถาบันการเงินทั่วไปจึงมีน้อย เพราะกำไรไม่คุ้มค่าพอเมื่อเทียบกับการให้สินเชื่อด้านอื่น ๆ

สินเชื่อเกษตรกรมีความเสี่ยงสูง เพราะเสี่ยงจากลมฟ้าอากาศที่จะทำให้พืชผลที่เก็บเกี่ยวได้ไม่แน่นอน พืชผลอาจจะเสียหายจากฝนตกมากเกินไป ฝนตกน้อยเกินไป ฝนตกพอดี ๆ แต่ตกผิดเวลา หรือมีศัตรูพืชรบกวน การที่พืชผลเสียหาย (แม้เพียงบางส่วน) เกษตรกรซึ่งปกติก็มีรายได้น้อยอยู่แล้ว อาจไม่มีเงินพอจะใช้หนี้คืน ความเสี่ยงยังเกิดจากระยะเวลาที่ใช้ในการผลิตอีกด้วย ในขณะที่การให้กู้เพื่อการค้าเงินจะใช้หมุนเวียนได้หลายรอบในหนึ่งปี การได้กำไรหรือขาดทุนจะพอติดตามดูได้เป็นระยะ ๆ ไป รวมทั้งถ้าเหตุการณ์ไม่ดียังพอจะยังการใช้จ่ายเงินบางส่วนได้ ในขณะที่การเพาะปลูกนั้นต้องลงทุนเมื่อแรกเริ่มแล้วต้องรออีกนานหลายเดือนกว่าจะรู้ว่าจะได้สินค้าเท่าใด

การให้สินเชื่อแก่เกษตรกรมีต้นทุนสูงเมื่อเทียบกับการให้กู้แก่ร้านค้า หรือผู้ประกอบการผลิตในด้านอุตสาหกรรมที่อยู่ในเขตเมือง เพราะเกษตรกรอยู่กระจัดกระจายทั่วไป และเงินกู้แต่ละรายเป็นจำนวนเงินน้อย นอกจากนี้ยังมักจะต้องให้บริการด้านความรู้ด้วย เพื่อให้เงินกู้ที่ให้กู้ไปได้ผลตอบแทนมากพอที่จะใช้คืนเงินกู้

ทางด้านเกษตรกรเอง ในบางครั้งก็ไม่สนใจจะกู้จากสถาบันการเงินนัก โดยให้เหตุผลว่าบางครั้งได้ไม่เพียงพอกับที่ต้องการ บางครั้งพิจารณาเงินกู้ต่ำซ้ำ กว่าจะได้เงินกู้มาก็ไม่ทันกับเวลาที่ต้องการใช้เงิน และก็ยังยุ่งยากในการหาหลักประกันและกรอกข้อความในเอกสารต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เกษตรกรบางรายจึงเลือกกู้จากเจ้าหนี้เงินกู้ในท้องถิ่น ถึงแม้จะเสียดอกเบี้ยสูงมาก (อาจเป็น 2 เท่าของดอกเบี้ยธนาคาร) แต่ก็ถือว่าเป็นเงินได้เร็วทันใจและกู้ง่าย ชื่อนี้ชี้ให้เห็นว่าถ้าจะมีนโยบายเพิ่มบทบาทของสถาบันการเงินแล้ว จะต้องพิจารณาปรับปรุงในด้านวิธีปฏิบัติอีกบางด้าน เพื่อให้กู้ได้ในเวลารวดเร็ว และในจำนวนที่เพียงพอด้วย

ทางการมักจะถือนโยบายที่จะให้เกษตรกรเสียดอกเบี้ยเงินกู้ธนาคารในอัตราที่ต่ำกว่าผู้กู้ประเภทอื่น ๆ เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรที่ยากจนให้มีรายจ่ายด้านดอกเบี้ยน้อยลง แต่ถ้าใช้แนวการวิเคราะห์จากอุปสงค์และอุปทาน

ของเงินกู้แล้ว จะเห็นว่าถ้าอัตราดอกเบี้ยที่กำหนดต่ำกว่าอัตราดอกเบี้ยที่น่าจะเป็น จะทำให้เกิดมีการจัดสรรเงินกู้ เพราะในอัตราที่กำหนดปริมาณเงินที่ผู้ต้องการกู้มีมากกว่าเงินที่มีผู้เต็มใจจะให้กู้ การจัดสรรที่กระทำกันคือการเข้มงวดด้านหลักทรัพย์และเอกสารค้ำประกันเงินกู้ การเลือกให้กู้เฉพาะรายที่คาดว่าจะมีปัญหาน้อย สรุปแล้วผู้ที่จะได้ประโยชน์จากเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำก็คือเกษตรกรที่ฐานะดีหรือฐานะค่อนข้างดี ส่วนเกษตรกรที่ยากจนสมควรได้รับการช่วยเหลือจะเป็นผู้ไม่ได้เงินกู้ และต้องพึ่งเงินกู้ของนายทุนท้องถิ่นต่อไป

### ศัพท์ความรู้

เงินสด                      เงิน                      ตัวกลางทางการเงิน  
สถาบันการเงิน

### กิจกรรม

1. สมมติว่ามีคนใจดีให้เงินจำนวนหนึ่งแก่นักเรียนทั้งชั้น โดยระบุว่าให้นำไปหาดอกผลเพื่อเอาดอกผลนั้นมาจ่ายเป็นทุนการศึกษาแก่นักเรียนยากจนของชั้น ดังคณะกรรมการเงินกู้ขึ้นพิจารณาหาทางหาดอกผลจากเงินก้อนนั้น โดยวิธีให้กู้ยืมเงิน ลองพิจารณาว่าจะให้กู้แก่ใครตามลำดับก่อนหลัง (โดยได้ดอกเบี้ยเท่ากันทุกกรณี) เพราะเหตุใด

- ฝากธนาคาร
- พ้อเพื่อนคนหนึ่งป่วย ให้เพื่อนกู้ไปใช้รักษาพยาบาล
- ให้พ่อแม่ของเพื่อนในท้องถิ่นไปทำการค้า
- ให้นายมิ่ง ซึ่งเป็นเจ้าหนี้เงินกู้รายใหญ่กู้ไปให้กู้ต่อ

2. บริษัทเงินทุนแห่งหนึ่งลงโฆษณาอัตราดอกเบี้ยที่จะจ่ายให้ผู้ฝากเงิน (คือผู้ที่ซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินของบริษัท) ในหนังสือพิมพ์ดังนี้

|              |             |
|--------------|-------------|
| เผื่อเรียก   | 8.5 % ต่อปี |
| 1 เดือนได้   | 6.75% ต่อปี |
| 3 เดือน ได้  | 7.0 % ต่อปี |
| 6 เดือนได้   | 7.5 % ต่อปี |
| 12 เดือน ได้ | 7.5 % ต่อปี |

หมายเหตุ ถ้าไม่ถึง 100,000 บาท ดอกเบี้ยสำหรับทุกระยะเวลาจะต่ำกว่าที่ระบุไว้ข้างต้น 0.5%

หาเหตุผลอธิบายว่าเหตุใดดอกเบี้ยจึงสูงขึ้นเมื่อฝากระยะเวลานานขึ้น และเหตุใดฝากจำนวนไม่ถึงหนึ่งแสนบาทดอกเบี้ยจึงต่ำกว่าถ้าฝากตั้งแต่หนึ่งแสนบาทขึ้นไป

3. เชิญเจ้าหน้าที่ธนาคารเพื่อการเกษตรฯ เกษตรจังหวัด เกษตรอำเภอ หรือเจ้าหน้าที่ธนาคารพาณิชย์ที่มีหน่วยสินเชื่อเกษตรในจังหวัดนั้น ๆ มาบรรยายให้ฟังเกี่ยวกับงานด้านสินเชื่อเกษตร

4. เหตุใดสถาบันการเงินจึงคิดดอกเบี้ยเงินกู้ผ่อนชำระ (ที่ให้แก่นักการตลาดทั่วไปสำหรับซื้อสินค้าคงทน) ในอัตราที่สูงกว่าเงินกู้ที่ให้แก่นักการตลาดขนาดใหญ่ ลองช่วยกัน

หาเหตุผลมาอธิบาย

5. คนบางคนมีเงินแต่ไม่ฝากธนาคาร กลับใช้วิธีซื้อทองคำเก็บเอาไว้ สอบถามญาติผู้ใหญ่ถึงเหตุผลที่ท่านซื้อทองคำ สัมภาษณ์ร้านขายทองดูว่าคิดว่าเป็นเหตุใดคนจึงซื้อทอง อภิปรายถึงข้อดี ข้อเสียของการซื้อทองคำเทียบกับการฝากเงินไว้กับธนาคาร พิจารณาทั้งในแง่ของผู้ซื้อและในแง่ของการออมและการลงทุนของประเทศ



# บทที่ 11

## รายได้ประชาชาติ

### การผลิต

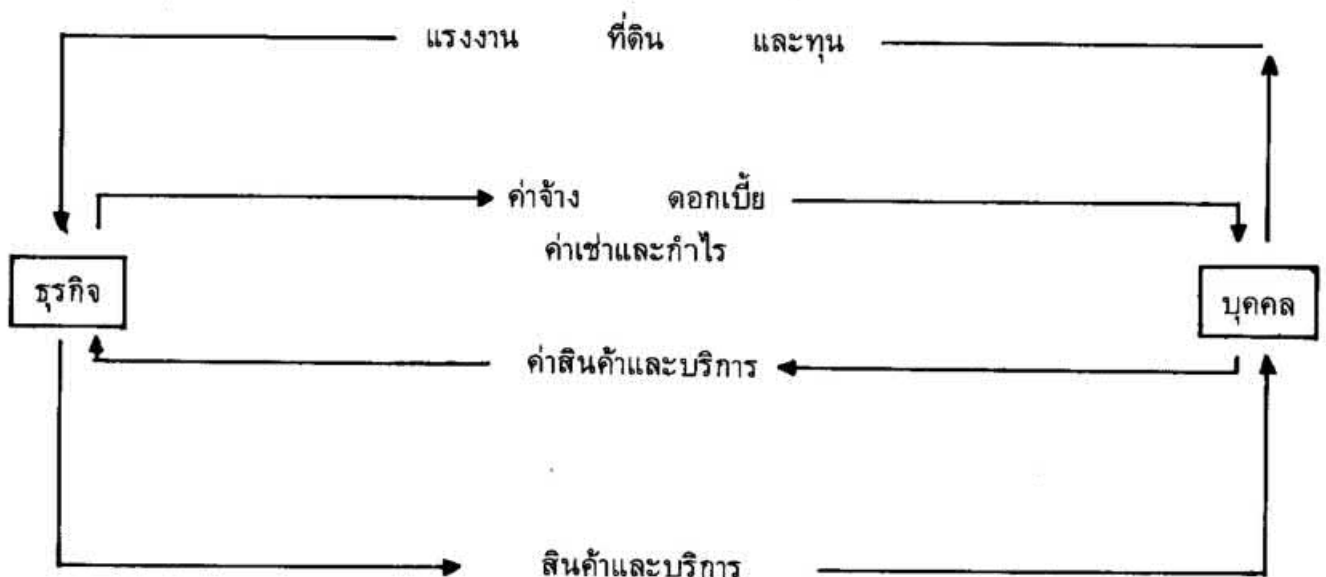
การผลิตในทางเศรษฐศาสตร์มีความหมายมากกว่าการผลิตสิ่งของสิ่งหนึ่งสิ่งใดขึ้นมา เพราะรวมถึงการให้บริการด้วย การกระทำให้เกิดสิ่งใดขึ้น และสิ่งนั้น ๆ ก่อให้เกิดความพอใจต่อผู้ใช้ ถือรวมว่าเป็นการผลิต การแสดงดนตรีก็เป็นการผลิตอย่างหนึ่ง แม้ว่าดนตรีที่แสดงจะเป็นสิ่งที่จับต้องไม่ได้

การผลิตเป็นบ่อเกิดของรายได้และเพิ่มทุนทรัพย์ ตลอดจนจากขนมหวานที่เรารับประทาน เช่น ทองหยิบฝอยทอง ซึ่งทำจากไข่และน้ำตาล ไข่มาจากเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ น้ำตาลมาจากพ่อค้าซึ่งซื้อมาจากโรงงานน้ำตาล น้ำตาลผลิตมาจากอ้อยซึ่งมาจากชาวไร่ผู้ปลูกอ้อยอีกต่อหนึ่ง ในขั้นตอนต่าง ๆ เป็นลูกโซ่ต่อเนื่องกันมานี้ ก่อให้เกิดรายได้เป็นลำดับมา แม้ถ้าได้เงินจากการขายทองหยิบ ฝอยทอง

เกษตรกรได้เงินจากการขายไข่ไก่ โรงงานน้ำตาลได้เงินจากการขายน้ำตาล และชาวไร่ได้เงินค่าขายอ้อย ในการผลิตน้ำตาลต้องใช้ทั้งเครื่องจักรและแรงงาน การซื้อเครื่องจักรก่อให้เกิดรายได้แก่ผู้ขายเครื่องจักร คนงานได้ค่าจ้างสำหรับแรงงาน

ลักษณะของการมีส่วนร่วมในการผลิตมีต่าง ๆ กัน ในกรณีที่ยกมาข้างต้นนี้ แม้ถ้ากับโรงงานน้ำตาลเป็นผู้เปลี่ยนรูป/ของสินค้า จากอย่างหนึ่งให้เป็นอีกอย่างหนึ่ง พ่อค้าน้ำตาลเปลี่ยนเวลา และเปลี่ยนสถานที่ของสินค้า คือโยกย้ายสินค้าจากโรงงานน้ำตาลมายังร้านค้า และรอเวลาให้มีความต้องการน้ำตาล ในการประกอบการมักจะต้องมีการลงบัญชี การรับจ่ายเงิน ผู้ทำหน้าที่นี้ถือเป็นผู้ให้บริการ ทุกขั้นตอนมีความสำคัญในขบวนการผลิตและมีส่วนในการก่อให้เกิดการผลิตขึ้น ถ้าจุดใดจุดหนึ่งไม่ทำงานตามหน้าที่ การผลิตก็จะขลุกขลักหรืออาจไม่เป็นผล

แผนภาพที่ 11-1 การหมุนเวียนของเงินในระบบเศรษฐกิจ



## ปัจจัยการผลิต

ทรัพยากรที่นำมาผลิตสินค้าและบริการเรียกว่าปัจจัยการผลิต ซึ่งประกอบด้วยแรงงาน ทุน และที่ดิน (ในระบอบทุนนิยมได้มีการแยกความรู้ทางเทคนิคกับการประกอบการออกมาเป็นปัจจัยการผลิตเพิ่มเติมต่างหากจากแรงงาน)

ในการผลิตสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เราจะเห็นว่าวัตถุดิบเป็นสิ่งที่ขาดเสียมิได้ แต่ที่ไม่ได้นับวัตถุดิบเป็นปัจจัยการผลิตด้วยก็เพราะเมื่อสืบสาวไปให้ถึงต้นตอแล้ววัตถุดิบก็คือสิ่งที่ได้มาจากการใช้แรงงาน และทุนประกอบกันกับที่ดินนั่นเอง ลองดูง่าย ๆ จากตัวอย่างการทำอิฐเผา ซึ่งใช้วัตถุดิบที่สำคัญที่สุดคือดิน วัตถุดิบนี้มีอยู่ในธรรมชาติ (ซึ่งภาษาเศรษฐศาสตร์รวมเรียกว่าที่ดิน) แต่การนำดินมาใช้ก็ต้องใช้คน (แรงงาน) กับจอมเตียม (ทุน) ขุดขึ้นมาใช้

ที่ดินได้แก่ที่ดินและทรัพยากรธรรมชาติอื่น ๆ ที่มีมาตามธรรมชาติ แต่ทรัพยากรบางอย่างมนุษย์สามารถปรับปรุงให้ดีขึ้นได้ เช่นปรับปรุงคุณภาพของดินให้เพาะปลูกได้ผลดีขึ้น ปรับปรุงคุณภาพของถ่านจอดเรือให้กลายเป็นท่าเรือ

แรงงาน เป็นทรัพยากรมนุษย์ แรงงานของสัตว์ไม่นับเป็นปัจจัยการผลิตประเภทนี้ แต่ถือว่าเป็นทุน

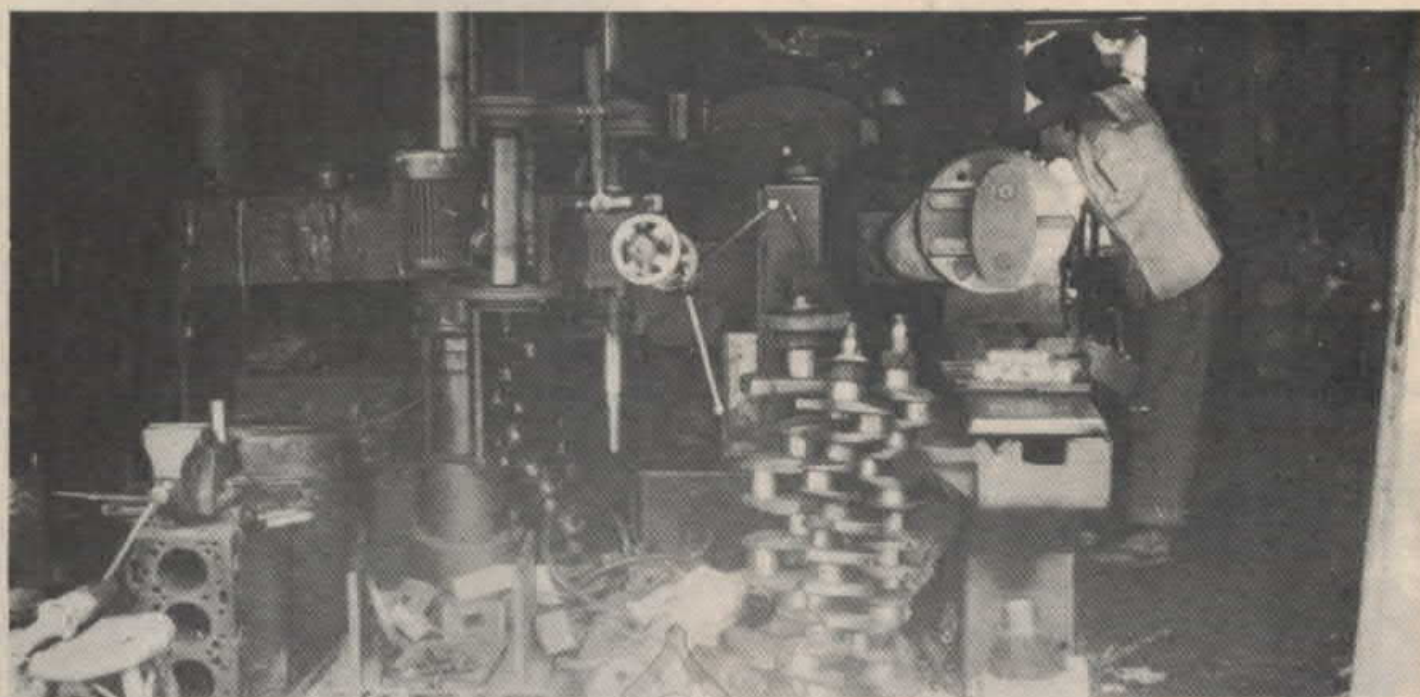
ทุน ได้แก่สิ่งต่าง ๆ ที่มนุษย์สร้างขึ้นมาเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าและบริการอีกต่อหนึ่ง เช่น เครื่องจักร เครื่องมือต่าง ๆ ทุนที่มีมากและมีคุณภาพสูงจะช่วยผ่อนแรงของมนุษย์ได้ และสามารถช่วยทำให้มนุษย์ผลิตสิ่งต่าง ๆ ได้มากขึ้นในเวลาอันสั้น

ความรู้ทางเทคนิค เดิมถือเป็นส่วนหนึ่งของแรงงาน ซึ่งหมายถึงสติปัญญาความรู้ แต่ในปัจจุบันมีการค้นคว้าทดลองต่าง ๆ โดยกลุ่มคนที่มีความชำนาญเฉพาะด้าน ความรู้ทางเทคนิคจึงแยกต่างหากจากแรงงาน เราอาจจะซื้อหรือหาามาเพิ่มเติมเพื่อช่วยให้การผลิตมีประสิทธิภาพขึ้นได้ ตัวอย่างความรู้ทางด้านการเกษตรกรรม เช่นความรู้ในการปลูกพืชหมุนเวียน ความรู้ในการปรับปรุงและรักษาคุณภาพของดิน การค้นคว้าให้ได้พันธุ์พืชที่ให้ผลผลิตสูง สำหรับความรู้ทางด้านอุตสาหกรรม เช่นกรรมวิธีการผลิตสินค้าชนิดต่าง ๆ ซึ่งมีการพัฒนาทำให้สามารถผลิตได้เร็วขึ้นและได้สินค้าที่ดีขึ้น

ผู้ประกอบการคือผู้นำปัจจัยการผลิตอื่น ๆ มาร่วมกันผลิตเป็นสินค้าและบริการตามต้องการ ในระบบการผลิตขนาดใหญ่ที่มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อนจะมีบุคคลทำหน้าที่



การผลิตในภาคเกษตร



การผลิตในภาคอุตสาหกรรม

จัดการ เช่นผู้จัดการโรงงาน ผู้จัดการไร่ (สำหรับการผลิตทางการเกษตรขนาดใหญ่) ผู้จัดการบริษัท ผู้จัดการขายจะเป็นเจ้าของกิจการเอง โดยมีส่วนรับความเสี่ยง ได้กำไรหรือขาดทุนจากการประกอบการด้วย หรือรับจ้างทำหน้าที่จัดการโดยรับเงินเดือนก็ได้

### การวัดรายได้ประชาชาติ

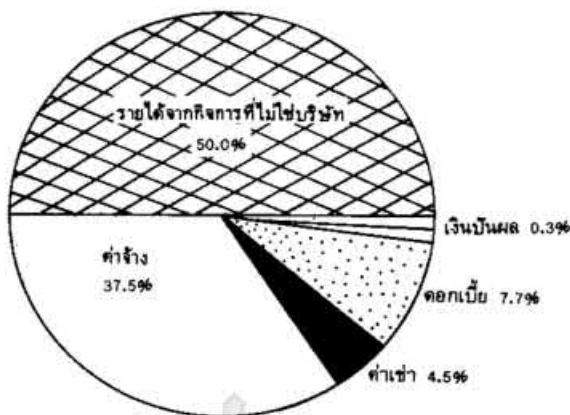
รายได้ประชาชาติคือตัวเลขรวมของรายได้ที่ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ได้รับเป็นการตอบแทนในการผลิตซึ่งได้แก่ ค่าจ้าง ค่าเช่า ดอกเบี้ย รายได้ของผู้ประกอบอาชีพอิสระ และกำไรของบริษัท ตัวเลขรายได้นี้เป็นตัวเลขที่แสดงให้เห็นถึงผลิตผลรวมของประเทศด้วย โดยพิจารณาเงินค่าและบริวารต่าง ๆ ที่มีการผลิตขึ้นออกมาเป็นตัวเงิน



การให้บริการ

### แผนภาพที่ 11.2

ส่วนประกอบของรายได้ประชาชาติ (ปี 2520) ของประเทศไทย



ที่มา : รายได้ประชาชาติของประเทศไทย, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี

การวัดผลผลิตรวมของประเทศอาจจะวัดจากมูลค่าของผลิตผลทั้งสิ้นในประเทศโดยตรงก็ได้ โดยนับสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่จะนำไปใช้ได้ทั้งสินค้าที่ผลิตขึ้นด้วยทรัพยากรของประเทศในระยะเวลาหนึ่ง ผลิตผลนั้นจะวัดในรูปของตัวเงินเพื่อความสะดวกในการเปรียบเทียบและในการคำนวณรวมตัวเลขของผลิตผลนานาชาติเข้าด้วยกัน ตัวเลขผลิตผลรวมของประเทศ หรือ *ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ* นี้ มักจะรู้จักกันในชื่อย่อว่า GNP ตัวเลขนี้จะชี้ให้เห็นถึงกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศ โดยปกติจะเป็นตัวเลขของระยะเวลาหนึ่งปี

ในการวัดผลผลิตของประเทศ ผู้วัดจะต้องระมัดระวังให้นับเฉพาะผลิตผลขั้นสุดท้ายจริง ๆ มิฉะนั้นจะมีการนับซ้ำ สินค้าบางชนิดเป็นได้ทั้งสินค้าขั้นสุดท้ายสำหรับใช้บริโภค และสินค้าที่เป็นวัตถุดิบสำหรับสินค้าอื่น ยกตัวอย่างจากไข่ที่กล่าวมาข้างต้นในหัวข้อเรื่องการผลิต จะเห็นได้ว่าไข่เป็นสินค้าที่ผู้บริโภคซื้อมาบริโภคโดยตรงก็ได้ หรือเป็นวัตถุดิบในการผลิตฟอยทองก็ได้ ถ้าเรานับไข่ทั้งสิ้นเป็นผลิตผลของประเทศ แล้วยังนับมูลค่าของฟอยทองว่าเป็นผลิตผลของประเทศด้วย ก็จะเป็นการนับมูลค่าของไข่จำนวนหนึ่งซ้ำสองครั้ง เพราะในมูลค่าของฟอยทองรวมเอามูลค่าของไข่ที่ใช้ในการผลิตฟอยทองเอาไว้ด้วย หรือถ้าจะลองนับผลิตผลของน้ำตาลด้วยวิธีนี้ก็เห็นว่าการนับซ้ำ

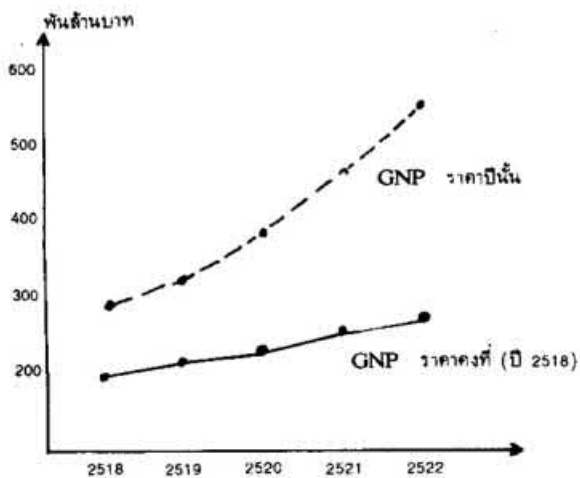
ในทำนองเดียวกัน

เพื่อหลีกเลี่ยงการนับซ้ำนี้ นักเศรษฐศาสตร์จึงใช้วิธีนับเฉพาะมูลค่าส่วนที่เพิ่มขึ้นในขั้นตอนการผลิตนั้น ๆ เท่านั้น มูลค่าเพิ่มมีค่าเท่ากับมูลค่าขายหักลบด้วยมูลค่าวัตถุดิบ (หรือที่บางทีเรียกว่าสินค้าขั้นกลาง) เช่น สมมติว่าฟอยทองมีราคาแพะละ 3 บาท ฟอยทอง 1 แพ้ใช้ไข่ น้ำตาล ฯลฯ รวมมูลค่าสินค้าขั้นกลางที่ใช้ในการผลิตฟอยทองแล้วเป็นเงินทั้งสิ้น 2 บาท มูลค่าเพิ่มของการผลิตฟอยทองจะเท่ากับ 1 บาท (คือมูลค่าขาย 3 บาท ลบด้วยมูลค่าสินค้าขั้นกลาง 2 บาท) เราจะหามูลค่าเพิ่มของสินค้าทุกชนิดที่ผลิตในประเทศแล้วนำตัวเลขมูลค่าเพิ่มนี้มารวมกันก็จะได้เป็นตัวเลข GNP

ถ้าเรานับรวมตัวเลขผลิตผลทั้งสิ้น แล้วนำมาเปรียบเทียบเป็นปี ๆ ไป จะเห็นการเปลี่ยนแปลงในมูลค่าของ GNP ได้ แต่การเปลี่ยนแปลงที่สังเกตเห็นนั้น อาจเกิดจาก 2 เหตุประกอบกันคือเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในปริมาณของผลิตผลและเกิดจากการเปลี่ยนแปลงในราคาสินค้า (เพราะเราวัดตัวเลขสินค้าต่าง ๆ ที่ผลิตขึ้นในรูปของตัวเงิน) เพื่อที่จะให้สามารถวัดการเปลี่ยนแปลงเฉพาะส่วนที่เกิดจากการผลิตจริง ๆ จึงต้องแก้ตัวเลขโดยเอาดัชนีราคามาปรับ ก็จะได้ตัวเลข GNP จริง (หรือที่เรียกกันว่า GNP ตามราคาคงที่)

## แผนภาพที่ 11-3

เปรียบเทียบ GNP ในราคาปีนั้น ๆ (Current Price)  
และราคาคงที่ (Constant Price)



ถึงปริมาณผลิตผล แต่ไม่ได้แสดงให้เห็นถึงบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งเป็นเรื่องของคุณภาพ เช่น ไม่ได้คำนึงถึงคุณค่าของการพักผ่อนหย่อนใจซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสวัสดิการทางเศรษฐกิจ และอาจจะเป็นความจำเป็นของสังคมไม่ได้แสดงให้เห็นถึงผลเสียอันเกิดขึ้นเนื่องจากการเพิ่มตัวเลขการผลิต เช่น ที่เกิดสภาพแวดล้อมเป็นพิษ นอกจากนี้ตัวเลขยังไม่รวมการผลิตภายในครอบครัวบางชนิด เช่น การทำสวนครัว หรือค่าของการทำงานของแม่บ้าน ซึ่งมีประโยชน์แต่ไม่ได้มีการซื้อขายกัน ที่สำคัญก็คือ รายได้ประชาชาติไม่ได้แสดงให้เห็นถึงการกระจายรายได้ระหว่างบุคคล รายได้ประชาชาติของสองประเทศอาจจะเท่ากัน แต่รายได้ระหว่างบุคคลของ คนในประเทศหนึ่งอาจจะไม่แตกต่างกันมากนัก ในขณะที่ คนในอีกประเทศหนึ่งมีความเหลื่อมล้ำกันมากในด้านความ รวยความจน

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน, ธนาคารแห่งประเทศไทย

การเปลี่ยนแปลงของตัวเลข GNP ตามราคาคงที่ จะหมายถึง การเปลี่ยนแปลงในปริมาณของผลิตผลเพียงอย่างเดียว โดย ไม่มีการเปลี่ยนแปลงของราคามาเกี่ยวข้องด้วย

การวัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศว่าเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนา จะวัดกันที่ระดับ รายได้ประชาชาติเฉลี่ยต่อคน (ใช้ GNP หาดด้วยจำนวน ประชากร) และบางครั้งก็ดูสัดส่วนของสาขาการผลิตใน GNP ประเทศที่ผลิตสินค้าในภาคอุตสาหกรรมและบริการ สูง เมื่อเทียบกับการผลิตทางการเกษตร มักจะเป็นประเทศ ที่ถือว่าพัฒนาแล้วในทางเศรษฐกิจ

### ข้อสังเกตเกี่ยวกับสถิติตัวเลข

ข้อมูลรายได้ประชาชาติเป็นข้อมูลที่สำคัญสำหรับการวัดสถานะการณ์ทางเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งเป็น ประโยชน์ในการวางแผนนโยบายเศรษฐกิจของประเทศ แต่การ ใช้ข้อมูลนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงไว้ด้วยว่าตัวเลขแสดงให้เห็น

### ศัพท์ความรู้

ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) การผลิต

รายได้ประชาชาติ

การกระจายรายได้

ทรัพยากร

ผู้ประกอบการ

ภาคการผลิต (หรือสาขาการผลิต)

### กิจกรรม

1. เรือนถามญาติผู้ใหญ่ถึงเรื่องในสมัยก่อนว่าใน สมัยนั้นมีความเป็นอยู่อย่างไร สิ้นค้าบริโภคที่ใช้มีอะไรบ้าง หากความบันเทิงกันอย่างไร ลักษณะโรงเรียนร้านค้าและ บ้านเรือนในปัจจุบันต่างกับในอดีตอย่างไรบ้าง ท่านคิดว่า สมัยก่อนกับสมัยนี้ สมัยใดจะน่ามีชีวิตอยู่กว่ากัน เพราะ เหตุใด นำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายกันในชั้นเรียนว่านักเรียน จะอยากกลับไปมีชีวิตอยู่อย่างในสมัยที่ญาติผู้ใหญ่ยังเป็น เด็กหรือไม่ เพราะเหตุใด

2. หาตัวเลขการผลิตในสาขาต่าง ๆ ที่ประกอบกัน เป็น GNP ของปีต่าง ๆ นำข้อมูลที่ได้มาเปรียบเทียบดูว่า สาขาการผลิตใดขยายตัวมากกว่ากันเพียงใด

## บทที่ 12

# รายได้ รายจ่าย และหนี้สินของรัฐบาล

รัฐบาลเป็นหน่วยการผลิตและหน่วยการบริโภคที่แยกออกมาต่างหากจากบุคคลและองค์การที่จัดการผลิตของธุรกิจ กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่สำคัญของรัฐบาลก็คือเป็นผู้ซื้อแรงงาน ซื้อวัสดุจากภาคเอกชน และใช้แรงงานและวัสดุอื่น ๆ ผลิตสินค้าและบริการบางชนิดออกมา

สินค้าที่รัฐบาลจำเป็นต้องผลิตคือสินค้าที่เอกชนไม่อาจผลิตและแบ่งกันใช้ได้ โดยใช้กลไกของราคาอันได้แก่สินค้าสาธารณะ เช่นการรักษาความปลอดภัยของประเทศ การเจรจาการค้าระหว่างประเทศ และทางหลวง เป็นต้น สินค้าเหล่านี้เป็นสินค้าที่คนจำนวนมากได้ประโยชน์ร่วมกัน ไม่อาจแบ่งการใช้ประโยชน์ลงเป็นส่วน ๆ ได้

แต่รัฐบาลโดยทั่ว ๆ ไปมักจะผลิตสินค้าอื่นที่ไม่ใช่สินค้าสาธารณะด้วย สินค้าที่รัฐบาลมักจะเป็นผู้ผลิตซึ่งเป็นสินค้าที่เอกชนอาจจะผลิตและจำหน่ายเองได้ เช่น การผลิตบุหรี่ ซึ่งรัฐบาลผูกขาดเป็นผู้ผลิตแต่เพียงผู้เดียว ในบางอุตสาหกรรมรัฐบาลมีบทบาทเป็นผู้ผลิตสินค้าประเภทเดียวกับที่เอกชนผลิตได้ และนำออกขายแข่งขันกับเอกชน เช่นที่รัฐบาลเป็นเจ้าของโรงงานผลิตแก้ว โรงงานน้ำตาล โรงงานทอกระสอบ ธนาคารพาณิชย์ โรงรับจำนำ เป็นต้น

นอกจากบทบาทในฐานะผู้ผลิตแล้ว รัฐบาลจะมีบทบาททางอ้อมในการเป็นผู้ควบคุมการทำงานของธุรกิจเอกชน และกำหนดกติกาต่าง ๆ ให้บุคคลต้องประพฤติปฏิบัติ เช่น มีการห้าม (เช่นการห้ามผลิต และห้ามบริโภค

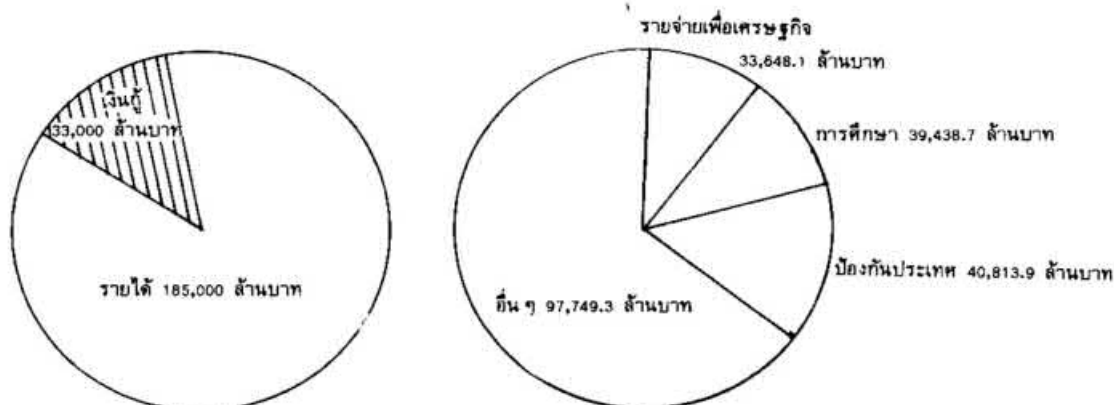
ฝิ่น) การสนับสนุน (เช่นการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งโรงงานผลิตสินค้าบางประเภทขึ้น ด้วยการลดภาษีเงินได้ และภาษีอื่น ๆ ให้กิจการดังกล่าว) การกำหนดปริมาณ กำหนดคุณภาพ กำหนดความประพฤติ (เช่นการให้สัมปทานผลิตแร่ การกำหนดมาตรฐานสินค้าบางชนิด การกำหนดลักษณะของโรงงานไม่ให้ปล่อยน้ำเสียหรือควันพิษออกมามากจนเป็นผลกระทบกระเทือนต่อบุคคลอื่น) การกำหนดความปลอดภัยและควบคุมการปฏิบัติงานนี้ก็เพื่อคุ้มครองประชาชนทั่วไป หรือบุคคลบางกลุ่มที่รัฐคิดว่าจำเป็นต้องให้ความคุ้มครอง รวมทั้งช่วยให้บุคคลส่วนใหญ่อยู่ร่วมกันได้โดยเรียบร้อย การกำหนดกติกาต่าง ๆ เหล่านี้จะกระทำโดยการออกเป็นพระราชบัญญัติ ซึ่งต้องผ่านความเห็นชอบของรัฐสภาก่อน โดยรัฐบาลเป็นผู้ดูแลรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินั้น ๆ

### งบประมาณแผ่นดิน

ในบทแรก ๆ เราได้ลองทำงานประมาณของบุคคลกันมาแล้ว ในงบประมาณของบุคคลจะมีรายได้ รายจ่าย และเงินออม หรือหนี้สิน ในงบประมาณของรัฐบาลก็เช่นกัน จะมีรายการที่ประกอบไปด้วย รายได้ รายจ่าย และเงินกู้ (เหตุที่ต้องกู้เพราะรายได้น้อยกว่ารายจ่ายทุกประเภทรวมกัน) ข้อแตกต่างจากงบประมาณส่วนบุคคลอยู่ตรงที่ว่าที่มาของรายได้และประเภทของรายจ่ายต่างออกไป

แผนภาพที่ 12 - 1

ประมาณการรายได้และงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2529



ที่มา : สำนักงานประมาณ

นอกจากนี้ การจัดทำงานประมาณยังมีจุดมุ่งหมายเพิ่มเติมอีกอย่างหนึ่งนอกเหนือจากการจัดสรรรายได้รายจ่ายคือรัฐบาลใช้นโยบายด้านงบประมาณเพื่อควบคุมการดำเนินงานของระบบเศรษฐกิจโดยส่วนรวมด้วย เช่น ถ้าในระบบเศรษฐกิจมีการว่างงานสูงหรือไม่มีการลงทุนขยายการผลิตมากเท่าที่ควร รัฐบาลอาจจะเป็นฝ่ายใช้จ่ายให้มากขึ้น เพื่อให้คนมีงานทำ แต่ถ้าในปีใดเอกชนลงทุนขยายกิจการกันมากคนมีงานทำเต็มที่แล้วและมีที่ท่าว่าอาจจะมีการขยายตัวมากเกินไป ทำให้ราคาสินค้าสูงขึ้นมากเพราะต่างคนต่างแย่งกันซื้อหาสินค้า รัฐบาลจะเป็นฝ่ายตัดทอนรายจ่ายภาครัฐบาลลงรวมทั้งพยายามเพิ่มภาษีเพื่อนำรายได้ของภาคเอกชนส่วนหนึ่งมาหักไว้

นอกจากงบประมาณของแผ่นดินซึ่งเป็นงบรายได้รายจ่ายของรัฐบาลแล้ว รัฐบาลในส่วนท้องถิ่นซึ่งได้แก่เทศบาล สุขาภิบาล องค์การบริหารส่วนจังหวัด ก็มีงบประมาณของตนเองต่างหากอีกด้วย ปีงบประมาณเริ่มตั้งแต่

เดือนตุลาคมของปีหนึ่งไปจนถึงสิ้นเดือนกันยายนของอีกปีหนึ่ง เช่นปีงบประมาณ พ.ศ. 2529 เริ่มตั้งแต่ต้นเดือนตุลาคม 2528 ไปถึงสิ้นเดือนกันยายน 2529

### รายจ่ายของรัฐบาล

รายจ่ายของรัฐบาลแยกออกได้เป็นรายจ่ายของกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ เป็นแต่ละหน่วยงานหรืออาจจะแยกให้เห็นประเภทของการใช้จ่ายก็ได้ เช่นแยกออกเป็นงบลงทุนกับงบรายจ่ายประจำ (ส่วนใหญ่ของงบรายจ่ายประจำก็คือเงินเดือนของข้าราชการ) บางครั้งก็อาจจะแยกตามงานที่ทำ เช่นแยกเป็นงบสำหรับการศึกษา การรักษาความสงบภายใน การป้องกันประเทศ เป็นต้น การแยกรายจ่ายเป็นประเภท ๆ ไปตามลักษณะของงานที่รัฐบาลจัดทำนี้ ช่วยให้เห็นบทบาทการใช้จ่ายเงินของรัฐบาลในด้านต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้นกว่าการแยกดูตัวเลขแผนการใช้จ่ายเป็นรายกระทรวง

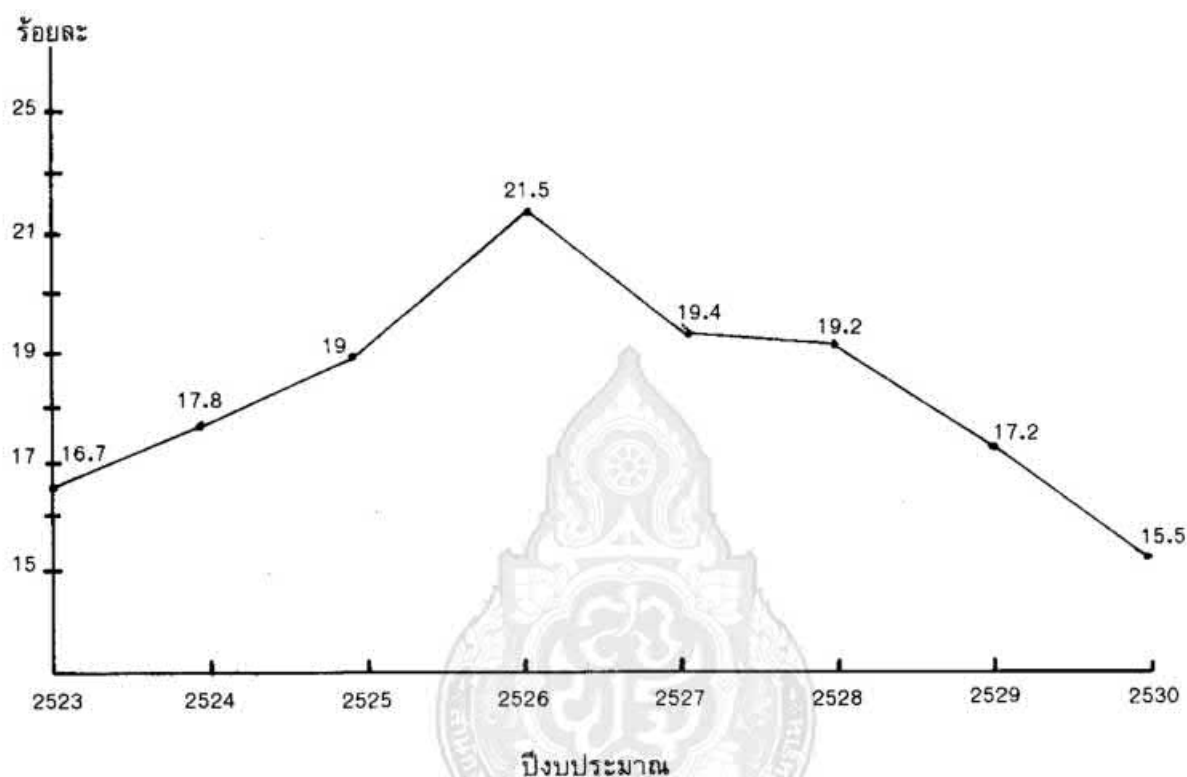
#### ตารางที่ 12 - 1

งบประมาณรายจ่ายประจำปี 2529 จำแนกตามลักษณะงาน

| ลักษณะงาน                    | จำนวน<br>(ล้านบาท) | ร้อยละ |
|------------------------------|--------------------|--------|
| ด้านเศรษฐกิจ                 | 33,648.1           | 15.9   |
| ด้านการศึกษา                 | 39,438.7           | 18.7   |
| ด้านสาธารณสุข และสาธารณูปการ | 23,338.3           | 11.0   |
| ด้านการป้องกันประเทศ         | 40,813.9           | 19.3   |
| ด้านการรักษาความสงบภายใน     | 10,618.7           | 5.0    |
| ด้านบริหารทั่วไป             | 5,745.6            | 2.7    |
| ด้านชำระหนี้เงินกู้          | 46,835.0           | 22.1   |
| ด้านอื่น ๆ                   | 11,213.7           | 5.3    |
| รวม                          | 211,050.0          | 100.0  |

ที่มา : สำนักงบประมาณ

**แผนภาพที่ 12 - 2**  
**สัดส่วนของรายจ่ายรัฐบาลต่อ GNP**



ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย

### รายได้ของรัฐบาล

รายได้หลักของรัฐบาลมาจากการเก็บภาษีอากร รายได้อื่น ๆ ได้แก่ รายได้จากรัฐพาณิชย์และรายได้จากค่าธรรมเนียมต่าง ๆ

รัฐบาลจำเป็นต้องเก็บภาษีอากรเพื่อให้ได้เงินมาสำหรับใช้จ่ายในด้านต่าง ๆ ลองนึกบทพจนานุกรมก็พอเห็นว่าบริการทุกอย่างที่รัฐบาลให้แก่ประชาชนนั้น รัฐบาลจะต้องเสียค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น เช่น จ่ายเป็นเงินจ้างข้าราชการ จ่ายซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ การเก็บภาษีอากรเป็นทางหารายได้ของรัฐบาล โดยรัฐบาลขอแบ่งเงินส่วนหนึ่งมาจากรายได้ของบุคคลในประเทศ แล้วนำเงินนี้มาใช้จ่ายให้บริการแก่ส่วนรวมแก่บุคคลในประเทศ

หลักเกณฑ์การเก็บภาษีที่ง่ายที่สุดคือ ใครใช้บริการคนนั้นต้องจ่าย เช่น การเก็บภาษีค่าผ่านทางจากผู้ใช้ทางหลวง

เป็นต้น ซึ่งการเก็บภาษีหรือค่าธรรมเนียมเช่นนี้ เป็นทำนองเดียวกับที่บุคคลที่อยากดูภาพยนตร์จ่ายเงินซื้อบัตรเข้าชมภาพยนตร์นั่นเอง อย่างไรก็ตามบริการของรัฐบาลหลายอย่างไม่อาจจะแยกแยะค่าใช้จ่ายบริการออกมาเรียกเก็บเป็นรายบุคคลได้ เช่น การจ้างตำรวจสำหรับดูแลความสงบเรียบร้อยภายในหรือการมีทหารไว้ป้องกันประเทศ นอกจากนี้ รัฐบาลยังต้องคำนึงถึงหลักอื่น ๆ ในการจัดเก็บภาษีด้วย เช่น หลักความสามารถในการจ่ายภาษี กล่าวคือ รัฐบาลถือว่าผู้มีรายได้สูงมีความสามารถจะจ่ายภาษีได้มากกว่าผู้มีรายได้ต่ำ (หรืออีกนัยหนึ่งก็คือผู้มีรายได้สูงต้องเสียสละและมีความเดือดร้อนจากการเสียภาษีน้อยกว่าผู้มีรายได้ต่ำ) รัฐบาลจึงมักจะพยายามเก็บภาษีจากผู้มีรายได้สูงสูงกว่าที่เก็บจากผู้มีรายได้ต่ำ

**ตารางที่ 12 - 2**  
**ประมาณการรายได้จากภาษีอากรประจำปี 2529**

| ประเภทรายได้            | ล้านบาท          | ร้อยละ       |
|-------------------------|------------------|--------------|
| <b>งบภาษีอากร</b>       | <b>167,035.2</b> | <b>100.0</b> |
| ภาษีทางตรง <sup>๑</sup> | 40,600.0         | 24.3         |
| ภาษีการขาย              | 82,909.0         | 49.7         |
| ภาษีสินค้าเข้า-ออก      | 38,800.0         | 23.2         |
| ภาษีอื่น ๆ <sup>๒</sup> | 4,726.2          | 2.8          |

**ที่มา :** เอกสารงบประมาณ ฉบับที่ 2, สำนักงบประมาณ

**หมายเหตุ ๑** ได้แก่ภาษีการค้า อากรแสตมป์ อากรกรมสรรพ ภาษีสุรา + เบียร์ ภาษีซีเมนต์ ภาษีน้ำมันและผลิตภัณฑ์ น้ำมัน ภาษีทรัพย์สิน ภาษีที่ดิน ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ฯลฯ

**๒** ได้แก่ภาษีลักษณะอนุญาต และลักษณะอื่น

ภาษีที่เราเรียกเก็บกันอยู่ในปัจจุบันนี้อาจแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ ภาษีทางตรงกับภาษีทางอ้อม ถ้าเก็บจากรายได้โดยตรงเรียกว่าเป็นภาษีทางตรง (ได้แก่ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา) ถ้าเป็นภาษีทางอ้อมก็คือว่าแทนที่จะเก็บจากรายได้กลับหันไปเก็บจากรายจ่ายหรือเก็บโดยใช้หลักเกณฑ์อื่น แต่ไม่ได้หมายความว่าผู้เสียภาษีไม่รู้ตัวเมื่อเสียภาษีทางอ้อมเสมอไป เพราะในบางประเทศจะมีข้อกำหนดให้ร้านค้าต้องระบุตัวเลขภาษีที่ผู้ซื้อสินค้าต้องเสียในการซื้อสินค้าบางชนิดเป็นรายการต่างหาก (เช่นในการเก็บภาษีการขาย) ดังนั้นแม้ว่าผู้จ่ายจะมองเห็นตัวเลขภาษีที่ต้องจ่ายก็ยังไม่ถือว่าภาษีนั้นเป็นภาษีทางอ้อม เพราะไม่ได้เก็บโดยตรงเป็นส่วนเดียวกับรายได้ สำหรับในเมืองไทยแล้ว ภาษีแทบทุกชนิดที่เป็นภาษีทางอ้อม ผู้เสียภาษีจะเสียอย่างไรไม่รู้ตัว เพราะไม่มีการแยกตัวเลขให้เห็น ไม่ว่าจะเป็นภาษีศุลกากรที่เรียกเก็บจากสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ และสินค้าบางชนิดที่ส่งออกไปขายต่างประเทศ ตลอดจนภาษีการค้าที่เรียกเก็บจากการขายสินค้าทั่วไปในอัตราภาษีต่าง ๆ กัน หรือภาษีสรรพสามิตที่เก็บจากการขายสินค้าบางประเภท เช่น บุหรี่ สุรา น้ำมัน น้ำอัดลม ฯลฯ

### ภาระภาษี

ในการพิจารณาภาระของภาษีที่มีต่อรายได้ของผู้เสียภาษี ได้มีการแบ่งผลของภาษีออกเป็นสามอย่างด้วยกัน คือ

1. ภาษีที่เก็บในอัตราร้อยละเดียวกับรายได้ ในกรณีนี้ผู้มีรายได้มากจะเสียภาษีเป็นเงินจำนวนมาก ผู้มีรายได้น้อยจะเสียภาษีเป็นเงินน้อยกว่า แต่คิดออกมาเป็นสัดส่วนต่อรายได้แล้วได้สัดส่วนเท่ากัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้มีรายได้ปีละหนึ่งแสนบาท เสียภาษีหนึ่งหมื่นบาท ผู้มีรายได้ปีละห้าหมื่นบาทเสียภาษีปีละห้าพันบาท คิดออกมาเป็นสัดส่วนแล้ว ต่างก็เสียภาษีคิดเป็นร้อยละสิบของรายได้เหมือนกันทั้งสองคน

2. ภาษีที่เก็บในอัตราก้าวหน้า ภาษีประเภทนี้ผู้มีรายได้สูงจะเสียภาษีเป็นอัตราร้อยละสูงกว่าผู้มีรายได้ต่ำ เช่น ผู้มีรายได้ปีละหนึ่งแสนบาทเสียภาษีในอัตราร้อยละ 15 ในขณะที่ผู้มีรายได้ปีละห้าหมื่นบาทเสียภาษีในอัตราร้อยละ 10 ภาษีประเภทนี้ได้แก่ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน

3. ภาษีที่เก็บในอัตราถอยหลัง ภาษีประเภทนี้ผู้มีรายได้มากจะเสียภาษีคิดเป็นสัดส่วนต่อรายได้น้อยกว่า

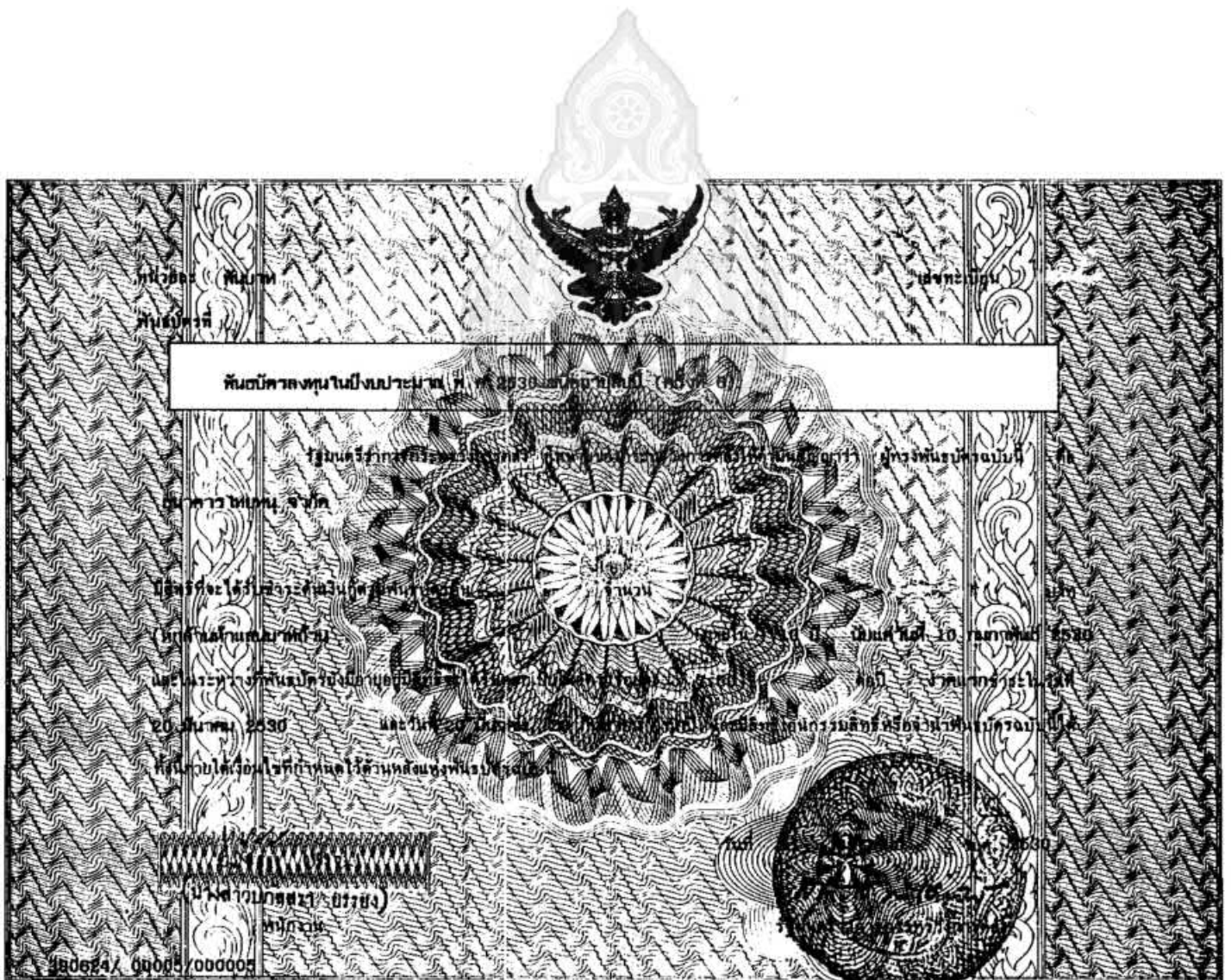
ผู้มีรายได้น้อย กล่าวคือ ผู้มีรายได้น้อยรับภาระภาษีในสัดส่วนสูงกว่าผู้มีรายได้มาก ยกตัวอย่างเช่น ภาษีการค้า สมมติว่ามีการเรียกเก็บภาษีการค้าจากการขายวิทยุในอัตราร้อยละ 30 ของราคาขาย ถ้าภาษีการค้าคิดได้เท่ากับ 500 บาท ไม่ว่าผู้ซื้อจะมีรายได้สูงต่ำต่างกันเพียงใด ก็จะเสียภาษีจำนวน 500 บาทเท่ากัน (ในกรณีนี้ผู้ที่ไม่เสียภาษีคือผู้ที่ไม่ใช้เงินซื้อวิทยุ) ภาษีประเภทนี้ได้แก่ ภาษีศุลกากร และ ภาษีการค้าต่าง ๆ

ในการที่ไม่ได้เก็บภาษีตามประโยชน์ที่ได้รับนี้ ทำให้ผู้เสียภาษีบางคนเสียภาษีโดยไม่ได้รับประโยชน์นี้กลับมาน้อยกว่าบางคนเสียภาษีจำนวนเท่ากันได้ เช่น เมื่อรัฐบาลใช้เงินไปในการสร้างทางหลวง ผู้ได้ประโยชน์คือเจ้าของที่ดินริมทาง เกษตรกร และพ่อค้าในเขตทางหลวงที่ได้เส้น

ทางสายใหม่ในการขนส่งสินค้า ตลอดจนผู้อื่นที่ใช้ทางหลวงนั้น ๆ ผู้ไม่ชอบขับรถยนต์อาจไม่ได้ประโยชน์โดยตรงเลย (จะได้ประโยชน์ทางอ้อมบ้างที่พืชผลอาจจะมียาธาตุกลดถ้าการขนส่งสะดวกขึ้น)

การใช้เงินเพื่อการศึกษาก็เช่นกัน ผู้เสียภาษีที่ไม่มียูกจะเสียเงินไปโดยไม่ได้รับประโยชน์โดยตรง ผู้เสียภาษีที่ส่งลูกเข้าโรงเรียนเอกชนจะเสียเงินสองต่อ คือเสียเงินเป็นรายจ่ายเพื่อการศึกษาที่รัฐบาลเป็นผู้จัดให้แล้วแต่ว่าตนเองไม่ได้ใช้ กลับไปเสียเงินให้โรงเรียนเอกชนเป็นค่าเล่าเรียนอีกต่างหาก ผู้ที่ได้ประโยชน์จากรายจ่ายนี้ คือผู้ที่ส่งลูกเข้าโรงเรียนรัฐบาล ยิ่งถ้าเป็นผู้มีรายได้น้อย เสียภาษีน้อยและมีลูกมากจะได้ประโยชน์จากรายจ่ายด้านนี้เกินภาษีที่เสีย

เมื่อพูดถึงการศึกษาแล้ว อาจพิจารณาให้ละเอียด



ลงไปอีกว่ารายจ่ายเพื่อการศึกษาส่วนใหญ่ตกแก่การศึกษาในระดับใด ถ้ารายจ่ายส่วนใหญ่ทุ่มเทให้กับการศึกษาขั้นต้น ผู้ได้ประโยชน์มากคือผู้มีรายได้น้อยดังที่กล่าวมาแล้ว แต่ถ้าย้ายเพื่อการศึกษาจำนวนมากใช้ไปในการจัดการศึกษาในชั้นอุดมศึกษา ผู้ได้รับประโยชน์แท้จริงจะไม่ใช่ผู้มีรายได้น้อย เพราะถูกผู้มีรายได้น้อยมักมีโอกาสเรียนจนถึงชั้นอุดมศึกษาน้อยกว่าลูกของผู้มีรายได้น้อยกลางและผู้มีรายได้น้อยสูง

อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์ทำนองนี้จะช่วยชี้ให้เห็นว่าทุกอย่างที่เป็นบริการของรัฐบาลนั้น มีบุคคลในประเทศร่วมกันจ่ายมากบ้างน้อยบ้าง ไม่มีรายการใดที่เป็นรายจ่ายของรัฐบาลที่จะถือได้ว่าเป็นของฟรี ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาการแจกเมล็ดพันธุ์ การส่งน้ำชลประทาน การสร้างอาคาร โรงเรียน หรือการจ่ายเงินบำเหน็จบำนาญ ของฟรีสำหรับบุคคลกลุ่มหนึ่งเป็นของฟรีอยู่ได้ก็เพราะมีบุคคลกลุ่มอื่นในสังคมช่วยกันจ่ายค่าใช้จ่ายให้ และในบางกรณีนั้น สิ่งของที่บุคคลแต่ละคนนึกว่าเป็นของฟรีสำหรับตน แท้จริงแล้วบุคคลผู้นั้นเป็นผู้จ่ายโดยได้เสียภาษีทางอ้อมให้รัฐบาลไปแล้วโดยไม่รู้ตัว

## หนี้สินของรัฐบาล

ในปีงบประมาณแต่ละปี เมื่อวางแผนการใช้จ่าย และการคาดคะเนรายได้ที่จะได้รับจากแหล่งต่าง ๆ เรียบ

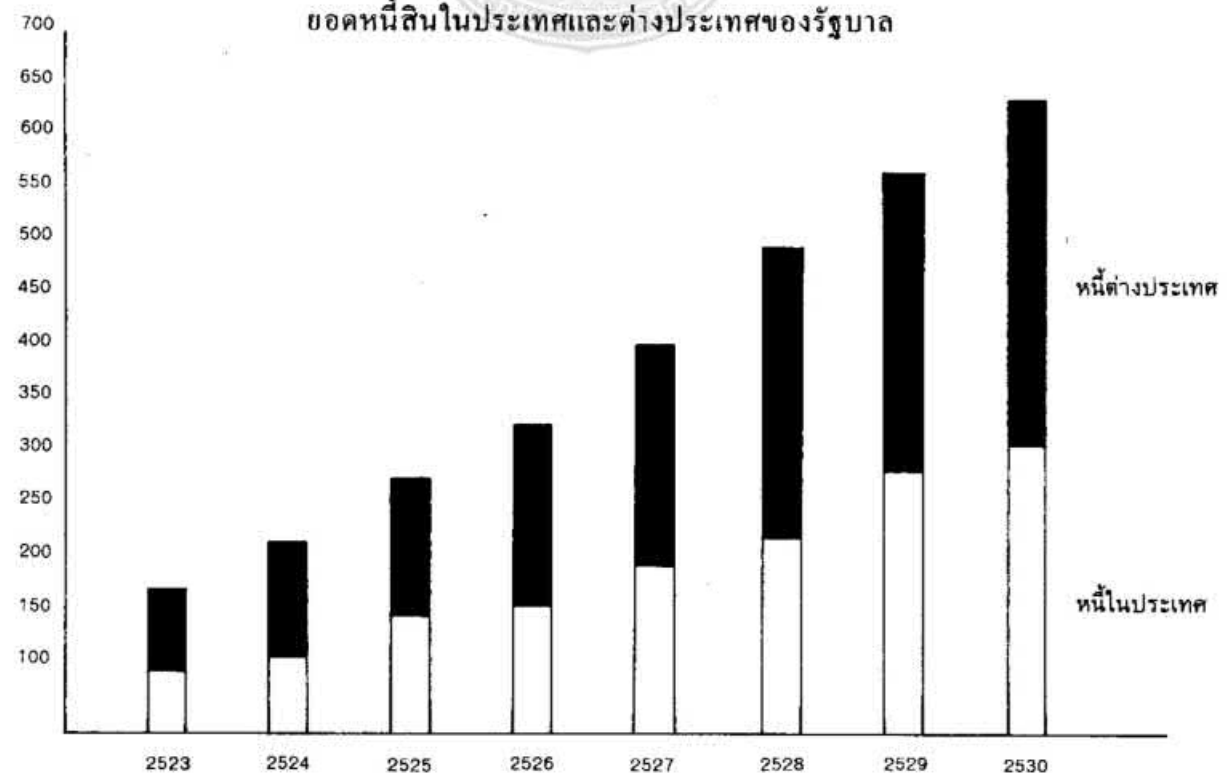
ร้อยแล้ว ก็จะได้ตัวเลขออกมาว่างประมาณในปีนั้น ๆ เกินดุลหรือขาดดุลจำนวนเท่าใด จะหารายได้จากทางใดมาชดเชยให้มีเงินพอสำหรับรายจ่ายที่ได้วางแผนเอาไว้ หรือว่าจะพยายามหาทางตัดทอนรายจ่ายลงไปอีก

ทางชดเชยงบประมาณขาดดุลที่สำคัญคือการกู้ยืมเงิน ซึ่งรัฐบาลมีทางเลือกที่จะกู้ยืมในประเทศหรือกู้ยืมจากต่างประเทศ เช่นอาจกู้จากองค์การการเงินระหว่างประเทศ รัฐบาลต่างประเทศ หรือธนาคารพาณิชย์ในต่างประเทศ การกู้ยืมเงินในประเทศที่สำคัญคือการกู้เงินจากระบบธนาคาร ซึ่งได้แก่การกู้จากธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ และธนาคารออมสิน การกู้จากเอกชนอื่น ๆ ก็มีบ้าง แต่คิดเป็นจำนวนน้อยมากเมื่อเทียบกับการกู้จากระบบธนาคาร ในการกู้จากระบบธนาคารนี้ ถ้าเป็นการกู้จากธนาคารพาณิชย์ หรือธนาคารออมสิน ก็ถือว่าเป็นการโอนเงินที่ธนาคารนั้น ๆ ได้รับเป็นเงินฝากจากประชาชนมาให้รัฐบาลกู้ แทนที่จะนำไปให้ธุรกิจหรือเอกชนอื่น ๆ กู้ การกู้เงินจากภาคเอกชนอื่น ๆ เท่ากับเป็นการโอนอำนาจซื้อมาจากผู้ให้กู้ คือผู้ให้กู้ยินยอมถือสินทรัพย์ทางการเงินซึ่งเป็นหนี้สินของรัฐบาล แทนที่จะนำเงินไปใช้จ่ายซื้อสินค้าเอง และรัฐบาลเป็นผู้นำเงินนั้นไปใช้จ่ายซื้อสินค้าและบริการต่าง ๆ แต่การกู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยนั้นทำให้รัฐบาลเพิ่มการใช้จ่ายได้โดยไม่ได้ลดการใช้จ่ายของผู้อื่นลง เพราะธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นธนาคารกลางจึงไม่ได้รับฝากเงินจากประชาชน

พันล้านบาท

แผนภาพที่ 12-3

ยอดหนี้สินในประเทศและต่างประเทศของรัฐบาล



เหมือนธนาคารอื่น ถ้ารัฐบาลกู้เงินจากธนาคารแห่งประเทศไทยมากเกินไปจะทำให้เกิดเงินเฟ้อได้

## งบประมาณกับการกระจายรายได้

การตัดสินใจดำเนินนโยบายรายได้ รายจ่ายของรัฐบาล จะมีส่วนกำหนดการกระจายรายได้ในประเทศและกำหนดลักษณะโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจในปัจจุบันและในอนาคตด้วย

นโยบายรายจ่ายที่ช่วยด้านการกระจายรายได้เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในฐานะของบุคคลในประเทศ ได้แก่ การเน้นการใช้จ่ายเพื่อให้มีสินค้าและบริการแก่ผู้มีรายได้น้อยมากกว่าผู้มีรายได้สูง เช่น บริการสาธารณสุข การให้การศึกษาให้ทั่วถึง การพัฒนาด้านการเกษตร (เพราะเกษตรกรส่วนใหญ่ของประเทศเป็นคนจน การให้ช่วยเหลือด้านการเกษตรที่ทำให้รายได้ของเกษตรกรดีขึ้น จึงเป็นการกระจายรายได้ทางหนึ่ง) เป็นต้น

นโยบายในการให้เงินอุดหนุนแก่กิจการบางประเภทให้สามารถจำหน่ายสินค้าในราคาต่ำกว่าต้นทุนการผลิตและดำเนินการต่อไปได้ทั้ง ๆ ที่การดำเนินงานแสดงผลขาดทุน เช่น การเดินรถโดยสารประจำทางในกรุงเทพฯ การผลิตและจำหน่ายกระแสไฟฟ้าก็เป็นการจัดสรรรายได้โดยนโยบายของรัฐบาลอีกทางหนึ่ง ผู้ที่ได้ใช้บริการเป็นผู้ได้รับประโยชน์

นโยบายรายจ่ายที่จะมีผลกระทบต่อวิธีการผลิต ก็เช่น นโยบายด้านการสร้างหรือไม่สร้างท่าเรือท่าเล็กแห่งใหม่ นโยบายการลงทุนในอุตสาหกรรมบางประเภท นโยบายการพัฒนาเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร ซึ่งจะตัดสินใจแนวทางในอนาคตว่าประเทศไทยจะมีระบบการคมนาคมขนส่งระหว่างประเทศที่ดีเพียงใด มีการพัฒนาประเทศไปทางด้านใด มีอุตสาหกรรมประเภทใดบ้าง ประเทศโดยส่วนรวมจะผลิตพืชผลเกษตรได้มากน้อยเพียงใด ถ้ามองไปในระยะยาวอาจจะถึงกับตั้งคำถามได้ว่า ในอนาคตเราจะเป็นประเทศที่ยังคงส่งสินค้าเกษตรออกไปขายต่างประเทศ หรือจะต้องส่งสินค้าเกษตรจากต่างประเทศเข้ามาใช้บริโภคเพราะไม่สามารถผลิตเองได้พอเพียง เราจะเป็นประเทศอุตสาหกรรมหรือไม่ อะไรทำนองนี้

นโยบายด้านภาษีอากรก็มีส่วนสนับสนุนนโยบายกระจายรายได้ ถ้ามีการเก็บภาษีจากผู้มีรายได้น้อยน้อยกว่าผู้ที่มีรายได้สูง (คือเก็บภาษีในอัตราก้าวหน้า) การเก็บภาษีในทำนองนี้จะช่วยลดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้ ระหว่างผู้มีโอกาสและความสามารถในการหารายได้สูงกับผู้ที่ขาดโอกาสและด้อยความสามารถในการหารายได้

บางครั้งรัฐบาลก็ได้ใช้นโยบายด้านภาษีอากรเพื่อวัตถุประสงค์อื่นด้วย เช่น เพื่อจูงใจให้บุคคลในประเทศกระทำการหรืองดเว้นจากการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง การเก็บภาษีจากเงินที่บุคคลทั่วไปฝากไว้กับธนาคาร หรือซื้อตัวของบริษัทเงินทุนในอัตราภาษีเงินได้ที่น้อยกว่าที่เก็บจากเงินได้ชนิดอื่น ๆ เป็นวิธีที่รัฐบาลสนับสนุนให้ราษฎรออมเงินโดยวิธีฝากเงินไว้กับสถาบันการเงินเหล่านี้ รัฐบาลในบางประเทศจูงใจให้มีการประหยัดพลังงานโดยวิธีลดภาษีให้กับบริษัทที่จะปรับปรุงเครื่องจักรและระบบการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์จะประหยัดการใช้พลังงานดังนี้เป็นต้น

## ศัพท์ความรู้

|                        |                      |
|------------------------|----------------------|
| งบประมาณขาดดุล         | ภาษีการค้า           |
| ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา | ภาษีเงินได้นิติบุคคล |
| เงินอุดหนุน            | สินค้าสาธารณะ        |
| กิจกรรม                |                      |

1. เชิญสรรพากรจังหวัดมาอธิบายลักษณะของภาษีต่าง ๆ ที่มีการจัดเก็บ ขอแบบยื่นแสดงรายการภาษีเงินได้มาศึกษาให้เข้าใจ อาจจะสมมติตัวอย่างแล้วคัดกรอกรายการต่าง ๆ ดูด้วยก็ได้

2. กิจการร้านค้าต่างๆ และผู้ผลิตสินค้าที่เป็นบริษัทจำกัด เสียภาษีอะไรบ้าง ลองแยกกันไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการหรือผู้เสียภาษีประเภทต่างๆ ดู แล้วนำกลับมารายงานในชั้น

3. หาตัวเลขงบประมาณรายได้รายจ่ายของปีงบประมาณปัจจุบันมาศึกษาดู ว่ามีรายจ่ายประเภทใดจำนวนเท่าใด อาจจะเลือกดูงบประมาณของส่วนท้องถิ่น เช่นของเทศบาลสุขาภิบาลก็ได้ ว่ามีรายจ่ายด้านใดบ้าง และรายรับมาจากทางใดบ้าง

## ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างประเทศ

ในการวิเคราะห์ระบบตลาดและการผลิตตั้งแต่ต้นมานั้น เป็นการวิเคราะห์โดยทั่ว ๆ ไป ไม่ได้เป็นเรื่องเฉพาะเจาะจงของประเทศใดประเทศหนึ่ง ถึงแม้ว่าตัวอย่างที่ใช้จะเป็นตัวอย่างของเรื่องรอบ ๆ ตัวเราในเมืองไทย แต่กรอบของการวิเคราะห์นั้นใช้ได้ทั่ว ๆ ไปเป็นสากล

ในชีวิตจริงนั้น ทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภคดำเนินการอยู่

2. ขนบธรรมเนียม ประเพณี วิธีการทำธุรกิจ และกฎหมายของแต่ละชาติต่างกัน

3. รัฐบาลของประเทศอาจจะกีดกันการโยกย้ายสินค้าข้ามพรมแดนของประเทศตนได้ เช่น โดยการกำหนดโควตาสินค้าเข้าสินค้าออก ห้ามนำเข้าหรือส่งออกสินค้าบางชนิด ห้ามการค้ากับบางประเทศหรือตั้งกำแพงภาษีขึ้น



ท่าเรือที่จะช่วยให้การขนส่งสินค้าไปต่างประเทศเป็นไปได้สะดวกขึ้น

ภายในกรอบบังคับอันหนึ่ง นั่นคือดำเนินการภายในขอบเขตของประเทศ แต่ละประเทศมีรัฐบาล และรัฐบาลแต่ละประเทศอาจจะสร้างข้อกำหนดขึ้นมากีดกันการค้าระหว่างกันเอง หรือสร้างข้อกำหนดขึ้นเพื่อสนับสนุนการค้าระหว่างกันให้เพิ่มพูนขึ้นก็ได้

### การค้าขายระหว่างประเทศ

สังคมระหว่างประเทศต่างกับสังคมในประเทศตรงที่ว่า การติดต่อในประเทศนั้นเราจะไม่สร้างอุปสรรคบางอย่างขึ้นมากีดกันการค้าและการเดินทางไปมาหาสู่กันของคนร่วมประเทศ แต่ในการติดต่อค้าขายระหว่างประเทศมีความแตกต่างออกไปจากการติดต่อระหว่างเมืองในประเทศเดียวกันอยู่มาก ที่สำคัญคือ

1. แต่ละประเทศมีเงินตราต่างกัน

กีดกัน เป็นต้น

4. การโยกย้ายถิ่นที่อยู่และการเคลื่อนย้ายแรงงานข้ามประเทศมักทำได้ยาก เพราะรัฐบาลของแต่ละประเทศสร้างข้อจำกัด

5. เงินทุนอาจจะข้ามไปมาได้ง่ายกว่าแรงงาน แต่รัฐบาลของประเทศต่าง ๆ อาจสร้างข้อจำกัดมิให้มีการโยกย้ายเงินทุนเข้าออกจากประเทศเป็นไปได้อย่างสะดวก

### ระบบเงินตราระหว่างประเทศ

ในการค้าขายระหว่างประเทศจำเป็นต้องมีเงินตราใช้ เงินตรานี้มีบทบาทในการเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนเป็นหน่วยในการวัดค่า เป็นสิ่งที่จะถือไว้ใช้ในวันข้างหน้าได้ เช่นเดียวกับที่แต่ละประเทศมีเงินตราใช้ในประเทศของตน หากไม่มีสิ่งใดทำหน้าที่เป็นเงินตราระหว่างประเทศแล้ว

การค้าระหว่างประเทศจะเป็นไปได้ยากยิ่ง ทำให้เกิดการค้าเฉพาะเพื่อแลกเปลี่ยนกัน เนื่องจากประเทศแต่ละประเทศต่างก็ไม่อยากได้เงินตราของประเทศอื่น ซึ่งไม่มีค่าสำหรับตน เพราะนำไปใช้ซื้อสินค้าจากประเทศอื่นในโลกไม่ได้ เช่น ถ้าประเทศไทยค้าขายกับประเทศลาว ไทยอาจจะไม่อยากจะเงินกับ ประเทศลาวก็คงไม่อยากจะเงินบาท นอกเสียจากว่าไทยคิดจะซื้อของจากลาว หรือลาวคิดจะซื้อของจากไทยในอนาคต มิฉะนั้นไทยก็จะขอให้ลาวจ่ายค่าสินค้าเป็นเงินบาท แต่ลาวจะได้เงินบาทมาก็ต่อเมื่อลาวขายสินค้าให้ไทย ในที่สุดการซื้อขายก็จะลดลงเป็นเพียงการแลกเปลี่ยนสินค้าในมูลค่าที่เท่ากันแทน

ในอดีตทองคำได้ทำหน้าที่เป็นเงินตราระหว่างประเทศอยู่เป็นเวลานาน ประเทศที่สะสมทองคำไว้ได้มากนอกเหนือจากประเทศที่มีเหมืองทองคำ หรือประเทศที่มีอาณานิคมที่มีทองคำแล้ว ก็คือประเทศที่ขายสินค้าได้มาก แม้ประเทศที่มีเหมืองทองคำแต่ผลิตสินค้าเองไม่ค่อยได้ก็ไม่อาจเก็บรักษาทองคำไว้ได้ตลอดไป ต้องส่งไปขายแลกเปลี่ยนกับประเทศอื่น

ในปัจจุบันนี้ทองคำมีไม่เพียงพอที่จะใช้ในการค้าระหว่างประเทศ นานาชาติทั่วโลกจึงได้คิดระบบเงินตรา

ขึ้นมาใหม่โดยอิงกับเงินของประเทศสำคัญ ๆ การค้าทั่วโลกมักจะใช้เงินดอลลาร์ของประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นส่วนใหญ่ ดังจะสังเกตเห็นได้ว่าแม้การประกาศราคาน้ำมันของกลุ่มประเทศผู้ส่งน้ำมันออก ก็ใช้ราคาเป็นเหรียญดอลลาร์ของสหรัฐฯ การประกาศราคาทองคำที่ซื้อขายกันในตลาดต่าง ๆ ก็มักจะแปลงราคาให้เป็นเงินดอลลาร์สหรัฐฯ นอกจากดอลลาร์ของสหรัฐฯแล้ว เงินสกุลอื่นที่มีบทบาทในการค้าระหว่างประเทศรอง ๆ ลงไป ได้แก่ ปอนด์สเตอร์ลิงของอังกฤษ มาร์คของเยอรมัน และเยนของญี่ปุ่น

เมื่อการค้าและการชำระเงินสามารถทำได้ด้วยเงินตราของประเทศบางประเทศ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในทุกประเทศส่วนใหญ่ที่ค้าขายกัน เงินตราของประเทศนั้น ๆ จึงมีส่วนแสดงบทบาทของการเป็นเงินตราระหว่างประเทศไปด้วยโดยปริยาย และประเทศอื่น ๆ ก็ถือเงินของประเทศนั้น ๆ ไว้บางส่วนเพื่อใช้จ่ายในอนาคต เงินของประเทศอื่นที่ประเทศหนึ่งประเทศใดถือเอาไว้ (รวมทั้งทองคำ) รวมกันเรียกว่าเงินสำรองระหว่างประเทศ เงินสำรองระหว่างประเทศของไทยมีทั้งส่วนที่เป็นทองคำและเงินตราสกุลสำคัญ ๆ เช่น เงินดอลลาร์สหรัฐฯ ปอนด์สเตอร์ลิงของอังกฤษ มาร์คเยอรมัน และเงินเยนญี่ปุ่น การถือเงินสำรอง

### ตารางที่ 13 - 1 อัตราแลกเปลี่ยน

ประจำวัน 12 พฤษภาคม 2531

(บาท ต่อ 1 หน่วยเงินตราต่างประเทศ)

| สกุลเงิน          | อัตราซื้อ | อัตราขาย |
|-------------------|-----------|----------|
| ดอลลาร์ สรอ.      | 25.03     | 25.18    |
| ปอนด์สเตอร์ลิง    | 47.08     | 47.5025  |
| มาร์คเยอรมนี      | 14.85375  | 14.98875 |
| เยน (ต่อ 100 เยน) | 20.12     | 20.33125 |
| ริงกิต            | 9.6675    | 9.84025  |
| ดอลลาร์สิงคโปร์   | 12.43     | 12.63125 |
| ดอลลาร์ฮ่องกง     | 3.195     | 3.23125  |

หมายเหตุ: อัตราซื้อ คือ ราคาที่ธนาคารซื้อเงินตราต่างประเทศจากผู้ต้องการขาย

อัตราขาย คือ ราคาที่ธนาคารพาณิชย์ขายเงินตราต่างประเทศ

เช่น ณ วันที่ 12 พฤษภาคม 2531 ธนาคารจะซื้อ ๕ ในราคา 47.08 บาท ต่อ 1 ปอนด์ และขาย ๕ ในราคาปอนด์ละ 47.5025 บาท

ที่เป็นเงินตราสกุลต่าง ๆ มีประโยชน์ที่สามารถนำไปลงทุนให้ได้ออกเบียดด้วยในระหว่างที่ยังไม่ใช้ การถือทองคำไม่ได้ดอกเบี้ยแต่จะได้กำไร เมื่อราคาของทองคำสูงขึ้น

เช่น หรือ 1 บาท เท่ากับ 20 เซน ดังนี้ เป็นต้น

### ประโยชน์จากการค้า

การค้าขายทำให้บุคคลแต่ละคนสามารถผลิตสินค้าเฉพาะที่ตนถนัด ทำให้มีสินค้ามากขึ้น และแต่ละคนในสังคมมีโอกาสเลือกสินค้าได้มากขึ้น นี่เป็นประโยชน์ที่เกิดจากการค้าขายกัน ซึ่งเราได้พิจารณามาแล้วเมื่อพูดถึงบทบาทของเงินตรา ในการพิจารณาครั้งนั้น เราไม่ได้ระบุว่าสังคมจะเป็นจะต้องเป็นเพียงหมู่บ้าน หรือว่าเป็นเมือง หรือว่าเป็นโลกทั้งโลก แต่อาจจะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งก็ได้ การค้าระหว่างประเทศที่อยู่ในขอบเขตของการพิจารณานี้ด้วย เพราะการค้าขายกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ซึ่งผลิตสินค้าต่าง ๆ กัน ทำให้ทุกประเทศมีสินค้าใช้มากขึ้น และแต่ละประเทศก็จะผลิตสินค้าที่ตนทำได้ถนัดที่สุดหรือได้เปรียบที่สุด (อาจจะเป็นความได้เปรียบในแง่ของทรัพยากรธรรมชาติหรือกำลังความสามารถของคนก็ได้) ประเทศไทย

เนื่องจากไม่มีสิ่งของใดที่ใช้เป็นเงินตราระหว่างประเทศโดยตรง และมีเงินตราสกุลต่าง ๆ ใช้ร่วมกันหลายสกุล ค่าของเงินแต่ละสกุลจึงขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทานของเงินสกุลนั้น ๆ เช่นเดียวกับที่สินค้าต่าง ๆ มีราคาขึ้นลงไปตามอุปสงค์และอุปทานที่เปลี่ยนแปลงไป อัตราแลกเปลี่ยนระหว่างเงินสกุลต่าง ๆ แสดงให้เห็นถึงความต้องการเงินสกุลต่าง ๆ เปรียบเทียบกันในวันใดวันหนึ่ง และเป็นเครื่องแสดงให้เห็นค่าของเงินสกุลหนึ่งเทียบกับเงินสกุลอื่น ๆ ปกติทางการจะกำหนดค่าเงินเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ และจากตัวเลขนี้นักก็จะเทียบค่าเงินต่าง ๆ ระหว่างกันเองได้ โดยใช้วิธีหารสัดส่วนเทียบกับดอลลาร์สหรัฐ เช่น ถ้า 25 บาท เท่ากับ 1 ดอลลาร์ และ 1 ดอลลาร์ เท่ากับ 200 เซน เราเทียบได้ว่า 25 บาท เท่ากับ 200



มันสำปะหลังเป็นสินค้าออกที่สำคัญ ที่ทำรายได้ให้แก่ประเทศในปีหนึ่ง ๆ เป็นจำนวนมาก

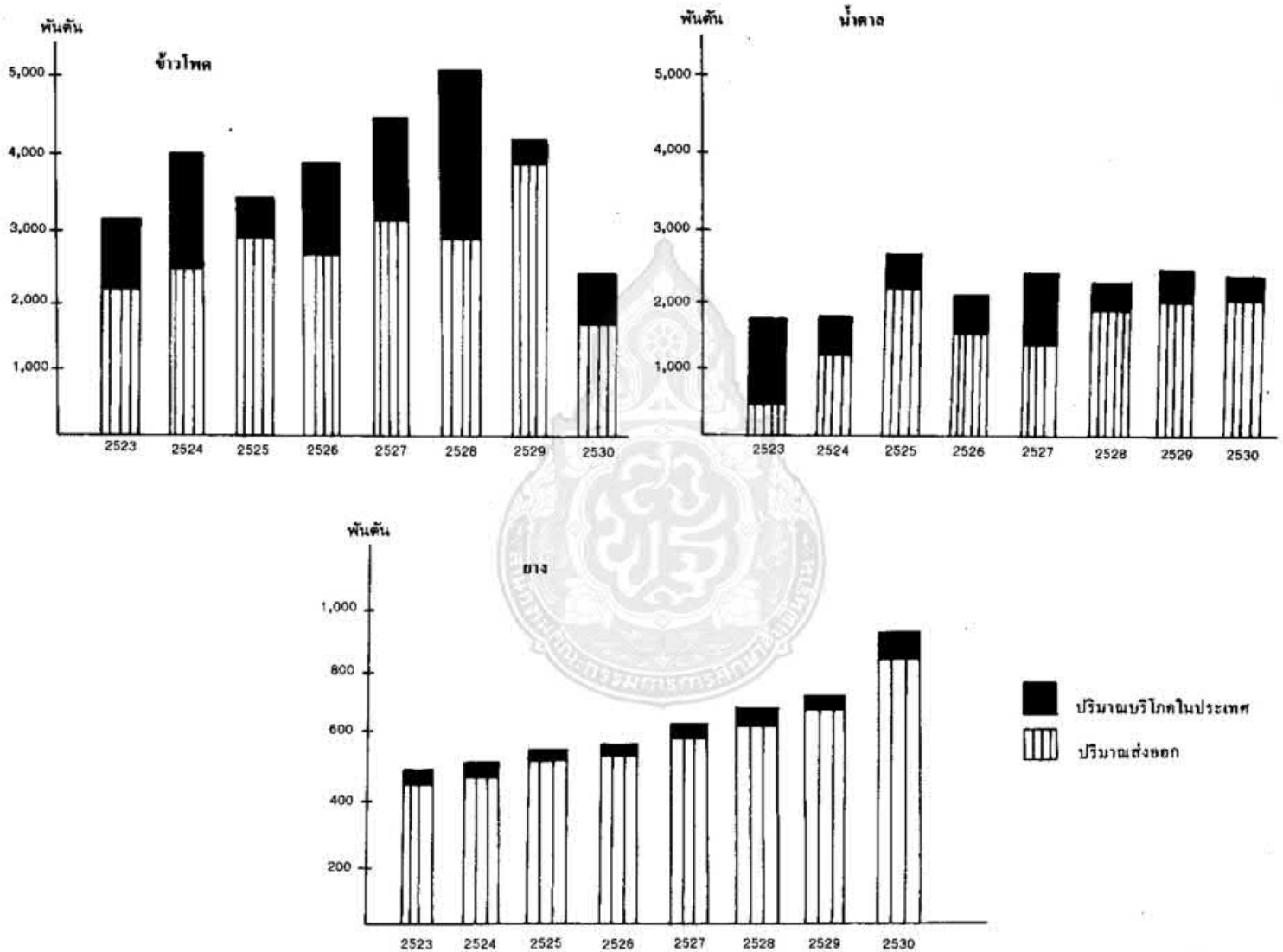
อาจจะสร้างเครื่องจักรกลสู้เยอรมันหรือญี่ปุ่นไม่ได้ แต่มีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกผลไม้ ขางพารา และมีแร่ดีบุก เราก็ผลิตสิ่งที่เราถนัด และสิ่งที่ธรรมชาติเอื้ออำนวยให้ เพื่อนำไปขายให้ได้เงินตราต่างประเทศมาซื้อสินค้าที่เราต้องการ ประเทศผู้ผลิตและส่งออกน้ำมันออกส่วนใหญ่มีพื้นที่แห้งแล้ง เป็นทะเลทราย ไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ก็

ครั้งเริ่มติดต่อกับต่างประเทศ ในปัจจุบันนี้เราผลิตสินค้าเกษตรหลายชนิดที่เดิมเราไม่เคยปลูก และเริ่มปลูกเป็นจำนวนมากเพื่อขายให้ต่างประเทศ เช่น ข้าวโพด มันสำปะหลัง (ใช้ทำอาหารสัตว์) ขางพารา อ้อย (ซึ่งแปรรูปเป็นน้ำตาลทรายดิบก่อนส่งออก)

การค้าระหว่างประเทศนับเป็นธุรกิจที่สำคัญอัน

แผนภาพที่ 18-1

เปรียบเทียบปริมาณการผลิตและการส่งออกสินค้า



ที่มา: รายงานเศรษฐกิจรายเดือน และรายงานเศรษฐกิจและการเงิน ธนาคารแห่งประเทศไทย

ได้ใช้เงินที่ได้จากการขายน้ำมันซื้อหาสินค้าและทรัพยากรที่ต้องการแทนที่จะเพาะปลูกเอง ซึ่งจะต้องลงทุนมหาศาลเนื่องจากขาดแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์สำหรับการทำการเกษตร

ในการค้าขายกับต่างประเทศ ประเทศไทยมักจะส่งสินค้าประเภทที่ได้จากการเกษตรกรรมออกขายแล้วซื้อสินค้าอุตสาหกรรมเข้ามาใช้ ซึ่งเป็นมานานแล้วตั้งแต่เมื่อ

หนึ่งของประเทศ ในปี 2521 สินค้าออกคิดเป็น 17.5% และสินค้าเข้าคิดเป็น 23% ของ GNP สินค้าส่งออกทำให้เราได้เงินตราต่างประเทศมาสำหรับจ่ายเป็นค่าสินค้านำเข้าที่สำคัญได้แก่ม้ามัน เครื่องจักรและอุปกรณ์ และวัตถุดิบประเภทเคมีภัณฑ์ต่าง ๆ หากไม่มีการค้าขายติดต่อกับต่างประเทศเราก็คงจะไม่มีสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้ใช้

## ดุลการค้าและดุลการชำระเงิน

หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนอื่น ๆ มักจะพูดถึงเรื่องการค้าขาดดุล การชำระเงินขาดดุลอยู่เสมอ ในที่นี้เราจะมาทำความเข้าใจกับคำเหล่านี้ดูพอเป็นสังเขป

ด้านการบริการด้วย เมื่อเราซื้อบริการจากต่างประเทศ เช่น นักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางไปต่างประเทศ หรือการใช้บริการขนส่งระหว่างประเทศ ในบางปีจะปรากฏว่าดุลการค้าของประเทศขาดดุล แต่ดุลที่รวมทั้งการค้าและบริการจะเกินดุล

### ตารางที่ 13 - 2 สรุปดุลการชำระเงินของไทย พ.ศ. 2529

หน่วย : พันล้านบาท

|                               |              |
|-------------------------------|--------------|
| สินค้าออก                     | 231.5        |
| สินค้าเข้า                    | -245.8       |
| <b>ดุลการค้า</b>              | <b>-14.3</b> |
| รายรับด้านการบริการ           | 87.7         |
| รายจ่ายด้านการบริการ          | -72.7        |
| <b>ดุลบริการ</b>              | <b>15.0</b>  |
| เงินบริจาค (เอกชนและทางการ)   | 5.9          |
| เงินทุนสุทธิ (เอกชนและทางการ) | 11.3         |
| อื่น ๆ ที่ไม่ทราบรายการแน่นอน | 15.7         |
| <b>ดุลการชำระเงิน</b>         | <b>33.6</b>  |

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ปี 2531, ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดุลการชำระเงินก็คือบัญชีแสดงฐานะการเงินของประเทศในช่วงระยะเวลาหนึ่ง โดยรวมการค้าระหว่างประเทศ การได้เงินมาจากต่างประเทศ และการเสียเงินให้ต่างประเทศในกรณีอื่น ๆ เข้าด้วยกันทั้งหมด

รายการที่สำคัญในดุลการชำระเงินมีดังนี้

**ดุลการค้า** รายการนี้ก็คือมูลค่าสินค้าที่เราส่งออกไปยังต่างประเทศ (สินค้าออก) หักด้วยมูลค่าสินค้าที่เราซื้อจากต่างประเทศ (สินค้าเข้า) ดุลการค้าขาดดุลเมื่อสินค้าส่งออกของประเทศมีมูลค่ารวมกันแล้วน้อยกว่าสินค้าที่ได้นำเข้ามาจากประเทศอื่น ๆ รวมกัน

**ดุลการค้าและบริการ** ในรายการนี้ได้มีการพิจารณาเพิ่มเติมว่าเงินตราต่างประเทศที่เราได้มานั้นไม่ได้มาจากการส่งสินค้าออกไปขายอย่างเดียว บางทีเรายังขายบริการด้วย เช่นนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาซื้อบริการโรงแรมและซื้อสินค้าต่างๆ ในประเทศของเรา หรือรายรับที่สายการบินและการเดินเรือของเราได้รับจากการขนส่งสินค้าระหว่างประเทศเป็นต้น ในขณะเดียวกัน บางครั้งเราก็มีรายจ่าย

ก็มี นั่นก็แสดงว่าในปีนั้นเรามีรายรับจากการให้บริการค่อนข้างสูงมาก จนพอจะชดเชยกับการค้าที่ขาดดุลได้

ตัวเลขที่สำคัญอีกตัวอย่างหนึ่งก็คือตัวเลขเงินทุน เงินทุนที่เคลื่อนไหวระหว่างประเทศมีทั้งเงินกู้ และเงินลงทุนที่ต่างประเทศเข้ามาลงทุนในกิจการในเมืองไทย บางครั้งทางการเงินเองก็เป็นผู้นำเงินทุนเข้าประเทศด้วย อาจเป็นการกู้เงินจากองค์การระหว่างประเทศ (เช่น ธนาคารโลก ธนาคารพัฒนาเอเชีย ฯลฯ) หรือรัฐบาลของต่างประเทศ (เช่น รัฐบาลอังกฤษ เยอรมัน ญี่ปุ่น) แล้วนำเงินนั้นมาใช้จ่ายในการพัฒนาประเทศ อย่างการลงทุนสร้างทางหลวง สร้างเขื่อน และการพัฒนาการเกษตร เป็นต้น เงินทุนนำเข้าเมื่อหักเงินทุนที่มีการส่งออกไปและการส่งคืนเงินกู้แล้วจะได้เป็นตัวเลขเงินทุนสุทธิ ตัวเลขที่เป็นบวกแสดงว่าเงินทุนนำเข้าสูงกว่าเงินทุนส่งออก

เมื่อรวมตัวเลขดุลการค้า ดุลบริการ และเงินทุนเข้าด้วยกันแล้ว ก็จะได้เป็นตัวเลขดุลการชำระเงิน ประเทศที่ดุลการค้าขาดดุลนั้น ดุลการชำระเงินอาจขาดดุลด้วย หรือ

## ตารางที่ 13 - 3

## ทุนสำรองระหว่างประเทศ (ล้านดอลลาร์ ส.ร.อ.)

| ปี   | ทุนสำรอง<br>ระหว่างประเทศ | เงินสำรองระหว่าง<br>ประเทศสุทธิ |
|------|---------------------------|---------------------------------|
| 2523 | 3,026.0                   | 2,125.0                         |
| 2524 | 2,726.0                   | 2,156.7                         |
| 2525 | 2,651.0                   | 2,402.6                         |
| 2526 | 2,555.0                   | 1,623.6                         |
| 2527 | 2,688.0                   | 1,694.9                         |
| 2528 | 3,003.0                   | 2,708.3                         |
| 2529 | 3,776.0                   | 3,294.1                         |
| 2530 | 5,211.7                   | 5,051.3                         |

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ปี 2531, ธนาคาร  
แห่งประเทศไทย

อาจจะกลับเป็นเกินดุลก็ได้ ขึ้นอยู่กับว่าดุลบริการและเงิน  
ทุนขาดดุลหรือเกินดุลมากน้อยเพียงใด ในทำนองเดียวกัน  
ประเทศที่ดุลการค้าเกินดุลก็ไม่จำเป็นต้องมีดุลการชำระเงิน  
เกินดุลเสมอไป ในบางครั้งเมื่อรายการจ่ายอื่น ๆ มีสูง  
มากอาจทำให้ขาดดุลการชำระเงินก็ได้ เช่นมีการส่งเงินทุน  
ไปลงทุนในประเทศอื่นเป็นจำนวนมาก

สำหรับประเทศไทยนั้น ดุลการค้าจะขาดดุลเสมอ  
เพราะเราส่งสินค้าเข้ามาใช้จำนวนมาก แต่ดุลการชำระเงิน  
นั้นบางปีเกินดุล บางปีขาดดุล เมื่อดุลการชำระเงินเกินดุล  
เราได้เงินตราต่างประเทศเข้ามาเก็บสำรองไว้เพิ่มขึ้น แต่  
ในปีที่ดุลการชำระเงินขาดดุล เราก็ต้องนำเงินสำรองระหว่าง  
ประเทศที่สะสมเอาไว้ ออกใช้ชดเชยจำนวนที่ขาด

### ข้อกีดกันเกี่ยวกับการค้าระหว่างประเทศ

ถึงแม้ว่าการค้าขายระหว่างกันจะมีประโยชน์ ในแง่  
ที่ว่าผู้ผลิตแต่ละคนจะได้ผลิตสิ่งที่ตนถนัด และผู้บริโภคมี  
สินค้าเลือกใช่มากขึ้น แต่การค้าระหว่างประเทศไม่ได้  
เป็นไปโดยสะดวกเสมอไป แต่ละประเทศมักจะมีเหตุผล  
บางประการที่จะจำกัดการค้าขายสินค้าระหว่างกันลง วิธี  
กีดกันมิให้สินค้าเคลื่อนย้ายข้ามพรมแดนไปมาได้โดยสะดวก  
มีหลายวิธีด้วยกัน เช่นเก็บภาษีสินค้าขาเข้าและสินค้าขาออก

ตั้งข้อกำหนดที่เกี่ยวกับคุณภาพสินค้าบางชนิดไว้สูง ๆ จน  
ประเทศบางประเทศไม่สามารถส่งสินค้าเข้ามาขายได้ กำหนด  
ปริมาณสินค้าบางชนิดที่จะนำเข้าจากต่างประเทศ หรือส่ง  
ออกไปขายต่างประเทศ ห้ามนำเข้าสินค้าบางชนิดเข้า หรือ  
ห้ามส่งสินค้าบางชนิดออก เป็นต้น ประเทศไทยเคยห้าม  
นำเข้ารถยนต์ที่ประกอบสำเร็จมาจากต่างประเทศ ห้ามส่ง  
ออกไม้สัก กำหนดปริมาณข้าวโพดและน้ำตาลส่งออก  
กำหนดอัตราภาษีขาออกสำหรับข้าว ที่เรียกกันว่า *พรีเมียม*  
*ข้าว* ฯลฯ สำหรับภาษีขาเข้านั้นมักจะเรียกเก็บจากสินค้า  
แทบทุกชนิด โดยถือเป็นวิธีหนึ่งที่รัฐบาลใช้ในการหารายได้  
สำหรับนำไปใช้จ่ายตามงบประมาณแผ่นดิน ภาษีสำหรับ  
สินค้าขาเข้า-ขาออกนี้ รวมเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ภาษีศุลกากร  
การที่ประเทศต่าง ๆ เรียกเก็บภาษีสำหรับสินค้า  
เข้านี้ นอกจากจะเป็นการหารายได้เข้ารัฐ ยังมีการตั้งอัตรา  
ภาษีเพื่อวัตถุประสงค์อื่น ๆ อีก เช่น

- เพื่อปกป้องอุตสาหกรรมแรกตั้งในประเทศ

อุตสาหกรรมที่เพิ่งเริ่มดำเนินกิจการมักจะมีต้นทุน  
การผลิตสูงกว่ากิจการที่ดำเนินงานมาสักระยะหนึ่งแล้ว  
บางครั้งเมื่อรัฐบาลมีนโยบายจะพัฒนาอุตสาหกรรมในประเทศ  
ก็จะใช้วิธีขึ้นอัตราภาษีขาเข้าสำหรับสินค้าสำเร็จรูปประเภท  
เดียวกันที่นำเข้าจากต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อให้ราคาสินค้าจาก  
ต่างประเทศสูงขึ้น โรงงานในประเทศจะได้ตั้งตัวได้ นโยบาย

นี้มีประโยชน์นำมาใช้เพื่อช่วยเหลืออุตสาหกรรมแรกตั้งเป็นการชั่วคราว เพื่อให้เกิดอุตสาหกรรมใหม่ ๆ ขึ้นในประเทศ แต่ถ้าใช้ตลอดไปก็เท่ากับว่าผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าราคาแพงกว่าที่ควรจะเป็น เมื่อเทียบกับกรณีที่ไม่มีการผลิตในประเทศ

เพื่อชะลอการใช้สินค้าจากต่างประเทศ

ในบางครั้งเมื่อรัฐบาลเห็นว่ามีการใช้จ่ายมากเกินไปในประเทศ และมีการซื้อสินค้าจากต่างประเทศจนทำให้ดุลการค้าขาดดุลมาก ซึ่งจะเป็นอันตราย คือทำให้ดุลการชำระเงินขาดดุล และจะทำให้เงินสำรองระหว่างประเทศร่อยหรอลงโดยไม่มีเหตุอันควร รัฐบาลอาจจะขึ้นภาษีสินค้าบางประเภท เพื่อให้ผู้บริโภคชะลอการซื้อสินค้านั้น ๆ ลง เพราะเมื่อมีการขึ้นภาษีสินค้านั้น ๆ จะมีราคาแพงขึ้น ความต้องการซื้อจะลดลงตามกฎของอุปสงค์

การกำหนดจำนวนโควตาสินค้าเข้าสินค้าออก เป็นอีกวิธีหนึ่งที่รัฐบาลพยายามจะป้องกันไม่ให้เกิดการฉ้อโกงจากนอกประเทศมากระทบกระเทือนเศรษฐกิจในประเทศ เช่น รัฐบาลของประเทศพัฒนาแล้วหลายประเทศกำหนดโควตาส่งท่อนำเข้าจากประเทศทางเอเชีย เพื่อไม่ให้ส่งท่อนำเข้าจากประเทศทางเอเชียเข้าไปขายในประเทศของตนเป็นจำนวนมากจนกระทบกระเทือนโรงงานในประเทศ วิธีการนี้ประเทศผู้กำหนดโควตา ต้องการคุ้มครองไม่ให้กิจการท้องถิ่นต้องถูกกระทบกระเทือน และอาจถึงขั้นทำให้คนว่างงานได้เมื่อตนผลิตสินค้าราคาแพงกว่าสินค้าของประเทศอื่น ในระยะสั้น ๆ การกำหนดโควตาจะสามารถคุ้มครองให้โรงงานสามารถอยู่ต่อไปได้ แต่ถ้าโรงงานนั้นยังผลิตสินค้าชนิดเดียวกับที่สามารถนำเข้าได้ในราคาสูงกว่าอยู่ต่อไปเรื่อย ๆ การคุ้มครองก็จะเป็นการเสียผลประโยชน์ของประเทศเอง เพราะคนงานไม่โยกย้ายไปทำงานในกิจการอื่นที่ได้กำไรดีกว่า และผู้บริโภคต้องซื้อสินค้าราคาแพง แทนที่จะมีโอกาสซื้อสินค้าราคาถูกได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม การอ้างเรื่องการคุ้มครองการทำงาน มักจะเป็นเหตุผลที่หยิบยกมาใช้เสมอในทางการเมือง ผู้ถูกกระทบกระเทือนจากการจ้างงานในอุตสาหกรรมที่ต้องแข่งขันกับสินค้าเข้าราคาถูกจะต้องปรับตัว และการปรับตัวไปทำงานอื่นนั้น แม้จะพูดง่ายแต่ก็เป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก เพราะเป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงความเคยชิน เปลี่ยนวิธีการทำงาน และสำหรับคนบางคนจะหมายถึงการเปลี่ยนวิถีชีวิตด้วย นอกจากนี้ อาจเกิดการว่างงานที่กลายเป็นปัญหาของสังคมอีกด้วย

นอกจากเหตุผลทางเศรษฐกิจและสังคมที่กล่าวมาแล้ว การค้าระหว่างประเทศยังอาจจะไม่เป็นไปตามที่ควร

ด้วยเหตุผลทางการเมือง ประเทศที่ผลิตสินค้าหลักเพียงอย่างเดียว จะเป็นประเทศที่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของตลาดต่างประเทศมากกว่าประเทศที่ผลิตและขายสินค้าหลาย ๆ ชนิด เช่น ถ้าไทยผลิตและขายข้าวเพียงอย่างเดียว ถ้าข้าวราคาตกเพราะเหตุใดเหตุหนึ่ง (เช่น สหรัฐอเมริกาหรือสาธารณรัฐประชาชนจีน ส่งข้าวออกมาขายแข่งกับไทย) เศรษฐกิจของประเทศจะถูกกระทบกระเทือนอย่างมาก ผิดกับกรณีที่ไทยผลิตสินค้าหลายชนิด บางปีข้าวอาจราคาตกแต่ยางพาราราคาดี รายได้รวมของประเทศก็จะไม่ถูกกระทบกระเทือนมากเท่ากับ เช่น ในกรณีที่เราปลูกข้าวเพียงอย่างเดียว ดังนั้นรัฐบาลของประเทศต่าง ๆ จึงมักจะพยายามขยายฐานการผลิตของประเทศให้กว้างขึ้น โดยให้ประเทศสามารถผลิตสินค้าได้เองให้มากขึ้น

ความเสียเปรียบอีกอย่างหนึ่งของการผลิตสินค้าชนิดเดียวก็คือ ในยามสงครามหรือยามฉุกเฉินเมื่อการติดต่อกับต่างประเทศจะยากไปชั่วคราวประเทศจะไม่สามารถพึ่งตนเองได้ ดังนั้นหลายประเทศจึงยังพยายามจะรักษาภาคเกษตรของตนไว้ บางประเทศลงทุนปลูกข้าวด้วยต้นทุนที่สูง ทั้งนี้เพื่อให้มีการผลิตสินค้าประเภทอาหารเอาไว้บ้าง เหตุผลด้านเสถียรภาพของเศรษฐกิจและความมั่นคงของประเทศ จึงเป็นเหตุผลอีกข้อหนึ่งที่ทำให้มีการตั้งอัตราภาษีหรือกำหนดโควตาการนำเข้า ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ผลิตในประเทศที่มีต้นทุนการผลิตสูงสามารถดำเนินธุรกิจอยู่ต่อไปได้

## ฟรีเมียมข้าว

ประเทศไทยได้ใช้ทั้งนโยบายภาษีศุลกากรและการควบคุมการส่งออก เพื่อรักษาระดับราคาในประเทศ กรณีเห็นชัดเจนที่สุดคือการกักข้าว รัฐบาลโดยกระทรวงพาณิชย์ จะกำหนดปริมาณข้าวส่งออก และกำหนดอัตราค่าฟรีเมียม โดยพยายามจะรักษาราคาข้าวในประเทศให้ต่ำพอสมควรสำหรับผู้บริโภค แต่ก็สูงพอสมควรสำหรับผู้ส่งออก วิธีการนี้มีวัตถุประสงค์จะสกัดกั้นมิให้ความผันผวนของราคาข้าวในต่างประเทศมากระทบถึงราคาข้าวในประเทศ เช่น ในปีใดที่ผลิตข้าวได้น้อยก็มักจะกำหนดปริมาณส่งออกให้น้อย เพื่อไม่ให้ราคาข้าวในประเทศสูงมากนัก ในปีใดที่ผลิตข้าวได้มากและเกรงว่าข้าวจะมีราคาลดลงซึ่งเป็นการเสียประโยชน์ต่อผู้บริโภค ก็จะพยายามขายข้าวไปต่างประเทศให้มากขึ้น

สำหรับฟรีเมียมข้าวนั้น เป็นการเรียกเก็บภาษีจากผู้ส่งออก โดยมีวัตถุประสงค์จะไม่ให้ราคาข้าวในประเทศสูงเท่าราคาข้าวในต่างประเทศ ยกตัวอย่างเช่นในเดือนพฤศจิกายน 2523 ทางกรมการค้าข้าวขึ้นราคา 100%

ในอัตรา 700 บาท/ตัน ถ้าไม่มีการเก็บพรีเมียมพ่อค้าจะได้กำไรจากการส่งออกมากขึ้น (คือไม่ต้องเสียค่าพรีเมียมซึ่งเป็นภาษีให้กับรัฐบาล) ก็จะพยายามส่งออกให้มากขึ้น เมื่อมีความต้องการข้าวที่ผลิตในประเทศมากขึ้นความต้องการนั้นจะดึงราคาข้าวในประเทศให้สูงขึ้นได้ ชาวนาผู้ผลิตก็ควรจะขายข้าวได้ราคาดีขึ้น แต่ผู้บริโภคนในประเทศก็ต้องซื้อข้าวในราคาที่แพงขึ้นด้วย

การใช้พรีเมียมเพื่อรักษาราคาข้าวในประเทศให้ต่ำกว่าราคาในตลาดต่างประเทศ ทำให้มีผู้วิจารณ์ว่ารัฐบาลได้เก็บภาษีจากชาวนามากเกินไป และเป็นการเก็บภาษีทางอ้อม (ผ่านทางวิธีที่ทำให้ข้าวมีราคาถูกและชาวนาซึ่งเป็นผู้ผลิตมีรายได้ต่ำเพราะขายข้าวในราคาถูก) ซึ่งทำให้ชาวนามีรายได้ไม่เพียงพอ จึงไม่มีแรงจูงใจจะพัฒนาการผลิตให้ดีขึ้น ในปัจจุบันนี้รัฐบาลได้พยายามทำให้เห็นชัดขึ้นว่าการเก็บภาษีนี้ได้นำไปใช้เพื่อชาวนาโดยตรง โดยได้นำเงินที่เก็บได้ส่งเข้ากองทุนสงเคราะห์เกษตรกร แต่ก็ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ว่า ระหว่างการเก็บภาษีจากชาวนา แล้วรัฐบาลนำไปใช้ในโครงการต่าง ๆ (เพื่อชาวนา) กับการไม่เก็บภาษีจากชาวนา ซึ่งทำให้ชาวนาได้รายได้สูงขึ้นและหาวิธีใช้จ่ายเงินเอง วิธีใดจะดีกว่ากันในแง่ของการพัฒนาการเกษตรของไทย แต่ก็เห็นได้ชัดเจนว่าถ้าไม่มีการเก็บภาษีจากข้าว ผู้บริโภคจะต้องซื้อข้าวในราคาสูงขึ้นกว่าปัจจุบันอีกมาก การเลือกนโยบายในเรื่องนี้ จึงเป็นการเลือกในประเด็นเกี่ยวกับการจัดสรรรายได้ระหว่างชาวนากับผู้บริโภคซึ่งไม่ใช่ชาวนา

## บริษัทต่างชาติขนาดใหญ่

การลงทุนของประเทศหนึ่งในอีกประเทศหนึ่งมีมานานแล้ว ในอดีตการลงทุนจากประเทศผู้มั่งคั่งจะมุ่งไปยังอาณานิคม การลงทุนจะเป็นไปพร้อมกับการผูกขาดทางการค้าและการผลิต ส่วนใหญ่การลงทุนจะเป็นไปโดยมีจุดมุ่งหมายในการส่งวัตถุดิบไปป้อนโรงงานในประเทศของตนหรือจัดการผลิตสินค้าบริโภคที่ผู้บริโภคในประเทศของตนต้องการ

ในปัจจุบันนี้การลงทุนในประเทศอื่นมีรูปแบบแตกต่างไปจากในสมัยอาณานิคม การค้าระหว่างประเทศที่เป็นไปอย่างกว้างขวางทำให้บริษัทบางบริษัทที่มีเทคโนโลยีในการผลิตสูงเติบโตขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงขั้นสามารถเปิดโรงงานทำการผลิตในประเทศต่าง ๆ ด้วย เกิดเป็นการผลิตทั่วโลกของบริษัทที่อยู่ในเครือเดียวกัน เช่น บริษัทน้ำมัน บริษัทผลิตรถยนต์ เป็นต้น ลักษณะของการผูกขาดของตลาดที่มี

ผู้ขายน้อยราย จึงขยายขอบเขตจากในประเทศออกไปเป็นระดับนานาชาติ ดังจะเห็นได้ว่าบริษัทน้ำมันเช่นเชลล์จะมีสาขา บริษัทย่อย บริษัทในเครือ อยู่ทั่วโลก ทำกิจการไม่เฉพาะแต่ค้าน้ำมันเท่านั้น แต่ยังคลุมไปถึงเหมืองแร่และกิจการอื่น ๆ อีกหลายประเภท บริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่นเป็นเพียงส่วนหนึ่งของบริษัทขนาดใหญ่ที่ทำกิจการด้านอื่นอีกหลายด้าน เช่นมีตู้ต่อเรือ โรงถลุงเหล็ก เป็นต้น บริษัทเหล่านี้จะมีบริษัทย่อยหรือสาขาอยู่ทั่วไป ทั้งในประเทศที่พัฒนาแล้วและประเทศที่กำลังพัฒนา ลักษณะการดำเนินการมักจะเป็นการเข้าไปผลิตสินค้าสำหรับผู้บริโภคโดยตรงในประเทศนั้น ๆ เช่นบริษัทรถยนต์ของญี่ปุ่นไปสร้างโรงงานในอเมริกา บริษัทรถยนต์ของอเมริกาสร้างโรงงานรถยนต์ในเยอรมันหรือออสเตรเลีย เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการลงทุนเพื่อแสวงหาวัตถุดิบไปป้อนโรงงานของตน เช่นทำเหมืองแร่ ทำไร่นาขนาดใหญ่ ฯลฯ บริษัทเหล่านี้ซึ่งบางทีเรียกว่าบริษัทนานาชาติบ้าง บริษัทลงทุนข้ามชาติบ้าง ได้โยงโลกทั้งโลกเข้าเป็นแหล่งผลิตเดียวกัน

การที่ต่างชาตินำเงินมาลงทุนในประเทศใด ถือได้ว่าได้มีการโอนเงินออมของประเทศนั้น ๆ เข้ามาใช้ภายในประเทศผู้ได้รับทุน ทำให้ประเทศผู้ได้เงินลงทุนมีความสามารถในการผลิตสูงขึ้น มีงานให้แรงงานของตนทำมากขึ้น และได้รับความรู้ทางวิชาการเพิ่มขึ้น เหล่านี้ถือว่าเป็นข้อดี

อย่างไรก็ตามการลงทุนของบริษัทขนาดใหญ่เหล่านี้ก็มีข้อเสียต่อประเทศขนาดเล็กด้วย ที่เห็นได้ชัดคือ การลงทุน มีลักษณะของการเอาประเทศกำลังพัฒนาเป็นแหล่งวัตถุดิบ เหมือนในสมัยอาณานิคม และเข้ามาสร้างอิทธิพลและอำนาจผูกขาดขึ้นในประเทศ การเจรจาต่อรองกับบริษัทเหล่านี้ทำได้ไม่มากนัก เพราะบริษัทเหล่านี้มีทั้งทุน เทคโนโลยี และยังคงควบคุมขอบข่ายการตลาดที่สำคัญเอาไว้ด้วย ประเทศเล็กจึงตกเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ในบางครั้งบริษัทใหญ่บางบริษัทยังเข้าแทรกแซงทางการเมืองในประเทศอื่น ๆ อีกด้วย

## ศัพท์ความรู้

เงินสำรองระหว่างประเทศ  
ดุลการชำระเงิน  
อัตราแลกเปลี่ยน  
สินค้าออก

ดุลการค้า  
บริษัทนานาชาติ  
พรีเมียมข้าว  
สินค้าเข้า

## กิจกรรม

1. เลือกสินค้าที่ใช้ประจำวันขึ้นมาสัก 10 ชนิด ลองช่วยกันแยกแยะดูว่า สินค้าอะไรบ้างที่เป็นสินค้านำเข้า อะไรบ้างเป็นสินค้าที่เราผลิตได้เองในประเทศ อาจจะย้อนไปดูด้วยว่าสินค้าที่ผลิตได้เองในประเทศนั้นมีกระบวนการผลิตอย่างไร ในกระบวนการผลิตนั้นต้องใช้สินค้าจากต่างประเทศเป็นส่วนประกอบด้วยหรือไม่ เพียงใด

2. เพื่อประกอบการพิจารณาตามข้อ 1. อาจจะไปทัศนศึกษายังโรงงานแห่งใดแห่งหนึ่ง เพื่อศึกษากระบวนการผลิตด้านอุตสาหกรรม

3. แบ่งกลุ่มกันออกเป็นกลุ่ม ๆ เลือกประเทศใดประเทศหนึ่งขึ้นมาศึกษาดูว่า ประเทศนั้น ๆ มีการติดต่อค้าขายกับไทยหรือไม่ ถ้าขายสินค้าอะไรกันบ้าง และมี

การนำเงินมาลงทุนในประเทศไทยหรือไม่

- ซาอุดีอาระเบีย
- ญี่ปุ่น
- เนเธอร์แลนด์
- ฝรั่งเศส
- มาเลเซีย
- เยอรมนี
- สหรัฐอเมริกา
- สิงคโปร์
- อังกฤษ
- อินโดนีเซีย
- ฮองกง



# บทที่ 14 ภาคเกษตร

## ความสำคัญของภาคเกษตร

จากการสำรวจเมื่อปี 2523 จำนวนกำลังแรงงานในประเทศเรามีทั้งหมดเกือบ 27 ล้านคน ในจำนวนนี้เป็นผู้ที่อยู่ในอาชีพเกษตรถึง 15.8 ล้านคน หรือร้อยละ 58.5 ของกำลังแรงงานที่มีงานทำทั้งสิ้น อาชีพทำการเกษตรจึงเป็นอาชีพของคนส่วนใหญ่ในประเทศ

อันที่จริงแล้วภาคเกษตรยังมีความสำคัญมากกว่าที่ระบุไว้เป็นจำนวนตัวเลขที่กล่าวมาข้างต้น เพราะตัวเลขที่กล่าวมานั้นวัดเฉพาะผู้ที่อยู่ในอาชีพเกษตรจริง ๆ ไม่ได้นับรวมถึงบุคคลที่ประกอบอาชีพอื่นที่เนื่องด้วยการเกษตร เช่น การขนส่งสินค้า กิจการโรงสี โรงเลื่อย โรงอัดมันเม็ด

โรงงานทำยางแผ่นรมควัน อุตสาหกรรมห้องเย็น ฯลฯ ซึ่งถ้านับรวมอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเกษตรเข้าด้วยแล้ว ความสำคัญของภาคเกษตรจะยิ่งสูงขึ้นไปอีก

ประเทศเราผลิตสินค้าทางการเกษตรได้จำนวนมาก ผลผลิตทางการเกษตรหลายอย่างได้ส่งออกไปขายยังต่างประเทศ ทำให้ประเทศสามารถหาเงินตราต่างประเทศมาใช้จ่ายซื้อหาสินค้าประเภทเครื่องจักรและน้ำมัน รวมทั้งสินค้าคงทนที่เราผลิตไม่ได้จากต่างประเทศได้ ถ้าดูสถิติการส่งออกของสินค้าที่สำคัญที่สุดสิบอันดับแรกในปี พ.ศ. 2529 จะเห็นว่า 6 ใน 10 รายการเป็นสินค้าเกษตรหรือเนื่องด้วยการเกษตร

ตารางที่ 14 - 1  
สินค้าออกที่สำคัญ 10 อันดับ  
ณ สิ้นปี 2529

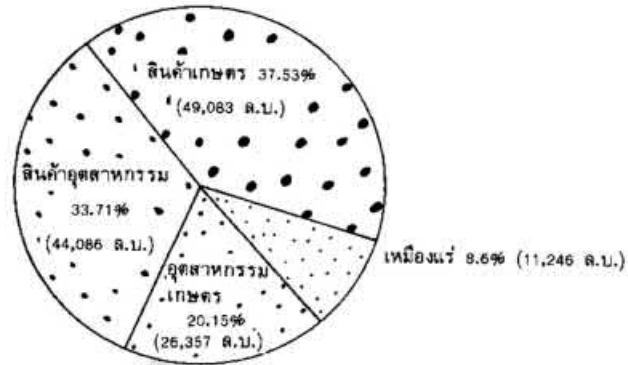
| รายการ                  | มูลค่าส่งออก |       |
|-------------------------|--------------|-------|
|                         | ล้านบาท      | %     |
| 1. สิ่งทอ               | 31,268       | 13.40 |
| 2. ข้าว                 | 20,315       | 8.70  |
| 3. ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง | 19,086       | 8.18  |
| 4. ยาง                  | 15,116       | 6.48  |
| 5. วงจรไฟฟ้า            | 12,818       | 5.49  |
| 6. ข้าวโพด              | 9,261        | 3.97  |
| 7. อัญมณี               | 8,150        | 3.49  |
| 8. น้ำตาล               | 7,271        | 3.12  |
| 9. กุ้งสด               | 4,391        | 1.88  |
| 10. ดีบุก               | 3,096        | 1.33  |
| รวม                     | 130,772      | 56.04 |
| มูลค่าส่งออกทั้งสิ้น    | 233,358      | 100   |

ที่มา : รายงานเศรษฐกิจรายเดือน, ธนาคารแห่งประเทศไทย

## แผนภาพที่ 14 - 1

สัดส่วนของประเภทสินค้าออกที่สำคัญ 10 อันดับ

(ปี 2529)



### ความเกี่ยวกันระหว่างภาคเกษตรกับภาคอุตสาหกรรม

นอกจากการผลิตสินค้าส่งออกสำคัญและขายวัตถุดิบให้โรงงานอุตสาหกรรมแล้ว ภาคเกษตรยังมีความสำคัญทางเศรษฐกิจต่อประเทศอีกสองประการ คือ

1. เป็นผู้เพิ่มแรงงานให้ภาคอุตสาหกรรม
2. เป็นตลาดผู้บริโภคขนาดใหญ่

ตลาดผู้บริโภคตลาดนี้มีโอกาสจะมีขนาดใหญ่มาก เพราะมีคนจำนวนมาก แต่ที่ในปัจจุบันมีอุปสงค์ในสินค้าไม่มากนัก ก็เพราะบุคคลในภาคนี้เป็นผู้ยากจนเป็นจำนวนมาก ดังนั้นถ้ามีการเพิ่มรายได้ให้ภาคเกษตร โอกาสที่ภาคเกษตรจะเพิ่มอุปสงค์ในการซื้อสินค้าภาคอุตสาหกรรมจะมีสูงมาก ถ้าภาคอุตสาหกรรมสามารถขายสินค้าได้มากก็จะสามารถขยายงานและเพิ่มการจ้างงานได้ด้วย เป็นวงจรต่อเนื่องกันไป นอกจากนี้เมื่อรายได้ของภาคเกษตรสูงขึ้น ผู้ที่อยู่ในภาคเกษตรจะมีทางเพิ่มพูนความรู้ความสามารถในการผลิต ทำให้การผลิตในภาคเกษตรดีขึ้น ภาคอุตสาหกรรมก็จะได้วัตถุดิบไปป้อนโรงงานมากขึ้นด้วย ดังนั้นภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรมจึงต้องพึ่งพากัน และการพัฒนาของสองด้านนี้จึงต้องกระทำไปพร้อม ๆ กัน เพราะถ้าพัฒนาแต่ภาคอุตสาหกรรมให้ผลิตสินค้าให้มากขึ้นแต่ขายในตลาดในประเทศไม่ได้เพราะผลเมืองส่วนใหญ่ไม่มีกำลังซื้อ ก็จะต้องหาทางส่งไปขายต่างประเทศ การกระทำเช่นนั้นจะทำให้ภาคอุตสาหกรรมพัฒนาไปทางหนึ่ง โดยไม่มีความเกี่ยวข้องกันกับภาคเกษตรนอกจากจะรับแรงงานเข้ามาใช้เมื่อต้อง

การ การพึ่งตลาดต่างประเทศย่อมไม่สะดวกและแน่นอนเท่ากับการพึ่งตลาดภายในประเทศเอง

### ความแตกต่างระหว่างการเกษตรกับการอุตสาหกรรมในแง่ของการปรับปริมาณการผลิต

การผลิตทางการเกษตรต้องพึ่งพาดินฟ้าอากาศ ถ้าฝนแล้งหรือน้ำท่วม ปริมาณพืชผลที่ผลิตได้จะน้อยลง ในกรณีที่กลับกัน ถ้าปีใดฝนฟ้าดีเป็นพิเศษไม่มีโรคพืชระบาด ไม่มีแมลงรบกวน ปริมาณพืชผลที่ผลิตได้จะสูงมาก การที่สินค้าเกษตรต้องพึ่งดินฟ้าอากาศนี้ ทำให้มีสินค้าขายในปริมาณที่ไม่แน่นอน และอยู่นอกเหนือการบังคับและการตัดสินใจของผู้ผลิต ผิดกับสินค้าอุตสาหกรรมที่ผู้ผลิตสามารถกำหนดปริมาณที่ตนตั้งใจจะผลิตได้และมักจะควบคุมการผลิตให้สามารถผลิตได้ตามที่ตั้งใจ จะมียกเว้นอยู่บ้างก็ถือการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้ผลิตผลทางการเกษตรเป็นวัตถุดิบ เช่น โรงงานผลไม้กระป๋อง โรงงานน้ำตาล โรงสีข้าว ซึ่งปริมาณการผลิตแต่ละปีขึ้นอยู่กับปริมาณผลิตผลของพืชผลที่เป็นวัตถุดิบอยู่ด้วย ถ้าพืชผลมีน้อยโรงงานประเภทนี้จะมียานน้อยลง ในกรณีที่โรงงานจ้างคนงานบางส่วนจากภาคเกษตร การที่โรงงานทำงานน้อยลงจะทำให้ช่องทางของเกษตรกรที่จะหางานทำให้ได้รายได้เพิ่มเติมนอกฤดูเกษตรพลอยน้อยลงไปด้วย ทั้งหมดนี้ทำให้ผู้ประกอบการอาชีพเกษตรมีรายได้ที่ไม่แน่นอนมากบ้างน้อยบ้างเป็นปี ๆ ไปมากกว่าผู้ประกอบการอาชีพอื่น

นอกจากนี้เราจะต้องไม่ลืมด้วยว่า เวลาที่พืชผลเสียหาย ไม่ได้เสียหายเสมอกันไปหมด พืชผลของบางคนเสียหายมาก บางคนน้อย บางคนไม่อาจเสียหายเลย เมื่อเราคิดต่อไปว่าถ้าผู้ประกอบการอาชีพนี้บางส่วนเป็นผู้ที่มีฐานะยากจน อาจจะมีแค่พอกินพอใช้เป็นปี ๆ ไป ในปีที่มีปัญหาทำให้รายได้ของเกษตรกรผู้นั้นลดลง ไม่ว่าจะเป็นเพราะข้าวเสียหายหรือราคาคง ก็อาจส่งผลให้ต้องกู้ยืมเงินมาใช้จ่าย การยืมเงินมาจับบริโภคเช่นนี้ ทำให้ในปีต่อ ๆ ไปจำต้องมีรายได้ที่สูงมาก จึงจะพอเพียงที่จะใช้จ่ายในปีนั้น รวมทั้งจ่ายคืนเงินต้นและดอกเบี้ยของเงินที่ได้กู้มาใช้จ่ายด้วย ถ้ามีรายได้สูงไม่พอ เกษตรกรก็จะต้องเป็นหนี้เป็นสินต่อไป

ความผันผวนในอุปทานของสินค้าและในรายได้ของเกษตรกรนอกจากจะมีที่มาจากความผันแปรของดินฟ้าอากาศแล้ว ยังเป็นผลของการที่เกษตรกรแต่ละรายเป็นผู้ผลิตรายเล็ก ไม่มีอำนาจการตลาด และไม่รู้ข้อมูลของตลาดอีกด้วย เช่น ในบางท้องที่ที่พื้นดินสามารถเพาะปลูกพืชได้หลายชนิด การปรับตัวของเกษตรกรทุกคนรวมกันอาจจะมากเกินไป เป็นต้นว่าในปีที่อ้อยราคาคง เกษตรกรหลายรายจะเลิกปลูกอ้อย หันไปปลูกพืชไร่อย่างอื่นแทน สมมติว่าเกษตรกรจำนวนมากหันไปปลูกสับปะรด ปริมาณอ้อยในปีต่อ ๆ ไปจะลดลง (ทำให้ราคาสูงขึ้น ตามกฎของอุปสงค์กับอุปทาน) และปริมาณสับปะรดจะสูงขึ้น (ทำให้ราคาลดลง) จึงดูเหมือนว่าไม่ว่าเกษตรกรจะเพาะปลูกอะไรเพื่อหารายได้เพิ่มขึ้นราคาสินค้าชนิดนั้นจะลดลงเสมอไป

ถ้าแยกแยะดูเหตุผล จะเห็นว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ลักษณะการผลิตและราคาของสินค้าเกษตรเป็นเช่นนี้เป็นเพราะ

1. การปรับตัวในภาคเกษตรต้องใช้เวลานานพอสมควร เช่นหนึ่งฤดูกาลผลิต เกษตรกรทุกคนจึงมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อราคาสินค้าเมื่อปีการผลิตก่อนพร้อม ๆ กัน ผิดกับสินค้าอุตสาหกรรมที่อาจจะเริ่มไม่พร้อมกันก็ได้ และสินค้าจะค่อย ๆ ทอยออกมา ผู้ผลิตรายอื่น ๆ อาจจะเปลี่ยนใจกลางคันเมื่อเห็นราคาลดลง แต่สินค้าเกษตรนั้นเมื่อเริ่มผลิตแล้วจะต้องดูแลจนถึงขั้นสุดท้าย

2. เนื่องจากภาคเกษตรมีผู้ทำการผลิตอยู่เป็นจำนวนมาก จึงยากที่จะรวบรวมข้อมูลว่าในระยะเวลาหนึ่งเวลาใดหรือในปีการผลิตใด เกษตรกรจำนวนเท่าใดจะเพาะปลูกพืชผลชนิดใด จึงอาจมีการผลิตสินค้าบางชนิดมากเกินไป บางชนิดน้อยไป ซึ่งจะต้องรอการปรับตัวในอีกปีการผลิตหนึ่ง ซึ่งการปรับตัวนี้ก็อาจจะมากเกินไปหรือน้อยไปก็ได้

นอกจากนี้อาจจะมีผู้สังเกตเห็นว่าสำหรับสินค้าบางชนิด ปริมาณสินค้าในแต่ละปีไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปตามการ

เปลี่ยนแปลงของราคาเลย สมมติว่าข้าวราคาถูกลง ปริมาณเนื้อที่ปลูกข้าวของปีต่อไปอาจไม่ลดลง ข้อนี้มีเหตุผลพอจะอธิบายได้ว่า ในท้องที่บางแห่งที่ดินสามารถปลูกพืชได้ดีเพียงอย่างเดียว ในกรณีเช่นนี้ถ้าราคาพืชผลต่ำลงเกษตรกรก็ไม่อาจเลิกการปลูกพืชชนิดนั้นได้ บางที่แทนที่เกษตรกรจะลดการเพาะปลูกลงกลับต้องพยายามเพาะปลูกให้ได้ผลผลิตมากขึ้น (ถ้าทำได้) เพื่อชดเชยกับรายได้ที่ลดลงเนื่องจากราคาสินค้าตกต่ำ

การปรับตัวที่เข้าไปเพราะต้องรอช่วงการผลิตและการปรับตัวที่มีแนวโน้มจะมากไปนี้ไม่มีเฉพาะในการเพาะปลูก แม้ในการเลี้ยงสัตว์ก็จะมีปรากฏให้เห็นเป็นข่าวอยู่เสมอ เช่น บางเวลาก็มีข่าวผู้บริโภคนว่าไก่แพง ต่อมาก็สลับด้วยข่าวผู้เลี้ยงร้องว่าไก่ถูกทำให้ขาดทุน บางทีก็มีข่าวหมูแพงสลับกับข่าวหมูถูก การเลี้ยงสัตว์นั้น เมื่อเลี้ยงจนโตได้ที่แล้วถ้าไม่ขายก็จะขาดทุนเพราะสัตว์เลี้ยงต้องกินอาหารทุกวัน ต้นทุนจะเพิ่มไปเรื่อย ๆ การที่ไก่มีราคาถูกลงหรือหมูมีราคาถูกลง มักจะเป็นเพราะในระยะนั้นมีไก่มีหมูออกสู่ตลาดมากเกินไป และที่มีสินค้าออกสู่ตลาดมากนั้นในหลาย ๆ ครั้งจะพบว่าเป็นเพราะผู้เลี้ยงได้ขยายปริมาณการผลิตขึ้นในช่วงที่สินค้ามีราคาแพง สินค้าจึงออกมาสู่ตลาดใกล้เคียงกันในเวลาต่อมาทำให้ราคาคง

## ฐานะของเกษตรกร

ได้มีผู้ศึกษาและสรุปว่า กว่าร้อยละ 40 ของเกษตรกรทั้งสิ้นเป็นผู้ที่ยากจน และถ้าคิดเทียบกับจำนวนผู้ยากจนในประเทศทั้งหมด จะปรากฏว่าประมาณสามในสี่ของผู้ยากจนเป็นเกษตรกร การที่เกษตรกรมีฐานะยากจนนั้นส่วนหนึ่งเป็นเพราะเกษตรกรเป็นกลุ่มที่มีการศึกษาดำนังนั้นปัญหาความยากจนของเกษตรกรจึงอยู่ที่การขาดการศึกษา ซึ่งทำให้การจะปรับปรุงพัฒนาตนเองในงานอาชีพเป็นไปได้ยาก

## ปัญหาด้านรายได้และรายจ่ายของชาวนา

เราได้เห็นปัญหาของเกษตรกรโดยทั่วไปมาบ้างแล้ว ในหัวข้อการปรับปริมาณการผลิตและหัวข้อฐานะของเกษตรกร ต่อไปนี้เราจะหันมาดูปัญหาของชาวนาเป็นเรื่องเฉพาะให้ละเอียดขึ้น

ปัญหาของชาวนาเป็นเรื่องที่มีผู้ศึกษาไว้ค่อนข้างมาก เนื่องจากเกษตรกรในเมืองไทยส่วนมากเป็นผู้มีอาชีพทำนา



การผลิตทางการเกษตรมีความเสี่ยงด้านภัยธรรมชาติสูง ต้องการสินเชื่อและคุ้มครองความเสี่ยงเพื่อให้รายได้ของผู้ผลิตมั่นคงขึ้น

มีการให้คำอธิบายถึงเหตุผลที่ชาวนาจำนวนมากมีฐานะยากจนกันต่าง ๆ เช่น ชาวนาใช้เงินไม่เป็น ใช้เงินฟุ่มเฟือย เล่นการพนัน มีหนี้สินมาก ขาดความรู้ในวิธีการผลิตสมัยใหม่ พืชผลถูกกดราคา ฯลฯ เหตุผลบางข้อเป็นเรื่องของชาวนาในฐานะผู้บริโภค บางข้อเป็นเรื่องของการผลิต

ในฐานะผู้ผลิต การที่ผู้ผลิตยากจนแสดงว่ารายจ่ายหรือต้นทุนการผลิตสูง และรายได้จากการขายสินค้า (และแรงงาน) ต่ำ ถ้าจะแก้ปัญหาด้านนี้ก็ต้องแก้ด้วยการเพิ่มรายได้และลดรายจ่าย

รายจ่ายที่สำคัญของชาวนาในฐานะผู้ผลิตได้แก่ ค่าเช่าที่ดิน ค่าดอกเบี้ยเงินกู้ที่นำมาใช้ในการผลิต ค่าสินค้าทุนที่จะช่วยเพิ่มผลผลิต รวมทั้งค่าปุ๋ยและยากำจัดศัตรูพืช ถ้าค่าสินค้าเหล่านี้มีราคาต่ำลง ต้นทุนการผลิตก็จะลดลง

รายได้ของชาวนาแต่ละคนจะขึ้นอยู่กับว่า ชาวนาสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้นหรือไม่ และสามารถขายสินค้าได้ในราคาพอสมควรหรือไม่ การผลิตสินค้าให้มากขึ้นจำเป็นต้องปรับปรุงปัจจัยการผลิตต่าง ๆ (กันได้แก่ที่ดิน แรงงาน ทุน) ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ส่วนการขายสินค้าได้ในราคาพอสมควรจะต้องขึ้นอยู่กับการตลาดที่ดี ถ้าผลิตสินค้าได้มากขึ้นและขายได้ในราคาดีพอสมควร รายได้ของชาวนาคนนั้น ๆ ก็จะสูงขึ้น

สำหรับผู้ที่จำกฎของอุปสงค์อุปทานได้อาจมีข้อสงสัยในเรื่องที่เพิ่งกล่าวมาแล้วได้ ในข้อที่ว่าถ้าชาวนาคนใดคนหนึ่งผลิตสินค้าได้มากขึ้น ชาวนาคนนั้นจะได้รายได้สูงขึ้น แต่ถ้าชาวนาทุกคนผลิตสินค้าได้มากขึ้นจะมีข้าวเข้าสู่ตลาดจำนวนมาก ตามกฎของอุปสงค์และอุปทานราคาข้าวจะตกต่ำลงและชาวนาทุกคนอาจจะมีรายได้รวมกันไม่สูงขึ้นกว่าเดิมก็ได้ ข้อนี้เป็นไปได้ในระยะใกล้ ๆ แต่ถ้าจะพิจารณาเรื่องของการเพิ่มผลผลิตไปในรูปของการพัฒนาประเทศใน

ระยะยาวแล้ว มีผู้ชี้ให้เห็นว่าสถานการณ์ในระยะยาวอาจจะแตกต่างออกไปเป็นตรงกันข้าม เพราะในโลกของเราที่มีประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ นี้ ในอนาคตอาจเกิดปัญหาขาดแคลนอาหารได้ ดังนั้นประเทศที่ผลิตสินค้าประเภทอาหารจะสามารถขายสินค้าของตนได้ในราคาที่สูงและเกษตรกรจะมีรายได้สูงขึ้น (ทั้งนี้จะต้องแน่ใจด้วยว่าประเทศที่ขาดแคลนอาหารมีกำลังเงินจะซื้ออาหาร อย่าลืมว่าเราได้เน้นตั้งแต่ต้นแล้วว่าอุปสงค์ต่างจากความอยากได้ และในเรื่องเศรษฐศาสตร์เราสนใจแต่อุปสงค์ ซึ่งก็คือความต้องการที่หนุนด้วยกำลังซื้อ)

วิธีการอีกวิธีหนึ่งที่จะช่วยมิให้รายได้ของชาวนาต่ำลงเมื่อผลผลิตเพิ่มขึ้นก็คือ ชาวนาส่วนหนึ่งจะต้องเปลี่ยนไปปลูกพืชชนิดอื่นหรือจะต้องเปลี่ยนอาชีพไปทำกิจการอื่น กล่าวคือให้มีชาวนาเหลืออยู่น้อยลงโดยชาวนาที่เหลือนั้นแต่ละคนสามารถผลิตข้าวได้มากขึ้นในเนื้อที่เท่าเดิมจึงมีรายได้สูงขึ้น ในกรณีนี้ก็เท่ากับว่าการพัฒนาการเกษตรจะต้องดำเนินไปอย่างมีแผน โดยครอบคลุมพืชผลหลาย ๆ ชนิด และจะต้องดำเนินไปควบคู่กับการพัฒนาด้านหัตถกรรมและอุตสาหกรรม

### การเพิ่มผลผลิต

ในด้านของปริมาณสินค้าที่ชาวนาจะผลิตได้นั้น ถ้าไม่นับส่วนที่ขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศที่ควบคุมไม่ได้แล้ว ที่เหลือจะขึ้นอยู่กับคุณภาพของปัจจัยการผลิต อันได้แก่ ที่ดิน แรงงาน ทุน และความรู้ทางเทคนิค ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ หรือได้รับการปรับปรุงให้ดี มีการสร้างระบบควบคุมน้ำที่ดี จะให้ผลผลิตสูงขึ้น แรงงานที่มีความรู้ในการบำรุงรักษาดิน รู้จักวิธีการใช้ปุ๋ย ใช้ยาฆ่าแมลงให้ถูกต้อง รู้จักนำเทคนิคและเครื่องมือต่าง ๆ มาใช้ให้เหมาะสม

กับสภาพการเพาะปลูก จะช่วยให้ผลผลิตสูงขึ้น การมีเครื่องมือเครื่องใช้ช่วยให้ทำงานได้เร็วขึ้น เช่นรถไถ รถเกี่ยวข้าว รวมทั้งมีเงินทุนที่จะใช้ในการนำไปลงทุนปรับปรุงที่ดินและซื้อปุ๋ย จะช่วยเพิ่มผลผลิตได้อีกทางหนึ่ง นอกจากนี้การได้เมล็ดพันธุ์ที่ดีก็จะช่วยได้ด้วย รวมแล้วทุกอย่างที่กล่าวมาข้างต้นจะมีส่วนช่วยให้ชาวนาแต่ละคนมีผลผลิตสูงขึ้น ในที่นี้คือชาวนาแต่ละคนสามารถผลิตข้าวได้ปริมาณมากขึ้น โดยใช้เวลาเท่าเดิม การปรับปรุงเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตจึงต้องปรับปรุงในด้านต่าง ๆ เหล่านี้ไปด้วยกัน

## ราคาสินค้าเกษตร

เมื่อสามารถผลิตได้เพิ่มขึ้นแล้ว ชาวนาจะต้องขายข้าวได้ในราคาที่ดีด้วยจึงจะมีรายได้สูงขึ้น ราคาจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับ

1) ระบบการค้าข้าวมีการผูกขาดในหมู่ผู้ซื้อข้าวที่จะทำให้ชาวนาผู้ขายเป็นฝ่ายเสียเปรียบในด้านการต่อรองราคาหรือไม่ การสร้างกลไกการตลาดที่ดี มีแหล่งรับซื้อข้าวหลาย ๆ แหล่งที่แข่งขันกัน จะช่วยให้ชาวนาเลือกที่ขายข้าวได้มากขึ้น และจะขายข้าวได้ราคาดีขึ้น

2) ราคาข้าวผันผวนมากหรือไม่ เช่นราคาคงต่ำมากในช่วงต้นฤดูที่มีข้าวออกสู่ตลาดจำนวนมากและราคาสูงในช่วงปลายฤดูเมื่อชาวนามีข้าวเหลืออยู่ในมือค่อนข้างน้อย ที่ราคาผันผวนมากเพราะชาวนาสวนมากต้องรีบขายข้าวนำเงินไปชำระหนี้ ไม่อาจถือข้าวไว้รอจำหน่ายเป็นเวลานานได้ การสร้างระบบขึ้นมาจัดความผันผวนด้านนี้จะเป็นประโยชน์ในการเพิ่มรายได้แก่ชาวนา

ในข้อนี้รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายหลายด้านด้วยกันเพื่อประโยชน์ของชาวนา เช่นประกาศพยุงราคาข้าว โดยกำหนดราคาข้าวขั้นต่ำที่รัฐบาลอยากให้เป็นราคาลดแล้วใช้มาตรการอื่นประกอบเพื่อดันราคาข้าวให้ขึ้นไปถึงราคาที่ต้องการ เช่นบางปีให้ออกราคาลดเพื่อเกษตรกรรับซื้อข้าวในท้องที่ต่าง ๆ ในราคาที่ประกาศ บางครั้งองค์การคลังสินค้าหรือกรมการค้าต่างประเทศจะประมูลซื้อข้าวจากเอกชน เพื่อเก็บกักไว้รอจำหน่ายในระยะหลังที่ราคาข้าวจะสูงขึ้น (เพราะปริมาณข้าวมีน้อยลง) บางครั้งกระทรวงพาณิชย์ใช้วิธีเร่งให้พ่อค้าข้าวส่งข้าวออกต่างประเทศตั้งแต่ต้นฤดู นอกจากนี้ขบวนการสหกรณ์การเกษตรระดับประเทศหรือสหกรณ์ระดับจังหวัดต่าง ๆ ในระดับท้องถิ่นก็อาจจะช่วยกันซื้อข้าวไว้รอจำหน่ายในระยะต่อ ๆ ไปด้วยได้ มาตรการเหล่านี้บางครั้งก็เลือกทำเฉพาะอย่าง บางครั้งก็ทำหลาย ๆ ด้านร่วมกัน ทั้งสิ้นมีวัตถุประสงค์ที่เหมือนกันคือพยายามเพิ่มอุปสงค์ในตลาด (หรือดึงอุปทานส่วนหนึ่งออกจาก

ตลาดเป็นการชั่วคราว) ในช่วงที่ปริมาณข้าวที่จะขายมีมาก

3) มีอุปสรรคอื่นใดหรือไม่ที่ทำให้ราคาข้าวโดยทั่ว ๆ ไปต่ำกว่าที่ควรจะเป็น เรื่องนี้มีผู้ให้ความเห็นว่าการเรียกเก็บพรีเมียมข้าวทำให้ราคาข้าวในประเทศต่ำ เมื่อราคาข้าวต่ำทำให้ชาวนามีรายได้น้อย ชาวนาก็ไม่มีกำลังเงินจะลงทุนเพื่อพัฒนาการผลิตให้ได้ผลผลิตสูงขึ้น เกิดเป็นวงจรต่อเนื่องกันไป และเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชาวนายากจน เรื่องของพรีเมียมข้าวนี้ถือว่าเป็นเรื่องที่ยังไม่มีข้อยุติ (ดูบทที่ 12 ประกอบ)

## การประกันภัยพิชผล

ได้กล่าวมาแล้วว่าปริมาณสินค้าเกษตรที่เกษตรกรแต่ละคนผลิตได้ในแต่ละปี อาจจะประสบความเสียหายได้เนื่องด้วยภัยธรรมชาติต่าง ๆ สิ่งเหล่านี้อยู่นอกเหนือการบังคับของเกษตรกรโดยตรงแต่มีผลให้รายได้ของเกษตรกรลดลง จึงได้มีการคิดกันว่าควรจะหาทางช่วยให้รายได้ของเกษตรกรแต่ละคนแน่นอนขึ้นโดยให้เกษตรกรร่วมกันรับความเสี่ยงโดยวิธีทำประกันภัยพิชผล เกษตรกรที่ต้องการปกป้องตนเองจากความเสี่ยงว่าพิชผลจะเสียหายจากภัยธรรมชาติ จะทำประกันไว้โดยเสียเบี้ยประกันจำนวนหนึ่งให้กับสถาบันหรือบริษัทผู้เอาประกัน หลักการในการประกันภัยก็ใช้หลักเดียวกับการประกันชีวิตและประกันภัยอื่น ๆ กล่าวคือในกรณีที่พิชผลไม่เสียหายเกษตรกรก็จะเสียเบี้ยประกันสำหรับปีนั้นไป ถ้าพิชผลของเกษตรกรผู้ใดเสียหายสถาบันหรือบริษัทผู้รับประกันก็จะเป็นผู้จ่ายเงินค่าเสียหายให้เกษตรกรผู้นั้น เงินที่ได้มาสำหรับจ่ายค่าเสียหายก็คือเบี้ยประกันที่ได้รับมาจากเกษตรกรผู้นั้นในปีก่อน ๆ และจากเกษตรกรผู้อื่นที่ร่วมอยู่ในโครงการประกันภัยนั้นเอง

การประกันภัยพิชผลเป็นงานใหญ่และในกรณีที่พิชผลเสียหายครอบคลุมพื้นที่กว้างขวาง (เช่นกรณีฝนแล้ง) บริษัทเอกชนอาจจะไม่สามารถรับภาระในการดำเนินการได้ในหลายประเทศที่มีโครงการประกันภัยพิชผลจึงใช้วิธีจัดตั้งเป็นองค์กรของรัฐขึ้น ทำหน้าที่นี้แทนภาคเอกชน แต่ภาคเอกชนก็มีส่วนร่วมในการประกันภัยด้วยในบางด้านเท่าที่สามารถทำได้

สำหรับในเมืองไทยยังไม่มีสถาบันของรัฐทำหน้าที่ประกันภัยพิชผล แต่ก็ได้มีการประกันภัยสำหรับการทำเกษตรเป็นบางจุด โดยความร่วมมือกันของบริษัทประกันภัยหลายบริษัท คือโครงการรับประกันภัยโคนม และโครงการรับประกันภัยสำหรับฝ้าย

## การเกษตรสมัยใหม่

ในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่นประเทศสหรัฐอเมริกา ชาวนาชาวไร่มีรายได้สูงไม่แพ้ผู้ประกอบการอาชีพอื่น ในประเทศเหล่านั้นได้มีการปรับปรุงวิธีการผลิตให้ทันสมัยอยู่เสมอ การค้นคว้าที่ส่งผลให้เกิดการผลิตที่มีประสิทธิภาพ ขึ้นนี้มีทั้งส่วนที่เป็นผลงานของรัฐบาลและผลงานของเอกชน อันได้แก่ตัวชาวนาเองและบริษัทผู้ผลิตเครื่องมือเครื่องใช้ ในการเกษตร ผู้ผลิตเมล็ดพันธุ์และคัตพันธุ์สัตว์ การประกอบการเกษตรในประเทศนั้น ๆ ใช้วิธีการด้านการผลิตและการจำหน่ายแบบเดียวกับการจัดการธุรกิจอื่น ๆ

อันที่จริงแล้วการเกษตรก็เป็นการทำธุรกิจชนิดหนึ่งไม่ต่างจากการผลิตสินค้าชนิดอื่น ต้องใช้ปัจจัยการผลิต เช่นเดียวกัน คือ ที่ดิน แรงงาน ทุน ความรู้ทางเทคนิค และผู้ประกอบการ ดังนั้นจึงควรจะต้องใช้หลักของการบริหารธุรกิจในการบริหารการผลิตในไร่นาด้วย ในการคิดจะปรับปรุงการเกษตรให้ทันสมัยจึงจำต้องปรับปรุงปัจจัยการผลิตทุกด้าน เช่น ปรับปรุงที่ดินให้มีคุณภาพมากขึ้น ปรับปรุงแรงงานให้มีความรู้ในงานที่ต้องทำดีขึ้น แรงงานจะได้มีความสามารถสูงขึ้น จะต้องมีทุนที่เหมาะสมอย่างพอเพียง (ซึ่งรวมถึงการมีสินเชื่อที่จะนำไปซื้อหาสินค้า ทุนด้วย) และที่สำคัญยิ่งสำหรับการผลิตสมัยใหม่ก็คือจะต้องมีการนำความรู้ด้านเทคนิคสมัยใหม่มาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการผลิต เช่นการค้นคว้าปรับปรุงให้ได้พันธุ์พืช

พันธุ์สัตว์ที่ดีให้ผลผลิตสูง นอกจากนี้เกษตรกรทุกคนหรือเกษตรกรส่วนใหญ่จะต้องมีความนึกคิดแบบผู้ประกอบการ ด้วยคือ เป็นผู้ที่รู้จักนำปัจจัยการผลิตอื่น ๆ มาร่วมกันผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ

## ศัพท์ความรู้

การพยุรราคา

การประกันภัยพืชผล

## กิจกรรม

1. มีหน่วยงานของรัฐบาลหลายหน่วยทำหน้าที่ช่วยเกษตรกร เชิญเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานบางหน่วยมาบรรยายและตอบข้อซักถามเกี่ยวกับงานด้านการพัฒนาการเกษตร หรือช่วยกันค้นคว้าดูหน้าที่ของหน่วยงานต่าง ๆ ที่มีส่วนช่วยในการพัฒนาเกษตรว่าแต่ละหน่วยงานทำงานในด้านใดบ้าง

2. นักเรียนอาจจะช่วยกันตัดข่าวที่น่าสนใจจากหนังสือพิมพ์ หรือหาบทความจากวารสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับด้านการเกษตรในแง่ใดแง่หนึ่ง แล้วนำมาแลกเปลี่ยนกันอ่าน รวมทั้งหยิบยกเรื่องที่อยู่ในความสนใจในขณะนั้น ขึ้นอภิปรายกันในชั้นเรียน

## บทที่ 15

### ปัญหาทางเศรษฐกิจ

#### ทางเลือกสำหรับปัจจุบันและอนาคต

ระบบเศรษฐกิจทุกระบบเผชิญกับปัญหาที่ต้องตอบหลายข้อด้วยกันคือ

1. ปัญหาว่าทำอย่างไรประเทศจึงจะสามารถผลิตสินค้าได้มากขึ้น ข้อนี้เป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ซึ่งแต่ละประเทศจะต้องเลือกที่จะพัฒนาไปในแนวใด จะเร่งการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมหรือภาคการเกษตรก่อนกัน จะปล่อยให้การพัฒนาอยู่ในมือของภาคเอกชนโดยรัฐทำหน้าที่สนับสนุนหรือรัฐจะเข้าไปจัดการในบางด้านเสียเอง จะพัฒนาการผลิตสินค้าประเภทใด ใช้กรรมวิธีการผลิตอย่างไร ฯลฯ

2. ปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะลดช่องว่างระหว่างคนรวยกับคนจนในประเทศลงได้บ้าง ทำอย่างไรจึงจะช่วยเหลือคนจนได้ดี และขจัดปัญหาความยากจนของประชาชนบางส่วนลงได้ ข้อนี้เป็นปัญหาด้านการกระจายรายได้ประชาชาติ การเลือกแนวทางการพัฒนา การเลือกเก็บภาษีบางอย่าง การเลือกใช้จ่ายเงินงบประมาณเพื่อกิจการบางประเภท ล้วนมีส่วนกระทบกระเทือนถึงการกระจายรายได้ทั้งสิ้น บางด้านเป็นการกระจายรายได้จากเมืองไปชนบท เช่น การเลือกพัฒนาเมืองใหม่ขึ้นอันจะมีส่วนช่วยกระจายการลงทุนและกระจายความเจริญทางเศรษฐกิจจากศูนย์กลางคือกรุงเทพฯ ไปยังท้องถิ่นได้มากขึ้น บางด้านเป็นการกระจายรายได้จากผู้มีรายได้สูงไปหาผู้มีรายได้ต่ำ เช่นการเก็บภาษีเงินได้ในอัตราก้าวหน้า

การแก้ปัญหาด้านการกระจายรายได้เติบโตทางเศรษฐกิจกับการกระจายรายได้นั้น บางครั้งก็ไปด้วยกันแต่บางครั้งก็ขัดแย้งกัน ทำให้จำต้องเลือกด้านใดด้านหนึ่ง ยกตัวอย่างเช่นการที่รัฐบาลไม่เก็บภาษีจากมรดก ซึ่งทำให้มีการสะสมทรัพย์สินจากชั่วอายุบุคคลหนึ่งส่งผ่านไปให้บุคคลอีกชั่วอายุหนึ่งมากขึ้น วิธีการนี้ทำให้ความรวยความจนของแต่ละคนในประเทศต่างกันมากขึ้น เมื่อเทียบกับกรณีที่มีการเก็บภาษีจากมรดก แต่เนื่องจากบุคคลที่มีฐานะดีมักจะออมเงินได้มากกว่าบุคคลที่มีรายได้ต่ำ เงินออมที่มีมากทำให้มีเงินสำหรับนำไปลงทุนมากขึ้น ดังนั้นการไม่เก็บภาษีจากมรดกจึงอาจจะส่งผลในด้านการช่วยให้มีการกระจายรายได้ทางเศรษฐกิจได้มากกว่า

3. ปัญหาว่าทำอย่างไรจึงจะทำให้เศรษฐกิจของประเทศเติบโตไปได้อย่างมั่นคง ไม่เกิดปัญหาเงินเฟ้อหรือปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ข้อนี้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการรักษาเสถียรภาพทางเศรษฐกิจ

4. ในการติดต่อค้าขายกับต่างประเทศทำให้เกิดปัญหาเพิ่มขึ้นอีกข้อหนึ่ง คือปัญหาดุลการค้าและดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ เราจะผลิตสินค้าอะไรบ้าง ขายให้ใคร จึงจะได้ประโยชน์มากที่สุด และได้เงินตราต่างประเทศมาสำหรับซื้อสินค้าเข้าเพื่อใช้ในการบริโภคหรือในการผลิตสินค้าอื่น ๆ นโยบายด้านพลังงานก็เป็นส่วนหนึ่งของปัญหาดุลการค้าและดุลการชำระเงิน ถ้ามีการประหยัดการใช้พลังงานก็จะมีส่วนช่วยให้การค้าและการชำระเงินขาดดุลน้อยลงได้

ประเด็นปัญหาเฉพาะเรื่องทางด้านเศรษฐกิจมีมากมายเรื่อง ในที่นี้จะยกประเด็นที่อยู่ในความสนใจขึ้นมาพิจารณาเป็นบางเรื่อง

#### ปัญหาประชากร

สำนักงานสถิติแห่งชาติให้ข้อมูลว่า ในปี 2523 ประเทศไทยมีประชากรประมาณ 47 ล้านคน เมื่อเทียบกับ 10 ปีที่แล้วมา ประเทศไทยมีประชากรเพิ่มขึ้น 11.5 ล้านคน ในจำนวนประชากร 47 ล้านคนนี้เป็นเด็ก เป็นนักเรียน ผู้ว่างงาน และผู้ไม่สามารถทำงานได้รวมกันถึง 28 ล้านคน หรือ เป็นร้อยละ 55 ของประชากรทั้งสิ้น

การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจขึ้น เพราะจำนวนเด็กที่ยังไม่อยู่ในวัยทำงานมีมาก คนทำงานหนึ่งคนต้องรับภาระเลี้ยงดูคนไม่ทำงานมากขึ้น รายได้ที่ได้มาต้องนำมาเฉลี่ยกันใช้จ่าย ฐานะจึงยากจน การเลี้ยงดูเป็นไปไม่ได้ไม่ดีเท่าที่ควร การให้การศึกษาจะมีน้อยลงไปด้วย

ทางด้านรัฐบาลเอง การที่ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วก็เป็นภาระในการจัดหาที่เรียนหนังสือให้ในเมื่อรายได้ของรัฐบาลก็มีจำกัด เมื่อต้องใช้ไปในการจัดการศึกษาภาคบังคับและการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน ก็จะมีเงินเหลือน้อยลงสำหรับจะนำไปใช้จ่ายบริการทางสังคมด้านอื่น ๆ การจัดการศึกษาภาคบังคับและการให้บริการสาธารณสุข ก็อาจ

จะไม่มีคุณภาพดีเท่าที่ควร เพราะต้องจัดทำเป็นจำนวนมากด้วยกัน เพื่อให้พอกับจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้น การเพิ่มขึ้นของประชากรจึงอาจจะเป็นอุปสรรค ทำให้แต่ละคนไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร คุณภาพของประชากรก็อาจจะไม่ดีนัก และเมื่อประชากรเหล่านี้เติบโตขึ้น ดำรงแบบเศรษฐกิจเติบโตไม่ทันก็จะเกิดปัญหาการว่างงาน เพราะโอกาสในการจ้างงานมีน้อยกว่าจำนวนคนที่เติบโตขึ้นและเข้ามาในตลาดแรงงาน การที่ประเทศไทยประเทศหนึ่งจะมีประชากรจำนวนมากไม่ใช่ปัญหาโดยตรง เพราะถ้าประชากรนั้น ๆ มีคุณภาพดีก็มีสุขภาพอนามัยดี มีการศึกษาดี มีระเบียบวินัย ขยันขันแข็ง มีความคิดสร้างสรรค์ และประเทศมีทรัพยากรธรรมชาติมากพอจะรองรับได้ ประชากรก็เป็นทรัพยากรที่น่ามี เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วโดยที่ประเทศนั้น ๆ ยังไม่พร้อมอาจจะทำให้ได้ผลเมืองที่ด้อยการศึกษาหรือสุขภาพไม่ดี เป็นจุดอ่อนทำให้แต่ละคนไม่สามารถมีชีวิตที่ดีเท่าที่ควรได้

### สภาพแวดล้อม

สภาพแวดล้อมเป็นพิษ หรือสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นปัญหาที่ได้รับการกล่าวขวัญถึงเสมอ ๆ เช่น โรงงานปล่อยน้ำเสียลงสู่แม่น้ำลำคลอง ทำให้สัตว์น้ำอาศัย

อยู่ไม่ได้ และน้ำที่เสียนั้นยังเป็นผลทำให้น้ำนำไปใช้ในการเกษตรไม่ได้ เกิดความกระทบกระเทือนไปถึงผู้ที่ประกอบอาชีพเกษตรอื่น ๆ ปัญหาบ้านเรือนในกรุงเทพฯ หรือเมืองอื่น ๆ มีสภาพแออัด การระบายน้ำไม่ดี เกิดน้ำเสียและแหล่งเพาะพันธุ์ซึ่งเป็นพาหะนำโรค การจราจรติดขัดและโรงงานปล่อยควันเกิดภาวะอากาศเป็นพิษในเมือง เสี่ยงที่ตมมาก ๆ ทั้งในโรงงานบางแห่งและย่านกลางเมืองที่มีการจราจรแออัด เกิดเป็นพิษเป็นภัยต่อประชาชน

สภาพแวดล้อมที่เสื่อมโทรมไม่ได้เกิดเฉพาะในเขตตัวเมืองเท่านั้น ในชนบทก็หนีภาวะนี้ไม่พ้นเช่นกัน ตัวอย่างเช่นการใช้ยาฆ่าแมลงมาก ๆ โดยไม่ระมัดระวังเกิดเป็นอันตรายต่อผู้ใช้ และเป็นผลทำให้น้ำในแม่น้ำลำคลองเป็นพิษ ปริมาณสัตว์น้ำที่จะใช้เป็นอาหารได้จะลดลง ยาฆ่าแมลงที่ติดค้างในผักและผลไม้เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค การทำการเกษตรโดยไม่บำรุงรักษาดิน ไม่ปลูกพืชหมุนเวียน ทำให้ดินเสื่อมได้เร็ว การโค่นต้นไม้ในป่าจำนวนมาก ทำให้สภาพดินฟ้าอากาศเปลี่ยนแปลงไป อันเป็นผลกระทบกระเทือนมาถึงการทำการเกษตร การประมงที่ทำกันตลอดทุกฤดู และใช้เครื่องมือจับปลาแบบใหม่ ทำให้มีการจับปลามากเกินไปรวมทั้งถูกปลาด้วย จนปลาดิบโตทดแทนไม่ทัน ทำให้ชาวประมงจับปลาได้น้อยลงในระยะต่อมา



การจราจรติดขัด

จะเห็นได้ว่าสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้นเป็นพิษหรือที่มีสภาพเสื่อมโทรมลงนี้ เกิดเพราะน้ำมีมนุษย์แต่ละคนที่ช่วยกันทำนั่นเอง ในการที่ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมนี้ มนุษย์แต่ละคนไม่ได้หยุดคิด เพราะส่วนที่แต่ละคนทำนั้นไม่เกิดโทษแก่ตนโดยตรง แต่ไปเกิดโทษแก่ผู้อื่น เช่น โรงงานที่ปล่อยน้ำเสียลงแม่น้ำ ในแง่ของโรงงานถือว่าเป็นการประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะถ้าแปรสภาพน้ำเสียให้ดีขึ้นก่อนปล่อยลงแม่น้ำจะสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายอีกจำนวนหนึ่ง ทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น การประหยัดของโรงงานในที่นี้กลับเกิดเป็นโทษต่อบุคคลอื่น คือผู้ที่ต้องอาศัยใช้น้ำจากแม่น้ำนั้น การสร้างความรู้สึกรับผิดชอบต่อสังคมขึ้น เป็นทางหนึ่งที่จะแก้ไขสภาพนี้ได้

บางครั้งการไม่ได้หยุดคิดเป็นเพราะมองไม่เห็นว่าจะมีโทษเกิดขึ้นจากการกระทำของตนที่เป็นเพียงส่วนน้อย ยกตัวอย่างเช่นชาวไร่หนึ่งครอบครองผืนป่าทำไร่หรือรับจ้างโค่นไม้ ได้รายได้เพิ่มขึ้นและป่าไม้ก็ไม่ได้ถูกรุกทำลายไปเท่าใด แต่เมื่อชาวไร่หลาย ๆ ครอบครองผืนป่าทำไร่บ้าง แม้จะคนละไม้ก็ไร่ ก็อาจเป็นจำนวนป่าไม้มากมายเป็นหมื่นเป็นแสนไร่ได้ เกิดเป็นภาวะการบุกรุกทำลายป่า ทำลายต้นน้ำลำธารขึ้นมา ซึ่งทั้งหมดนี้มีจุดเริ่มที่บุคคลแต่ละคนนั่นเอง หรือการที่บุคคลคนหนึ่งอยากไปให้ถึงที่หมายโดยรวดเร็วและสะดวกสบายจึงซื้อรถยนต์มาขับ แต่ถ้าทุกคนต่างก็มีรถยนต์ จะเกิดการจราจรติดขัด ไม่ได้รับความสะดวกอีกต่อไป และยังทำให้เกิดไอเสียควันพิษขึ้นในเมือง การจราจรติดขัดทำให้สิ้นเปลืองน้ำมัน นับเป็นการสูญเสียพลังงานโดยเปล่าประโยชน์อีกด้วย

เรื่องของสภาพแวดล้อมเกิดเป็นปัญหาก็เพราะความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจของสังคมมนุษย์ ซึ่งต้องพึ่งพาทรัพยากรธรรมชาติเป็นพื้นฐาน เมื่อปริมาณประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วในขณะที่ที่ดินมีจำนวนจำกัดเพียงเท่าเดิม และประชากรยุคปัจจุบันใช้ของสิ้นเปลืองมากกว่ายุคก่อน ความต้องการมีมากกว่าและสามารถผลิตเพื่อสนองความต้องการได้ จึงเกิดการพยายามใช้ที่ดินที่มีอยู่ในจำนวนจำกัดให้ได้ประโยชน์มากที่สุด ธรรมชาติไม่สามารถรองรับภาวะดังกล่าวได้จึงเกิดสภาพเสื่อมโทรมขึ้น

ในแง่ของเศรษฐศาสตร์ บุคคลแต่ละคนมุ่งเฉพาะประโยชน์ส่วนตน ผู้ผลิตทุกคนมุ่งประหยัดต้นทุนการผลิตของตน ผู้บริโภคมุ่งประหยัดรายจ่ายของตน แต่ในบางครั้งประโยชน์ส่วนตนเป็นโทษต่อส่วนรวมได้ดังกล่าวนมาแล้ว ทำให้เกิดเป็นรายจ่ายหรือต้นทุนของสังคมที่ต่างจากรายจ่ายส่วนบุคคล ต้นทุนของสังคมไม่ได้รวมเฉพาะรายจ่ายของส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึงส่วนที่แต่ละบุคคลไม่ได้นับ

รวมไว้ในรายจ่ายของตนด้วย เช่นในการขับรถยนต์สักคันหนึ่ง ผู้เป็นเจ้าของรถยนต์คิดเฉพาะค่าน้ำมัน ค่าซ่อม ค่าเสื่อมราคา แต่สังคมโดยส่วนรวมจ่ายมากกว่านั้นรายจ่ายรวมทั้งสิ้นคือรายจ่ายรวมค่าน้ำมัน ค่าซ่อม ค่าเสื่อมราคาของบุคคลทุกคน นอกจากนี้ยังมีรายจ่ายที่เกิดจากอากาศเป็นพิษ เสียงดั่งรบกวนประสาท ทำให้สุขภาพเสื่อมอีกด้วยที่แตกต่างกันก็เพราะบุคคลทุกคนถือว่าอากาศและน้ำเป็นของฟรี มีใช้ไม่จำกัด ดังนั้นจึงไม่นำอากาศและน้ำมาคำนวณรวมเป็นส่วนหนึ่งในต้นทุนของตนเหมือนกับที่น้ำเอาค่าวัตถุดิบอื่น ๆ มารวมไว้เป็นต้นทุน ด้วยเหตุนี้รายจ่ายของบุคคลกับของสังคมซึ่งรวมบุคคลทั้งหมดเข้าด้วยกันจึงไม่เท่ากัน การแก้ไขสภาพแวดล้อมรวมทั้งการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมอยู่ที่ทางฝ่ายรัฐบาลจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไขข้อบังคับขึ้น ให้ธุรกิจและบุคคลทุกคนต้องนำเอาการไม่ทำให้สภาพแวดล้อมเป็นพิษเข้าเป็นส่วนหนึ่งของต้นทุนของตนด้วยซึ่งจะทำให้รายจ่ายของแต่ละบุคคลสูงขึ้นบ้าง

เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาและเลือกว่าเราจะเลือกอย่างไร ระหว่างการผลิตด้วยต้นทุนที่ถูก ผู้บริโภคซื้อของได้ถูก แต่สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม หรือจะยอมเสียค่าใช้จ่ายแพงขึ้น โดยใช้เทคนิคการผลิตที่ดีขึ้นและพัฒนากรรมวิธีการผลิตต่าง ๆ เพื่อให้ขบวนการในการผลิตลดการสร้างความเสื่อมโทรมแก่สภาพแวดล้อมลงการที่เราเลือกทางใดทางหนึ่ง จะส่งผลไปถึงอนาคตด้วยว่าในอนาคตเราจะมีชีวิตอยู่ในสภาพแวดล้อมเช่นไร

## ศัพท์ความรู้

การจำแนกเชิงโคตทางเศรษฐกิจ  
ต้นทุนส่วนบุคคล  
สภาพแวดล้อมเป็นพิษ  
ต้นทุนของสังคม

## กิจกรรม

1. รายรับจากดอกเบี้ยเงินฝากที่ธนาคาร ผู้รับสามารถเลือกเสียภาษีในอัตราภาษีเงินได้ หรือเสียภาษีในอัตราร้อยละ 12.5 สำหรับผู้ที่มีเงินได้ที่ต้องเสียภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 12.5 ย่อมจะเลือกเสียภาษีสำหรับดอกเบี้ยเงินฝากนี้ในอัตราร้อยละ 12.5 ทบทวนความรู้จากบทที่ 12 โดยช่วยกันพิจารณาว่าการเก็บภาษีในอัตรานี้อาจถือเป็นการเก็บภาษีเช่นไร เป็นภาษีในอัตราก้าวหน้าถอยหลัง หรือมีสัดส่วนคงที่ การเก็บภาษีเช่นนี้มีประโยชน์ในด้านใด และมีข้อเสียในด้านใดบ้าง และลองแสดงความ

คิดเห็นว่า ควรจะมีการเปลี่ยนแปลงการจัดเก็บภาษีนี้หรือไม่  
อย่างไร

2. ตัดข่าวในหนังสือพิมพ์ที่คิดว่าเป็นประเด็น  
ปัญหาทางเศรษฐกิจ ลองช่วยกันจัดกลุ่มปัญหาว่าปัญหา  
ต่าง ๆ เหล่านั้นเป็นปัญหาด้านใด ด้านการจำเริญเติบโต  
ทางเศรษฐกิจ การกระจายรายได้ เสถียรภาพของระบบ

เศรษฐกิจหรือดุลการชำระเงินระหว่างประเทศ

3. การกระทำของมนุษย์ที่ทำให้เกิดสภาพแวดล้อม  
เสื่อมโทรมมีอยู่มากมาย ช่วยกันนึกตัวอย่างใกล้ ๆ ตัว  
แล้วจดเป็นรายการออกมาดู นึกถึงสถานที่ที่ไม่ค่อยมีสภาพ-  
แวดล้อมเป็นพิษ ถ้านึกออกลองหาเหตุผลดูว่า เหตุใดสภาพ-  
แวดล้อมนั้น ๆ จึงไม่ค่อยเป็นพิษ



# บทส่งท้าย

## ขอบเขตของวิชาเศรษฐศาสตร์

นิยามของวิชาเศรษฐศาสตร์มีมากมาย นักเศรษฐศาสตร์บางท่านให้คำนิยามที่เน้นด้านสวัสดิการทางเศรษฐกิจของมนุษย์คือการเพิ่มพูนความมั่งคั่งของมนุษย์ บางท่านเน้นด้านการใช้ทรัพยากรที่มีน้อยและหายากให้ได้ประโยชน์มากที่สุด อย่างไรก็ตาม สรุปได้ว่าจุดเน้นของวิชาเศรษฐศาสตร์อยู่ที่วัตถุ และศูนย์กลางความสนใจของวิชาเศรษฐศาสตร์ก็คือการพยายามอธิบายปัญหาในด้านที่เกี่ยวกับการนำทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติ มาแปลงเปลี่ยนและนำมาใช้เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์นั่นเอง ทรัพยากรมีจำกัดเพียงเท่าที่ธรรมชาติให้มา และเท่าที่มนุษย์จะสร้างเพิ่มขึ้นด้วยการใช้ทรัพยากรในธรรมชาติประกอบกับแรงงาน แรงสมองของมนุษย์เอง ความสำคัญจึงอยู่ที่การเลือกนำทรัพยากรเหล่านั้นไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพที่สุด ลักษณะแนวคิดในทำนองนี้เป็นหลักสำคัญในการศึกษาและวิเคราะห์ของนักเศรษฐศาสตร์ทั่วไป ไม่ว่านักเศรษฐศาสตร์นั้น จะอยู่ในระบบเศรษฐกิจระบบใด

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มีสมมติฐานที่สำคัญอยู่ข้อหนึ่งคือ สมมติฐานที่ว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผล ความมีเหตุผลนั้นแสดงออกด้วยการกระทำซึ่งเป็นไปเพื่อประโยชน์ของตน สมมติฐานข้อนี้ประกอบกับการที่เห็นว่าโลกนี้มีทรัพยากรอยู่จำกัด วิชาเศรษฐศาสตร์จึงมุ่งศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ในการเลือก ซึ่งเราได้เห็นมาแล้วจากบทที่ผ่านมา ที่ผู้บริโภคเลือกกระหว่างการใช้จ่ายซื้อสินค้าต่าง ๆ ผู้ผลิตเลือกวิธีการผลิตแบบต่าง ๆ แรงงานเลือกกระหว่างค่าแรงกับการพักผ่อนหย่อนใจ และคนในสังคมเลือกเกี่ยวกับภาวะสภาพแวดล้อม เป็นต้น

### เศรษฐศาสตร์กับสังคมศาสตร์

วิชาเศรษฐศาสตร์เป็นสาขาวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศาสตร์ ความแตกต่างจากวิชาอื่น ๆ ในหมวดสังคมศาสตร์อยู่ที่วิธีการมองสังคมและพฤติกรรมของมนุษย์ในสังคมนั้น ยกตัวอย่างเช่น เศรษฐศาสตร์ไม่ได้สนใจในศาสนาที่ถือหาสาระของศาสนานั้นโดยเฉพาะ แต่สนใจความเชื่อทางศาสนา สถาบันทางศาสนา และประเพณีทางศาสนาเท่าที่มีอิทธิพลต่อกิจกรรมทางเศรษฐกิจและการดำรงชีวิตที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ในด้านการศึกษาที่เช่นกัน วิชาเศรษฐศาสตร์ไม่ได้สนใจในหลักการของการศึกษาในตัวของมันเอง แต่ให้ความสนใจ

ในจุดที่ว่าทำให้การศึกษาอย่างเพียงพอและเหมาะสม (รวมทั้งให้การฝึกฝนให้เกิดความชำนาญ) เป็นเรื่องสำคัญที่จะช่วยเสริมให้ปัจจัยการผลิตปัจจัยหนึ่ง คือแรงงาน ให้สามารถเพิ่มผลผลิตของตนได้มากขึ้นและมีผลต่อเนื่องไปถึงการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของสังคมเป็นส่วนรวม

วิชาเศรษฐศาสตร์สมัยใหม่ไม่ได้เน้นเฉพาะแนวคิดเชิงปรัชญาเท่านั้น แต่ได้นำเอาคณิตศาสตร์เข้ามาใช้เป็นเทคนิคในการอธิบายทฤษฎี และอธิบายพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ค่อนข้างมาก แต่การนำวิชาที่อยู่ในแขนงของวิทยาศาสตร์เข้ามาใช้เป็นเครื่องมือ ไม่ได้ทำให้เศรษฐศาสตร์กลายเป็นวิชาในหมวดวิทยาศาสตร์ไปได้ ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์เป็นทฤษฎีที่เกิดจากการสังเกตสภาพแวดล้อม การตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับพฤติกรรมบางอย่างและสภาพแวดล้อมบางอย่าง ทฤษฎีซึ่งเป็นที่ยอมรับกันได้ผ่านการทดสอบมาแล้วว่าสามารถอธิบายเหตุการณ์ส่วนใหญ่ได้อย่างดี

ในบางครั้งจะมีการทดสอบทฤษฎีและคำทำนายอันเกิดจากทฤษฎีด้วยงานวิจัย โดยดูจากพฤติกรรมมนุษย์ที่เป็นไปในชีวิตจริง ในหลาย ๆ ครั้งการได้เชิงทางวิชาการหาข้อยุติว่าใครถูกใครผิดไม่ได้ง่าย ๆ เพราะโลกของเศรษฐศาสตร์หาข้อยุติจากห้องทดลองไม่ได้ เนื่องจากเป็นเรื่องของการพิจารณาพฤติกรรมของมนุษย์ในสภาวะแวดล้อมที่เป็นจริงของมนุษย์กลุ่มนั้น ๆ นี่เองที่เน้นให้เห็นชัดยิ่งขึ้นว่า เศรษฐศาสตร์เป็นวิชาหนึ่งในหมวดสังคมศาสตร์

การศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์เป็นการศึกษาให้รู้วิธีการคิดที่นักเศรษฐศาสตร์ใช้กันอยู่ ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ไม่ได้ให้ข้อยุติที่แน่นอนตายตัวอันจะหยิบไปใช้ปฏิบัติได้ในทุกสถานการณ์ แต่เป็นเครื่องมือ เป็นเทคนิคในการคิดอย่างหนึ่ง ซึ่งผู้ใช้จะต้องนำไปประยุกต์ก่อนจึงจะใช้ได้ประโยชน์ดังประสงค์

### การวิเคราะห์ ข้อเสนอแนะ และการขึ้นนโยบาย

ในขั้นของเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ ซึ่งเป็นการพิจารณาว่าอะไร คือ อะไร นักเศรษฐศาสตร์จะทำหน้าที่วิเคราะห์เท่านั้น ไม่ทำหน้าที่ลงความเห็น ยกตัวอย่างเช่น นักเศรษฐศาสตร์จะไม่ให้ความเห็นว่าคนที่บุคคลคนหนึ่งใช้จ่ายเงินอย่างนี้เหมาะสม อย่างนั้นไม่เหมาะสม หรือบุคคลคนนั้นควรจะใช้เงินทำอะไรไม่ควรใช้เงินทำอะไร นักเศรษฐศาสตร์ที่ทำหน้า

ที่วิเคราะห์จะถือว่าผู้ใช้จ่ายเงินเป็นคนมีเหตุผล การใช้เงินของบุคคลนั้น ๆ เป็นไปตามที่ผู้เป็นเจ้าของเงินพอใจที่สุดแล้ว นักเศรษฐศาสตร์จะวิเคราะห์ลักษณะแบบแผนการใช้เงินของบุคคลนั้น อาจจะคาดคะเนผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตจากวิธีการใช้เงินดังกล่าว

เมื่อนักเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์และคาดคะเนผลจากการวิเคราะห์ได้แล้ว ก็อาจจะก้าวเลยออกไปจากการเป็นนักวิเคราะห์มาเป็นผู้วินิจฉัยลงความเห็นว่าจะไร ควรจะเป็นอย่างไร และให้คำแนะนำว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ เช่น ที่มีการเสนอแนะให้ดำเนินนโยบายเศรษฐกิจบางอย่าง หรือละเว้นจากการดำเนินนโยบายบางอย่าง เป็นต้น ในขั้นของการเสนอแนะ ความเห็นของแต่ละบุคคลจะต่างกันไป เพราะวินิจฉัยของบุคคลขึ้นอยู่กับภูมิหลัง ความเชื่อ ความสนใจ โลกทัศน์ อุดมการณ์ ฯลฯ ของแต่ละบุคคลนั้น

เมื่อมีการตัดสินใจแล้วก็ถึงขั้นของการดำเนินนโยบาย เพื่อไปให้ถึงจุดที่ต้องการตามที่วิเคราะห์และหาข้อสรุปออกมาเป็นจุดยืนแล้ว เรื่องการดำเนินนโยบายนี้อยู่นอกเหนือการเรียนการสอนวิชาเศรษฐศาสตร์ไปแล้ว เพราะในการนำข้อเสนอแนะไปใช้ ผู้ใช้จะต้องพิจารณาถึงปัจจัยอื่นที่มีใช้ปัจจัยทางเศรษฐศาสตร์อีกหลายด้าน เช่น ปัจจัยด้านสังคม การเมือง รวมทั้งจังหวะเวลาและวิธีการเพื่อให้การดำเนินนโยบายได้ผลตามข้อเสนอแนะ

## เศรษฐกิจระบบตลาด

นักเศรษฐศาสตร์ศึกษาเพื่อพยายามรู้ให้ซึ่งว่าเศรษฐกิจดำเนินมาได้อย่างไร และทำไมจึงเป็นอย่างที่เป็นอยู่ บุคคลแต่ละคนทำงานกันคนละหน้าที่ มีความสนใจคนละอย่าง ปฏิบัติงานให้สอดคล้องกันได้อย่างไร อะไรเป็นกลไกที่สำคัญ

คำอธิบายเกี่ยวกับกลไกของระบบเศรษฐกิจซึ่งเป็นที่ยอมรับและใช้เป็นพื้นฐานการศึกษาอย่างกว้างขวางทั่วไป คือคำอธิบายโดยใช้ทฤษฎีราคา เศรษฐกิจที่ให้ราคาเป็นตัวกำหนดความต้องการและการผลิตเรียกว่า *เศรษฐกิจระบบตลาด*

ในเศรษฐกิจระบบนี้ถือว่าลักษณะการแสดงออกของมนุษย์ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ของตนเองนั้น จะทำให้ผู้บริโภคอยากซื้อของในราคาถูก ผู้ขายอยากขายของให้ได้ราคาแพง ๆ ผู้ขายแรงงานต้องการค่าจ้างแรงงานของตนในราคาสูง เจ้าของที่ดินก็พยายามจะคิดราคาค่าเช่าที่ดินของตนแพง ๆ ผู้ออมจะอยากได้ดอกเบี้ยจากสินทรัพย์ทางการเงินของตนให้มาก ผู้ประกอบการผลิตต้องการกำไร ฯลฯ ในระบบเศรษฐกิจที่พึ่งกลไกของราคาเป็นเครื่องบ่งบอกความต้องการของตลาด

และเป็นเครื่องชักจูงให้บุคคลตัดสินใจเช่นนี้ ผู้บริโภคที่มีเงินจะซื้อสินค้าเป็นผู้ทำให้เกิดการผลิตสินค้าที่ต้องการ

ทฤษฎีเศรษฐกิจระบบตลาดที่เน้นเรื่องกลไกของราคาเป็นทฤษฎีที่ใช้เป็นพื้นฐานเบื้องต้นในการศึกษาจริงจัง แต่ก็มีข้อควรระวังในการนำทฤษฎีนี้ไปใช้ด้วย ในบางกรณีลักษณะของสภาวะแวดล้อมทำให้ใช้ทฤษฎีราคาไม่ได้ เช่น ในกรณีที่ประเพณีเข้ามาเกี่ยวข้อง ค่าแรงงานอาจจะไม่เปลี่ยนแปลงขึ้นลงตามอุปสงค์และอุปทาน แต่ขึ้นอยู่กับประเพณีที่ปฏิบัติกันสืบมา ในบางกรณีโครงสร้างทางสังคมทำให้มีการผูกขาดทั้งทางตรงและทางอ้อมค่อนข้างมาก ดังนั้นทฤษฎีราคาที่จะนำมาพิจารณาในกรณีเช่นนี้ คือทฤษฎีในส่วนที่ว่าด้วยการผูกขาดดังนี้เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีผู้กล่าวว่าในโลกยุคปัจจุบันนี้ ผู้บริโภคอาจจะไม่ได้เป็นผู้ตัดสินใจให้เกิดการผลิตเสมอไป เพราะธุรกิจขนาดใหญ่ใช้วิธีโฆษณาชวนเชื่อให้ผู้บริโภคหลงตามไป เป็นการสร้างอุปสงค์ที่ผิดเพี้ยนไปจากที่ผู้บริโภคจะพึงมีหากไม่มีการโฆษณา ซึ่งก็เป็นไปได้สำหรับสินค้าบางประเภท ในบางโอกาส ในการนำทฤษฎีไปประยุกต์ใช้ ผู้ใช้พึงพิจารณาเงื่อนไขและสภาวะแวดล้อมให้ถี่ถ้วนก่อน จึงจะได้การวิเคราะห์ที่สมเหตุสมผลกับสถานการณ์

## เศรษฐกิจระบบอื่น

โดยทั่ว ๆ ไปมักจะแบ่งระบบเศรษฐกิจในโลกออกเป็นสองกลุ่มใหญ่ คือเศรษฐกิจระบบทุนนิยมกับเศรษฐกิจระบบสังคมนิยม การแบ่งกลุ่มเน้นในจุดที่ว่าใครเป็นผู้มีปัจจัยการผลิต ในระบบเศรษฐกิจทุนนิยมปัจจัยการผลิตที่เป็นวัตถุดิบจะเป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน ในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมปัจจัยการผลิตจะอยู่ในมือของส่วนรวม (อาจจะป็นรัฐบาล อาจจะเป็นการเป็นเจ้าของร่วมกันในระบบสหกรณ์ หรือการเป็นเจ้าของร่วมกันในรูปแบบอื่น ๆ ) ในโลกทั่วไปในปัจจุบันเราจะไม่เห็นระบบเศรษฐกิจแบบใดแบบหนึ่งในรูปสมบูรณ์แบบ ที่เห็นส่วนมากจะเป็นเศรษฐกิจแบบผสม ในบางประเทศปัจจัยการผลิตส่วนใหญ่อยู่ในบังคับขององค์กรส่วนกลางที่จะจัดสรร ในบางประเทศปัจจัยการผลิตเฉพาะบางส่วนที่ถือกันว่าสำคัญจะอยู่ในมือของรัฐบาล แต่ปัจจัยการผลิตอื่น ๆ อยู่ในมือเอกชน

การแยกแยะแบบที่กล่าวข้างต้นแยกในด้านของการเป็นผู้มีกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต ไม่ได้แยกว่าระบบหนึ่งใช้ราคาลาด อีกระบบหนึ่งไม่ได้ใช้ราคาลาดในการตัดสินใจด้านการผลิตและการบริโภค จึงเป็นไปได้ว่าเศรษฐกิจระบบตลาดอาจจะมีอยู่ได้ทั้งในประเทศที่เป็นทุนนิยมและ

สังคมนิยม ครอบงำที่ราคาเคลื่อนไหวได้โดยอิสระตามอุปสงค์และอุปทานโดยปราศจากการบังคับแทรกแซง ทฤษฎีราคาจะใช้ไม่ได้ผลต่อเมื่อมีการกำหนดราคาสินค้า กำหนดโควตาการผลิตการจำหน่าย เช่นโดยการวางแผนการผลิตจากส่วนกลางให้ทุกคนปฏิบัติ กรณีเช่นนี้ไม่จำเป็นจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะในประเทศที่เป็นสังคมนิยมที่ปัจจัยการผลิตเป็นของส่วนรวมเท่านั้น แต่อาจเกิดขึ้นในกรณีที่ปัจจัยการผลิตเป็นของเอกชนด้วย ในกรณีเช่นที่กล่าวมานี้คือ การผลิต การขาย และราคาถูกกำหนดอย่างเข้มงวดรัดกุม เราถือว่าระบบนั้นไม่ใช่เศรษฐกิจระบบตลาด

ผู้ที่ศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์จำเป็นจะต้องมีความรู้ในวิชาสถิติและคณิตศาสตร์ดีพอสมควร เพราะเศรษฐศาสตร์แบบที่สอนกันอยู่ในระดับมหาวิทยาลัยในปัจจุบันมักจะใช้คณิตศาสตร์เพื่ออธิบายเหตุผล ซึ่งทำให้การอธิบายเป็นไปได้อย่างกระชับและรัดกุมกว่าการใช้วิธีบรรยายความ งานด้านค้นคว้าวิจัยต่าง ๆ ก็ต้องพึ่งความรู้ทางด้านคำนวณไม่น้อย นอกจากนี้ผู้ศึกษาก็ควรมีความรู้ในสาขาวิชาอื่นของสังคมศาสตร์ด้วยเพื่อให้เข้าใจปัจจัยอื่น ๆ ที่จะมีผลส่งผลกระทบต่อมาถึงระบบเศรษฐกิจและการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจ

ทฤษฎีทางเศรษฐศาสตร์ที่สอนกันอยู่ในมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็นสองภาคใหญ่ ๆ คือ

**แผนภาพ ตัวอย่างลำดับการกระจายกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เป็นปัจจัยการผลิต**

|                     | รัสเซีย        | ยูโกสลาเวีย | อังกฤษ | สหรัฐอเมริกา | ฮ่องกง            |
|---------------------|----------------|-------------|--------|--------------|-------------------|
| สังคมนิยมสมบูรณ์แบบ | เศรษฐกิจแบบผสม |             |        |              | ทุนนิยมสมบูรณ์แบบ |

ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจระบบใด จะมีปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจที่สังคมทุกสังคมต้องเผชิญเหมือนกัน นั่นคือ ทางใดก็ตามหนึ่ง กล่าวคือจำเป็นต้องมีปัจจัยการผลิตและสิทธิในการใช้ปัจจัยการผลิตนั้น ๆ (ซึ่งอาจจะเป็นสิทธิส่วนบุคคล สิทธิร่วมกัน หรือเป็นของรัฐ) จำต้องมีการบริโภค จำต้องมีวิธีการในการจัดระบบเพื่อให้การผลิตดำเนินไปได้ และจำต้องมีวิธีการในการกระจายผลผลิตออกไปสู่บุคคลในสังคม การแก้ปัญหาของแต่ละสังคมภายในกรอบของกฎหมายและประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาในแต่ละสังคมนั้น เป็นเครื่องป้องกันถึงระบบเศรษฐกิจที่สังคมนั้น ๆ ใช้

### เศรษฐศาสตร์สาขาต่าง ๆ

หนังสือเล่มนี้ได้แนะนำให้เห็นเนื้อหาสาระโดยกว้าง ๆ ของวิชาเศรษฐศาสตร์ ผู้ที่สนใจประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่กล่าวถึง รวมทั้งสนใจที่จะเข้าใจวิธีวิเคราะห์อย่างแท้จริงของวิชาเศรษฐศาสตร์จะต้องศึกษาในขั้นต่อไป

– เศรษฐศาสตร์จุลภาค (Micro Economics) เป็นการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับหน่วยธุรกิจ ครัวเรือน ฯลฯ เป็นเรื่องเศรษฐกิจในระดับย่อย

– เศรษฐศาสตร์มหภาค (Macro Economics) เป็นการศึกษาทฤษฎีเกี่ยวกับการบริโภค การออม การลงทุน เรื่องของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ฯลฯ เป็นเรื่องในระดับรวมของทั้งประเทศ

นอกจากทฤษฎีหลักแล้ว ผู้เรียนสามารถเลือกวิชาแตกแขนงออกไปได้อีกหลายสาขา เพื่อให้ผู้ที่สนใจได้เข้าใจถึงขอบเขตของวิชาที่สอนกันอยู่ จึงขอยกตัวอย่างวิชามาให้ดูดังนี้

- เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ
- การเงินและการธนาคาร
- เศรษฐศาสตร์การคลัง
- เศรษฐมิติ
- เศรษฐศาสตร์การเกษตร

- เศรษฐศาสตร์แรงงาน
- เศรษฐศาสตร์การพัฒนา
- เศรษฐศาสตร์การอุตสาหกรรม
- เศรษฐศาสตร์การขนส่ง
- เศรษฐศาสตร์สวัสดิการ

ฯลฯ

## ประโยชน์ของวิชาเศรษฐศาสตร์

ความสำคัญของนักเศรษฐศาสตร์มีมากขึ้นเมื่อระบบเศรษฐกิจมีความซับซ้อนมากขึ้น รวมทั้งเมื่อสังคมมีความต้องการให้ระบบเศรษฐกิจดำเนินไปได้อย่างราบรื่น การมีความรู้ความเข้าใจในโลกที่ซับซ้อนจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ปัจจุบันมีนักเศรษฐศาสตร์ทำงานอยู่ทั่วไปทั้งในภาครัฐบาลและภาคเอกชน ทั้ง ๆ ที่วิชาเศรษฐศาสตร์แบบที่ศึกษาและใช้เป็นอาชีพได้นี้เป็นวิชาค่อนข้างใหม่ ถ้านึกถึงระยะเวลาเมื่อ 50 - 60 ปีก่อนหน้านี้นักเศรษฐศาสตร์แทบไม่มีใครรู้จักอาชีพนี้ ความสนใจในวิชานี้ในปัจจุบันแสดงออกให้เห็นชัดจากการที่มีหนังสือที่เกี่ยวกับธุรกิจและประเด็นปัญหาเกี่ยวกับเศรษฐกิจออกมาให้อ่านเป็นจำนวนมาก ปัญหาเรื่องปากท้องเป็นเรื่องสำคัญ การเข้าใจเรื่องของเศรษฐกิจทำให้เข้าใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับปากท้องดีขึ้น

ผู้ที่จบการศึกษาวิชาเศรษฐศาสตร์ในระดับมหาวิทยาลัยมีทางเลือกประกอบอาชีพหลายด้าน เช่น เป็นครู เป็นนักข่าว เศรษฐกิจ รับราชการในกระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ ในด้านการวางแผนหรือการวิเคราะห์โครงการและประเมินผลโครงการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นโครงการด้านเศรษฐกิจ การศึกษา หรือสาธารณสุข การวิเคราะห์ข้อมูลสถิติ รวมทั้งงานศึกษาเพื่อวางนโยบายด้านเศรษฐกิจ เช่น นโยบายการเงิน นโยบายภาษีอากร นโยบายรายจ่ายของรัฐบาล เป็นต้น แม้แต่การเจรจาความเมืองระหว่างประเทศในปัจจุบัน บางครั้งก็ยังจำเป็นต้องใช้นักเศรษฐศาสตร์ด้วย เพราะปัญหาระหว่างประเทศหลายปัญหาเป็นเรื่องของความขัดแย้งและการร่วมมือกันทางเศรษฐกิจ

ในภาคเอกชนนั้นธุรกิจขนาดใหญ่ก็ต้องการนักเศรษฐศาสตร์เพื่อวิจัยและวางแผน งานส่วนใหญ่คล้ายกับที่ทำในภาคราชการ แต่เน้นการวิเคราะห์เพื่อหน่วยธุรกิจนั้น เช่น คำนวณสถานะเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ในการวางแผนการผลิตและการลงทุนของธุรกิจ เป็นต้น

งานของนักเศรษฐศาสตร์มีทั้งงานวิจัยและงานนโยบายที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจของประเทศ ตัวอย่างของงานในสาขาวิชานี้มีมากมายและต่าง ๆ กัน เช่น

- การศึกษาความเป็นไปได้ของโครงการลงทุน
- การศึกษาการแข่งขันในอุตสาหกรรมบางอุตสาหกรรม
- การศึกษาการผูกขาดในอุตสาหกรรมบางอุตสาหกรรม
- การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
- การทำหุ่นจำลองทางเศรษฐกิจ เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจนโยบายระยะสั้น ๆ ของประเทศ
- การศึกษาผลของภาษีต่อกลุ่มบุคคลต่าง ๆ
- การศึกษาด้านทุนการผลิตในการใช้เทคโนโลยีใหม่อย่างหนึ่ง
- การศึกษาด้านทุนการผลิตและการตลาดของสินค้าบางชนิด

ฯลฯ

สำหรับผู้ที่ไม่ได้ศึกษาเศรษฐศาสตร์เพื่อใช้เป็นวิชาชีพความรู้ในวิชานี้ก็ยังมิได้ประโยชน์ เพราะนำไปใช้ได้สำหรับชีวิตประจำวัน เช่น รู้จักวิธีจัดระบบการใช้จ่ายของตนเองอย่างเหมาะสม นอกจากนั้นยังได้เข้าใจปัญหาเศรษฐกิจรอบ ๆ ตัวที่มีผลกระทบกระเทือนมาถึงตนและครอบครัวได้ดีขึ้น เข้าใจกลไกของระบบเศรษฐกิจดีขึ้น สามารถติดตามความเคลื่อนไหวด้านเศรษฐกิจทั้งในประเทศและต่างประเทศด้วยความเข้าใจมากขึ้น การที่พลเมืองมีความรู้และความเข้าใจนับว่าเป็นประโยชน์ต่อชาติด้วย เพราะช่วยในด้านที่ทำให้การตัดสินใจในประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการอยู่ร่วมกันในสังคม เป็นไปอย่างมีเหตุผลและมีความเข้าใจกันมากขึ้น การปรึกษาหารือ การให้คำแนะนำและการวิพากษ์วิจารณ์จะมีน้ำหนักซึ่งทำให้ผู้บริหารประเทศได้แนวคิดในการหาทางแก้ปัญหามากขึ้นและดีขึ้นกว่าที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดจะคิดและทำไปตามลำพัง

## ศัพท์ที่ควรรู้

เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์  
เศรษฐกิจระบบตลาด  
ทุนนิยม  
สังคมนิยม

## บัญชีศัพท์

### ก.

#### การกระจายรายได้ (distribution of income)

ประเทศสองประเทศอาจจะผลิตสินค้าและบริการได้ใกล้เคียงกัน มีประชากรในจำนวนที่ใกล้เคียงกัน แต่ฐานะของบุคคลแต่ละคนในสองประเทศอาจจะต่างกันมาก ในประเทศหนึ่งอาจจะมียกส่วนน้อยที่รวยมาก และคนส่วนมากที่ยากจน ในอีกประเทศหนึ่งอาจจะมีการเหลื่อมล้ำในรายได้ไม่มากเท่า มียกส่วนน้อยและคนจนบ้าง แต่มีคนที่ฐานะปานกลางมากกว่า ถือว่าการกระจายรายได้ในประเทศหลังดีกว่าในประเทศแรก การกระจายรายได้ที่ดีกว่ายุติธรรมที่สุดคือทุกคนมีรายได้เท่ากัน แต่ยังเป็นไปไม่ได้ในชีวิตจริงเพราะการที่บุคคลทำหน้าที่ต่างกัน มีความสามารถไม่เท่ากัน และการที่เอกชนประกอบธุรกิจได้ตามความพอใจ เหล่านี้ล้วนมีส่วนทำให้บุคคลบางคนมีรายได้มาก บางคนมีรายได้น้อย เกิดเป็นความเหลื่อมล้ำต่ำสูงในฐานะชั้น การกระจายรายได้โดยถือเป็นนโยบายของรัฐ เป็นการหาทางเฉลี่ยมาตรฐานการครองชีพของบุคคลในสังคมให้มีความเหลื่อมล้ำน้อยลง

(บทที่ 11, 15)

#### การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ (growth)

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศมักจะวัดจากการเพิ่มปริมาณสินค้าและบริการ ประเทศใดที่ผลิตสินค้าได้มากถือว่าประเทศนั้นมีความเจริญทางเศรษฐกิจมาก การจะดูว่าประเทศหนึ่ง ๆ มีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจหรือไม่ มักจะวัดโดยดูอัตราการเพิ่มของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติแต่ละปีเปรียบเทียบกับกัน ถ้าจะเปรียบเทียบระหว่างประเทศที่มีขนาดไม่เท่ากัน มักจะใช้ตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติด้วยจำนวนพลเมืองได้เป็นตัวเลขผลิตภัณฑ์ประชาชาติต่อคน

(บทที่ 15)

#### การบริโภค (consumption)

คำนี้มีความหมายกว้างกว่าที่ใช้กันในชีวิตประจำวัน ในศัพท์ที่ใช้ทั่วไปการบริโภคมักหมายถึงการกินอาหาร แต่ในวิชาเศรษฐศาสตร์การบริโภค หมายถึง การใช้จ่ายเงินซื้อหาสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ ซึ่งรวมถึงการใช้สินค้าคงทน (หรือเครื่องอุปโภค) ด้วย เหมือนกับคำว่าสินค้าผู้บริโภคซึ่งไม่ได้หมายความว่าเฉพาะสินค้าที่กินได้เท่านั้น (บทที่ 2)

#### การประกันภัยพืชผล (crop insurance)

เป็นการประกันความเสี่ยงชนิดหนึ่ง ใช้หลักเดียวกับการประกันภัยอื่น ๆ ความเสี่ยงที่ประกันในที่นี้คือความเสี่ยงที่จะเกิดความเสียหายต่อพืชผลจากภัยธรรมชาติบางชนิด ในประเทศที่มีการให้บริการประกันภัยสำหรับพืชผลมักจะเลือกประกันพืชผลเพียงบางชนิด และให้ความคุ้มครองเพียงบางส่วนของพืชผลที่ควรจะมีผลได้ (บทที่ 14)

#### การประดิษฐ์คิดค้น หรือนวัตกรรม (innovation)

นวัตกรรมอาจจะเกิดขึ้นได้จากการประดิษฐ์ (invention) หรือการเปลี่ยนแปลงวิธีการผลิตด้วยวิธีการต่าง ๆ รวมทั้งการนำเอาเทคนิคที่มีผู้คิดไว้แล้วมาดัดแปลงใช้และการขยายการใช้ให้แพร่หลายขึ้น (บทที่ 7)

#### การผลิต (production)

ในวิชาเศรษฐศาสตร์คำว่าผลิตไม่ได้หมายถึงเฉพาะการทำวัตถุดิบให้เป็นสินค้าสำเร็จรูปเท่านั้น แต่หมายความรวมถึงขบวนการทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกันตั้งแต่ต้นจนกระทั่งผลิตผลนั้น ๆ ไปถึงมือผู้บริโภค ดังนั้นคำว่าผลิตจึงรวมไปถึงการบรรจุหีบห่อ การขนส่ง การเก็บรักษา การตลาดทั้งการขายส่งและขายปลีกด้วย (บทที่ 2, 11)

#### การผูกขาด (monopoly)

คำนี้ใช้ในความหมายกว้าง หมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมีอำนาจในการควบคุมปริมาณและราคาสินค้าในตลาด เนื่องจากเป็นผู้ผลิตรายใหญ่หรือรายเดียว

ในความหมายแคบ หมายถึงกรณีที่มีผู้ผลิตหรือผู้ขายสินค้าชนิดใดชนิดหนึ่ง เพียงรายเดียวเท่านั้น (บทที่ 8)

#### การผูกขาดแท้จริง (pure monopoly)

คือตลาดที่มีผู้ผลิต หรือผู้ขายเพียงรายเดียวเท่านั้น ผู้ผลิตหรือผู้ขายนั้น ๆ เรียกว่าผู้ผูกขาด (monopolist) (บทที่ 8)

#### การฝึกหัดงาน (on - the - job training)

การเรียนรู้มีอยู่หลายวิธี ตั้งแต่การเรียนรู้จากในครอบครัว การได้รับการศึกษาในโรงเรียนและประสบการณ์ในการทำงาน การได้รับการฝึกหัดงานในหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติมีส่วนช่วยให้คนงานเรียนรู้ได้เร็วขึ้น มีผลิตภาพสูงขึ้นในระยะเวลาอันสั้น ซึ่งจะส่งผลให้คนงานนั้น ๆ ได้ค่าจ้างแรงงานสูงขึ้น (บทที่ 9)

#### การพยุงราคา (price supports)

คือการที่รัฐบาลใช้นโยบายเข้าแทรกแซงในตลาด

เพื่อให้ราคาสินค้าเคลื่อนไหวไปอยู่ในระดับที่ต้องการ ปกติจะให้กับสินค้าเกษตรและเท่าที่ปฏิบัติมาในประเทศเรา จะเป็นการแทรกแซงเพื่อให้ราคาสูงขึ้นใกล้เคียงหรือเท่ากับราคาที่ประกาศว่าเป็นราคาพุง (support price) โดยรัฐบาลอาจจะเข้าซื้อหรือจัดให้มีองค์กรอื่นซื้อผลิตผลเกษตรนั้น ๆ จากตลาด (บทที่ 14)

#### การร่วมมือกันกำหนดราคา (cartel)

คือการรวมตัวกันของผู้ผลิตในอุตสาหกรรมหนึ่ง ๆ ซึ่งมีผู้ผลิตน้อยราย โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวมอำนาจการตัดสินใจในด้านการกำหนดปริมาณการผลิต ปริมาณการขาย และราคา จากแต่ละคนให้เข้ามาเป็นนโยบายร่วมกัน ซึ่งถ้ารวมกันได้จริงแล้วก็จะได้อำนาจของผู้ผูกขาดแท้จริง (บทที่ 8)

#### การเลือก (choice)

การเลือกเกิดขึ้นเพราะทรัพยากรมีจำกัด ถ้าได้อย่างหนึ่งก็จะต้องไม่ได้อีกอย่างหนึ่ง ถ้าสิ่งใดมีจำกัดก็ไม่จำเป็นต้องมีการตัดสินใจเลือก (บทที่ 2)

#### การออม (savings)

การออมคือการเลื่อนการใช้จ่ายได้ออกไปไว้ในอนาคต การออมสำหรับแต่ละเดือนหรือแต่ละปีก็คือรายได้หักด้วยการบริโภคทั้งสิ้น (บทที่ 1)

#### กำไรสุทธิ (net profit)

กำไรสุทธิคือรายรับหักด้วยค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการประกอบการ เป็นรายได้ของผู้ประกอบการ (บทที่ 1)

#### กำลังแรงงาน (labour force)

กำลังแรงงานประกอบด้วยผู้อยู่ในวัยทำงานที่ทำงานหรือมีความต้องการทำงานโดยได้รับค่าตอบแทนไม่ว่าในขณะนั้นจะมีงานทำหรือไม่ก็ตาม เราอาจแบ่งกำลังแรงงานออกได้เป็นสามกลุ่มคือ ผู้มีงานทำ ผู้กำลังหางานทำ และผู้ที่รอเวลาทำงาน กลุ่มหลังนี้มักจะเป็นผู้ที่อยู่ในภาคเกษตร ซึ่งมีความต้องการแรงงานเฉพาะบางช่วงของการผลิต จึงเป็นผู้ว่างงานในบางฤดูกาล (บทที่ 9)

#### ครัวเรือน (household)

ครัวเรือนหนึ่งอาจจะประกอบด้วยบุคคลคนเดียวหรือหลายคนก็ได้ ตามคำจำกัดความของสำนักงานสถิติแห่งชาติ บุคคลที่มีรายได้รายจ่ายเป็นอิสระแยกจากผู้อื่นถือเป็นครัวเรือนหนึ่ง แต่ถ้ามีบุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปอยู่รวมกัน กินอยู่และใช้สิ่งของอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีพร่วมกันและมีบุคคลหนึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือนจะนับเป็น

ครัวเรือนเดียวกัน ในการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคม พ.ศ. 2518/2519 ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ยจะมีสมาชิก 5.47 คน (บทที่ 1)

#### ความยืดหยุ่น (elasticity)

ถ้าผู้ซื้อต้องการซื้อสินค้าจำนวนมากขึ้นเมื่อราคาของสินค้านั้นลดลงเล็กน้อย จนกระทั่งทำให้รายจ่ายค่าสินค้ารวมทั้งสิ้นสูงกว่ารายจ่ายก่อนที่ราคาจะลดลง ถือว่าเส้นอุปสงค์ในช่วงนั้นมีความยืดหยุ่นสูง แต่ถ้าในกรณีที่ราคาลดลงแต่ปริมาณสินค้าที่ต้องการซื้อเพิ่มขึ้น ไม่มากพอที่จะทำให้รายจ่ายรวมของผู้ซื้อสูงขึ้นกว่าเดิม ถือว่าเส้นอุปสงค์ในช่วงนั้นมีความยืดหยุ่นต่ำ (บทที่ 6)

#### ความเสี่ยง (risk)

คือโอกาสที่จะได้กำไรหรือขาดทุน นักธุรกิจเผชิญกับความเสี่ยงเมื่อทำธุรกิจ ผู้มีเงินออมก็เลือกเสี่ยงเช่นกัน เมื่อนำเงินไปให้กู้ยืม เงินให้กู้ยืมจะมีความเสี่ยงน้อยถ้าถูกหนี้เป็นผู้ที่น่าเชื่อถือมากและเป็นหนี้ระยะสั้น ความเสี่ยงแสดงออกในรูปของอัตราดอกเบี้ยด้วย สินทรัพย์ทางการเงินที่มีความเสี่ยงสูงมักให้ดอกเบี้ยหรือผลประโยชน์ตอบแทนสูงกว่าสินทรัพย์ที่มีความเสี่ยงต่ำ เช่น หลักทรัพย์ที่อายุยาวมักให้ดอกเบี้ยสูงกว่าหลักทรัพย์ที่มีอายุสั้น (บทที่ 4)

#### เครื่องอุปโภค สินค้าคงทน หรือสินทรัพย์ถาวร

(consumer durables หรือ durable consumer goods)

คือสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้บริโภคซื้อมาใช้ แต่ใช้ได้ไปชั่วระยะหนึ่งที่นานพอสมควร เช่น รถยนต์ วิทยุ โทรทัศน์ ตู้เย็น เป็นต้น

คำว่าเครื่องอุปโภคมีปกติใช้รวมกันไปกับเครื่องบริโภค เป็น “เครื่องอุปโภคบริโภค” ซึ่งหมายความว่ารวมทั้งสินค้าคงทน และสินค้าที่ใช้แล้วสิ้นเปลืองไป (บทที่ 2, 3)

#### เครดิตฟองซิเอร์ (credit foncier)

คือบริษัทจำกัดที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจในการให้กู้ยืมเงินโดยวิธีรับจำนองอสังหาริมทรัพย์ บริษัทที่ประกอบธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์อาจจะกู้ยืมเงินจากประชาชนมาใช้เพื่อการนี้ได้ โดยกฎหมายกำหนดไว้ว่า การกู้ยืมเงินนั้นจะต้องมีกำหนดเวลาจ่ายคืนไม่ต่ำกว่า 3 ปี (บทที่ 3)

ง.

#### งบดุล (balance sheet)

งบดุลคือรายการแสดงสินทรัพย์และหนี้สินทั้งสิ้นของบริษัทห้างร้านต่าง ๆ จะทำงบดุลเป็นประจำปีเพื่อแสดงฐานะทางการเงินของตน ณ สิ้นปีนั้น ๆ (บทที่ 5)

### งบประมาณ (budget)

งบประมาณประกอบด้วยการคาดคะเนรายได้และการวางแผนการใช้จ่าย เพื่อให้การใช้จ่ายนั้นเป็นไปอย่างมีแบบแผนและอยู่ในขอบเขตของจำนวนเงินที่จะหามาได้ เมื่อพูดถึงงบประมาณมักจะเน้นกันที่การวางแผนด้านจ่ายมากกว่าด้านรับ

### งบประมาณขาดดุล (budget deficit)

การขาดดุลเกิดขึ้นเมื่อรายจ่ายของรัฐบาลมากกว่ารายได้ รัฐบาลชดเชยการขาดดุลด้วยการกู้ยืมเงินมาใช้จ่าย

### เงิน (money)

เงินคืออะไรก็ตามที่สังคมหนึ่ง ๆ ยอมรับให้ใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน (medium of exchange) เป็นเครื่องรักษามูลค่า (store of value) เป็นมาตรฐานในการเทียบค่า (standard of value) และเป็นมาตรฐานในการชำระหนี้ (standard of deferred payment) ในประเทศเราปัจจุบัน เงินในความหมายที่แคบที่สุด ประกอบด้วยเงินสดกับเงินฝากกระแสรายวันที่ใช้ใช้ในการส่งจ่าย

(บทที่ 10)

### เงินปันผล (dividend)

เงินปันผลคือส่วนแบ่งของเงินกำไรของบริษัทจำกัดที่จ่ายให้กับผู้ถือหุ้น เป็นรายได้ของผู้ถือหุ้นที่ได้รับจากการนำเงินไปลงทุนโดยซื้อหุ้นของบริษัท (บทที่ 1)

### เงินเฟ้อ (inflation)

จะเห็นอาการของเงินเฟ้อได้จากการที่ระดับราคาสินค้าโดยทั่ว ๆ ไปเพิ่มขึ้น อาการเช่นนี้มีเหตุมาจากการที่บุคคลทั้งหมดรวมกันในระบบเศรษฐกิจ ใช้จ่ายเกินกำลังความสามารถในการผลิตของระบบเศรษฐกิจนั้น (บทที่ 5)

### เงินสด (cash) หรือเงินตรา (currency)

ในสมัยปัจจุบันประกอบด้วยธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ (บทที่ 10)

### เงินสำรองระหว่างประเทศ (international reserves)

คือทองคำและเงินตราต่างประเทศสกุลอื่น ๆ ที่ประเทศเป็นเจ้าของ มีไว้สำหรับใช้ในยามที่ดุลการชำระเงินขาดดุล ประเทศจะสามารถสะสมเงินสำรองระหว่างประเทศได้จำนวนมากในระยะที่ดุลการชำระเงินเกินดุล (บทที่ 13)

### เงินอุดหนุน (subsidy)

เงินอุดหนุนคือเงินที่รัฐบาลจ่ายทั้งทางตรงและทางอ้อม เพื่อช่วยให้สามารถผลิตของสิ่งหนึ่งออกมาขายได้

ในราคาที่ต่ำกว่าราคาค้นทุน (บทที่ 12)

ก.

### ดอกเบี้ย (interest)

คือเงินที่ถูกหนี้ยายเป็นค่าตอบแทนแก่เจ้าหนี้สำหรับการกู้ยืมเงินของเจ้าหนี้ไปใช้ ปกติจะพูดกันเป็นอัตราร้อยละต่อปี แต่บางครั้งดอกเบี้ยอาจจะแฝงมาในราคาสินค้าก็ได้ โดยไม่มีการระบุว่าเป็นดอกเบี้ยและไม่ได้ระบุเป็นอัตราร้อยละต่อปีอย่างชัดเจน ซึ่งได้ยกตัวอย่างแสดงไว้ในบทที่ 3

(บทที่ 1)

### ดัชนีราคาผู้บริโภค (consumer price index)

ดัชนีราคาผู้บริโภคเป็นตัวเลขสถิติที่สร้างขึ้นเพื่อวัดค่าครองชีพ โดยแสดงให้เห็นว่าราคาสินค้าที่ผู้บริโภคจำเป็นต้องซื้อมาใช้โดยเฉลี่ยสูงขึ้นหรือต่ำลงเพียงใดในแต่ละช่วงเวลา กลุ่มสินค้าที่นำมาใช้ในการสอบราคาเพื่อทำดัชนีจะเป็นกลุ่มสินค้าที่คนส่วนใหญ่ใช้ การทำดัชนีจะยึดปีใดปีหนึ่งเป็นปีฐาน ปีฐานจะมีค่าเท่ากับ 100 (บทที่ 5)

### ดุลการค้า (balance of trade)

คือรายรับค่าสินค้าที่ส่งออกไปขายทั้งสิ้น หักด้วยรายจ่ายที่เกิดจากการซื้อสินค้าจากต่างประเทศ ถ้ามูลค่าสินค้าออกทั้งสิ้นน้อยกว่ามูลค่าสินค้าเข้าทั้งสิ้น เรียกว่าดุลการค้าขาดดุล แต่ถ้ามูลค่าสินค้าออกทั้งสิ้นมากกว่ามูลค่าสินค้าเข้า เรียกว่าดุลการค้าเกินดุล (บทที่ 13)

### ดุลการชำระเงิน (balance of payments)

ดุลการชำระเงินเป็นบัญชีแสดงรายการการค้าติดต่อทางการค้าและการเงิน ระหว่างประเทศหนึ่งกับประเทศอื่น ๆ ทั้งหมด มักจะพูดกันเป็นตัวเลขรายปี รายการที่สำคัญในดุลการชำระเงินทางด้านรายรับก็คือค่าขายสินค้าขายบริการให้กับต่างประเทศ เงินที่กู้จากต่างประเทศ และเงินที่ต่างประเทศส่งเข้ามาลงทุนในประเทศ รายจ่ายที่สำคัญคือค่าซื้อสินค้าและบริการจากต่างประเทศ เงินที่ส่งไปชำระคืนเงินกู้หรือเงินที่ต่างประเทศถอนการลงทุนกลับไป ถ้ารายรับทั้งสิ้นในช่วงเวลาหนึ่งเวลาใดมากกว่ารายจ่ายทั้งสิ้นในช่วงเวลานั้น เรียกว่าการชำระเงินเกินดุล แต่ถ้ารายจ่ายมากกว่ารายรับเรียกว่าการชำระเงินขาดดุล (บทที่ 13)

ด.

### ตลาด (market)

คำว่าตลาดในวิชาเศรษฐศาสตร์หมายถึงกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกันระหว่างการซื้อขาย คำว่าการซื้อและการขายมีความหมายที่กว้างมาก เพราะรวมถึงการว่าจ้างแรงงาน และการให้กู้ยืมเงินด้วย ดังนั้นตลาดในความหมาย

ของวิชาเศรษฐศาสตร์จึงไม่ใช่เฉพาะตลาดสินค้าผู้บริโภคเท่านั้น แต่รวมถึงตลาดสินค้าประเภททุน ตลาดแรงงาน ตลาดเงิน ตลาดทุนด้วย และคำว่าตลาดที่ใช้ไม่จำเป็นต้องหมายความว่ามีความสัมพันธ์กันที่ใดสถานที่หนึ่งที่กำหนดขึ้นมาเป็นตลาด ตลาดที่ที่มีการติดต่อซื้อขายกันได้ ราคาและข้อมูลต่าง ๆ แพร่ถึงกันได้ก็นับว่าเป็นการซื้อขายในตลาดได้ (บทที่ 6)

### ต้นทุน (cost)

ต้นทุนเป็นส่วนของทรัพยากรที่ต้องใช้ไปเพื่อให้เกิดการผลิตสินค้าชนิดหนึ่งขึ้นจำนวนหนึ่ง สำหรับผู้ผลิต ต้นทุนก็คือค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ

ในการพิจารณาอาจจะแยกดูต้นทุนที่เป็นตัวเงิน (money cost) กับต้นทุนที่เป็นทรัพยากรจริง (real cost) ได้อีกด้วย การลดต้นทุนที่เป็นตัวเงินบางครั้งไม่ก่อให้เกิดการลดต้นทุนที่แท้จริง เช่นถ้านายจ้างลดเงินเดือนพนักงาน เท่ากับว่านายจ้างประหยัดต้นทุนที่เป็นตัวเงิน แต่ส่วนรวมไม่ได้ประโยชน์ด้วย เพราะยังต้องใช้กำลังคนและทรัพยากรอื่นเท่าเดิมเพื่อผลิตสินค้าจำนวนเดิม การลดต้นทุนที่จะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม คือการใช้ทรัพยากรน้อยลง แต่ยังสามารถผลิตสินค้าได้เท่าเดิม นั่นก็คือการเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตขึ้น (บทที่ 7)

### ต้นทุนของสังคม (social costs)

ต้นทุนของสังกรวมต้นทุนของแต่ละบุคคลเข้ากับผลอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการกระทำที่บุคคลแต่ละคนไม่ได้ถือว่าเป็นต้นทุนหรือรายจ่ายของตนด้วย

### ต้นทุนส่วนบุคคล (private cost หรือ personal cost)

ต้นทุนหรือรายจ่ายส่วนบุคคล คือส่วนที่กระทบถึงบุคคลนั้น ๆ โดยตรง อันบุคคลจะนำเข้ามาพิจารณาเป็นส่วนประกอบในการตัดสินใจที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง (บทที่ 15)

### ตัวกลางทางการเงิน (financial intermediary)

คือสถาบันการเงินที่รับเงินจากประชาชน โดยตนเองเป็นลูกหนี้ของประชาชน แล้วนำเงินนั้นไปให้กู้ยืมต่อแก่บุคคลอื่น ผู้กู้ยืมเงินเป็นลูกหนี้ของสถาบันการเงิน สถาบันการเงินประเภทนี้ที่สำคัญคือธนาคารต่าง ๆ (บทที่ 10)

## ท.

### ทรัพย์สิน (wealth)

บางทีใช้ว่าโภคทรัพย์ หรือความมั่งคั่ง สำหรับ

บุคคลหมายถึงทรัพย์สินทั้งสิ้น (ทั้งทรัพย์สินถาวรและทรัพย์สินทางการเงิน) หักด้วยหนี้สิน สำหรับประเทศ ทรัพย์สินประกอบด้วยสิ่งที่มีค่าทางเศรษฐกิจที่มีตัวตน จับต้องได้ มีประโยชน์ หายากและโอนเปลี่ยนมือได้ที่อยู่ในประเทศนั้น (แต่ไม่รวมทรัพย์สินทางการเงินของบุคคลในประเทศ) (บทที่ 5)

### ทรัพยากร (resource)

ทรัพยากรคืออะไรก็ตามที่จะนำมาใช้ให้เป็นประโยชน์สำหรับมนุษย์ได้ ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติ (natural resource) ทรัพยากรที่มนุษย์สร้างขึ้น และทรัพยากรมนุษย์ (human resource) (บทที่ 2, 11)

### ทุน (capital)

บางครั้งหมายถึงสินค้าประเภททุน (capital goods) คือสิ่งที่มนุษย์ทำขึ้นเพื่อใช้ในการผลิตสินค้าอื่นอีกต่อหนึ่ง แต่ในบางครั้งก็หมายถึงเงินที่จะใช้ซื้อสินค้าประเภททุน (บทที่ 5)

### ทุนนิยม (capitalism)

คือคำที่ใช้เรียกระบบเศรษฐกิจที่ปัจเจกการผลิตต่าง ๆ (ยกเว้นแรงงาน) อันได้แก่ ที่ดินและทุน เป็นกรรมสิทธิ์ของเอกชน บุคคลต่าง ๆ มีอิสระในการที่จะขายแรงงานของตนให้แก่ผู้ว่าจ้างผู้ใดก็ได้ โดยไม่มีการบังคับ ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมการตัดสินใจเกี่ยวกับการผลิตเป็นของผู้ประกอบการในภาคเอกชนที่ทำการผลิตเพื่อกำไร ในแง่ของการกระจายรายได้ ผู้ขายแรงงานจะได้รับค่าจ้าง ผู้เป็นเจ้าของทุนและที่ดินได้กำไรและค่าเช่าจากผลผลิตที่เกิดขึ้น การแบ่งสรรผลผลิตจะขึ้นอยู่กับความสามารถในการต่อรองของแต่ละฝ่ายเป็นสำคัญ (บทส่งท้าย)

## ธ.

### ธนาคารพาณิชย์ (commercial bank)

คือบริษัทจำกัดที่ประกอบธุรกิจประเภทรับฝากเงินที่ต้องจ่ายคืนเมื่อทวงถาม หรือเมื่อสิ้นระยะเวลาอันกำหนดไว้ และใช้เงินนั้นในการให้สินเชื่อ ในเมืองไทยผู้ประกอบกิจการธนาคารพาณิชย์จะต้องได้รับอนุญาตจากทางการก่อนเป็นการต่างหาก นอกเหนือจากการจดทะเบียนเป็นบริษัทจำกัด (บทที่ 3)

## บ.

### บริษัทเงินทุน (finance company)

เป็นบริษัทจำกัดที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบธุรกิจ

เงินทุน คือธุรกิจการจัดหาเงินลงทุน และใช้เงินนั้นในการให้กู้ยืมทั้งระยะสั้นและระยะยาว รวมทั้งให้กู้ยืมเพื่อนำไปซื้อสินค้าโดยผู้ซื้อผ่อนชำระเป็นงวด (บทที่ 3)

บริษัทนานาชาติ (multinational corporation หรือ transnational corporation)

คำว่า corporation นี้บางทีใช้ว่าบริษัท บริษัทนานาชาตินี้บางทีก็เรียกว่าบริษัทข้ามชาติหรือบริษัทลงทุนข้ามชาติ หมายถึงบริษัทที่ตั้งสำนักงานใหญ่อยู่ในประเทศหนึ่งประเทศใด (มักจะเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น อเมริกา อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ ญี่ปุ่น) แต่มีธุรกิจหลายด้านทั่วโลก โดยตั้งสาขาในบางประเทศ เข้าไปร่วมหุ้นร่วมทุนในบางประเทศ หรือจัดตั้งบริษัทย่อยขึ้นโดยบริษัทใหญ่เป็นผู้ถือหุ้นทั้งหมด เมื่อรวมบริษัทที่เป็นบริวารทั้งหมดเข้าด้วยกันแล้ว บริษัทนี้จึงมีขนาดใหญ่มาก และมีความเป็นเอกเทศ เพราะไม่ต้องพึ่งพิงประเทศหนึ่งประเทศใดเป็นการเฉพาะ (บทที่ 13)

เบี้ยประกัน (premium)

เป็นเงินที่ผู้เอาประกันจ่ายให้แก่บริษัทประกันเป็นค่าเอาประกัน (บทที่ 4)

บำนาญ (pension)

บำนาญคือเงินรายเดือนที่ทางราชการจ่ายให้ข้าราชการที่ได้ทำงานมาระยะหนึ่ง หลังจากที่คุณั้นเลิกรับราชการ (บทที่ 1)

## ป.

ประสิทธิภาพ (efficiency)

การผลิตสินค้าชนิดหนึ่งอาจจะใช้ทุน แรงงาน หรือวัตถุดิบในจำนวนที่ต่างกันได้หลายวิธี สำหรับการผลิตที่ใช้มูลค่าของสิ่งที่ใช้ในการผลิต (input) จำนวนเท่ากัน วิธีผลิตที่ให้ผลออกมา (output) มากที่สุด ถือว่าเป็นวิธีผลิตที่มีประสิทธิภาพที่สุด (บทที่ 2, 7)

ปัจจัยการผลิต (factors of production)

ในทางเศรษฐศาสตร์ถือว่าส่วนประกอบสำคัญที่จะช่วยให้มีการผลิตเกิดขึ้นก็คือ ที่ดิน (ทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ) แรงงาน (กำลังกายและกำลังความคิดของมนุษย์ในการที่จะแปรเปลี่ยนทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นสินค้า) และทุน (เครื่องมือเครื่องใช้ที่จะช่วยแรงงานให้ผลิตสินค้าได้สะดวกขึ้น) ที่ดิน (land) แรงงาน (labour) และทุน (capital) คือปัจจัยการผลิต (บทที่ 9)

## ผ.

ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (gross national product หรือ GNP)

GNP คือมูลค่ารวมทั้งสิ้นของสินค้าและบริการที่ผลิตขึ้นในประเทศในช่วงระยะเวลาหนึ่งปกติแล้วจะวัด GNP กันเป็นตัวเลขรายปี ถ้าไม่คำนวณจากมูลค่าที่เกิดจากการผลิตก็อาจจะวัด GNP จากทางรายได้รวมทั้งสิ้นของปัจจัยการผลิตทั้งปวงในประเทศ หรือจากรายจ่ายรวมของทั้งประเทศก็ได้ (บทที่ 11)

ผลิตภาพ (productivity)

ผลิตภาพคือความสามารถในการผลิตสินค้าและบริการ แรงงานที่มีผลิตภาพสูงคือแรงงานที่สามารถผลิตสินค้าและบริการได้มากภายในเวลาที่กำหนด แรงงานจะมีความสามารถในการผลิตสูงจะต้องมีความรู้ความชำนาญ มีเครื่องมือเครื่องจักรช่วยในการทำงาน และมีสภาพแวดล้อมอื่น ๆ เอื้ออำนวยให้ด้วย (บทที่ 9)

ผู้บริโภค (consumer)

คือผู้ที่ใช้จ่ายเงินเพื่อซื้อสินค้าและบริการเพื่อสนองความต้องการตามความพอใจของตน ในระบบเศรษฐกิจบุคคลคนหนึ่งอาจจะเล่นหลายบทบาท เช่น คนงานเป็นผู้ขายแรงงาน นักธุรกิจเป็นผู้ขายสินค้าและผู้ซื้อแรงงานเพื่อนำไปผลิตสินค้า แต่ในฐานะส่วนบุคคล คนทุกคนต่างก็เป็นผู้บริโภค คือผู้ซื้อหรือผู้ใช้สินค้าและบริการ (บทที่ 2)

ผู้ประกอบการ (entrepreneur)

ผู้ประกอบการคือบุคคลที่รับความเสี่ยงในการเป็นผู้ลงทุนในการผลิตสินค้าและบริการ ผลตอบแทนสำหรับความเสี่ยงก็คือกำไรในกรณีที่การลงทุนได้ผล ปกติมักจะหมายถึงผู้ที่มีความสามารถในการระดมทุนและแรงงาน รวมทั้งเทคโนโลยีมาใช้ แต่ในบางครั้งจะมีการใช้คำว่าผู้ประกอบการในความหมายทั่ว ๆ ไปว่าเป็นนักธุรกิจ (บทที่ 11)

## พ.

พรีเมียมข้าว (rice premium)

พรีเมียมข้าว เป็นภาษีที่เรียกเก็บจากการส่งออกข้าว โดยเรียกเก็บตามปริมาณข้าวที่ส่งออกเช่น 500 บาทต่อตัน เป็นต้น จำนวนเงินที่เรียกเก็บต่อตันอาจจะเปลี่ยนแปลงได้ ขึ้นอยู่กับราคาข้าวในประเทศและราคาข้าวในต่างประเทศ ถ้าราคาข้าวในต่างประเทศสูงและรัฐบาลไม่ยอมให้ราคาข้าว

ในประเทศสูงขึ้นตาม ก็จะเก็บค่าพรีเมียมสูงขึ้น ในอดีตเงินพรีเมียมส่งเข้าเป็นรายได้ในงบประมาณแผ่นดินแต่ปัจจุบันส่งเข้ากองทุนเพื่อสงเคราะห์เกษตรกร

นอกจากพรีเมียมข้าวแล้ว ในบางปีที่ราคาน้ำตาลในต่างประเทศสูงมาก ๆ ก็มีการเก็บพรีเมียมน้ำตาลด้วย (บทที่ 13)

### ภ.

#### ภาคการผลิต (sector)

ในการวัดตัวเลขผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติมักจะแยกการผลิตออกเป็นภาคการผลิต (หรือสาขาการผลิต) ต่าง ๆ ภาคการผลิตใหญ่ ๆ ได้แก่ ภาคเกษตร อุตสาหกรรมและภาคบริการ แต่ในตาราง GNP ที่เผยแพร่ทั่วไปมักจำแนกละเอียดลงไปอีกรวมเป็น 11 สาขาการผลิต ได้แก่ เกษตร เหมืองแร่และขุดหิน อุตสาหกรรม การก่อสร้าง ไฟฟ้าและการประปา การคมนาคมและขนส่ง การค้าส่งและค้าปลีก การธนาคาร ประกันภัยและธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ ที่อยู่อาศัย การบริหารราชการและการป้องกันประเทศ บริการ เราอาจจะนำสาขาการผลิตทั้ง 11 สาขานี้มารวมเข้าด้วยกันให้เหลือเพียง 3 ภาคการผลิตใหญ่ ๆ ที่กล่าวข้างต้นได้ (บทที่ 11)

#### ภาษีการค้า (sales tax)

คือภาษีที่เรียกเก็บจากรายรับค่าสินค้าและบริการปกติจะเรียกเก็บเป็นร้อยละของรายรับเช่น รถจักรยานยนต์เสียภาษีการค้าในอัตราร้อยละ 12 ของรายรับ สมุด เอกสาร หรือสิ่งพิมพ์เสียภาษีการค้าในอัตราร้อยละ 1.5 ของรายรับ ผู้ผลิต ผู้นำเข้า ผู้ส่งออก ผู้ประกอบกิจการ จะเป็นผู้จ่ายภาษีนี้นี้ให้กับรัฐบาล (บทที่ 12)

#### ภาษีเงินได้นิติบุคคล (corporate income tax)

คือภาษีที่เรียกเก็บจากกำไรของบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล (บทที่ 12)

#### ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา (personal income tax)

คือภาษีที่เรียกเก็บจากรายได้ของบุคคล ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดาเป็นภาษีที่เรียกเก็บในอัตราก้าวหน้า (progressive taxation) คือผู้ที่มีรายได้มากเสียภาษีในอัตราที่สูงกว่าผู้มีรายได้น้อย (บทที่ 12)

### ร.

#### ราคาเปรียบเทียบ (relative price)

ปกติเราจะกล่าวถึงราคาสินค้าผ่านหน่วยการวัดเป็นเงิน เช่นเป็นบาทเป็นสตางค์ แต่เราอาจจะวัดหาราคาของ

สิ่งหนึ่งโดยเทียบเป็นของอีกสิ่งหนึ่งแทนที่จะวัดเป็นเงินก็ได้ การวัดโดยใช้ราคาเปรียบเทียบมีประโยชน์ในการคำนวณค่าในการซื้อขายแลกเปลี่ยนในเมื่อมีเงินเพื่อ (และในการศึกษาในเรื่องของการค้าระหว่างประเทศซึ่งแต่ละประเทศต่างใช้เงินตราสกุลต่างกัน) เช่น เดิมหนังสือ 1 เล่ม ราคา 20 บาท กับเสื้อ 1 ชุด ราคา 100 บาท ต่อมาหนังสือ 1 เล่ม ราคาสูงขึ้นเป็น 30 บาท เสื้อ 1 ชุด ราคา 120 บาท ถ้าดูเพียงราคาจะเห็นว่าราคาของสองสิ่งสูงขึ้น เสื้อราคาสูงขึ้นถึง 20 บาท หนังสือราคาสูงขึ้นเพียง 10 บาท แต่ถ้าดูราคาเปรียบเทียบแล้ว เรากลับจะเห็นว่าหนังสือมีราคาสูงขึ้นมากกว่า เพราะหนังสือราคาสูงขึ้น 50 % จากราคาเดิม ในขณะที่เสื้อราคาสูงขึ้น 20 % จากราคาเดิม หรือถ้าจะเทียบระหว่างหนังสือกับเสื้อโดยตรง จะเห็นว่า เดิมหนังสือ 5 เล่มมีราคาเท่ากับเสื้อ 1 ชุด (20/100) แต่ต่อมาหนังสือ 4 เล่ม มีค่าเท่ากับเสื้อ 1 ชุด (30/120) ดังนั้นเทียบกันระหว่างของสองสิ่งนี้หนังสือมีราคาแพงขึ้นมากกว่า (บทที่ 6)

#### ราคาสมดุล (equilibrium price)

มองจากแผนภาพ ราคาสมดุล คือราคา ณ จุดที่เส้นอุปสงค์กับเส้นอุปทานตัดกัน ในแง่ของความหมายราคาสมดุลคือราคาที่มีแนวโน้มว่าจะเป็นและคงอยู่ได้ในตลาดสินค้านั้น ๆ เพราะเป็นราคาที่ปริมาณความต้องการซื้อสินค้าของผู้ซื้อเท่ากับปริมาณความต้องการขายสินค้าของผู้ขาย (บทที่ 6)

#### รายจ่าย (expenditure)

รายจ่ายคือการใช้รายได้หรือจำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการซื้อสินค้าและบริการ (บทที่ 2)

#### รายได้ (income)

รายได้มีทั้งส่วนที่เป็นตัวเงินและที่ไม่เป็นตัวเงิน บุคคลอาจจะมีรายได้มาจากการทำงานเช่น ค่าแรง จากกำไรจากการถือทรัพย์สิน เป็นต้นว่า ค่าเช่า ดอกเบี้ย เงินปันผล หรือจากเงินที่ผู้อื่นโอนให้ เช่น เงินบำนาญ เงินรางวัล (บทที่ 1)

#### รายได้ประชาชาติ (national income)

รายได้ประชาชาติคือผลรวมของผลตอบแทนทั้งสิ้นที่ปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ได้รับ คือ ค่าจ้างสำหรับแรงงาน ค่าไรสำหรับผู้ประกอบการ เงินปันผลและดอกเบี้ยสำหรับเงินทุน ค่าเช่าสำหรับที่ดิน (บทที่ 11)

### ค.

#### เศรษฐกิจระบบตลาด (market economy)

ในเศรษฐกิจระบบตลาด ราคาถูกกำหนดโดยอุปสงค์และอุปทาน ผู้ผลิตจะผลิตสินค้าที่ขายได้กำไรมากที่สุด ผู้บริโภคจะเลือกซื้อสินค้าที่ตนพอใจที่สุด เป็นแนวคิดเบื้องต้นที่นักเศรษฐศาสตร์ในโลกตะวันตกคิดขึ้นเพื่อใช้อธิบายลักษณะพฤติกรรมทางเศรษฐกิจของมนุษย์ในสังคมยุคปัจจุบัน (บทส่งท้าย)

### เศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ (positive economics)

คือการวิเคราะห์ (analysis) ปัญหาต่าง ๆ โดยใช้แนวคิดทางเศรษฐศาสตร์เป็นเครื่องมือโดยไม่นำเอาความเห็นหรือความชอบส่วนบุคคลเข้าไปปะปน ส่วนการใช้การวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์ผสมรวมกับการออกความเห็นว่าจะไร ควร เป็นอย่างไรถือเป็น normative economics (บทส่งท้าย)

## ส.

### สถาบันการเงิน (financial institution)

สถาบันการเงินคือสถาบันหรือบริษัทจำกัดที่ดำเนินธุรกิจโดยถือว่าเงินคือสินค้า (บทที่ 3, 10)

### สภาพคล่อง (liquidity)

สิ่งของหรือสินทรัพย์ที่อาจเปลี่ยนเป็นเงินได้อย่างรวดเร็วและง่ายดายโดยไม่เสียราคา ถือว่ามีสภาพคล่องสูง เช่น เงินฝากประจำ ซึ่งอาจถอนเป็นเงินสดได้เมื่อต้องการของบางอย่างอาจเปลี่ยนเป็นเงินได้เร็วก็จริง แต่จะต้องลดราคาลงมาก ๆ

สภาพคล่องยังมีความหมายในทางอื่นอีก เช่น เมื่อพูดว่าธนาคารพาณิชย์มีสภาพคล่องสูง จะหมายความว่าธนาคารพาณิชย์มีเงินเหลือที่ยังไม่ให้กู้ยืมไปอยู่เป็นจำนวนมาก ดังนั้นถ้าจะทำตามวิถืทางการประกอบธุรกิจของธนาคารพาณิชย์จะสามารถให้กู้ยืมเพิ่มขึ้นได้อีก (บทที่ 4)

### สภาพแวดล้อมเป็นพิษ (pollution)

สภาพแวดล้อมเป็นพิษหรือภาวะมลพิษ คือสภาพธรรมชาติที่ถูกเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ไม่น่าพึงปรารถนา โดยผลจากการกระทำของมนุษย์เอง เช่น น้ำเสีย (water pollution) ซึ่งเกิดได้จากการปล่อยน้ำทิ้งจากบ้านเรือน น้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม และน้ำเสียซึ่งเกิดจากการเกษตร (เช่น ใช้สารเคมีช่วยในการเพาะปลูก ซึ่งช่วยในการเจริญเติบโตของพืช แต่เป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ) อากาศเป็นพิษ (air pollution) ซึ่งเกิดจากควันไอเสียที่เกิดจากการเผาไหม้ไม่หมดของเครื่องยนต์ และควันจากโรงงานที่อาจเจือสารเคมีบางชนิดที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ ต่อมาได้มีการพูดถึงเสียงเป็นพิษ (noise pollution) และสภาพ-

แวดล้อมเป็นพิษอันเกิดจากความร้อน (thermal pollution) อย่างหลังนี้เกิดขึ้นเมื่อมีการใช้น้ำไปช่วยลดความร้อนของเครื่องจักรในโรงงาน แล้วปล่อยน้ำที่อุณหภูมิสูงขึ้นลงในแม่น้ำลำคลองหรือทะเล แต่ยังไม่มียุทธวิธีแน่ชัดนักว่ามีผลดีหรือผลเสีย อาจจะเพียงแต่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในประเภทของสัตว์น้ำเท่านั้นก็ได้ (บทที่ 15)

### สังคมนิยม (socialism)

คำว่าสังคมนิยมมีใช้มานานแล้วในประวัติศาสตร์ มีลักษณะรูปแบบต่าง ๆ กันขึ้นอยู่กับแต่ละสังคม โดยทั่วไปเป็นขบวนการที่จะทำให้เกิดสังคมที่ไม่มีชนชั้น โดยให้ทรัพย์สินทั้งสินตกเป็นของส่วนรวม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทรัพย์สินที่เป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมต้องการเลิกการให้เอกชนมีกรรมสิทธิ์ในปัจจัยการผลิต การรวมปัจจัยการผลิตทั้งสินเป็นของกลาง จะทำให้มีการกระจายรายได้อย่างเสมอภาคกันมากขึ้นในระหว่างบุคคลทั้งหมดในประเทศ สังคมนิยมเน้นการกระจายรายได้เป็นเรื่องสำคัญที่สุด ในขณะที่ทุนนิยมเน้นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลและปล่อยให้การกระจายรายได้เป็นเรื่องที่เกิดตามมาเอง จากการตัดสินใจโดยอิสระของแต่ละบุคคล (บทส่งท้าย)

### สาธารณูปโภค (public utility)

คือสินค้าและบริการที่เป็นประโยชน์ยิ่งแก่สาธารณชน แต่เป็นสินค้าที่ต้องการการลงทุนสูงและต้องผลิตจำนวนมากจึงจะถูกลง เช่น ไฟฟ้า น้ำประปา โทรศัพท์ การเดินรถไฟ เป็นต้น สินค้าเหล่านี้ในเขตหนึ่ง ๆ มักจะมีผู้ผลิตเพียงรายเดียวภายใต้การควบคุมของรัฐบาล หรือรัฐบาลอาจเป็นผู้ดำเนินการผลิตเอง (บทที่ 8)

### สินค้า (goods)

ในความหมายแคบหมายถึงเฉพาะสิ่งที่มีตัวตน (tangible) ที่มีการซื้อขายกันในตลาดแต่บางครั้งนักเศรษฐศาสตร์ใช้คำว่าสินค้าในความหมายกว้างมาก คือหมายถึงทั้งสิ่งที่มีตัวตนและสิ่งที่ไม่มิตัวตน (intangible) แต่มีการซื้อขายกันได้ สิ่งที่ไม่มิตัวตนให้จับต้องได้ ได้แก่ บริการ ขับแท็กซี่ บริการตัดผมตัดเสื้อ และแรงงานของคณงาน เป็นต้น สินค้าในกลุ่มหลังนี้มีศัพท์เรียกเฉพาะต่างหากว่า บริการ (services) (บทที่ 6)

### สินค้าคงทน (durable consumer goods)

ดูได้คำว่า เครื่องอุปโภค และสินค้าผู้บริโภค (บทที่ 3)

### สินค้าเข้า (imports)

คือสินค้าที่ซื้อเข้ามาจากต่างประเทศ สินค้าที่ประเทศไทยต้องซื้อจากต่างประเทศ ที่สำคัญได้แก่ น้ำมันดิบ เครื่อง

จักรกลต่าง ๆ สำหรับใช้ในการเกษตรและอุตสาหกรรม วัตถุดิบและสินค้ากึ่งวัตถุดิบ เช่น ใยสังเคราะห์สำหรับ อุตสาหกรรมสิ่งทอ เคมีภัณฑ์ต่าง ๆ เหล็ก และโลหะอื่น ๆ (บทที่ 13)

### สินค้าผู้บริโภค (consumer goods)

คำว่าสินค้าบริโภคใช้กันสองความหมาย ในความหมายหนึ่งซึ่งมีความหมายที่กว้างหมายถึงสินค้าที่มนุษย์ได้สร้างขึ้น เพื่อสนองความต้องการของมนุษย์ด้วยกันเอง ในความหมายนี้หมายความรวมทั้งสินค้าคงทน (durable consumer goods) และสินค้าที่ใช้แล้วสิ้นเปลืองไป (non-durable consumer goods) แต่ในบางครั้งจะใช้คำนี้ในความหมายที่แคบลงมาหมายถึงเฉพาะสินค้าที่ใช้แล้วสิ้นเปลืองไป (บทที่ 3)

### สินค้าสาธารณะ (public goods)

คือสินค้าหรือบริการที่ทุกคนหรือคนจำนวนมากใช้ร่วมกันได้ ไม่ได้หมดเปลืองไปกับการใช้ของแต่ละบุคคล และถ้าแบ่งแยกแล้วอาจจะใช้ไม่ได้ผล ยกตัวอย่างเช่นการป้องกันประเทศซึ่งจะต้องมีทหารจำนวนหนึ่งสำหรับป้องกันประเทศ ไม่อาจแยกแยะจัดสรรลงไปได้ว่าจะมีทหารกี่คนสำหรับประชาชนกี่คน (บทที่ 12)

### สินค้าออก (exports)

คือสินค้าที่ประเทศส่งไปขายให้ประเทศอื่น ๆ สินค้าออกที่สำคัญของไทย คือ สินค้าทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์ของสินค้าเกษตร เช่น ข้าว ยางพารา น้ำตาล เป็นต้น สินค้าออกทำให้ประเทศสามารถหาเงินตราต่างประเทศมาเพื่อจ่ายเป็นค่าสินค้าเข้าได้ (บทที่ 13)

### สินเชื่อ (credit)

คือสัญญาที่จะจ่ายค่าสินค้าและบริการให้แก่ผู้ขาย หรือสัญญาจะชำระคืนเงินที่ได้กู้ยืมมาโดยมีกำหนดเวลาในอนาคตที่จะชำระคืนเอาไว้แน่นอน (บทที่ 3)

### สินทรัพย์ (assets)

คือทรัพย์สินของบุคคลหรือของนิติบุคคล (บทที่ 4)

### สินทรัพย์ทางการเงิน (financial assets)

สินทรัพย์ของบุคคลและนิติบุคคลอาจแบ่งออกได้เป็นสองส่วนคือ สินทรัพย์ทางการเงิน กับสินทรัพย์ที่แท้จริง (real assets) สินทรัพย์ทางการเงินเป็นหลักฐานแสดงการเป็นเจ้าของ เช่น ผู้ถือพันธบัตรเป็นเจ้าหนี้รัฐบาล ผู้ถือเงินฝากเป็นเจ้าหนี้ธนาคาร (บทที่ 4)

## ห.

### หลักทรัพย์ (securities)

ได้แก่สินทรัพย์ทางการเงินต่าง ๆ ที่มีการซื้อขายกันได้ เช่น ตั๋วเงินคลัง พันธบัตร (ทั้งสองอย่างนี้เป็นเอกสารเงินกู้ของรัฐบาล) ตั๋วเงิน หุ้น หุ้นกู้ เป็นต้น (บทที่ 4)

### หุ้นหรือหุ้นสามัญ (common stock)

คือตราสารแสดงสิทธิในบริษัท ผู้เป็นเจ้าของหุ้นเป็นผู้มีส่วนเป็นเจ้าของบริษัทตามสัดส่วนจำนวนหุ้นที่ตนมี และมีสิทธิออกเสียงในการดำเนินการของบริษัทตามสัดส่วนนั้น ๆ ถ้าบริษัทดำเนินการมีกำไร ผู้ถือหุ้นได้รับเงินปันผล (dividend) เป็นค่าตอบแทนสำหรับเงินลงทุนของตน (บทที่ 4)

## อ.

### อัตราแลกเปลี่ยน (exchange rate)

คือค่าของของสิ่งหนึ่งเมื่อเทียบออกมาเป็นของอีกสิ่งหนึ่ง ในกรณีของเงินตราต่างประเทศอัตราแลกเปลี่ยนคือค่าของเงินสกุลหนึ่งเมื่อเทียบเป็นเงินอีกสกุลหนึ่ง เช่น 1 ดอลลาร์สหรัฐ เท่ากับ 25.03 บาท เป็นต้น (บทที่ 13)

### อุปทาน (supply)

บางครั้งเรียกว่า การเสนอหรือการสนองตอบของผู้ขาย หรือบางครั้งใช้ทับศัพท์ว่า ซัพพลาย

อุปทานคือความต้องการเสนอขายสินค้าและบริการปริมาณต่าง ๆ กันของผู้ผลิตและผู้ขาย ในเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่าง ๆ กัน สิ่งที่อยู่เบื้องหลังอุปทานคือต้นทุนการผลิตสินค้านั้น ๆ ผู้เสนอขายหรือผู้มีปัจจัยการผลิตมาเสนอขาย (supplier) คือผู้ได้รับรายได้ (บทที่ 6)

### อุปสงค์ (demand)

บางครั้งก็มีผู้ใช้คำว่า การเสนอซื้อหรือความต้องการซื้อ บางครั้งเรียกทับศัพท์ว่า ดีมานด์

อุปสงค์คือความต้องการซื้อสินค้าและบริการของผู้ซื้อที่มีกำลังเงินจะซื้อ และมีความตั้งใจจะซื้อในเวลาใดเวลาหนึ่ง ณ ระดับราคาต่าง ๆ กัน โดยถือว่าเงื่อนไขอื่น ๆ ที่จะทำให้ผู้ซื้อเปลี่ยนความต้องการในสินค้านั้น ๆ เช่น รายได้ รสนิยม ฯลฯ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงในช่วงเวลานั้น ความต้องการนี้แสดงออกมาในรูปของปริมาณสินค้าที่ต้องการซื้อ ผู้เสนอซื้อคือผู้ที่จ่ายเงินเพื่อให้ได้สินค้าและบริการที่ตนต้องการ อาจจะเป็นการซื้อสินค้าผู้บริโภคหรือซื้อปัจจัยการผลิตก็ได้ (บทที่ 6)

### อำนาจต่อรอง (bargaining power)

ในการซื้อขายสินค้าและบริการ คนกลุ่มที่มีอำนาจหรือมีทุนมักจะมีอำนาจต่อรองมากกว่า ยกตัวอย่างเช่นคนที่ซื้อของครั้งละมาก ๆ มักจะสามารถต่อรองราคาและซื้อของได้ถูกกว่าคนที่ซื้อของที่ละเล็กทีละน้อย การตั้งสหกรณ์ก็เป็นการรวมกลุ่มกันเพื่อเพิ่มอำนาจต่อรองอย่างหนึ่ง ในด้านแรงงานคนงานมักจะเสียเปรียบถ้าต้องเจรจาต่อรองค่าแรงงานกับบริษัทหรือนายจ้าง เพราะคนงานแต่ละคนเป็นเพียงหน่วยย่อย และอาจจำเป็นต้องได้ค่าแรงไปใช้จ่ายวันต่อ

วัน ไม่อาจรอเวลาเพื่อต่อรองได้มากนัก เพื่อแก้ไขเสียเปรียบข้อนี้คนงานจึงรวมกลุ่มกัน เช่นเป็นสหภาพแรงงาน ซึ่งช่วยเพิ่มอำนาจในการต่อรองกับฝ่ายจัดการ ในกิจการระหว่างประเทศ ประเทศเล็ก ๆ ก็พยายามรวมกลุ่มกันในทำนองเดียวกัน ดังเช่นที่ไทยรวมกลุ่มกับอินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และสิงคโปร์ เป็นกลุ่มอาเซียนเพื่อเพิ่มน้ำหนักในการเจรจากับเศรษฐกิจและการเมืองกับประเทศใหญ่ ๆ และกับกลุ่มอื่น ๆ ที่รวมกลุ่มกันแล้ว เช่น กลุ่มตลาดร่วมยุโรป เป็นต้น (บทที่ 8)





เทอโยวณิโก ไผ่พังพานศรี



สำนักงานควบคุมการบริโภคยาสูบ กระทรวงสาธารณสุข



พิมพ์ที่โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว  
นายพระสม แก้วกำเนิด ผู้พิมพ์และโฆษณา

๓๖๐๐๒๘๕ (๒)



01131310052